

การนำหลักไตรสิกขา ไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน
ตำบลวังกลาง อำเภอวังกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตำราอู๋ บุญปราบ

สารนิพนธ์ชั้นปริญญาตรีของ การศึกษามหาบัณฑิตศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาสังคมวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

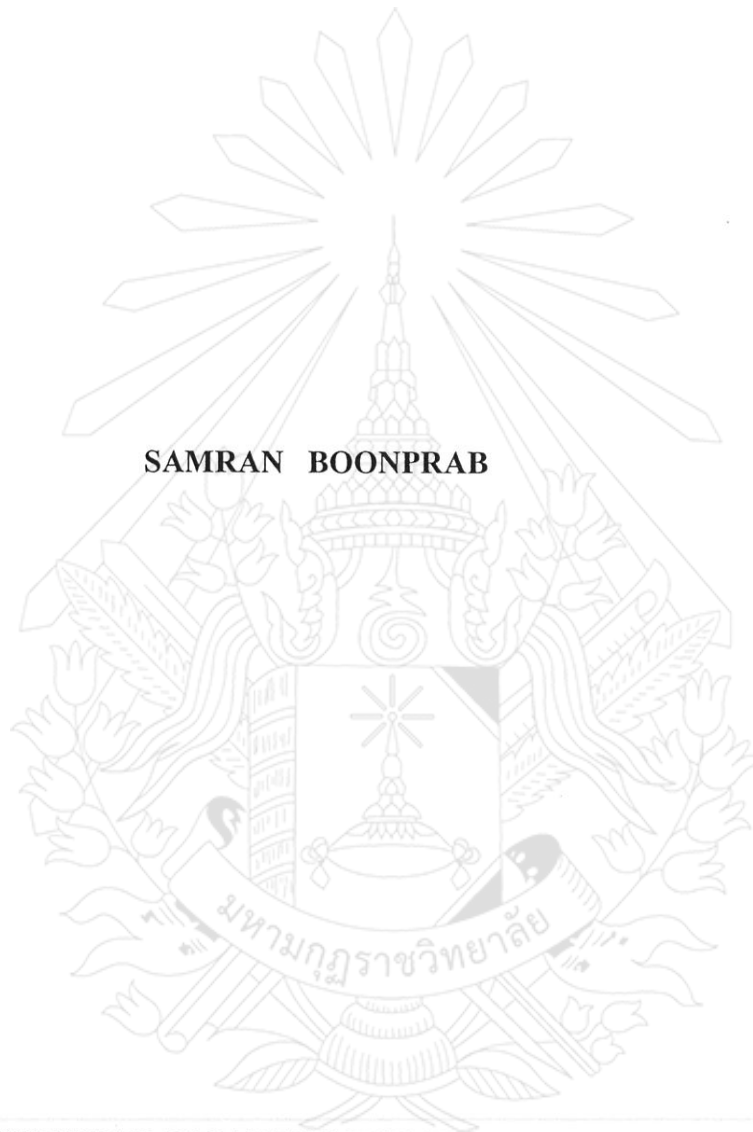
พุทธศักราช ๒๕๕๔

การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน
ตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมวิทยา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

**AN APPLICATION OF THE THREEFOLD TRAINING PRINCIPLES IN DAILY
LIFE OF VILLAGE FUND MEMBERS, CHANG KLANG SUB-DISTRICT,
CHANG KLANG DISTRICT, NAKORN SI THAMMARAT PROVINCE**

A THEMATIC PAPER SUMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS

FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS

DEPAREMENT OF SOCIOLGY

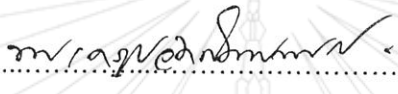
GRADATE SCHOOL

MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

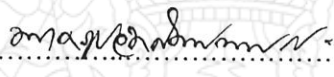
B.E.2554 [2011]

หัวข้อสารนิพนธ์ : การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุน
หมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
ชื่อนักศึกษา : ลำราญ บุญปราบ
สาขาวิชา : สังคมวิทยา
อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. ส่องศรี ชมภูวงศ์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เดชชาติ ตรีทรัพย์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(พระครูปลัดสัมพิพัฒนวิริยาจารย์ (ดร.))

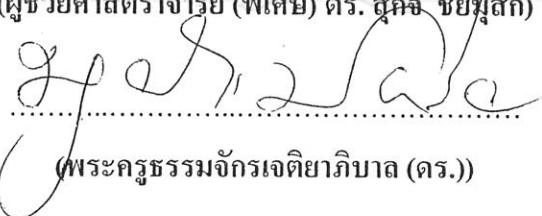
คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(พระครูปลัดสัมพิพัฒนวิริยาจารย์ (ดร.))

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. ส่องศรี ชมภูวงศ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เดชชาติ ตรีทรัพย์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. อุดิษ ชัยมุสิก)

..... กรรมการ
(พระครูธรรมจักรเจติยาภิบาล (ดร.))

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thematic Title : An Application of the Threefold Training Principles in Daily Life
of Village Fund Members, Chang Klang Sub-district, Chang Klang
District, Nakhon Si Thammarat Province

Student's Name : Samran Boonprab

Department : Sociology

Advisor : Asst. (Emeritus) Prof. Dr. Songsri Chomphuwong

Co-Advisor : Asst. Prof. Dr. Detchat Treesap

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial
Fulfillment of the Requirements for the Master's Degree.

P. Sampipattanaviriyajarn
..... Dean of Graduate School
(Phrakhrupaladsampipattanaviriyajarn (Dr.))

Thematic Committee

P. Sampipattanaviriyajarn
..... Chairman
(Phrakhrupaladsampipattanaviriyajarn (Dr.))

S. Chomphuwong
..... Advisor
(Asst. (Emeritus) Prof. Dr. Songsri Chomphuwong)

D. Treesap
..... Co-Advisor
(Asst. Prof. Dr. Detchat Treesap)

S. Chaimusik
..... Member
(Asst. (Emeritus) Prof. Dr. Sukit Chaimusik)

Phrakhrudhammajakjetiyaphibal
..... Member
(Phrakhrudhammajakjetiyaphibal (Dr.))

หัวข้อสารนิพนธ์	:	การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช
ชื่อนักศึกษา	:	ลำราญ บุญปราบ
สาขาวิชา	:	สังคมวิทยา
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. ส่องศรี ชมภูวงศ์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เดชชาติ ตรีทรัพย์
ปีการศึกษา	:	2554

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) เพื่อเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ต่างกัน 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาคำนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือประชาชนในเขตพื้นที่ ตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 1,426 คน การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยการประมาณค่ากลุ่มตัวอย่างจากตาราง Krejcie และ Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 302 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิดและปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า Z-test และ F-test และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการทดสอบของ Scheffe

ผลการวิจัยพบว่า

1) การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสมาธิ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านศีล ส่วนด้านปัญญา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2) ผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่มีเพศต่างกัน ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัญหา คือ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านขาดความรับผิดชอบในการทำงาน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของ กองทุนน้อย ไม่มีสัจจะ แนวทางแก้ไขปัญหา คือ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรมและความสำนึกปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของกองทุนและติดตามความเคลื่อนไหวของ กองทุน

Thematic Title : **An Application of the Threefold Training Principles in Daily Life of Village Fund Members, Chang Klang Sub-district, Chang Klang District, Nakhon Si Thammarat Province**

Student's Name : **Samran Boonprab**

Department : **Sociology**

Advisor : **Asst. (Emeritus) Prof. Dr. Songsri Chomphuwong**

Co-Advisor : **Asst. Prof. Dr. Detchat Treesap**

Academic Year : **B.E.2554 (2011)**

ABSTRACT

The objectives of this the mastic paper were as follows : 1) To study an application of the Three fold training principles in daily life of village fund members, Chang Klang sub-district, Chang Klang district, Nakhon Si Thammarat province. 2) To compare an application of the Three fold training principles in daily life of village fund member, Chang Klang sub-district, Chang Klang district, Nakhon Si Thammarat province in teams of sixes, ages, degrees of education, occupations, and monthly incomes as differently. 3) To study the suggestions were concerned with problem and resolutions an application of the Three fold training principles in daily life of village fund members, Chang Klang sub-district, Chang Klang district, Na khon Si Thammarat province. The population were people who live in the area of Chang Klang sud-district, Chang Klang district, Nakhon Si Thammarat at the total member of 1,426 persons, sample size according to the table of Krecies and Mogan, got the sample at the number of 302 persons, the instrument for data collection was questionnaire both closed and open ended questions , data analysis by package computer program, the statistics were used as follow; frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, Z-test, F-test and Scheffe's method.

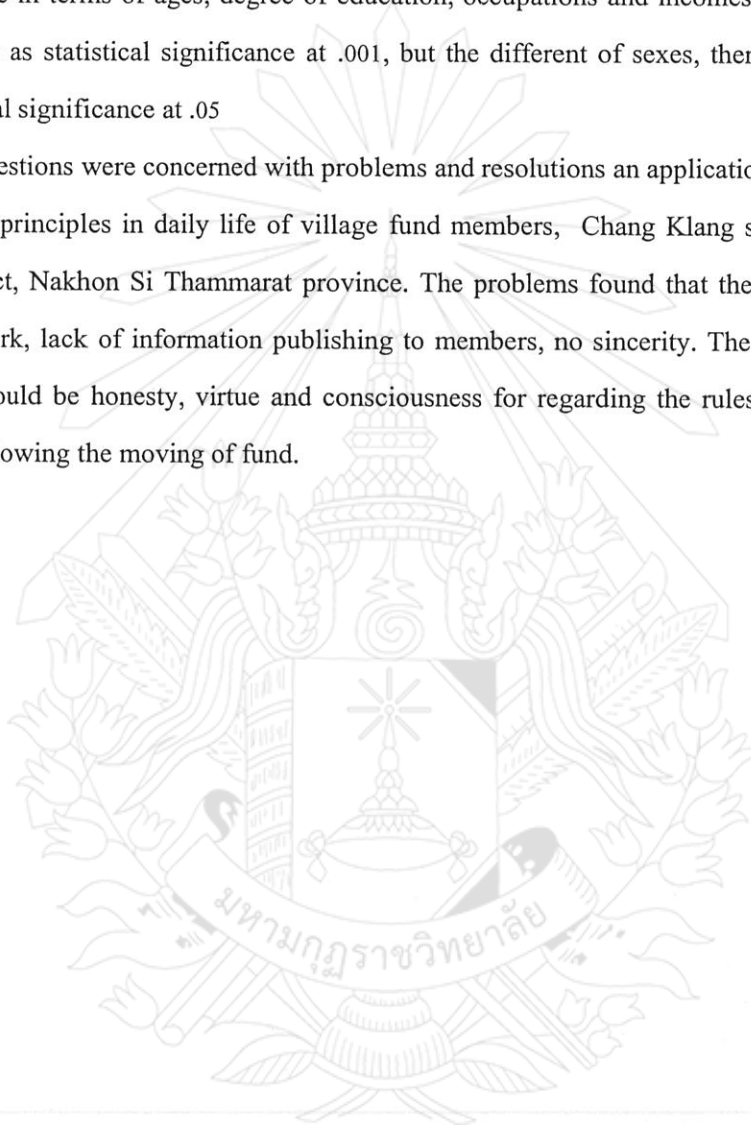
The results of research were found as follows :

1) An application of the Three fold training principles in daily life of village fund members, Chang Klang sub-district, Chang Klang district, Nakhon Si Thammarat province found that by overviews were at more level when considered in each aspects found that the aspect of meditation was the the highest average and followed up the aspect of precepts and the aspect of

wisdom was the lowest average, classified in terms of sexes, ages, degrees of education, occupations and incomes found that by overviews were at more level.

2) The comparative results an application of the Three fold training principles in daily life of village fund members, Chang Klang sub-district, Chang Klang district, Nakhon Si Thammarat province in terms of ages, degree of education, occupations and incomes found that there were different as statistical significance at .001, but the different of sexes, there were not different as statistical significance at .05

3) The suggestions were concerned with problems and resolutions an application of the Three fold training principles in daily life of village fund members, Chang Klang sub-district, Chang Klang district, Nakhon Si Thammarat province. The problems found that there were no responsibility in work, lack of information publishing to members, no sincerity. The reductions found that there should be honesty, virtue and consciousness for regarding the rules, orders of village fund and following the moving of fund.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช ที่ได้รับนักศึกษา และเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้เข้ามาศึกษาเล่าเรียนในรั้วของมหาวิทยาลัยสงฆ์

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสองท่าน ที่ได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างดี คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. สงศรี ชมภูวงศ์ ที่คอยสอดส่องดูแลและสอบถาม ตรวจสอบความเคลื่อนไหวของสารนิพนธ์ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เดชชาติ ตรีทรัพย์ ที่คอยให้ความรู้ และตรวจสอบความเรียบร้อยของสารนิพนธ์ ไม่เข้าใจสิ่งใดก็เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ความเข้าใจ ซึ่งผู้วิจัยจะไม่ลืมบุญคุณ โดยเด็ดขาด

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์สมบูรณ์ บุญฤทธิ์ อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช และอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นายคเนพร จันทวงศ์ ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านเสลาใต้ คุณประเสริฐ ศรีราชพัฒน์ อาจารย์หมวดภาษาไทย โรงเรียนจวาง์รัชดาภิเษก ที่รับหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ และได้ตรวจสอบเครื่องมือแบบสอบถามเพื่อนำไปใช้ในงานวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ทุก ๆ คน ที่ให้กำลังใจและเป็นที่ยกย่องดีในการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ตั้งแต่ต้นจนจบ

ขอขอบคุณ คุณแม่ และขอขอบใจ ภรรยา ลูก ๆ ญาติสนิท มิตรสหายที่คอยให้กำลังใจและสอบถามข่าวคราวความเคลื่อนไหวการศึกษาของลูก สามี และคุณพ่อ ว่าเป็นอย่างไร ไก่ดีบรรลुวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์หรือยัง

บุญกุศลใดที่เกิดจากการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอยกเป็นธรรมทานอนุโมทนาให้แก่คุณพ่อเสริม บุญปราบที่ล่วงลับไปแล้ว ให้ได้รับผลทานจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ด้วยเทอญ

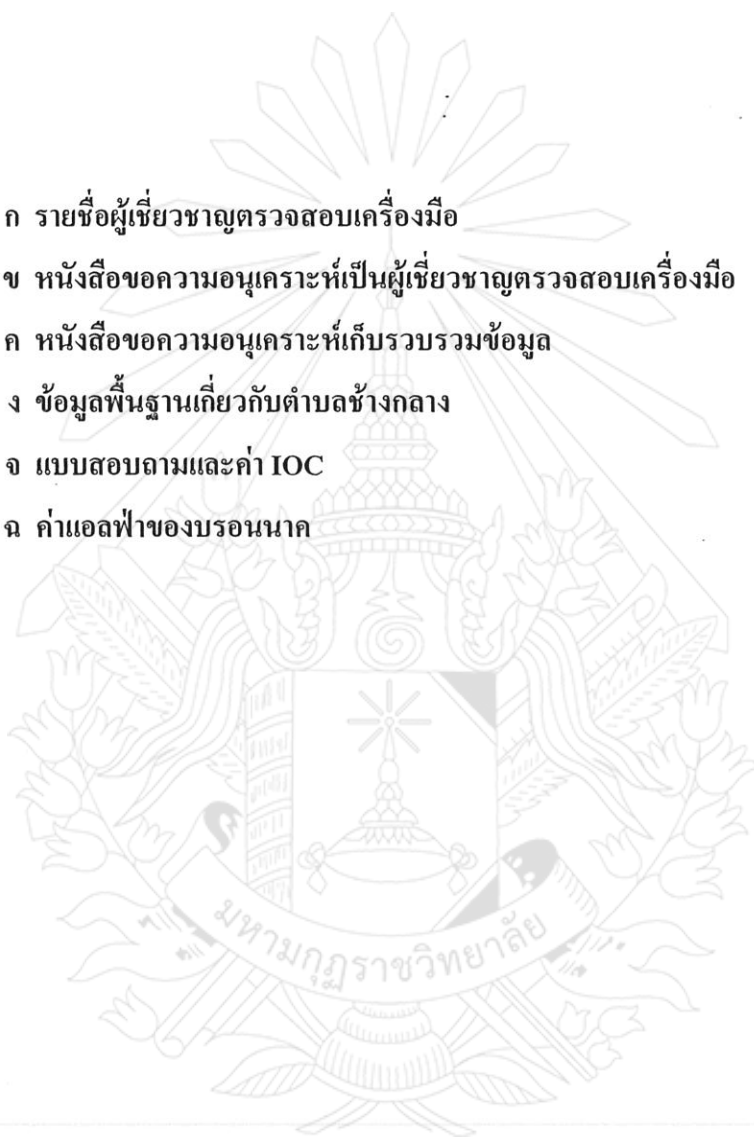
สำราญ บุญปราบ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภูมิ	ด
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 สมมติฐานของการวิจัย	3
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.6 คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 หลักคำสอนเกี่ยวกับไตรสิกขา	6
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน	15
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	58
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	67
2.5 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	70
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	72
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	72
3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง	73

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	74
3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	74
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	75
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	75
3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย	77
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	80
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	80
4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล	81
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	81
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	81
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	84
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน	88
ตอนที่ 4 ผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือนต่างกัน	97
ตอนที่ 5 ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา	132
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	134
5.1 สรุปผลการวิจัย	135
5.2 อภิปรายผล	139

5.3 ข้อเสนอแนะ	145
- 5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	145
5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย	147
บรรณานุกรม	148
ภาคผนวก	152
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	153
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	155
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล	160
ภาคผนวก ง ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตำบลข้างกลาง	162
ภาคผนวก จ แบบสอบถามและค่า IOC	166
ภาคผนวก ฉ ค่าแอลฟาของบรอนนาค	187
ประวัติผู้วิจัย	189

สารบัญตาราง

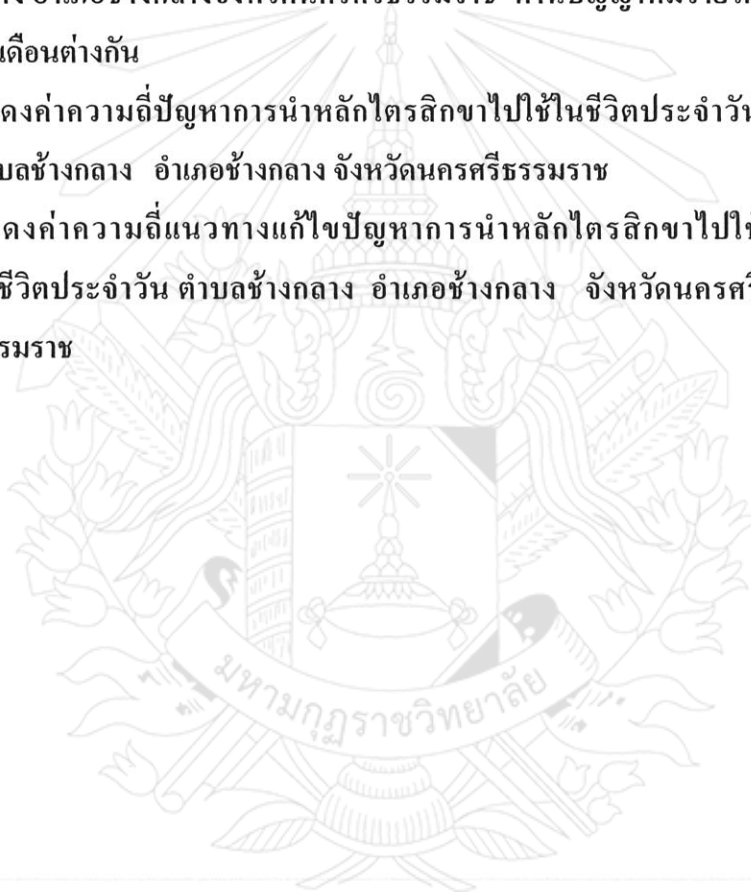
		หน้า
ตารางที่ 3.1	แสดงจำนวนประชากรแต่ละหมู่บ้านและกลุ่มตัวอย่าง	73
ตารางที่ 4.1	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ	81
ตารางที่ 4.2	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ	82
ตารางที่ 4.3	แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษา	82
ตารางที่ 4.4	แสดงจำนวนและร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพ	83
ตารางที่ 4.5	แสดงจำนวนและร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	83
ตารางที่ 4.6	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการนำหลักไตรสิกขา ไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	84
ตารางที่ 4.7	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการนำหลักไตรสิกขา ไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีล	85
ตารางที่ 4.8	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการนำหลักไตรสิกขา ไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสมาธิ	86
ตารางที่ 4.9	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการนำหลักไตรสิกขา ไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญญา	87
ตารางที่ 4.10	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการนำหลักไตรสิกขา ไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามเพศ	88
ตารางที่ 4.11	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการนำหลักไตรสิกขา ไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามอายุ	89
ตารางที่ 4.12	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการนำหลักไตรสิกขา ไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามระดับการศึกษา	91

ตารางที่ 4.13	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามอาชีพ	93
ตารางที่ 4.14	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	95
ตารางที่ 4.15	แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิก กองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนก ตามเพศ	97
ตารางที่ 4.16	แสดงการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีเพศต่างกัน	97
ตารางที่ 4.17	แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชด้านศีล จำแนกตามเพศ	98
ตารางที่ 4.18	แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชด้านศีล ที่มีเพศต่างกัน	98
ตารางที่ 4.19	แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสมาธิ จำแนกตามเพศ	99
ตารางที่ 4.20	แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสมาธิที่มีเพศต่างกัน	99
ตารางที่ 4.21	แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญญา จำแนกตามเพศ	100

ตารางที่ 4.31	แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่การนำหลัก ไตรสิกขา ไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้าง กลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสมาธิที่มีระดับ อายุต่างกัน	106
ตารางที่ 4.32	แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิต ประจำวัน ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราช ด้านปัญญา จำแนก ตามอายุ	107
ตารางที่ 4.33	แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราช ด้านปัญญา ที่มีอายุต่างกัน	107
ตารางที่ 4.34	แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราช จำแนกตามระดับการศึกษา	108
ตารางที่ 4.35	แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของสมาชิก กองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราช ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน	108
ตารางที่ 4.36	แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่การนำหลัก ไตรสิกขา ไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้าง กลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีระดับการ ศึกษา ต่างกัน	109
ตารางที่ 4.37	แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิต ประจำวัน ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราช ด้านศีล จำแนกตามระดับการศึกษา	110
ตารางที่ 4.38	การเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิก กองทุน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชด้านศีล ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน	110
ตารางที่ 4.39	แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่การนำหลัก ไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้าง กลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีล ที่มีระดับ การศึกษาต่างกัน	111

ตารางที่ 4.49	แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราช ด้านศีล จำแนกตามอาชีพ	118
ตารางที่ 4.50	แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราช ด้านศีล ที่มีอาชีพต่างกัน	118
ตารางที่ 4.51	แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่การนำหลัก ไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้าง กลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีลที่มีอาชีพต่างกัน	119
ตารางที่ 4.52	แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราช ด้านสมาธิจำแนกตามอาชีพ	120
ตารางที่ 4.53	แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของสมาชิก กองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราช ด้านสมาธิที่มีอาชีพต่างกัน	120
ตารางที่ 4.54	แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่การนำหลัก ไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้าง กลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสมาธิที่มีอาชีพ ต่างกัน	121
ตารางที่ 4.55	แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราช ด้านปัญญา จำแนกตามอาชีพ	122
ตารางที่ 4.56	แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของสมาชิก กองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราช ด้านปัญญา ที่มีอาชีพต่างกัน	122
ตารางที่ 4.57	แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่การนำหลัก ไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญญา ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่มี อาชีพต่างกัน	123

ตารางที่ 4.67	แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญญา จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	130
ตารางที่ 4.68	แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของสมาชิก กองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญญา ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน	130
ตารางที่ 4.69	แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายกลุ่มการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลางจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญญาที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน	131
ตารางที่ 4.70	แสดงค่าความถี่ปัญหาการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	132
ตารางที่ 4.71	แสดงค่าความถี่แนวทางแก้ไขปัญหาการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	133

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 2.1 แสดงสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

หน้า

71

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาในสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปรอบด้าน ทั้งปัญหาการเมืองที่ไม่ลงรอยกัน ปัญหา ด้านเศรษฐกิจ ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหายาเสพติดและปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมาจากความคิดเห็นไม่ตรงกัน ในสถานการณ์และเหตุการณ์ในปัจจุบัน ความเติบโตก้าวหน้าทาง เศรษฐกิจ และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีผลทำให้สังคมเปลี่ยนไป วิถีชีวิตของคนใน สังคมในด้านทางสภาพจิตใจก็เปลี่ยนไปด้วย ซึ่งมีการเน้นทางวัตถุมากกว่าทางด้านจิตใจ เช่นเดียวกับชุมชนในตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ก็เหมือนกันนั่นก็มี ปัญหามากมาย เช่น ปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคม ปัญหาการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน เห็น ประโยชน์แก่ตนมากกว่าส่วนรวม ปัญหาการให้ความร่วมมือกันแก้ไขปัญหามนุษย์ชุมชนก็ เปลี่ยนไป ซึ่งปัญหาเหล่านี้เกิดมาจากสภาพจิตใจ พวกฟุ้งเฟ้อไป เกิดจากความรู้สึกนึกคิด ขาด การความรับผิดชอบ ทำให้คนในสังคมขาดการประสานใจในการร่วมมือกันแก้ไขปัญหามนุษย์ ชุมชน ซึ่ง ปัญหาเหล่านี้เรียกว่าคนขาดคุณธรรม จริยธรรม และปทัสถานทางสังคม ทำให้สังคมเอาเปรียบ ซึ่งกันและกัน นั้นเป็นการบ่งบอกให้รู้ว่าผู้คนในสังคมขาดจิตสำนึก จึงควรที่จะพัฒนา ทางด้านจิตใจ พัฒนาคุณธรรมควบคู่กันไป เพื่อเกิดประโยชน์และเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคม ต่อไป

ถ้าสังคมเกิดปัญหาดังกล่าว สิ่งที่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ก็คือการนำหลักธรรมมา แก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้นได้เพื่อนำมาจรรโลงสภาพจิตใจ ให้มีความรับผิดชอบต่อ รู้จัก กฎระเบียบของสังคมและมีมารยาททางสังคม หลักธรรมที่จะนำมาแก้ไขปัญหาคือหลักไตรสิกขาที่ เน้นถึงเรื่องความสะอาด สงบ สว่าง ที่ประกอบด้วยศีลคือความสะอาด สมาธิคือความสงบ ปัญญาคือความสว่าง เป็นสิ่งขัดเกลาจิตใจ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติหลัก 3 ประการนี้หายไป จากชีวิตสังคมไทยไปมากพอสมควร จึงควรกลับมาเป็นบทบาทในการควบคุมสังคมไทยเพื่อทำให้ ปัญหาสังคม อาทิเช่น ความที่เห็นแก่ตัว การเอาเปรียบกันบ่อย ๆ หมดไปและมีจิตสำนึก ร่วม ในการพัฒนาชุมชน สภาพสังคมที่ชิงดีชิงเด่นกัน เล็งน้ำใจ ความเห็นแก่ตัวมากขึ้น มีความ ห่อหุ้มในในด้านศีลธรรม จริยธรรม ทำให้เกิดความฟุ้งเฟ้อในทางวัตถุ ผลกระทบสังคมใน

อนาคต ดังนั้นมนุษย์จำเป็นต้องมีความเข้าใจหลักศาสนา ซึ่งไตรสิกขาเป็นหลักธรรมข้อหนึ่งที่สามารถนำมาสร้างวินัยในการดำเนินชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลางได้เป็นอย่างดี

พื้นที่ตำบลข้างกลางซึ่งเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่ราบสูงเล็กน้อยจากทิศตะวันออกลาดลงสู่ทิศตะวันตก เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีคนมาอาศัยในพื้นที่อยู่รวมตัวกัน จากหลาย ๆ ท้องถิ่น ซึ่งอพยพกันมาเป็นหมู่และคณะ 2-3 ครัวเรือน เมื่ออยู่รวมกันใหม่ ๆ ทำให้ความคิดเห็นนั้นไม่ตรงกันและมีความแตกต่างกันออกไป การพึ่งพาอาศัยกันในสมัยก่อนนั้นมีน้อย แต่เมื่ออยู่ร่วมกันนานวันก็กลายเป็นเพื่อนบ้านที่ดี รวมกันเป็นหมู่เป็นคณะ ดังนั้นการรวมตัวกันเป็นหมู่เป็นหมู่คณะมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีก็คือการร่วมมือทำกิจกรรมลงเอยกันด้วยดี แต่ขณะเดียวกันก็มีข้อเสีย คือการร่วมมือซึ่งกันและกันนั้น บางเรื่องที่ไม่ควรให้ความร่วมมือ เช่น การผิดกฎจราจรยาบรรณ จารัตประเพณีวัฒนธรรม และผิดปทัสถานทางสังคม ของหมู่บ้าน ความเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันทำให้คนส่วนใหญ่อาศัยพวกพ้องในการทำกิจกรรมบางอย่าง ซึ่งให้ได้มาเพื่อเข้าร่วมกับกิจกรรมทางสังคม เมื่อได้มาโดยอาศัยพวกพ้องก็มักจะเอารัดเปรียบบุคคลอื่นที่ไม่ใช่พวกเดียวกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จึงทำให้เกิดปัญหาขึ้นมาในสังคม การเอารัดเอาเปรียบสังคม ทำให้สังคมขาดการประสานใจ ขาดคุณธรรม จริยธรรม ขาดความร่วมมือ ทำให้สังคมในหมู่บ้านตำบลข้างกลางขาดการพัฒนาทางด้านจิตใจ

ดังนั้นด้วยปัญหาต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องการนำหลักไตรสิกขามาใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ว่ามีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันเพียงใด

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ต่างกัน

1.2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1.3.1 สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่มีเพศต่างกัน มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันแตกต่างกัน

1.3.2 สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่มีอายุต่างกัน มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันแตกต่างกัน

1.3.3 สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันแตกต่างกัน

1.3.4 สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่มีอาชีพต่างกัน มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันแตกต่างกัน

1.3.5 สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่มีรายได้ต่างกัน มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันแตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากร

ได้แก่ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรี - ธรรมราช จำนวน 17 หมู่บ้าน รวมสมาชิกทั้งหมด 1,426 คน

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ได้แก่ การนำหลักไตรสิกขามาใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบล ช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ไตรสิกขามี 3 ด้าน ประกอบด้วย

- ศีล
- สมาธิ
- ปัญญา

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ได้แก่ สถานที่ ตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.5.2 ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษาอาชีพ และรายได้ ต่างกัน

1.5.3 ทำให้ทราบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.5.4 ทำให้สามารถนำผลจากการวิจัยไปใช้ เพื่อเป็นข้อมูลในการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ต่อไป

1.6 คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินชีวิต หมายถึง การประกอบกิจกรรมเพื่อการดำรงชีวิตประจำวัน

สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน หมายถึง สมาชิกทุกคนของกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ไตรสิกขา หมายถึง หลักการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบความสำเร็จเป็นคนสมบูรณ์

ชีวิตประจำวัน หมายถึง การปฏิบัติตนเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกที่ดีของกองทุนหมู่บ้าน

ด้านศีล หมายถึง ข้อปฏิบัติตนขั้นพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนา เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามมีความปกติสุข เพื่อประโยชน์ขั้นพื้นฐาน คือความสุขและไม่มีการเบียดเบียนกันในสังคม

ด้านสมาธิ หมายถึง การฝึกฝนพัฒนาในด้านจิตใจ มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจิตใจ เป็นฐานของพฤติกรรม เนื่องจากพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจ หรือ เจตนาและเป็นไปตามเจตจำนงและแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนา ให้ดีงามแล้ว ก็จะควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามด้วย แม้ความสุข ความทุกข์ในที่สุดก็อยู่ที่ใจ

ด้านปัญญา หมายถึง การพัฒนาปัญญา ซึ่งมีความสำคัญสูงสุด เพราะปัญญาเป็นตัว นำทาง และควบคุมพฤติกรรมทั้งหมดคือรู้ทั่วถึงเหตุถึงผล รู้อย่างชัดเจน, รู้เรื่องบาปบุญคุณโทษ, รู้สิ่งที่ควรทำควรเว้น เป็นต้น เป็นธรรมที่คอยกำกับศรัทธา เพื่อให้เชื่อประกอบด้วยเหตุผล ไม่ให้หลงเชื่ออย่างมงาย

เพศ หมายถึง เพศของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้ แบ่งเป็น 2 เพศ คือ

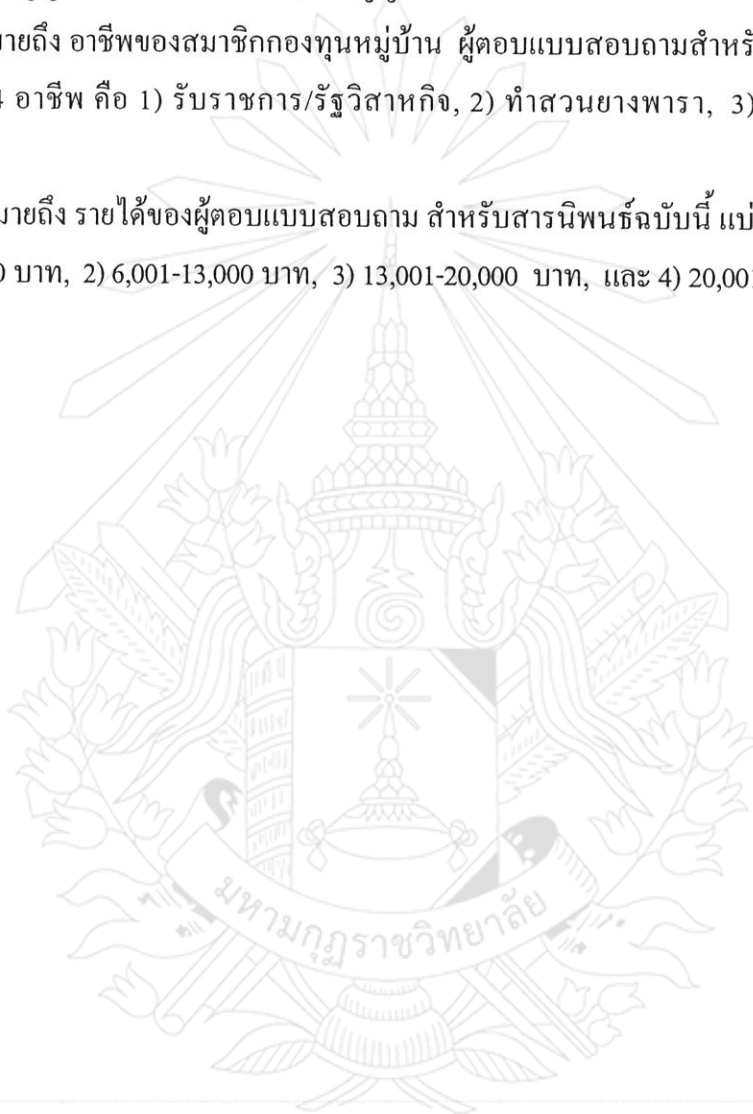
1) เพศชาย และ 2) เพศหญิง

อายุ หมายถึง อายุของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้แบ่งเป็น 4 ช่วง คือ 1) 20 - 30 ปี, 2) 31 – 40 ปี, 3) 41 – 50 ปี และ 4) 51 ปีขึ้นไป

ระดับการศึกษา หมายถึง การศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้แบ่งเป็น 5 ระดับคือ 1) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, 2) มัธยมศึกษาปีที่ 3, 3) มัธยมศึกษาปีที่ 6, 4) ปวช. ปวส.อนุปริญญาหรือเทียบเท่า และ 5) ปริญญาตรี

อาชีพ หมายถึง อาชีพของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้ แบ่งเป็น 4 อาชีพ คือ 1) รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ, 2) ทำสวนยางพารา, 3) รับจ้างและ 4) แม่บ้าน

รายได้ หมายถึง รายได้ของผู้ตอบแบบสอบถาม สำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) ต่ำกว่า 6,000 บาท, 2) 6,001-13,000 บาท, 3) 13,001-20,000 บาท, และ 4) 20,001 บาทขึ้นไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยได้ค้นคว้าหลักคำสอน แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังต่อไปนี้

- 2.1 หลักคำสอนเกี่ยวกับไตรสิกขา
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.5 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

2.1 หลักคำสอนเกี่ยวกับไตรสิกขา

2.1.1 ความหมายของไตรสิกขา

ระวี ภาวิไล ได้ให้ความหมายว่า “ไตรสิกขา” หมายถึง การศึกษา 3 ประการตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นกุศโลบายในการพัฒนาตนเองที่ถูกต้องของมนุษย์ทุกคน เป็นรากฐานของการพัฒนาทั้งหลาย อันจะนำสังคมไปสู่อารยธรรมอันถูกต้อง¹

เอกวิทย์ ณ ถลาง ได้ให้ความหมายว่า “ไตรสิกขา” หมายถึง ศีล สมาธิ ปัญญา ศีลคือข้อปฏิบัติให้เกิดวินัยในตนเอง สมาธิคือ ความแน่วแน่ใสสะอาดของจิตใจ และปัญญาย่อมเกิดจากการที่มีศีลและสมาธิ²

¹ระวี ภาวิไล, หัวใจศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2528) หน้า 16.

²เอกวิทย์ ณ ถลาง, หัวใจของการศึกษาศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เรศพรินติ้ง เซ็นเตอร์, 2538), หน้า 32.

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายว่า “ไตรสิกขา” หมายถึง ข้อปฏิบัติสามขั้น ที่มีไว้เพื่อดับทุกข์อันเกิดจากอุปาทาน ขั้นแรกคือ สีล ขั้นสองคือสมาธิ ขั้นสามเป็นขั้นสูงสุดเรียกว่า ปัญญา³

พระธรรมปิฎก ได้ให้ความหมายว่า “ไตรสิกขา” หมายถึง ระบบการดำเนินชีวิตที่ดั่งงามซึ่งมีความสัมพันธ์ทั้งสามด้านมาเกี่ยวพันกันคือ ด้านพฤติกรรมที่เรียกว่า สีล ด้านจิตใจซึ่งมักเรียกชื่อตามองค์ประกอบที่เป็นแกนกลางในการฝึกว่า สมาธิ และด้านปัญญา คือความรู้ สามด้านนี้สัมพันธ์เกี่ยวพันซึ่งกันและกันจะต้องพัฒนาไปด้วยกัน เพราะฉะนั้นถ้าจะพัฒนาปัญญาต้องให้ศีล สมาธิพัฒนาไปด้วยเป็นระบบแห่งศีล สมาธิ ปัญญา เป็นการศึกษาหรือสิกขาสามด้านจึงเรียกว่า ไตรสิกขา⁴

ไตรสิกขา หรือที่เรียกว่า สิกขา 3 หมายถึง ระบบการศึกษา หรือระบบการอบรมที่นำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดี ซึ่งประกอบด้วย

1) อธิศีลสิกขา การมีความประพฤติสุจริตทางกาย วาจา และอาชีพะ ก็คือการเป็นคนดีในสังคม รักษาระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่และมีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างถูกต้องซึ่ง ได้แก่ การปฏิบัติตามมรรค 8 ข้อสัมมาวาจา สัมมากรรมันตะ สัมมาอาชีพะ

2) อธิจิตสิกขา การฝึกปรือจิตให้เข้มแข็ง มั่นคง มีสมาธิ สงบและพร้อมที่จะใช้งานซึ่งตรงกับมรรค 8 ข้อ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ

3) อธิปัญญาสิกขา การฝึกปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในสภาพธรรมตามความเป็นจริง ซึ่งตรงกับมรรค 8 ข้อ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ⁵

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึง สีล สมาธิ ปัญญา ไว้ดังนี้

การมีศีล คือ การไม่ยึดมั่นถือมั่น การที่คนขาดศีลนั้นก็เพราะเห็นแก่ตัว เห็นแก่ความสนุกสนาน จึงทำให้ศีลขาดไป ถ้าไม่ยึดมั่นถือมั่นจะมีศีลที่บริสุทธิ์บริบูรณ์

สมาธิ คือ การทำสมาธิ เพื่อถ่วงถอยความยึดมั่นถือมั่น เพื่อบรรเทาความยึดมั่นถือมั่น โดยการทำให้จิตว่างจากความยึดมั่นถือมั่น แล้วจิตจะได้เจริญทางปัญญา ซึ่งเป็นการทำลายรากลของความยึดมั่นถือมั่น ให้สูญหายไปโดยเด็ดขาด

ซึ่งทั้งสมาธิและปัญญา ล้วนแล้วแต่กระทำไปเพื่อทำลายความยึดมั่นถือมั่น

³พุทธทาสภิกขุ, *คู่มือมนุษย์*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2552), หน้า 55.

⁴พระธรรมปิฎก (ประยูรค์ ปยุตฺโต), *การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน*, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, 2539), หน้า 53.

⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 54.

ผู้ที่มีศีลสมบูรณ์ ต้องเป็นผู้มีสมาธิสมบูรณ์ มีปัญญาสมบูรณ์ ไม่ยึดมั่นถือมั่นในความเป็นตัวเป็นตน นั่นคือ “นิสสโต นิชชีโว สญฺโญ”⁶

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวว่า ธรรมะที่ทำให้หลุดพ้น คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

ศีล คือ ความปกติ หมายถึง คนซึ่งมีร่างกายปกติ นั่นคือ มนุษย์เท่านั้นสำหรับสัตว์เดรัจฉาน ถึงแม้จะมีการปฏิบัติทางร่างกายที่ถูกต้อง จะไม่เรียกว่าศีล เพราะมันจะอยู่ในระดับที่ต่ำมาก

สมาธิ หมายถึง จิตที่มีกำลังเต็มตามที่ธรรมชาติกำหนดว่าจิตนั้นจะมีกำลังมากหรือสูงเพียงใด และสมาธิจะมีอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งมีทั้งในสิ่งมีชีวิตและสัตว์เดรัจฉาน

ปัญญา หมายถึง ความรู้พอตัว ตามที่ควรจะรู้ นั่นคือ มีตามสัญชาตญาณ เป็นญาณที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือเรียกว่าปัญญาตามธรรมชาติ เมื่อได้รับการพัฒนาก็จะเกิดการพัฒนาเป็นปัญญาชนิดที่ตัดกิเลสได้ บรรลุมรรค ผล นิพพานได้⁷

สรุปได้ว่า ไตรสิกขา หมายถึง หลักการศึกษาของพระพุทธศาสนาประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นหลักปฏิบัติเพื่อการพัฒนาฝึกอบรมตนเอง ดังนั้นมนุษย์ต้องพัฒนาตนเองจนกว่าจะมีชีวิตที่ดีงามโดยสมบูรณ์ คือ การมีชีวิตอยู่ด้วยสติปัญญา เป็นชีวิตที่ประเสริฐจนกระทั่งเป็น พระอรหันต์ และบรรลุเป้าหมายชีวิตที่แท้จริง คือ นิพพาน อันเป็นอุดมการณ์อันสูงสุดของพระพุทธศาสนา และหลักไตรสิกขา เป็นหลักการพัฒนาฝึกอบรมตนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เมื่อมนุษย์ได้รับการพัฒนาตามหลักการดังกล่าวนี้แล้ว จึงจะถือได้ว่าเป็นการสำเร็จการศึกษา อันเป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์และยั่งยืน และนำไปสู่สันติสุขอันไพบูรณ์ของมวลมนุษยชาติ

2.1.2 ความสำคัญของไตรสิกขา

สุจิตรา ธรณี⁸ ได้กล่าวถึงความสำคัญของไตรสิกขาพอสรุปได้ว่า ไตรสิกขา เมื่อนำมาแสดงในรูปของคำสอนที่นำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตได้แล้วก็จะเป็คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า 3 ประการ เป็นหลักปฏิบัติที่เรียกว่า “โอวาทปาฏิโมกข์” คือ

- 1) สพฺพปาปสฺส อภฺรณํ คือการไม่ทำบาปทั้งปวง จัดอยู่ในการปฏิบัติทางกายและทางวาจา ที่เรียกว่า ศีล
- 2) กุสลสฺสุ ปสฺมปทา คือ การทำความดีให้ถึงพร้อม จัดอยู่ในการปฏิบัติทางจิตที่เรียกว่า สมาธิ

⁶พุทธทาสภิกขุ, ธรรมโฆษของพุทธทาส ฉบับมาฆบูชา, (สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, 2518), หน้า 25.

⁷พุทธทาสภิกขุ, ธรรมโฆษของพุทธทาส ฉบับโมกขธรรมประยุกต์, (สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, 2518), หน้า 34.

3. สัจจิต ปรโยทปนํ คือ การทำจิตของคนให้ผ่องใส จัดเป็นการปฏิบัติขั้นสูงสุดที่เรียกว่า ปัญญา⁸

พระศรีวิสุทธิกวี ได้กล่าวว่า ความสำคัญของไตรสิกขาที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตตามหลักพระพุทธศาสนา ไว้ว่า การพัฒนาจิตตามหลักพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องปฏิบัติตามมรรคแปด หรือไตรสิกขาเท่านั้นจึงจะได้รับผลตามที่มุ่งหมายได้ การปฏิบัตินอกเหนือจากไตรสิกขา ไม่จัดว่าเป็นการพัฒนาจิตตามหลักพระพุทธศาสนาเลย เพราะเมื่อปราศจากไตรสิกขาแล้ว ก็ไม่อาจพัฒนาได้ หรือไม่อาจยกจิตขึ้นสู่ระดับสูงได้ ฉะนั้น ไตรสิกขาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาจิตใจ⁹

พนอม แก้วกำเนิด ได้กล่าวว่า การดำเนินชีวิตที่มีศีล สมาธิ ปัญญา หรือการดำเนินชีวิตที่มีอิสระทางกาย อารมณ์ สังคม และปัญญา เป็นการดำเนินชีวิตไปสู่ความสมดุลของชีวิตที่มีความพอดี นั่นคือ ทางสายกลาง คนที่มีศีล สมาธิ และปัญญา จะรู้จักคิดและกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดอิสระทางกาย อารมณ์ สังคม และปัญญาสามารถดำเนินวิถีชีวิตที่เกิดความสมดุลให้กับตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม นั่นคือ ทางสายกลาง เป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิตไปสู่ความสงบสุขตามแนวของพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่า ความสำคัญของไตรสิกขาคือหลักคำสอนตามหลักของพระพุทธเจ้าตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์ สามารถพัฒนาจิตตามหลักพระพุทธศาสนาทำให้ได้รับผลตามที่มุ่งหมายและเป็นการดำเนินชีวิตไปสู่ความสมดุลของชีวิตที่มีความพอดีนำไปสู่ความสงบสุขตามแนวของพระพุทธศาสนา

2.1.3 องค์ประกอบของไตรสิกขา

ไตรสิกขา เป็นหลักการปฏิบัติเพื่อเป็นทางนำไปสู่ความดีงาม อันเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิตประกอบด้วยหลักสามประการ หรือเรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ศีลเป็นขั้นต้น สมาธิเป็นขั้นกลาง ปัญญาเป็นขั้นสุดท้าย แต่ละขั้นในทางปฏิบัติย่อมสนับสนุนซึ่งกันและกันจากต่ำไปสูง กล่าวคือ ศีลเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานที่ปรับบรรยากาศให้เหมาะสมแก่การบำเพ็ญสมาธิ และการบำเพ็ญสมาธิก็นำไปสู่ความมีปัญญา เมื่อชีวิตได้รับการพัฒนาสมบูรณ์แล้วจึงเรียกว่า ชีวิตประเสริฐหรือพรหมจรรย์

⁸สุจิตรา วรรณีน, ปรัชญาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยครูธนบุรี สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์, 2532), หน้า 15.

⁹พระศรีวิสุทธิกวี, การพัฒนาจิต, (กรุงเทพมหานคร : สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย, 2527), หน้า 115.

2.1.4 ประโยชน์ของไตรสิกขา

เอกชัย คชะวรงค์ ได้กล่าวว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตรัสรู้หรือริยสัง 4 คือ ความจริงที่เกี่ยวกับทุกข์ และหนทางที่จะพ้นทุกข์ทั้งหมด ทุกข์ของสัตว์โลกทั้งหลายทั้งปวงนั้นมีสาเหตุมาจากกิเลส 3 ชั้น ซึ่งแต่ละชั้นจะมีความร้ายแรงต่างกัน ดังนี้

1) วิดีกมกิเลส เป็นกิเลสอย่างหยาบ คือ กิเลสที่ปรากฏทางกายและทางวาจา อันได้แก่ การกระทำทุจริตทางกายสามประการ คือ การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ และการประพฤตินิคม และ การประพฤตินิคมทางวาจาสี่ประการ คือ การพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ และการพูดเพ้อเจ้อ

2) ปรีชฎฐานกิเลส เป็นกิเลสอย่างกลางคือ กิเลสทำให้ใจเดือดร้อน มีสาเหตุมาจากนิเวศน์ 5 ประการดังนี้ คือ กามฉันทะ (ความใคร่ในกาม) พยาบาท (คิดปองร้าย) ถีนมิทธะ (ความท้อแท้ เบียดคร้าน) อุทธัจจะกุกกุจจะ (ความฟุ้งซ่านรำคาญใจ) และวิจิจจนา (ความลังเลสงสัย) ซึ่งกิเลสอย่างกลางนี้ เป็นตัวที่ครอบงำจิตใจไม่ให้บรรลุความดีหรือมีความสุขได้

3) อนุสัยกิเลส เป็นกิเลสอย่างละเอียด คือ โลภะ โทสะ โมหะ ที่สงบนิ่งอยู่ในใจซึ่งเป็นต้นเหตุของกิเลสทั้งหมด โดยมีลักษณะการก่อตัว ดังนี้

ก. กิเลสสายโลภะ มีจุดเริ่มต้นมาจากความยึดติดหรือความพอใจ เมื่อมีพลังมากขึ้นก็ก่อตัวกลายเป็นกิเลสอย่างกลาง และแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายใน หรือความพอใจในรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส หรือความอยากได้ของผู้อื่น เมื่อมีกำลังมากกระจับไม่อยู่ก็จะกลายเป็นกิเลสอย่างหยาบที่แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอก คือ การประพฤตินิคมทางกายและทางวาจา เช่น การลักทรัพย์ การพูดคำหยาบ การหลอกลวงผู้อื่น

ข. กิเลสสายโทสะ มีจุดเริ่มต้นมาจากความกระทบกระทั่งแห่งจิต หรือความไม่พอใจ เมื่อมีพลังมากขึ้นจะก่อตัวกลายเป็นกิเลสอย่างกลาง เมื่อมีกำลังมากกระจับไม่อยู่จะกลายเป็นกิเลสอย่างหยาบ และแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอก คือ การประพฤตินิคมทางกายและทางวาจา เช่น การฆ่าสัตว์ การเบียดเบียนผู้อื่นหรือการทำลายสิ่งของ การพูดจาหยาบคาย การด่าว่าผู้อื่นให้เจ็บใจ

ค. กิเลสสายโมหะ มีจุดเริ่มต้นมาจากความไม่รู้ตามความเป็นจริง เมื่อมีพลังมากขึ้นจะก่อตัวเป็นกิเลสอย่างกลางและแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายใน คือ ความท้อแท้ ง่วงซึม หรือความสงสัยลังเลจนกลายเป็นมิจฉาทิฎฐิ เช่น ไม่เชื่อเรื่องบุญเรื่องบาป เป็นต้น เมื่อมีกำลังมากพอกระจับไม่อยู่ก็จะกลายเป็นกิเลสอย่างหยาบ และแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอก คือ การประพฤตินิคมทางกายและทางวาจา เช่น การเสพของมีนเมา หรือยาเสพติดให้โทษ การพูดเพ้อเจ้อเหลวไหลไร้ประโยชน์

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงค้นพบกิเลสทั้งสามตระกูลนี้แล้ว จึงทรงแสดงธรรมอันเป็นแนวทางกำจัดหรือปราบกิเลส คือ ทรงแสดงศีลเพื่อเป็นเครื่องปราบกิเลสอย่างหยาบ ทรงแสดงสมาธิเพื่อเป็นเครื่องปราบกิเลสอย่างกลาง ทรงแสดงปัญญาเพื่อเป็นเครื่องปราบกิเลสอย่างละเอียด¹⁰

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นการฝึกฝนอบรมพัฒนาตนเองทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เพื่อกำจัดกิเลสอันเป็นต้นเหตุแห่งทุกข์ทั้งปวงนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดีงาม คือการมีชีวิตอยู่ด้วยปัญญา เพื่อการบรรลุเป้าหมายชีวิตอันเป็นอุดมการณ์ที่สูงสุดในทางพระพุทธศาสนา คือ นิพพาน

2.1.5 การใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาศีลธรรม

หลักไตรสิกขาเป็นหลักที่มีความเหมาะสมสำหรับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เยาวชน โดยนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อการพัฒนาทั้งตนเอง สังคมและประเทศชาติให้มีความเจริญรุ่งเรืองได้ ประพฤติปฏิบัติที่ดีที่ถูกต้องในเรื่องของการเป็นคนดี รักษาระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต มีการฝึกฝน การควบคุมตนเองให้จิตมีสมาธิ ไม่หลงไหลในอบายมุข ใช้ปัญญาคิดไตร่ตรองอย่างมีเหตุมีผลสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้เพื่อความสุขของตนเอง ความเจริญของประเทศชาติบ้านเมือง จึงมีผู้วิจัยต่าง ๆ ได้ให้แนวทางในการศึกษาไว้ดังนี้

ดลพัฒน์ ยศธร ได้นำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์ว่า การพัฒนาที่ถูกต้อง (สัมมาพัฒนา) และการพัฒนาที่ได้สมดุล (สมพัฒนา) จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ ต้องศึกษาแบบไตรสิกขา คือการพัฒนาทางด้านพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา ซึ่งจะต้องศึกษาทั้งเนื้อหา (ปรัยัติ) และการลงมือปฏิบัติ (ปฏิบัติ) เพื่อให้เข้าใจปฏิจกสมุบาท ซึ่งจะนำไปสู่ผลสำเร็จ (ปฏิเวธ) รวมทั้งในกระบวนการเรียนการสอนจะต้องประกอบด้วยความเป็นกัลยาณมิตรระหว่างผู้สอนและผู้เรียน¹¹

¹⁰เอกชัย คชะวรงค์, “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานกับการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดนครพนม”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), 2538, หน้า 5.

¹¹ดลพัฒน์ ยศธร, “การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2542, หน้า 42.

นภดล เจนอักษร ได้ศึกษาวิธีสอนของพระพุทธเจ้าและได้มีการสรุปผลการค้นคว้า และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับหลักธรรมในการสอนและการเรียนรู้ไว้ว่า พุทธศาสนาเน้นเรื่องเบญจขันธ์ และความสัมพันธ์ของอายตนะภายในและภายนอกเป็นหลักของการรับรู้และการเรียนรู้ รวมทั้งยังเน้นองค์ประกอบทั้ง 3 ประการ คือ ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ประการนี้ผู้เรียนจะต้องใช้หลักไตรสิกขา กล่าวคือ ศีล สมาธิ ปัญญา พร้อมทั้งองค์ประกอบ 2 ประการ คือ กัลยาณมิตร และโยนิโสมนสิการ¹²

สุรัตน์ เพชรนิล ได้ทำการศึกษาปรัชญาการศึกษาของพุทธทาสภิกขุ ซึ่งท่านพุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายของการศึกษาตามรูปศัพท์ไว้ว่า คำว่า “การศึกษา” มาจาก “ศึกษา” ซึ่งในภาษาบาลี แปลว่า เห็น การเห็น ซึ่งหมายความว่า การที่ทำให้ผู้ศึกษามีความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ในตัวผู้ศึกษาอย่างแจ่มแจ้ง คำว่า การศึกษาในความหมายของท่านพุทธทาสภิกขุคือ ผู้ศึกษาเองจะต้องมีการประพฤติปฏิบัติ ผีกอบรม โดยตัวผู้ศึกษาเองจนเกิดปัญญา ปัญญาคือ ความเห็นแจ้งในตัวเองไม่ใช่ การศึกษาเล่าเรียนในระบบการศึกษาปัจจุบัน การศึกษาจะต้องทำให้มนุษย์สามารถทำลายความรู้สึกที่เรียกว่า เห็นแก่ตัว มีการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข¹³

แนวทางไตรสิกขา จึงเป็นแนวทางหนึ่งของการศึกษาที่ผู้ศึกษาต้องลงมือประพฤติปฏิบัติ ผีกอบรมที่เรียกว่า ศีล คือการผีกอบรมประพฤติปฏิบัติที่ไม่เบียดเบียนต่อตนเองและผู้อื่น สมาธิ คือ การผีกอบรมจิตใจให้มีความสงบมีลักษณะที่เป็นความบริสุทธิ์ ความสะอาด ความมั่นคง ไม่ไหว่นไหววอกแวก และพร้อมที่จะทำหน้าที่การงาน ปัญญา ก็คือ การมีความรู้ ความเข้าใจ เห็นแจ้งในความจริงของสิ่งทั้งหลายทั้งปวงจนสามารถทำลายความรู้สึกความมีตัวตนของตนเอง

ส.ศิริรักษ์ ได้กล่าวไว้ในพุทธทศสนะเพื่อการสร้างสรรค์สังคมใหม่ว่าพุทธศาสนาเน้นทางสายกลาง มีความสอดคล้องกับสมคูลธรรมชาติ และความรู้ต้องเป็นความรู้ที่สมบูรณ์เกี่ยวกับธรรมชาติเพื่อที่จะมีปัญหา มิฉะนั้นความรู้จะเป็นอวิชชานำไปสู่ความหายนะ สิ่งที่จะแก้ไขได้คือหลัก 3 ประการ ได้แก่ (ศีล) การพูดและการกระทำที่ชอบ (สมาธิ) การพิจารณาถึงสภาพธรรมตาม

¹²นภดล เจนอักษร, “การศึกษาวิธีสอนของพระพุทธเจ้า”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), 2543, หน้า 18.

¹³สุรัตน์ เพ็ชรนิล, “ปรัชญาการศึกษาของพุทธทาสภิกขุ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), 2543, หน้า 54.

ความเป็นจริงและจะนำไปสู่ผลสุดท้ายคือความสว่างไสวหรือความรู้สมบูรณ์ (ปัญญา) อันเป็นความตื่นและความตระหนักรวมถึงภาวะการณ์ของโลก¹⁴

พระเทพเวที ได้กล่าวไว้ในธรรมเพื่อชีวิตและการพัฒนาวัฒนธรรมว่า องค์ประกอบของระบบพื้นฐานแห่งการดำรงอยู่ของมนุษย์ต้องรู้จักธรรมชาติคือ รู้ความจริงของธรรมชาติ และนำความรู้นั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตและการจะรู้ความจริงของธรรมชาติต้องมีปัญญา¹⁵

พระคุษฎี เมธงกโร ได้สรุปแนวคิดของพุทธทาสภิกขุเรื่องความบกพร่องของระบบการศึกษาไทยในปัจจุบันว่า ละเลยบทเรียนทางด้านศีลธรรม ไม่มีการปลูกฝังในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม แต่มุ่งพัฒนาทางด้านวัตถุมากกว่าจิตใจจึงก่อให้เกิดปัญหาสังคมขึ้น โดยเรียกการศึกษาโลกปัจจุบันนี้ว่า “การศึกษาแบบหางด้วน” นั่นคือ การเปรียบเสมือนสุนัขหางด้วนที่พยายามหลอกผู้อื่นว่าเป็นสุนัขที่สวยงามกว่าเป็นสุนัขที่มีหาง¹⁶

พระราชมนูญ ได้กล่าวไว้ในมิติใหม่ของการพัฒนาจิตใจว่า การค่อยพัฒนาทางจิตใจและความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมทำให้เกิดพฤติกรรมที่มีผลกระทบต่อความสงบสุข และความสงบเรียบร้อยของประชาชนและสังคม เช่น

- 1) การรังแกข่มเหงผู้อ่อนแอกว่า ผู้ที่มีความเข้มแข็งทางการเงินและผู้ที่มีสมัครพรรคพวกมาก เอารัดเอาเปรียบผู้ที่อ่อนแอกว่า เช่น การใช้แรงงานเด็กและสตรี การบังคับหญิงเพื่อค้าประเวณี
- 2) การหลอกลวง บุคคลที่ไร้คุณธรรมมักจะคดโกงหลอกลวงเมื่อมีโอกาส
- 3) การมัวเมาในอบายมุข เช่น การเปิดสถานบริการทางเพศ บ่อนการพนัน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ถ้าหากกระทำไปโดยขาดสติจะก่อให้เกิดอาชญากรรม
- 4) ความเสื่อมของศีลธรรมทางเพศ เช่น การคบชู้ มีพวกเกย์ กระเทย ปัญหาการหย่าร้าง
- 5) ปัญหาโสเภณี ปัจจุบันมีผู้สมัครใจเป็นโสเภณีมากมาย น่าจะเกิดจากสภาพทางเศรษฐกิจ
- 6) ปัญหายาเสพติด โดยการเสพตามเพื่อน เสพเพื่อระงับความเครียด

¹⁴ส.ศิริรักษ์, พุทธทัศนะเพื่อการสร้างสรรค์สังคมใหม่, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : เทียนวรรณ, 2537), หน้า 43.

¹⁵พระเทพเวที, พุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, 2532), หน้า 23.

¹⁶พระคุษฎี เมธงกโร, พระพุทธศาสนากับการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2531), หน้า 34.

7) ปัญหาความประพฤติกของเยาวชน เช่น เด็กนักเรียนตีกัน เป็นอันธพาล ซึ่งคนส่วนน้อยก่อปัญหาให้คนส่วนใหญ่ ในปัจจุบันเหตุการณ์เช่นนี้ยังคงมีอยู่ในสังคม บางครั้งอาจส่งผลกระทบต่อผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง โดยบางครั้งทำให้เกิดการบาดเจ็บและเสียชีวิต

8) ปัญหาอาชญากรรม¹⁷

ไตรสิกขา คือ กระบวนการพัฒนาฝึกฝนอบรมตามหลักพระพุทธศาสนา ตรงกับภาษาไทยว่า การศึกษา เป็นกระบวนการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า มนุษย์สามารถฝึกฝนอบรมได้ การที่จะเป็นคนดีหรือคนเลว จึงไม่ใช่เรื่องของความบังเอิญหรือโชคความ แต่ขึ้นอยู่กับ การมีความรู้ มีความคิด การฝึกอบรม และการอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ในทางพระพุทธศาสนาการฝึกฝนอบรมจะต้องดำเนินไปพร้อมกันในด้าน 3 ด้าน ดังนี้

1) ด้านปัญญา (อธิปัญญาสิกขา) การฝึกอบรมจะต้องเริ่มที่ ความรู้และความคิดถือว่าเป็นปัญญาพื้นฐาน หรือปัญญาธรรมชา อิกนัยหนึ่ง อธิปัญญาสิกขา ก็คือ สัมมาทิฏฐิ (ความรู้ชอบ) และสัมมนาสังกัปะ (ความคิดชอบ) ในมรรคแปด

2) ด้านศีล (อธิศีลสิกขา) คือ การฝึกฝนควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา และการดำรงชีวิต คือ จะต้องเป็นผู้มีสัมมาวาจา (วาจาชอบ) สัมมากรรมันตะ (เป็นผู้กระทำชอบ) และสัมมาอาชีวะ (เป็นผู้มีอาชีพในทางที่ชอบ)

3) ด้านจิต (อธิจิตสิกขา) คือ การฝึกจิตเพื่อให้จิตมีพลัง มีความแน่วแน่มั่นคงหรืออิกนัยหนึ่งคือ การฝึกจิตเพื่อให้มีสมรรถภาพ คุณภาพ และสุขภาพที่ดี ซึ่งถือว่าเป็นจิตที่สมบูรณ์ในกระบวนการฝึกจิตนั้นผู้ฝึกต้องมีความตั้งมั่น คือ ต้องเป็นผู้มีความเพียรชอบ (สัมมาวายามะ) เป็นผู้ระลึกชอบ (สัมมาสติ) และเป็นผู้ตั้งใจมั่นชอบ (สัมมาสมาธิ)

กระบวนการฝึกอบรมตาม “หลักไตรสิกขา” ต้องดำเนินการไปพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน คือ ทั้งปัญญา ศีล และจิต จะต้องไปพร้อมกันอย่างกลมกลืน หรืออย่างที่เรียกว่า หล่อหลอมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (มักคสมังคี) ซึ่งเมื่อบุคคลผู้รับการฝึกฝนได้เพียรพยายามฝึกฝนจนกระทั่งปัญญา ศีล และจิตได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์เต็มที่แล้ว ก็จะมีปัญหาเป็นปัญหาค้นสูงสุดเรียกว่า ฆาน (สัมมาญาณ) ซึ่งเป็นปัญญาในระดับการหยั่งรู้ สามารถทำลายกิเลสตัณหาให้หมดสิ้นไป และนอกจากจะเกิดญาณขึ้นแล้ว สภาพจิตของบุคคลนั้นเป็นจิตที่หลุดพ้นคือเป็นจิตที่อิสระโดยสมบูรณ์ ซึ่งเรียกสภาพจิตนี้ว่า วิมุติ (สัมมาวิมุติ) บุคคลใดก็ตามเมื่อได้ฝึกฝนอบรมจนถึงขั้นเกิดญาณ และมีสภาพจิตที่หลุดพ้นแล้ว ถือว่าบุคคลนั้น จบการศึกษาตามกระบวนการของพระพุทธศาสนาเรียบร้อยแล้ว

¹⁷พระราชมุนี, มติใหม่ของการพัฒนาจิตใจ, (กรุงเทพมหานคร : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, 2530), หน้า 63.

การใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาศีลธรรมเป็นการพัฒนาทางด้านพฤติกรรมโดยใช้ศีลพัฒนาจิตใจ ให้สมาธิพัฒนาปัญญา ซึ่งต้องศึกษาทั้งเนื้อหาและลงมือปฏิบัติ การพัฒนาทางด้านเบญจขันธ์ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักไตรสิกขาของศีล สมาธิ ปัญญา การนำไตรสิกขาใช้ในการศึกษาเล่าเรียนสามารถพัฒนาศีลธรรม โดยการทำให้มนุษย์สามารถทำลายความรู้สึกเห็นแก่ตัวลงได้ และสามารถฝึกอบรมให้มนุษย์เป็นคนดีได้

2.1.6 หลักการปฏิบัติตนตามไตรสิกขา

การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา อันเป็นหลักการปฏิบัติเพื่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม ทำให้สามารถบรรลุผลนิพพาน อันเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต ประกอบด้วยหลักการที่เรียกว่า หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ศีลเป็นขั้นต้น สมาธิเป็นขั้นกลาง ปัญญาเป็นขั้นสุดท้าย แต่ละขั้นในทางปฏิบัติย่อมสนับสนุนซึ่งกันและกันจากต่ำไปสูง กล่าวคือ ศีลเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐาน ที่ปรับบรรยากาศให้เหมาะสมแก่การบำเพ็ญสมาธิ และการบำเพ็ญสมาธิก็นำไปสู่ความมีปัญญา เมื่อชีวิตได้รับการพัฒนาสมบูรณ์อย่างนี้แล้วเรียกว่า ชีวิตประเสริฐ หรือ พรหมจรรย์

สรุปได้ว่า การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันที่ประกอบศีล สมาธิ และปัญญา อันเป็นหลักการปฏิบัติตนเพื่อดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาทางด้านจิตใจให้มีความ สะอาดคือศีล ให้มีความสว่าง คือสมาธิ ให้มีความสงบ คือปัญญา ทำให้สังคมน่าอยู่ มีความรัก ความเข้าใจ ความสามัคคี รักใคร่ปรองดองซึ่งกันและกัน เป็นการดำเนินชีวิตที่ดีงามทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2.2.1. ศีล

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของ ศีล ว่า หมายถึง ข้อบัญญัติที่กำหนดทางปฏิบัติกายและวาจาทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 ศีล 8¹⁸

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) ได้กล่าวไว้ว่า ศีล แปลตามศัพท์ว่า ปกติ หมายความว่า ความเป็นปกติเรียบร้อยอย่างหนึ่ง ความเคยชินลงรูปลงตัวติดอยู่ประจำอยู่เป็นปกติอย่างหนึ่ง ความปกติเรียบร้อยนั้น หมายถึง ความปกติเรียบร้อยของความประพฤติ เพราะเว้นการที่ควรเว้น ประพฤติการที่ควรประพฤติ จะเว้นอะไรจะทำอะไร เมื่อก้าวโดยทั่วไปที่สุดแต่ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ระเบียบของตระกูล ระเบียบของโรงเรียน ระเบียบราชการ ระเบียบของ

¹⁸ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2525), หน้า 125 .

ทหาร ดังที่เรียกว่าวินัยข้าราชการ วินัยทหาร เป็นต้น เมื่อเป็นพุทธศาสนิกชนก็ต้องถือวินัยของ พระพุทธเจ้า คือ เว้นข้อที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติห้ามไว้ ทำตามข้อที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ อนุญาตไว้ ข้อที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เหล่านี้แหละเรียกว่า วินัย ซึ่งเป็นคำสั่ง คู่กับพระธรรม ซึ่งเป็นคำสอน พระธรรมและพระวินัยรวมเป็นพระพุทธศาสนา คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า¹⁹

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ว่า สิกขาขั้นแรกเรียกว่า สีล ซึ่งหมายถึง การประพฤติดี ประพฤติ ถูกต้องตามหลักทั่วไป ไม่ทำให้ผู้อื่นและตนเองเดือดร้อน มีจำแนกไว้เป็นสีล 5 สีล 8 สีล 10 สีล 227 หรืออื่น ๆ เป็นการปฏิบัติเพื่อความสงบเรียบร้อย ปราศจากโทษขั้นต้น ทางกายวาจาของตน ที่ เกี่ยวข้องกับสังคมและส่วนรวม²⁰

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวว่า สีล เป็นเรื่องของการฝึกในด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกสีล ก็คือวินัย วินัยเป็นจุดเริ่มต้นใน กระบวนการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ เพราะว่าวินัยเป็นตัวการจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อ ต่อการพัฒนา โดยจัดระเบียบความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ให้เหมาะสม กับการพัฒนาและให้เอื้อ โอกาสในการที่จะพัฒนา เมื่อฝึกได้ผลจนคนมีพฤติกรรมเคยชินที่ดีตามวินัย นั้นแล้วก็เกิดเป็นสีล ดังนั้น โดยสรุปวินัยจะมาในรูปของการฝึกพฤติกรรมเคยชินที่ดี และการจัด สภาพแวดล้อมที่จะป้องกันไม่ให้มีพฤติกรรมที่ไม่ดี และเอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่ดีที่พึงประสงค์ การฝึกคนให้คุ้นกับพฤติกรรมที่ดี ตลอดจนการจัดระเบียบระบบทั้งหลายทั้งปวงในสังคมมนุษย์²¹

วิชัย สุธีรชานนท์ ได้กล่าวว่า สีล คือ การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อยอยู่ในกรอบของวินัย การรู้จักควบคุมตนเองหรือมีวินัยในตนเอง เป็นหลักการเบื้องต้นของพระพุทธเจ้า ซึ่งรวมเอา สัมมาวาจา สัมมากรรมันตะ สัมมาอาชีวะในมรรค 8 เข้าไว้ด้วย การรักษาสีลของบุคคลนั้น แล้วแต่ กำลังศรัทธาของผู้ที่จะรักษาพระพุทธเจ้าได้แบ่งไว้ตามระดับของบุคคลดังนี้²²

¹⁹สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), ความเข้าใจเรื่องพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ มหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2531), หน้า 112.

²⁰พุทธทาสภิกขุ, คู่มือมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่ง ประเทศไทย จำกัด, 2552), หน้า 55.

²¹พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ พุทธธรรม, 2539), หน้า 38.

²²วิชัย สุธีรชานนท์, เอกสารคำสอนวิชาพุทธศาสน์, (กรุงเทพมหานคร : หจก. การพิมพ์ พระนคร, 2528), หน้า 49.

- 1) เบญจศีล สำหรับสาธุชนหรือกัลยาณชนทั่วไป
- 2) ศีล 8 หรือศีลอุโบสถ สำหรับอุบาสกและอุบาสิกา
- 3) ศีล 10 สำหรับสามเณรีและสามเณรในพุทธศาสนา
- 4) ศีล 227 สำหรับพระภิกษุในพุทธศาสนา
- 5) ศีล 311 สำหรับภิกษุณีในพุทธศาสนา

เอกชัย คชะวรงค์ ได้กล่าวว่า ศีล คือ ความงามอันเป็นเบื้องต้นแห่งคุณธรรมและเป็นเบื้องต้นแห่งคำสอนของพระพุทธองค์ เพราะศีลเป็นรากเหง้าของกุศลธรรม และคุณธรรมทั้งปวง คึงพุทธพจน์ให้สังยุตตนิกายว่า ศีลที่หมกคจิตแล้วชื่อว่าเป็นเบื้องต้นแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย ตรงกับเนื้อความแห่งโอวาทปาฏิโมกข์ข้อต้นที่ว่า สพุพปาปสฺส อกรรม คือความไม่ทำบาปทั้งปวง²³

ถวิล วัตติรางกูร ได้กล่าวว่า ศีล มีความหมายสามนัยคือ

1) เจตนา หมายถึง ความตั้งใจของบุคคลที่จะละเว้นบาป มีปาณาติบาต เป็นต้น และปฏิบัติ ตามข้อธรรมอันดี อันสมควร หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การปฏิบัติกุศลกรรมบท 7 (กายกรรม 3 วจีกรรม 4) นี้เรียกว่า เจตนาศีล

2) เจตสิกศีล หมายถึง การวิริติ คือ การงดเว้นจากบาปธรรม มีปาณาติบาต เป็นต้น เรียกว่า เจตสิกศีล รวมทั้งธรรมสามประการ คือ อนภิขมา (ไม่โลภ) อพยาบาท (ไม่พยาบาท) และ สัมมาทิฏฐิธรรมสามประการนี้ก็เรียก เจตสิกศีล เป็นศีลที่เกิดขึ้นพร้อมกับกุศลจิต (สิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมจิตเรียกว่าเจตสิก)

3) สังวร หมายถึง ความสำรวมระวัง เรียกว่า “สังวรศีล” คือ

(1) ปาฏิโมกข์สังวรศีล คือ การสำรวมในพระปาฏิโมกข์ เว้นข้อที่พระพุทธองค์ทรงห้าม ทำตามข้อที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติ

(2) สติสังวร คือ การสำรวมด้วยสติ เช่น สำรวมในการมอง การฟัง การดมกลิ่น การลิ้มรส และสัมผัสถูกต้อง ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้นในใจเรียกว่าสำรวมในอินทรีย์ทั้ง 6 คือ หู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ

(3) ญาณสังวรสำรวมด้วยญาณ คือ กิริยาที่พระโยคาวจรภิกษุห้ามกระแสดแห่งตัณหา ทิฏฐิ อวิชชา และกิเลสด้วยการใช้ริยมัคคญาณ สังวรชนิดนี้เรียกว่า ญาณสังวร

²³เอกชัย คชะวรงค์, “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การปฏิบัติงานกับการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, อ่างแล้ว, หน้า 26.

(4) ขันดีสังวร คือ การสำรวจด้วยความอดทน อดกลั้น เช่น อดทนอดกลั้นต่อความร้อน ความหนาว เป็นต้น

(5) วิริยสังวร คือ การสำรวจด้วยความเพียรพยายาม เช่น เมื่อมีกามวิตกบังเกิดขึ้นในจิตใจของตน ก็เพียรพยายามด้วยอุบายต่าง ๆ กำจัดเสียมิให้พักค้างอยู่ในจิตใจ มีอกุศลใด ที่เกิดขึ้นในจิตใจก็ตาม พยายามกำจัดสลัดทิ้งมิให้คงอยู่ กระทำดั่งนี้อยู่เป็นประจำสม่ำเสมอเรียกว่าเป็นวิริยสังวร สำหรับอาชีวปาริสุทธิศีลเป็นศีลข้อที่ 3 ในปาริสุทธิศีล 4 ถือว่าเป็นสังวรศีล ด้วย²⁴

สรุปได้ว่า ศีลคือข้อบัญญัติที่กำหนดทางปฏิบัติทางกายและวาจา ทางพระพุทธศาสนาซึ่งหมายถึง การประพฤติดี ประพฤติถูกต้องตามหลักทั่วไป ไม่ทำให้ผู้อื่นและตนเองเดือดร้อน มีจำแนกไว้เป็น ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 ศีล 227 หรืออื่น ๆ เป็นการปฏิบัติเพื่อความสงบเรียบร้อย ปราศจากโทษขั้นต้น ทางกาย วาจาของตน ที่เกี่ยวข้องกับสังคมและส่วนรวม ในการวิจัยครั้งนี้จะกล่าวถึงแต่เฉพาะศีล 5 เท่านั้น

ความหมายของศีล 5

ศีล แปลว่า ปกติ เป็นวินัยทางธรรมเบื้องต้นของมนุษย์ปกติมีอยู่ 5 ลักษณะ คือ

1) ปกติของคนจะมีอารมณ์ดี มีใจเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลาย เพื่อป้องกันความผิดปรกติของคน และให้คนมีใจเมตตา ปราณี สามัคคีต่อกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข จึงเกิดมีศีลข้อ 1 ขึ้น

2) ปกติของคนจะมีความภาคภูมิใจว่า “ทำกินเอง” ไม่ลักขโมยใครกิน ไม่แย่งหรือเบียดเบียนฉ้อโกงทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตน เพื่อป้องกันความผิดปรกติของคน ไม่ให้ลักขโมยกันกิน คือ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่ให้สร้างเวรแก่กัน และเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ จึงเกิดมีศีลข้อ 2 ขึ้น

3) ปกติของคนจะต้องข่มความรู้สึกด้วยมโนธรรม เมื่อมีความรู้สึกทางเพศเกิดขึ้น ซึ่งปรกติของคนแล้วจะไม่แย่งคู่ครองของใคร พอใจเฉพาะคู่ครองของตนเท่านั้น แต่เพื่อป้องกันความผิดปรกติของคน ที่จะประพฤตินเลวทรามแบบสัตว์ดิรัจฉาน ไม่ก่อเวรซึ่งกันและกัน และเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข จึงเกิดศีลข้อ 3 ขึ้น

4) ปกติของคนจะพูดตรงไปตรงมา มีความจริงใจต่อกัน เพื่อป้องกันความผิดปรกติของคนเราไม่ให้พูดเท็จเพราะเป็นการทำลายคุณค่าของตนเอง และเพื่อให้คนเราเชื่อสัตย์สุจริตต่อกัน อยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจอันดีจึงเกิดศีลข้อ 4 ขึ้น

²⁴ถวิล (ติรางกุล) บุญทรง และอุบาสิกา, เราคือใคร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ กรุงเทพมหานคร, 2530), หน้า 32.

5) ประดิษของคนข้อมมีสติมั่นคง แล้วอาศัยสติเปลี่ยนแปลงกำลังกายหรือกำลังกล้ามเนื้อให้เป็นกำลังความดีได้ ผิดกับสัตว์แม้จะมีกำลังกล้ามเนื้อมากกว่ามนุษย์ แต่ก็ไม่สามารถเปลี่ยนมาเป็นกำลังความดี โดยการงดเว้นจากการดื่มน้ำเมาและยาเสพติดซึ่งจะทำให้ขาดสติ อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทจึงเกิดศีลข้อ 5 ขึ้น

ศีล 5 จึงเป็นประติษของคนเป็นมาตรฐานขั้นต่ำสุด ซึ่งจะควบคุมมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขพอสมควร ถ้าคนใดคนหนึ่งขาดศีลข้อใดข้อหนึ่งก็จะแสดงพฤติกรรมที่ผิดประติษของมนุษย์เป็นพฤติกรรมประติษของสัตว์ ข้อมก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายขึ้นในหมู่คณะ สังคม ประเทศหรือแม้ในโลกได้ คนที่มีศีลครบ 5 ข้อถือว่าเป็นคนประติษ หรือเรียกว่า มนุษย์ คนที่ศีลบกพร่อง คือคนผิดประติษนั่นเอง คนจะผิดประติษมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับจำนวนศีลที่ตนรักษาได้

เผด็จ ทตฺตชีโว ได้กล่าวว่า ศีลเป็นเสมือนเครื่องวัดความเป็นคน โดยพิจารณาดังนี้ คือ วันใดที่เรารักษาศีลได้ 5 ข้อ วันนั้น แสดงว่า เรามีความเป็นคน 100% มีศีลเหลือ 4 ข้อ ความเป็นคนเหลือ 80% ไกล่สัตว์เข้าไป 20% มีศีลเหลือ 3 ข้อ ความเป็นคนเหลือ 60% ไกล่สัตว์เข้าไป 40% มีศีลเหลือ 2 ข้อ ความเป็นคนเหลือ 40% ไกล่สัตว์เข้าไป 60% มีศีลเหลือ 1 ข้อ ความเป็นคนเหลือ 20% ไกล่สัตว์เข้าไปแล้ว 80% ถ้าศีลทุกข้อขาดก็หมดความเป็นคน แม้มีชีวิตอยู่ก็เหมือนคนตายแล้ว คุณธรรมความดีไม่สามารถงอกเงยขึ้นได้ มีชีวิตอยู่ก็เพียงทำความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น เป็นคนประมาทในชีวิตโดยแท้ ศีล 5 ประกอบด้วยสิกขาบทดังนี้

- 1) ปาณาติปาตา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ (ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบทคือเจตนาเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง และใช้คนอื่นให้ฆ่า)
- 2) อะทินนาทานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ (ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบทคือเจตนาเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์ด้วยตนเอง หรือใช้คนอื่นให้ลัก)
- 3) กามสุมิจฉาจารา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ (ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบทคือเจตนาเครื่องงดเว้นจากการประพฤติดีกาม)
- 4) มุสาวาทา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ (ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบทคือเจตนาเครื่องงดเว้นจากการพูดปด พูดต่อเสียด พูดคำหยาบ และพูดเพื่อเจ้อ)
- 5) สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐาณา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ (ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือ เจตนาเครื่องงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท)

องค์แห่งศีล

1) สิกขาบทข้อ 1 ปาณาติปาตา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ : ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือเจตนาเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง และใช้ให้คนอื่นฆ่า ความมุ่งหมายคือเพื่อให้มนุษย์อบรมจิตใจตนเองให้คลายความโหดเหี้ยม มีเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันเห็น

ชีวิตผู้อื่นมีคุณค่าเท่าเทียมกับชีวิตตน ขอบเขตของสิทธิขาทข้อนี้มีทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งผู้รักษาสีลจะต้องละเว้น เพื่อความบริสุทธิ์บริบูรณ์ คือ

- (1) การฆ่า คือ การทำให้ตายด้วยตนเอง ใช้ผู้อื่น หรือร่วมกันทำ
- (2) การทำร้ายร่างกาย คือ การทำให้ได้รับบาดเจ็บด้วยตนเอง ใช้ผู้อื่นหรือร่วมกัน
- (3) การทรกรรม คือ การใช้งานเกินกำลัง การกักขังหน่วงเหนี่ยว การนำสัตว์ไปช่วยยู่ให้ต่อสู้กันเพื่อความสนุกสนาน เป็นต้น ทั้งที่ทำด้วยตนเอง ใช้ผู้อื่นให้ทำหรือร่วมกันทำ

องค์ประกอบความผิดในสิกขาบทนี้ มี 5 ประการ คือ

- (1) สัตว์นั้นมีชีวิต
- (2) รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต
- (3) มีเจตนาที่จะฆ่าสัตว์นั้น
- (4) มีความพยายามฆ่าสัตว์นั้น
- (5) สัตว์นั้นตายเพราะความพยายามนั้น

2) สิกขาบทข้อ 2 อะทินนาทานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ : ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบทคือ เจตนาเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์ด้วยตนเองและใช้คนอื่นให้ลัก ความมุ่งหมายของสิกขาบทนี้ เพื่อให้ทุกคนเคารพในกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น โดยเว้นจากการประกอบอาชีพทุจริต มีจลาชีพ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นในการหาเลี้ยงชีพตน โดยมีขอบเขตดังนี้

(1) โจรกรรม ผู้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งใน 14 ลักษณะต่อไปนี้คือ

- ก. ลัก คือ ถือเอาของผู้อื่นเมื่อเจ้าของเขาไม่เห็นหรือเรียกว่า ขโมยหรือตัดช่องย่องเบา
- ข. ฉก คือ แย่งชิงเอาทรัพย์ต่อหน้าเจ้าของที่เรียกว่า ฉกชิง วิ่งราว
- ค. กรร โขก คือ ขูให้เขากลัวเพื่อให้ทรัพย์ที่เรียกว่า จี้
- ง. ปล้น คือ การรวมตัวหลายคน มีศาสตราวุธเข้าแย่งทรัพย์
- จ. ตู่ คือ อ้างพยานเท็จเพื่อหักล้างกรรมสิทธิ์แก่ผู้อื่น ให้ตนได้มาครอบครอง
- ฉ. น้อ คือ โกงเอาทรัพย์ผู้อื่นที่ตนเป็นผู้ดูแลอยู่ เช่น โกงที่ดินที่ตนอาศัยเขาอยู่ เป็นต้น
- ช. หลอก คือ บิดเบือนเรื่องเท็จให้เขาเชื่อเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์
- ซ. ลวง คือ ใช้เล่ห์เอาทรัพย์ด้วยเครื่องมือ เช่น การโกงตราซัง เป็นต้น ปลอม คือ ทำ

ให้หรือใช้ของปลอม เช่น ยาปลอม สินค้าปลอม ธนบัตรปลอม

ณ. ตระบัด คือ การยืมของคนอื่นมาใช้แล้วยึดเอาเสีย เช่น การกู้หนี้แล้วไม่ใช้คืนทั้งต้นและดอกเบี้ย เป็นต้น

ญ. เบียดบัง คือ การกินเศษกินเลย เช่น เป็นคนเลี้ยงสัตว์ให้ผู้อื่นแล้วเอาเงินค่าอาหารสัตว์ไปใช้ประโยชน์ตนอย่างอื่น เป็นต้น

ฎ. สับเปลี่ยน คือ การเอาสลับเอาของแบบเดียวกันของผู้อื่น มาเป็นของตน โดยที่ของเขามีคุณค่าสูงกว่า

ฏ. ลักลอบ คือ ชุมนซ่อนเอาสิ่งของหลบหนีภาษี หรือลักลอบนำเอาสิ่งของต้องห้ามเข้ามาในประเทศ

จ. ยักยอก คือ การถือเอาของหลวงซึ่งตนมีหน้าที่ดูแลมาเป็นของตนเอง

(2) อนุโลมโจรกรรม เป็นกิริยาที่ไม่อยู่ในข่ายโจรกรรม แต่มีลักษณะคล้ายกับโจรกรรม พออนุโลมเข้ากับโจรกรรมได้ มีสามประการ คือ

ก. สมโจร คือ สนับสนุนโจร เช่น ให้อาหาร หรือรับซื้อของโจร เป็นต้น

ข. ปกป้อง คือ การคบกับผู้อื่นเพื่อปกปิดเอาทรัพย์

ค. รับสินบน รับสินจ้างที่เขาให้เพื่อละเว้นหน้าที่ อำนวยความสะดวก

ทั้งสามประการนี้ คีลไม่ขาดแต่ทะเลหรือต่างพร้อย เฉพาะการรับสินบน ถ้าผู้รับมีเจตนา ร่วมกับผู้อื่นในการทำลายกรรมสิทธิ์ผู้อื่น จัดเป็นการโจรกรรมโดยตรง ถือว่าคีลขาด

(3) ฉายาโจรกรรม เป็นการกระทำที่ไม่เข้าลักษณะอนุโลมโจรกรรมหรือโจรกรรม แต่ทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหายแล้วประโยชน์ตกแก่ตน เรียกว่า ฉายาโจรกรรม มีสองอย่างคือ

ก. ผลาญ คือ ทำลายทรัพย์ผู้อื่นให้เสียหาย

ข. หยิบฉวย คือ ถือเป็นญาติมิตรหยิบฉวยเอาทรัพย์เกินขอบเขตที่เขาอนุญาต

องค์ประกอบความผิดในสิกขาบทนี้มี 5 ประการ คือ

(1) ทรัพย์ (หรือสิ่งของ) นั้นมีเจ้าของหวงแหน

(2) รู้ว่าทรัพย์นั้นเจ้าของหวงแหน

(3) มีเจตนาคิดจะลักทรัพย์นั้น

(4) พยายามลักทรัพย์ของนั้น

(5) ได้ทรัพย์นั้นมาด้วยความพยายามนั้น

เมื่อครบองค์ประกอบ 5 ข้อนี้ คีลขาดทันที ถ้าไม่ครบคีลไม่ขาดแต่อาจทะเล หรือต่างพร้อย ไม่บริสุทธ์ แม้ตนจะกระทำเอง ใช้ให้ผู้อื่นกระทำ หรือร่วมมือกับผู้อื่นกระทำ

3) สิกขาบทข้อ 3 กาเมสุมิจฉาจารา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ ข้าพเจ้าขอสมათาน สิกขาบท คือ เจตนาเครื่องงดเว้นจากการประพฤติดิคิดในกาม ความมุ่งหมายเพื่อให้มนุษย์สร้าง ความสมานฉันท์ ใ้วางใจซึ่งกันและกัน รักษาสายโลหิตวงศ์ตระกูลของตน ไม่ลำสอนเยี่ยงสัตว์ดิรัจฉาน หรือเป็นผู้มักมากในกาม ขอบเขตของสิกขาบทข้อนี้คือ

(1) หญิงต้องห้ามสำหรับชาย มีสามจำพวก คือ

ก. หญิงมีสามี โดยที่สุดแม่แต่ภรรยาเข้าชั่วคืนก็ถือว่ามีเจ้าของ

ข. หญิงซึ่งมีผู้ปกครองดูแล เช่น มารดา บิดา หรือญาติดูแลอยู่ เป็นต้น

ค. หญิงที่จารีตห้าม เช่น แม่ ย่า ยาย ทวด ลูก หลาน เหลน พี่น้องกัน โดยสายเลือด และ หญิงที่เป็นนักบวช ผู้หญิงทั้งสามประเภทนี้ เมื่อชายใดประพฤติล่วงเกิน จะโดยที่เขายินยอมก็ตาม ศีลย่อมขาด

(2) ชายต้องห้ามสำหรับหญิง มีสองจำพวก คือ

ก. ชายอื่นทุกคนนอกจากคู่ครองของตนสำหรับหญิงที่มีสามี

ข. ชายที่จารีตห้าม เช่น พ่อ ปู่ ตา ทวด ลูก หลาน เหลน ภิกษุ สามเณร และนักบวชต่างศาสนาสำหรับหญิงทุกประเภท ผู้ชายสองประเภทนี้เป็นวัตถุแห่งกามสมุิจฉาจาร ของหญิงคือ ผิดศีล เว้นแต่ถูกข่มขืน

องค์ประกอบของกามสมุิจฉาจารมี 4 ประการ คือ

- 1) ชายหรือหญิงนั้นเป็นผู้ต้องห้าม
- 2) มีเจตนาจะเสพเมถุนธรรม
- 3) ประกอบกามกิจในการเสพเมถุนธรรม
- 4) การยังอวัยวะเพศให้จรดกัน

เมื่อครบองค์ประกอบทั้ง 4 ข้อนี้ศีลขาดถ้าไม่ครบองค์ศีลไม่ขาดแต่อาจทะเล หรือค้างพร้อม

4) สิกขาบทข้อ 4 มุสาวาทา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ ข้าพเจ้าขอสมათาน สิกขาบท คือ เจตนาเครื่องงดเว้นจากการพูดปด พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพื่อเจ้อ ความมุ่งหมายของสิกขาบทข้อนี้คือ เพื่อให้คนเรามีความจริงใจต่อกัน เพื่อป้องกันความผิดปรกติของคนไม่ให้คนพูดเท็จ เพราะเป็นการทำลายคุณค่าของตนเอง และเพื่อให้คนเราซื่อสัตย์สุจริตต่อกันอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจอันดี ขอบเขตข้อห้ามของสิกขาบทนี้ทั้ง โดยตรงและ โดยอ้อม ซึ่งผู้รักษาต้องละเว้นเพื่อความบริสุทธิ์บริบูรณ์ มีดังนี้

(1) มุสาวาทมี 7 วิธีเป็นการแสดงเท็จ หรือลักษณะมุสาวาท ได้แก่

ก. ทนสาบาท คือ การสาบานเพื่อให้คนอื่นหลงว่าตนไม่ได้เป็นเช่นนั้น จะเป็นด้วยวิธีแห่งตัวเอง หรือด้วยวิธีนึ่งนึ่งเมื่อถูกถามก็จัดว่าเป็นทนสาบาน

ข. ทำเลห์ คือ การแสดงอวดอ้างความศักดิ์สิทธิ์เกินความจริง เช่น อวดวิเศษเรื่องใบ้ ห่วยโดยไม่รู้ไม่เห็นจริง เป็นต้น

ค. มายา คือ การแสดงอาการหลอกคนอื่น เช่น ไม่เจ็บทำเป็นเจ็บ เจ็บน้อยทำเป็นเจ็บมาก เป็นต้น

ง. ทำเลศ คือ พุคเล่นสำนวนพุกคลุมเครือให้ผู้ฟังคิดผิดไปเอง เช่น ขโมยวิ่งผ่านหน้าไปไม่ยอมยกบอกให้ผู้ตามจับทราบว่าคุณเห็น จึงย้ายที่ยืนหรือที่นั่งไป เมื่อถูกถามก็พุกเล่นสำนวนว่าอยู่ที่นี้ไม่เห็น อย่างนี้เรียกว่า ทำเลศ

ค. เสริมความ คือ เรื่องเล็กแต่พุกเสริมให้เห็นเป็นเรื่องใหญ่ เช่น เห็นไฟกั้นบุหรี่ปุใหม่ฟางแห้งก็ตะโกนเสียงดังว่า ไฟใหม้ ๆ เพื่อให้คนแตกตื่นตกใจ เป็นต้น การโฆษณาสรรพุกคุณสินค้าเกินความเป็นจริงก็จัดอยู่ในข้อนี้

ง. อำคความ คือ เรื่องใหญ่แต่พุกให้เป็นเรื่องเล็ก หรือปิดบังอำพรางไว้ไม่พุกหมดไม่รายงานต่อผู้มีหน้าที่รับทราบ

จ. ปด คือ การโกหก เช่น รู้แต่บอกไม่รู้ เห็นแต่บอกว่าไม่เห็น เป็นต้น

(2) การแสดงมุสา มุสา แปลว่า เท็จหรือไม่จริง การกล่าวคำเท็จหรือคำไม่จริง เรียกว่า มุสาวาทหรือโกหกโดยส่วนมากใช้วจา แต่การแสดงเท็จอาจแสดงได้สองทางคือ

ก. ทางวจา คือ พุกเท็จออกมา

ข. ทางกาย คือ แสดงเท็จทางกาย เช่น การเขียนจดหมายโกหก การรายงานเท็จ การทำหลักฐานปลอม การตีพิมพ์ข่าวเท็จ การทำเครื่องหมายให้คนอื่นหลงเชื่อ ตลอดจนกริยาท่าทางให้คนอื่นเข้าใจผิด เช่น ต้นศึรยะหรือโบกมือปฏิเสธในเรื่องที่ควรรับ หรือพยักหน้ารับในเรื่องที่ควรปฏิเสธ เป็นต้น ผู้ถือศีลแสดงมุสา หรือมุสาวาท ถือว่าศีลขาด

(3) อนุโลมมุสา คือ การไม่แสดงเรื่องเท็จทั้งเจ็ดอย่าง แต่พุกเรื่องไม่จริงซึ่งไม่มีเจตนา กล่าวเท็จ แต่เจตนาให้เขาเจ็บใจหรือแค้นร้าวกัน เช่น การกระทบกระแทกแตกคั้นพุกประชดขยเกินให้เกิดความจริง พุกสับปลับด้วยความคะนองวจา แต่ไม่ตั้งใจให้เขาเข้าใจผิด พุกคำหยาบตำทราวมุคคำให้ต่ำเกินความเป็นจริง ไม่จัดเป็นมุสาวาท แต่ศีลค้างพร้อย

(4) ปฏิสวะ คือ การรับคำของคนอื่นด้วยเจตนาบริสุทธิ์ แต่ภายหลังกลับใจไม่ทำตามที่ได้รับคำนั้น โดยที่ตนพอที่จะทำการรับคำนั้นได้อยู่มีสามอย่าง คือ

ก. ผิดสัญญา สัญญาว่าจะทำด้วยความสุจริตใจ แต่กลับไม่ทำภายหลัง

ข. เสียสัตย์ คือ ให้สัตย์ปฏิญาณไว้แล้ว แต่ไม่ปฏิบัติตาม

ค. คินคำ คือ รับปากว่าจะไปแต่กลับใจภายหลังไม่ไป ทั้งสามอย่างนี้ไม่จัดเป็นมุสาวาท ศีลไม่ขาด แต่ทำให้ค้างพร้อย

องค์ประกอบของมุสาวาท มี 4 ประการ คือ

1) พุกเรื่องที่ไม่เป็นจริง

2) มีเจตนาจะพุกให้ผิดไปจากความเป็นจริง

3) พยายามพุกหรือแสดงออกให้ผิดจากความเป็นจริง

4) คนฟังเข้าใจความหมายในเนื้อความที่พูดหรือแสดงนั้น
เกณฑ์การพิจารณาโทษของสิกขาบทข้อมุสาวาทถือว่าเป็นการทำลายประโยชน์ของผู้อื่น
มาก

นอกจากนี้ ยังพิจารณาโดยกำหนดวัตถุประสงค์ และประโยชน์ เช่นเดียวกับสิกขาบทข้ออื่น
แต่ยังมีคำพูดอีกประเภทหนึ่งที่เป็นคำไม่จริง เรียกว่า ขลาตัญญา มี 4 ประการ คือ

- 1) โวหาร เป็นการพูดตามสำนวนโลก ตามธรรมเนียมประเพณี เช่น คำลงท้ายจดหมาย
ว่า ด้วยความเคารพอย่างสูง แม้ไม่ตรงตามความจริงใจก็ไม่เป็นมุสาวาท
- 2) นิยาย การเล่านิทานหรือแสดงละคร แม้เป็นเรื่องไม่จริงก็ไม่เป็นมุสาวาท
- 3) สำคัญผิด พูดด้วยความเข้าใจผิด ทั้งที่เรื่องนั้น ไม่ถูกต้องเป็นความจริง เช่น จำวันผิด
บอกว่าจะไป โดยเข้าใจว่าจำได้ ไม่จัดเป็นมุสาวาท
- 4) พลั้ง พูดด้วยความพลั้งเผลอ โดยไม่ตั้งใจให้ผิดพลาด ไม่จัดเป็นมุสาวาท

5) สิกขาบทข้อ 5 สุราเมระยะ มัชชะปะมาทัญญานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทียามิ
ข้าพเจ้าขอสมทาทนสิกขาบท คือ เจตนาเครื่องงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา อันเป็นที่ตั้งแห่งความ
ประมาท ความมุ่งหมายของสิกขาบทข้อนี้เพื่อให้คนไม่ประมาท เป็นการรักษาปรกติของคน คือมี
สติปรกติของคนย่อมมีสติมั่นคง แล้วอาศัยสตินั้นเปลี่ยนแปลงกำลังกาย หรือกำลังกล้ามเนื้อให้เป็น
กำลังความดีได้ ผิดกับสัตว์ซึ่งแม้จะมีกำลังกล้ามเนื้อมากกว่ามนุษย์ แต่ก็ไม่สามารถเปลี่ยนมาเป็น
กำลังความดีได้ เพราะขาดสติ เพื่อการดำรงชีวิตโดยราบรื่น จึงต้องรักษาความเป็นปรกติของคน
เอาไว้ ขอบเขตและข้อห้ามของสิกขาบทข้อนี้ โดยตรงคือ น้ำเมา ได้แก่ สุรา น้ำเมาที่กลั่นเมรัย คือ
น้ำเมาที่ยังไม่ได้กลั่น ได้แก่ เบียร์ สาโท กระแช่ น้ำตาลเมา โดยอ้อม หมายถึง ยาเสพติดให้โทษทุก
ชนิด เช่น กัญชา ผีน เฮโรอีน สารระเหย ยาบ้า ยาไอ เป็นต้น เป็นข้อห้ามของสิกขาบทข้อนี้ กิริยาที่
แสดงว่าผิดศีลไม่เฉพาะแต่การดื่มอย่างเดียวเท่านั้น แต่หมายถึงวิธีการเสพทุกชนิด เช่น คม ฆีค
สูบ ฯลฯ เป็นต้น

องค์ประกอบการกระทำ สุราเมระยะ มัชชะปะมาทัญญานา 5 ประการคือ

- 1) น้ำ (สารเสพติดด้วย) ที่ดื่มเป็นน้ำเมา
- 2) รู้ว่าน้ำนั้นเป็นน้ำเมา
- 3) มีเจตนาที่จะดื่มน้ำเมานั้น
- 4) พยายามดื่มน้ำเมานั้น
- 5) น้ำเมานั้นล่วงพ้นลำคองไป

เมื่อครบองค์ประกอบทั้ง 5 ประการแล้ว ศีลขาด ถ้าไม่ครบศีลไม่ขาดแต่อาจต่างพร้อยส่วน
โทษของการละเมิดสิกขาบทข้อนี้นั้นมีอย่างน้อย 6 ประการ คือ ทำให้เสียทรัพย์ เป็นเหตุให้ก่อการ

ทะเลาะวิวาท เป็นบ่อเกิดแห่งโรค ทำให้เสียชื่อเสียง ทำให้หมดความละเอียด บั่นทอนกำลังปัญญา
- เป็นต้น

การกระทำของบุคคลมีองค์ประกอบครบองค์แห่งศีลแต่ละข้อแล้วย่อมถือได้ว่า ศีลขาด นับว่าเป็นบาปที่เราท้อใจแล้ว แต่ถ้าไม่ครบองค์แห่งศีลบาปก็ลดลงตามส่วน เช่น องค์แห่งศีลข้อ 1 “การฆ่าสัตว์มีองค์ 5” ถ้าเรามีองค์ประกอบเพียงองค์ที่ 1 ถึง 3 มีจิตคิดจะฆ่าก็เริ่มบาปแล้ว

อานิสงส์ของการรักษาศีล

อานิสงส์ คือ ผลดีที่เกิดอย่างต่อเนื่อง ไม่ขาดสาย ผู้ที่รักษาศีลย่อมมีอานิสงส์มากมายหรืออย่างน้อยที่สุด เป็นความสุขใจในการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบัน ยิ่งกว่านี้ย่อมเป็นปัจจัยให้บรรลุมรรคผลนิพพาน หรือแม้แต่ยังไม่ได้นิพพานสมบัติ การรักษาศีลย่อมมีอำนาจสกัดกั้นปิดประตูอบายภูมิ ในขณะที่เดียวกันประตูสวรรค์ก็พร้อมที่จะเปิดรับ เมื่อผู้รักษาศีลละโลกไปแล้วอานิสงส์ของศีลโดยย่อมีดังนี้คือ

- 1) สีเลนะสุคะติง ยันติ : ศีลทำให้ไปสู่สุคติ
- 2) สีเลนะ โภคสัมปะทา : ศีลทำให้มีโภคะทรัพย์
- 3) สีเลนะนิพพุตัง ยันติ : ศีลทำให้ไปนิพพาน

การศึกษาพบว่า ศีลสิกขาบทในแต่ละหมวดถือว่าเป็นคุณธรรมเบื้องต้น สำหรับผู้ปฏิบัติ เพื่อดำเนินไปสู่ความบริสุทธิ์ ที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้เป็น 4 หมวดนั้น ก็เพื่อความสะดวก เหมาะแก่อินทรีย์ และศรัทธาของพุทธบริษัทผู้ที่จะปฏิบัติตนให้ดำเนินไปตามอริยมรรค ศีล เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ปรับบรรยากาศให้เกื้อกูลต่อการปฏิบัติสมาธิ และเมื่อปฏิบัติศีลสิกขาสมบูรณ์แล้ว ย่อมทำให้การปฏิบัติตามมรรคมงคลแปด คือ องค์มรรคที่สาม (สัมมาวาจา) องค์มรรคที่สี่ (สัมมากัมมันตะ) องค์มรรคที่ห้า (สัมมาอาชีวะ) บริบูรณ์ตามไปด้วย ทั้งสามองค์นี้รวมลงแห่งศีลทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้นศีลจึงได้ชื่อว่าเป็นเบื้องต้น เป็นที่ตั้ง เป็นบ่อเกิดแห่งคุณธรรมทั้งหลาย และเป็นประธานแห่งธรรมทั้งปวง บุคคลใดชำระให้บริสุทธิ์แล้ว จักเป็นเหตุให้เว้นจากความทุจริต จะ ร่าเริงแจ่มใส และเป็นท่าแห่งลงมหาสมุทร คือนิพพาน

- 1) การปฏิบัติตนด้านสมาธิ (Concentration) : ฐานสู่สุขภาพของจิต

สัมมาสมาธิ เป็นองค์มรรคข้อสุดท้ายและมีเนื้อหาสำหรับศึกษามาก เพราะเป็นเรื่องของการฝึกอบรมจิตในขั้นลึกซึ้ง เป็นเรื่องละเอียดประณีต ทั้งในเรื่องของจิตอันเป็นของละเอียดและในเรื่องการปฏิบัติที่มีรายละเอียดกว้างขวางซับซ้อนเป็นจุดบรรจบ หรือเป็นสนามรวมของการปฏิบัติ

2.2.2 สมาธิ

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวว่า สิกขาขั้นที่สองที่เรียกว่า “สมาธิ” ขั้นนี้ได้แก่ การบังคับจิตใจของตนเองไว้ ให้อยู่ในสภาวะที่จะทำประโยชน์ให้มากที่สุด ตามที่ตนต้องการ ขอให้ตั้งข้อสังเกต

ความหมายของคำว่า สมาธิให้ถูกต้อง คือ โดยมากแล้วจะเข้าใจว่าเป็นลักษณะที่จิตสงบเป็นจิตที่บริสุทธิ์ ลักษณะเพียงสองอย่างนั้น ไม่ใช่ความหมายอันแท้จริงของสมาธิ พระพุทธองค์ทรงแสดงลักษณะของจิตด้วยคำซึ่งสำคัญที่สุดว่า “กมฺมณีโย” แปลว่า สมควรแก่การงาน เป็นคำสุคทัยที่ทรงแสดงลักษณะของจิตที่เข็นสมาธิ²⁵

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวว่า สมาธิเป็นเรื่องของการฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่การพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต ทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในด้านความสามารถของจิต เช่น ความเข้มแข็ง มั่นคง ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความแน่วแน่ มั่นคง ความมีสติ สมาธิ และในด้านความสุข เช่น ความอิมใจ ความร่าเริง เบิกบานใจ ความสนชื่น ผ่องใส ความรู้สึกพอใจ พุดสั้น ๆ ว่า พัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพของจิต²⁶

พระภิกษุวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว : 2540) ได้กล่าวถึง ความหมายของ “สมาธิที่สมบูรณ์” ว่า สมาธิ คือสภาวะที่ใจเราปลอดจากนิวรณ์ 5 รวมเป็นจุดเดียว ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว ไม่ซัดส่ายเลย สงบนิ่งจนปรากฏเป็นดวงใสบริสุทธิ์ผุดขึ้น ณ ศูนย์กลางกายของเราเอง ซึ่งจะสามารถยังผลสำเร็จอันยิ่งใหญ่ต่อการบรรลุธรรมขั้นสูงต่อไป²⁷

วิชัย สุธีรขานนท์ ได้กล่าวว่า สมาธิ แปลว่า ความตั้งมั่นของจิตหรือทำให้จิตแน่วแน่อยู่ในอารมณ์เดียว ซึ่งรวมเอาสัมมาวาจา ยะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ เข้าไว้ด้วยนี้เป็นการฝึกตนหรือบังคับตนอีกระดับหนึ่งของพระพุทธเจ้า คือบังคับจิตใจให้สงบซึ่งเป็นอารมณ์เดียว การบังคับจิตใจให้ติดอยู่ในอารมณ์เดียวนั้น จะมีกำลังมหาศาลเหมือนกระแสไฟฟ้า ถ้าปล่อยให้ไหลบ่าไปทั่วกำลังก็ลดลง เพื่อให้ทำน้ำไหลไปทางเดียวเหมือนการกั้นเขื่อนของรัฐบาลขณะนี้ กำลังของน้ำสามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้มากมาย อำนาจจิตก็เช่นเดียวกัน ถ้าพยายามให้รวมพลังได้ก็จะเกิดอำนาจสูง การฝึกจิตหรือการฝึกสมาธินั้นจะเกิดคุณค่าแก่ตนเองในขั้นต้นมากที่สุด เช่น ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี จะเกิดขึ้น เมื่อจิตสงบความจำจะดี การที่จะเห็นแจ้งในธรรมที่ลึกซึ้งก็ต้องอาศัยจิตที่เป็นสมาธิเพื่อที่จะคิดค้นให้เกิดความรู้แจ้งในข้อต่อไป²⁸

²⁵พุทธทาสภิกขุ, คู่มือมนุษย์, อ่างแล้ว, หน้า 55.

²⁶พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร, อ่างแล้ว, หน้า 38.

²⁷พระภิกษุวิริยคุณ, หลักการบริหารตามพุทธวิธี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กราฟิกอาร์ต, 2518), หน้า 28.

²⁸วิชัย สุธีรขานนท์, เอกสารคำสอนวิชาพุทธศาสนา, อ่างแล้ว, หน้า 50.

ระดับของสมาธิ

พระธรรมปิฎก ได้กล่าวว่า สมาธิในอรรถกถาแยกออกเป็นสามระดับ คือ

1) **ขณิกสมาธิ (Momentary concentration)** เป็นสมาธิขั้นต้น ซึ่งคนทั่วไปสามารถใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่การงานในชีวิตประจำวันให้ได้ผลดี และเป็นพื้นฐานในการเจริญวิปัสสนาต่อไป

2) **อุปจารสมาธิ (Access concentration)** เป็นสมาธิที่จวนจะแน่วแน่ เป็นสมาธิขั้นสามารถระงับนิรวณ ก่อนเข้าสู่ภาวะแห่ง ฌาน หรือสมาธิในบุพภาคแห่งอัปปนาสมาธิ

3) **อัปปนาสมาธิ (Attainment concentration)** เป็นสมาธิที่แน่วแน่ หรือสมาธิแนบสนิท จัดเป็นสมาธิระดับสูงสุดซึ่งมีในญาณทั้งหลาย ถือว่า เป็นผลสำเร็จของการเจริญสมาธิภาวนา

สิ่งที่ไม่ใช่สมาธิ

นิรวณ แปลว่า เครื่องกีดกัน เครื่องขัดขวาง สิ่งที่กั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในกุศลธรรม หรืออกุศลธรรมที่ทำให้จิตเศร้าหมอง และทำให้ปัญญาอ่อนกำลังลง ขัดขวางการทำความดี

พระภิกษุวิริยคุณ ได้กล่าวว่า นิรวณ คือ กิเลสที่ปิดกั้นใจไม่ให้บรรลุความดี ไม่ให้ก้าวหน้าในการเจริญภาวนา ทำให้ใจซัดส่าย ไม่ยอมให้ใจรวมหยุดนิ่งเป็นหนึ่ง หรือเป็นสมาธิ นิรวณจัดว่าเป็นกิเลสอย่างกลาง มี 5 ประการ คือ

1) **กามฉันทะ** คือ ความหมกมุ่น ครุ่นคิด ความเพ็งเล็งถึงความน่ารักน่าใคร่ในกามคุณ อันได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เนื่องจากใจยังหลงติดในรสของกามคุณทั้ง 5 นั้น จนไม่สามารถสลัดออกได้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเปรียบเทียบกามฉันทะเหมือน “หนี่” คือ ผู้ที่เป็นหนี่เขาแม่จะถูกทวงถามต้องคำหยาบก็ไม่อาจโต้ตอบอะไรได้ ต้องสู้ทนนิ่งเฉยเพราะเป็นลูกหนี่เขา แต่ถ้าเมื่อใดชำระหนี่หมดสิ้นแล้ว ย่อมมีทรัพย์เหลือเป็นกำไร มีความรู้สึกเป็นอิสระ และสบายใจอุปมาขื่อนี้ฉันใด ผู้ที่สามารถละกามฉันทะในจิตใจได้เด็ดขาดแล้ว ย่อมมีความปราโมทย์ยินดีอย่างยิ่ง ฉะนั้น

2) **พยาบาท** คือ ความคิดร้าย ความรู้สึกไม่ชอบใจสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ได้แก่ ความขุ่นใจ ความขัดเคืองใจ ความไม่พอใจ ความโกรธ ความผูกโกรธ ความเกลียด ความรู้สึกเหล่านี้ทำให้ใจซัดส่ายไม่เป็นสมาธิ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเปรียบเทียบพยาบาทเหมือน “โรค” ผู้ที่เป็นโรค เช่น โรคดีโรคดับ เป็นต้น ย่อมฝืนใจดัดยาที่มีรสขม ไร้กินแก้โรคฉันใด ผู้ที่ตกอยู่ในอำนาจพยาบาทนิรวณ ย่อมฝืนใจรับโอวาทพระอุปัชฌาย์อาจารย์ผู้หวังดีต่อตน ย่อมไม่มีความเข้าใจและซาบซึ้งในโอวาทเหล่านั้นฉันใด ผู้ตกอยู่ในอำนาจพยาบาทนิรวณก็ไม่พบรสพระธรรม ไม่ได้พบความสุขอันเกิดจากฌาน ฉะนั้น

3) **ถีนมิทธะ** คือ ความง่วงเหงาซึ่มเซา ความหคุ่นและเซื่องซึ่ม ขาดความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ขาดกำลังใจ และขาดความหวังในชีวิต เกิดความเบื่อหน่ายชีวิต ไม่คิดอยาก

ทำสิ่งใด บุคคลที่ใจหดหู่ ย่อมขาดความวิริยะอุตสาหะในการทำสิ่งต่าง ๆ ได้แต่ปล่อยใจไปเรื่อย ๆ จึงทำให้ไม่สามารถรวมใจเป็นหนึ่งได้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเปรียบเทียบมิตตะเหมือน “การถูกจองจำอยู่ในเรือนจำ” คนที่ถูกจองจำอยู่ในเรือนจำนั้น ย่อมหมดโอกาสที่จะได้รับความบันเทิง จากการเที่ยวดูหรือชมมหรสพต่าง ๆ ในงานนักขัตฤกษ์ฉันใด ผู้ตกอยู่ในอำนาจดินมิทธะนิวรรณ์ ย่อมหมดโอกาสที่จะได้รับรัฐแห่งธรรมบันเทิง คือ ความสงบสุขอันเกิดจากฉาน ฉันทัน

4) อุทธัจจะกุกกุจจะ คือ ความฟุ้งซ่านและรำคาญ อันเกิดจากการปล่อยใจให้เคลิบเคลิ้มไปกับเรื่องที่มากกระทบใจ แล้วจิตก็คิดปรุงแต่งเรื่อยไปไม่สิ้นสุด บางครั้งก็ทำให้ใจหงุดหงิดงุ่นง่าน ความรำคาญใจและความฟุ้งซ่านเหล่านี้ ย่อมทำให้ใจซัดส่าย ไม่อยู่นิ่ง ไม่เป็นสมาธิ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเปรียบอุทธัจจะกุกกุจจะเหมือน “ความเป็นทาส” ผู้ที่เป็นทาสเขา ถึงแม้ว่าจะไปพักผ่อนดูหนัง ดูละครก็ต้องรีบกลับ เพราะกลัวนายจะลงโทษฉันใด ภิกษุเกิดความฟุ้งซ่านรำคาญเรื่องวินัยว่า สิ่งที่คุณทำไปนั้นจะผิดถูกประการใดก็ต้องรีบไปหาพระวินัยธร เพื่อให้ศีลของคุณบริสุทธิ์ จึงไม่ได้เสวยสุขอันเกิดจากวิเวก ฉันทัน

5) วิจิกิจฉา คือ ความลังเล ความสงสัย ความไม่แน่ใจ มีคำถามเกิดขึ้นในใจตลอดเวลาทำให้ลังเลสงสัย ไม่แน่ใจในการปฏิบัติของตนเช่นนี้ ย่อมไม่สามารถทำให้ให้รวมเป็นหนึ่งเดียวได้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเปรียบเทียบวิจิกิจฉาเหมือน “บุรุษผู้มั่งคั่งเดินทางไกล และกันดารพบอุปสรรคมากมาย” บุรุษที่เดินทางไกล หากเกิดความสะดุ้งกลัวต่อพวกโจรผู้ร้าย เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุอริยมุมิของภิกษุ ฉันทัน²⁹

ลักษณะของจิตที่เป็นสมาธิ

อธิจิตสิกขา คือ การฝึกปรือเพื่อเสริมสร้างคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ดังนั้น สมาธิซึ่งเป็นเป้าหมายของอธิจิตสิกขานั้น จึงหมายถึงสภาวะที่จิตมีคุณภาพ และมีสมรรถภาพดีที่สุดจิตที่เป็นสมาธิหรือมีคุณภาพดี มีสมรรถภาพสูง และสุขภาพที่ดีนั้นสามารถควบคุมกาย วาจา และใจให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีลักษณะดังนี้

1) แข็งแรง มีพลังมาก เปรียบเสมือนกระแสน้ำที่ถูกควบคุม ให้ไหลพุ่งไปในทิศทางเดียว ย่อมมีกำลังแรงกว่ากระแสน้ำที่ถูกปล่อยให้ไหลพวักกระจายออกไป

2) ราบเรียบ สงบซึ่ง เหมือนสระหรือบึงน้ำใหญ่ ที่มีน้ำนิ่ง ไม่มีลมพัดต้อง ไม่มีสิ่งรบกวนให้กระเพื่อม

3) ใสสว่าง เหมือนน้ำสงบนิ่ง ไม่เป็นริ้วคลื่น และฝุ่นละอองที่มีก็ตกตะกอนนอนก้นหมด ทำให้สามารถมองเห็นอะไร ๆ ได้ชัดเจน

²⁹พระภิกษุวิริยคุณ, หลักการบริหารตามพุทธวิธี, อ้างแล้ว, หน้า 28.

4) นุ่มนวลควรแก่การงาน เพราะไม่เครียด ไม่กระด้างขุ่นมัว ไม่ซัดสายเร้าร้อน ไม่กระวนกระวาย

การที่จิตจะเป็นสมาธิได้นั้นต้องกำจัดสิ่งที่เป็นอุปสรรค คือ นิวรณ์ 5 ดังกล่าวมาแล้วเพราะเป็นเครื่องขัดขวางการทำงานของจิต ไม่ให้ก้าวหน้าในกุศลธรรม เป็นอุปสรรคที่ทำให้จิตเศร้าหมองจะทำให้ปัญญาอ่อนกำลังลง เมื่อกำจัดนิวรณ์ได้แล้วจึงเป็นจิตที่ปภัสสรควรแก่การงาน

ประโยชน์ของการฝึกสมาธิ

อธิจิตศึกษา คือ การฝึกจิตเพื่อให้มีพลัง มีความแน่วแน่นมั่นคงหรืออีกนัยหนึ่งคือ การฝึกจิตเพื่อให้จิตนั้นเป็นจิตที่สมรรถภาพ คุณภาพและสุขภาพที่ดี ซึ่งจิตในสภาพดังกล่าวถือว่าเป็นจิตที่สมบูรณ์มีประสิทธิภาพ สมควรแก่การงาน เมื่อจิตได้รับการฝึกอบรมดีแล้วย่อมยังประโยชน์ดังนี้

1) ผลต่อตัวเอง

ก. ด้านสุขภาพจิต : ส่งเสริมให้คุณภาพของใจดีขึ้นคือ ทำให้จิตใจสงบผ่อนคลาย สะอาดบริสุทธิ์ สงบ เยือกเย็น ปลอดโปร่ง โล่ง เบา สบาย มีความจำ และสติปัญญาดีขึ้น ส่งเสริมสมรรถภาพทางใจ ทำให้คิดได้รวดเร็ว คิดถูกต้อง และเลือกคิดแต่สิ่งที่ดี เท่านั้น

ข. ด้านพัฒนาบุคลิกภาพ : เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพดี กระฉับกระเฉง กระปรี้กระเปร่า มีความองอาจ สง่าผ่าเผย ผิวพรรณผ่องใส หน้าแก่แน่น อารมณ์มั่นคง เยือกเย็น เชื่อมมั่นในตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ดี วางตัวได้เหมาะสมกับกาลเทศะ มีความเมตตากรุณาต่อบุคคลทั่วไป เป็นผู้มีเสน่ห์เพราะไม่มักโกรธ

ค. ด้านชีวิตประจำวัน : ช่วยให้เกิดความเครียด เป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพ ในการทำงานและการศึกษาเล่าเรียน ช่วยเสริมให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง เพราะร่างกายกับจิตใจย่อมมีอิทธิพลต่อกัน ถ้าจิตใจเข้มแข็ง ย่อมมีภูมิคุ้มกันโรคภัยในตัว

ง. ด้านศีลธรรมจรรยา : ย่อมเป็นผู้มีสัมมาทิฐิ บุคคล เชื้อกฏแห่งกรรม สามารถคุ้มครองตนให้รอดพ้นจากความชั่วทั้งหลาย เป็นผู้มีความประพฤติดี เนื่องจากจิตใจดีทำให้ความประพฤติทางกายและวาจาดีตามไปด้วย ย่อมเป็นผู้มีความมักน้อย สันโดษ รักสงบ และมีขันติเป็นเลิศ ย่อมเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ย่อมเป็นผู้มีสัมมาคารวะ และมีความอ่อนน้อมถ่อมตน

2) ผลต่อครอบครัว

ก. ทำให้ครอบครัวมีความสุขสงบ เพราะสมาชิกในครอบครัวเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการประพฤติธรรม ตั้งมั่นอยู่ในศีล ปกครองกันด้วยธรรม เด็กเคารพผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่มีเมตตาเด็ก ทุกคนมีความรักใคร่สามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

ข. ทำให้ครอบครัวมีความสุขใจกว่าหน้า เพราะสมาชิกจะทำหน้าที่ของตนไม่บกพร่อง เป็นผู้มีใจคอหนักแน่น เมื่อมีปัญหาครอบครัวหรือมีอุปสรรคอันใด ย่อมร่วมใจกันแก้ไขปัญหานั้น ลุล่วงไปได้

3) ผลต่อสังคมและประเทศชาติ

ก. ทำให้สังคมสงบสุข ปราศจากอาชญากรรมและปัญหาทางสังคม เพราะปัญหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ปัญหาการฆ่า การข่มขืน โจรผู้ร้าย การทุจริตคอร์รัปชัน ล้วนเกิดขึ้นมาจากคนที่ขาดคุณธรรม เป็นผู้มีจิตใจอ่อนแอหวั่นไหวต่ออำนาจกิเลส หรือสิ่งช่วยนไ้ได้ง่ายผู้ที่ฝึกสมาธิย่อมมีจิตใจเข้มแข็ง มีคุณธรรมในใจสูง ถ้าแต่ละคนในสังคมฝึกฝนอบรมจิตใจของตนให้หนักแน่นมั่นคง ปัญหาสังคมต่าง ๆ เหล่านี้ ก็ย่อมจะไม่เกิดขึ้นส่งผลให้สังคมสงบสุขได้

ข. ทำให้เกิดความรักเมตตา และเกิดความประหยัด ผู้ที่ฝึกใจให้ตั้งงามด้วยการทำสมาธิอยู่เสมอ ย่อมเป็นผู้รักความมีระเบียบวินัย รักความสะอาด มีความเคารพกฎหมายของบ้านเมือง ดังนั้น บ้านเมืองก็จะสะอาดน่าอยู่ ปราศจากเป็นคนมักง่ายเป็นต้น เป็นเหตุให้ประเทศชาติไม่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณ เวลา และกำลังเจ้าหน้าที่ที่จะเข้าไปใช้สำหรับแก้ปัญหาที่เกิดจากความไม่มีระเบียบวินัยของประชาชน

ค. ทำให้สังคมเจริญก้าวหน้า สมาชิกในสังคมมีสุขภาพจิตดี รักความเจริญก้าวหน้ามีประสิทธิภาพในการทำงานสูง ย่อมส่งผลให้สังคมเจริญก้าวหน้าด้วย เมื่อมีกิจกรรมของส่วนรวม สมาชิกในสังคมก็ย่อมพร้อมใจที่สละความสุขส่วนตน ให้ความร่วมมือกับส่วนรวมอย่างเต็มที่และถ้ามีผู้ไม่ประสงค์ดีต่อสังคม มาขู่เหย้าให้เกิดความแตกแยกก็จะไม่เป็นผลสำเร็จ เพราะสมาชิกในสังคมเป็นผู้มีจิตใจหนักแน่น มีเหตุผล และรักสงบ

4) ผลต่อศาสนา

ก. ทำให้เข้าใจพระพุทธศาสนาได้ถูกต้อง และรู้ซึ่งถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนารวมทั้งรู้เห็นด้วยตนเองว่า การฝึกสมาธิไม่ใช่เรื่องเหลวไหล หากแต่เป็นวิธีเดียวที่จะทำให้พ้นทุกข์และเข้าสู่นิพพานได้

ข. ทำให้เกิดกุศลศรัทธาตั้งมั่นในพระรัตนตรัย และพร้อมที่จะเป็นทนายแก้ต่างให้กับพระศาสนา อันจะเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่การปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง ให้แพร่หลายออกไป

ค. เป็นการสืบอายุของพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง เพราะตราบที่พุทธศาสนิกชนสนใจการปฏิบัติธรรมเจริญภาวนา พระพุทธศาสนา ก็จะเจริญรุ่งเรืองอยู่ตราบนั่น

ง. จะเป็นกำลังสำคัญทะนุบำรุงศาสนา โดยเมื่อเข้าใจซาบซึ่งถึงประโยชน์ของการปฏิบัติธรรมด้วยตนเองแล้ว ย่อมจะชักชวนผู้อื่นให้ทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนาตามไปด้วย และ

เมื่อใดที่ทุกคนในสังคมตั้งใจปฏิบัติธรรม ทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา เมื่อนั้น ย่อมเป็นที่หวังได้ว่า สันติสุขที่แท้จริงก็จะบังเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

วิธีการเจริญสมาธิ

พระธรรมปิฎก ได้กล่าวว่า การฝึกอบรมเจริญสมาธินั้น โดยหลักการพูดได้ง่าย แต่ในด้านวิธีการมีเนื้อหารายละเอียดมากมายยังเป็นเรื่องการใช้สมาธิ (คือจิตที่เป็นสมาธิ) ซึ่งเป็นสนามปฏิบัติการของปัญญาในการปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาด้วยแล้ว กลายเป็นเรื่องใหญ่มากมีขอบเขตกว้างขวาง รวมเรียกว่า “สมถะและวิปัสสนา” การเจริญสมาธิภาวนานั้นมีสองอย่าง คือ

1) สมถภาวนา คือ การทำให้จิตตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์อันเป็นกุศล อย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอารมณ์เดียว ความเป็นจริงแล้วคนเราทุกคนมีนิสัย หรือพื้นเพของจิตใจแตกต่างกันตามกันแต่จริตของแต่ละคน พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงทรงบัญญัติวิธีการเจริญสมาธิไว้หลายวิธีเพื่อให้เลือกปฏิบัติตามแต่จริตแต่ละคนให้เหมาะสม อันเป็นเหตุให้ได้รับผลดีในการปฏิบัตินั้นยิ่ง ๆ ขึ้นไปที่มีมาในวิสุทธิมรรค 40 วิธี

2) วิปัสสนาภาวนา คือ การเจริญภาวนาเพื่อให้เห็นแจ้งเป็นพิเศษในอารมณ์ต่าง ๆ ที่มากระทบ โดยมีความเห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างนั้นเป็นแต่เพียง รูปกับนาม เท่านั้น มีอะไรนอกเหนือไปจากสองสิ่งนี้ และทุกสิ่งทุกอย่างมีแต่ความเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และ อสุภะ เท่านั้น การเห็นแจ้งพิเศษ คือ การมีปัญญาชนิดพิเศษคือ “วิปัสสนาญาณ” ที่ประกอบด้วยกุศลจิตสามารถพิจารณาไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ในรูปและนาม³⁰

แนวทางการปฏิบัติสมาธิ

การวิจัยครั้งนี้ ขอกล่าวถึงเฉพาะหลักสำคัญพอเป็นแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1) การเจริญสมาธิตามวิถีธรรมชาติ

การเจริญสมาธิในข้อนี้ คือ การปฏิบัติตามหลักการเกิดขึ้นของสมาธิ ในกระบวนการธรรมที่เป็นไปตามธรรมดาของธรรมชาติ ซึ่งมีพุทธพจน์แสดงไว้หลายแห่ง และสาระสำคัญของกระบวนการ คือ กระทำสิ่งดีงามอย่างใดอย่างหนึ่งให้เกิดปราโมทย์ขึ้น จากนั้นก็จะเกิดปีติ ซึ่งตามมาด้วย ปัสสัทธิ สุข และสมาธิในที่สุด หรือเรียกว่า เกิดความปลาบปลื้มบันเทิงใจ จากนั้นก็จะเกิดได้ตามกระบวนการนี้

[ปราโมทย์ => ปีติ => ปัสสัทธิ => สุข => สมาธิ]

³⁰ ถวิล (วัตรังกุล) บุญทรง และอุบาสิกา, เราคือใคร, อ่างแล้ว, หน้า 56.

กระบวนการนี้ เกิดขึ้นได้ตามปกติจะคิดเป็นฐานรองรับอยู่ก่อน สำหรับคนทั่วไปนั้น คิดหมายเอาแต่เพียง การไม่เบียดเบียนล่วงละเมิดใคร ที่จะเป็นเหตุให้ใจวุ่นวาย และคอยระแวงหวาดหวั่นกลัวโทษ หรือเคืองร้อใจในความผิดความชั่วของตน มีความประพฤติดุจริตเป็นที่สบายใจของตน จะช่วยทำให้เกิดความมั่นใจตัวเองได้ ส่วนการกระทำที่จะให้เกิดปราชัยนั้น มีหลายอย่าง เช่น การนึกถึงความประพฤตีสั่งคั่งงามสุจริตของตนเอง แล้วเกิดความปลาบปลื้มบันเทิงใจ การระลึกถึงการบำเพ็ญประโยชน์ของตนเอง การระลึกถึงพระรัตนตรัยและสิ่งดีงาม การนำเอาหลักธรรมบางอย่างมาพิจารณา แล้วเกิดความเข้าใจในความหมายเป็นต้น ทำให้เกิดความปลาบปลื้มบันเทิงใจได้ทั้งสิ้น องค์ธรรมสำคัญที่เป็นบรรทัดฐาน หรือเป็นปัจจัยใกล้ชิดที่สุดให้เกิดสมาธิขึ้นได้ คือ ความสุข ดังพุทธพจน์ว่า “สุจิโน จิตฺตสมาธิยติ” แปลว่า ผู้มีสุขจิตย่อมเป็นสมาธิ ดังนั้น การเจริญสมาธิตามวิถีธรรมชาติ คือ หลักทั่วไปของการฝึกสมาธิก่อนจะได้ ฌานนั่นเอง

2) การเจริญสมาธิตามหลักอิทธิบาท

อิทธิบาท แปลว่า ธรรมเครื่องให้ถึงอิทธิ (ฤทธิ์หรือความสำเร็จ) หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จมีองค์ประกอบ 4 อย่าง คือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ) วิมังสา (ความสอบสวนไตร่ตรอง) อิทธิบาท 4 นั้น พระพุทธเจ้าทรงตรัสพัวพันไว้กับเรื่องสมาธิ สมาธิเกิดจากอิทธิบาทข้อใด ก็มีชื่อเรียกตามอิทธิบาทข้อนั้นโดยนัยนี้จึงมีสมาธิ 4 ข้อ คือ

ก. ฉันทะสมาธิ คือ สมาธิที่เกิดจากฉันทะ หรือสมาธิที่มีฉันทะเป็นใหญ่ ฉันทะ คือ ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำและพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำ อยากทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุถึงจุดหมาย เป็นความรักความปรารถนาดีต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ อันเป็นจุดหมายของสิ่งกระทำนั้น ขณะเมื่อสิ่งนั้น หรืองานนั้นกำลังเดินหน้าไปสู่จุดหมายก็เกิดความปีติ ความอึดเอิบใจ กรันสิ่งหรืองานที่ทำบรรลุจุดหมายก็ได้รับโสมนัสเป็นความน่ายินใจที่พร้อมด้วยความรู้สึก โปร่ง โล่ง ผ่องใส เบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขต ตรงข้ามกับความอยากของตัณหา ทำให้เกิดความสุขความชื่นชม เมื่อได้สิ่งนั้นมาให้ตนเสพเสวยรสอร่อย หรือปรนเปรอความยิ่งใหญ่พองขยายของตัวตน เป็นความน่ายินใจที่เศร้าหมองหมกหมักตัว กัดกันกัดตนไว้ในความคับแคบ และมักติดตามมาด้วยความหวงแหนห่วงกังวลเสียดยและหวั่นกลัวหวาดระแวง

ข. วิริยะสมาธิ คือ สมาธิที่เกิดจากวิริยะ หรือสมาธิมีวิริยะเป็นใหญ่ วิริยะคือความเพียร ได้แก่ ความอาจหาญแกล้าวกล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อ ไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรค และความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแล้วแม้ได้ยินว่า

จุดหมายนั้นจะลู่ได้ยากนัก มีอุปสรรคมากหรืออาจใช้เวลาที่ยาวนานก็ไม่หือถอย กลับเห็นเป็น สิ่งทำลายที่จะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ ส่วนผู้ที่ขาดความเพียร อยากรบรรลุความสำเร็จเหมือนกัน แต่พอได้ยินว่าต้องใช้เวลานานก็หมดแรงถอยหลัง ถ้าอยู่ในระหว่างการปฏิบัติก็ฟุ้งซ่าน จิตใจ วุ่นวาย ปฏิบัติได้ผลยาก คนที่มีความเพียรเท่ากับมีแรงหนุนเวลาทำงาน หรือปฏิบัติธรรมก็ตาม จิตใจจะแน่วแน่นมั่นคง ฟุ้งตรงต่อจุดหมาย สมาธิที่เกิดขึ้นได้เรียกว่าเป็น วิริยสมาธิ พร้อมทั้งมี ปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน

ค. จิตตสมาธิ คือ สมาธิที่เกิดจากจิตตะ หรือสมาธิที่มีจิตตะเป็นใหญ่ จิตตะ คือ ความคิด จดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตใจผูกพัน จดจ่อ ฝ่าคิดเรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้นไม่ ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้จะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่น ใครพูดอะไรเรื่องอื่นไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจัดทำเรื่องนั้นงานนั้นขลุกข่วนอยู่ได้ทั้งวัน ไม่เอาใจใส่ร่างกาย การแต่งตัว อะไรจะเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นที่เกิดขึ้นใกล้ ๆ บางทีก็ไม่รู้ ทำจนลืมนวันลืมนคืน ลืมกินลืมนอน ความมีใจจดจ่อฝักใฝ่นี้อย่อมทำให้สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่นสนิทในกิจที่ทำ มีกำลังมาก เฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่า เป็นจิตตสมาธิ พร้อมนั้นก็เกิดปธานสังขารคือ ความเพียรสร้างสรรค์ ร่วมสนับสนุนไปด้วย

ง. วิมังสาสมาธิ คือ สมาธิที่เกิดจากวิมังสา หรือสมาธิที่มีวิมังสาเป็นใหญ่ วิมังสา คือ ความ สอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณา หมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และ ตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่อง หรือขัดข้องในกิจที่ทำ เป็นต้น รู้จักการทดลองและคิดค้น หาทางแก้ไขปรับปรุง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิ ซึ่งจะเห็นได้ไม่ยาก คนที่มีวิมังสาชอบ คิดค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไรก็พิจารณาทดลองไป เช่น คิดว่าผลนี้เกิดจาก เหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ เป็นต้น การคิดหาเหตุผลและสอบสวนทดลองอย่างนี้ ย่อมช่วย รวมจิตให้คอยกำหนดและติดตาม เรื่องที่พิจารณาอย่างติดใจอยู่ตลอดเวลา เป็นเหตุให้จิตใจแน่ว แน่วแน่นดิ่งไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก และมีกำลังเรียกว่า เป็น วิมังสาสมาธิ ซึ่ง จะเกิดมี ปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เกิดตามมาด้วย

ความจริงแล้วอิทธิบาท 4 อย่างนี้เกี่ยวพันและมักมาด้วยกัน เช่น เกิดฉันทะมีใจรักแล้วก็ ทำให้พากเพียร เมื่อพากเพียรก็ทำให้เอาใจจดจ่อใฝ่ใจอยู่เสมอ และก็จะเปิดช่องให้ใช้ปัญญา พิจารณาไตร่ตรอง ตามลำดับ และสาระของกาสร้างสมาธิตามหลักอิทธิบาท คือ การเอางานมุ่ง ตรงต่องานที่ทำ หรือจุดหมายที่ต้องการเป็นอารมณ์ของจิต แล้วปลุกเร้าระดม ฉันทะ วิริยะ จิต ตะ และวิมังสาเข้าหนุนนำ เมื่อสมาธิเกิดขึ้นและมีกำลังแข็งแกร่งก็ช่วยให้ทำงานอย่างมีความสุขและ บรรลุผลสำเร็จด้วยดี

3) การเจริญสมาธิอย่างสามัญ หรือฝึกสมาธิโดยใช้สติเป็นตัวนำ

การฝึกสมาธิด้วยอิทธิบาท 4 นั้น ธรรมปรกตใช้ได้กับงานหรือการประกอบกิจต่าง ๆ เช่น การเล่าเรียนหรือกิจกรรมทั้งหลาย ซึ่งมีความก้าวหน้าหรือความสำเร็จของงาน หรือกิจนั้นเป็นเป้าหมายให้แก่อิทธิบาท ทำให้เกิดแรงความเพียรประกอบกิจการที่เรียกว่า ปธานสังขาร ขึ้นมาพุ่งเล่นไปสู่เป้าหมายนั้นจึงพาให้เกิดสมาธิ คือ หนูนให้จิตตั้งมั่นแน่วแน่ได้ แต่ในการดำเนินชีวิตประจำวันทั่วไป ที่คนเราสัมพันธ์กับอารมณ์ ซึ่งเพียงผ่าน ๆ ไป เกี่ยวข้องกับสิ่งที่นิ่งเฉยหรือดำรงอยู่ตามสภาพ ย่อมไม่มีฐานที่ตั้งตัวหรือที่ทำการของอิทธิบาท ในกรณีเช่นนี้ องค์ธรรมที่จะเป็นเครื่องชักนำ หรือฝึกให้เกิดสมาธิ คือ องค์ธรรมพื้นฐานที่เรียกว่า “สติ” เพราะสติเป็นเครื่องดึงและกุมจิตใจไว้กับอารมณ์ คือ สิ่งที่เกี่ยวข้องและกิจที่ต้องทำในเวลานั้น การฝึกสมาธิด้วยอาศัยสติเป็นหลัก แยกได้เป็น 2 วิธี คือ

ก. การฝึกเพื่อใช้งานทางปัญญา หรือมุ่งประโยชน์ทางปัญญา ได้แก่ การใช้สตินำทางให้แก่ปัญญาหรือทำงานร่วมกับปัญญา คือคอยจับอารมณ์ส่งเสนอให้ปัญญารู้และพิจารณา การฝึกตามแบบนี้สมาธิไม่ใช่ตัวเน้น แต่พลอยได้รับการฝึกไปด้วย พร้อมกับคอยช่วยส่งเสริมการใช้ปัญญาให้ได้ผลดียิ่งขึ้นด้วยเรียกว่า เป็นการเจริญสมาธิในชีวิตประจำวัน

ข. การฝึกเพื่อสร้างสมาธิล้วน ๆ หรือมุ่งลึกกลงไปในทางสมาธิเพียงด้านเดียว ได้แก่ การใช้สติคอยจับอารมณ์ไว้ให้จิตอยู่กับอารมณ์นั้น ไม่คลาดจากกันหรือครึ่งจิตให้อยู่กับอารมณ์ที่กำลังกำหนดนั้นเรื่อยไป เป็นวิธีการที่เน้นสมาธิโดยตรง แม้หากจะใช้ปัญญาบ้างก็เพียงเล็กน้อยเป็นส่วนประกอบ เช่น เพียงคิดพิจารณารู้ไปตามที่จำ ๆ มาไม่มุ่งหยั่งถึงตัวสภาวะ การฝึกแบบนี้ คือส่วนที่เป็นสาระสำคัญของการเจริญสมาธิอย่างมีแบบแผน

4) การเจริญสมาธิอย่างมีแบบแผน

การเจริญสมาธิอย่างมีแบบแผน หมายถึง วิธีฝึกอบรมสมาธิอย่างที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาในประเพณีการปฏิบัติธรรมของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ตามที่ท่านเขียนอธิบายไว้ในคัมภีร์ชั้นอรรถกถา เฉพาะอย่างยิ่งคัมภีร์วิสุทธิมรรค เป็นวิธีการปฏิบัติกันอย่างแท้จริง โดยมุ่งฝึกแต่สมาธิแท้ ๆ ภายในขอบเขตที่เป็นโลกีย์ทั้งหมด ซึ่งกำหนดไว้เป็นรูปแบบมีขั้นตอนที่ดำเนินไปตามลำดับ เริ่มตั้งแต่การเตรียมตัว เบื้องต้นก่อนฝึก คือ มีศีลบริสุทธฺ์หมดจดดีแล้วจึงเริ่ม ดังนี้

ก. ตัดปฬิโพธิ แปลว่า เครื่องผูกพันหรือห่วงเหนี่ยว ซึ่งเป็นเหตุให้ใจกังวล หรือข้อคิดข้องหรือเหตุกังวล 10 ประการ ได้แก่ ความกังวลเกี่ยวกับบ้านหรือวัด ว่ามีงานอะไรค้างอยู่ ความกังวลเกี่ยวกับตระกูลญาติหรืออุปฐาก ความกังวลเกี่ยวกับลาภมีคนเลื่อมใสมาถวายของความกังวลเกี่ยวกับคณะ เช่น มีคณะศิษย์ต้องสอนหรือกิจกรรมอื่น ความกังวลเกี่ยวกับกรรม คือหน้าที่การงานที่กำลังดำเนินการอยู่ ความกังวลเกี่ยวกับอัทธานะ คือ การเดินทางด้วยธุรกิจ ความกังวล

เกี่ยวกับญาติทางบ้านหรือทางวัดที่ต้องดูแลยามเจ็บป่วย ความกังวลเกี่ยวกับอาพาธ คือ อาการป่วยไข้ของตนเอง ความกังวลเกี่ยวกับคันฉะ คือ ปริยัติหรือสิ่งที่เล่าเรียน และความกังวลเกี่ยวกับอิทธิ คือ ฤทธิ์ของบุญคุณ เป็นภาระในการรักษา (เป็นปติโพธสำหรับผู้บำเพ็ญวิปัสสนาเท่านั้น) ความกังวลเหล่านี้ ผู้ปฏิบัติธรรมหรือการเจริญสมาธิต้องกำจัด หรือจัดการให้เรียบร้อยหมดกังวล

ข. เมื่อสามารถตัดปติโพธได้แล้ว พึงไปหาท่านที่สามารถสอนกรรมฐานให้แก่ตน ซึ่งมีคุณสมบัติดีงาม ใฝ่ใจช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นอย่างแท้จริงเรียกว่า กัลยาณมิตร คือ ผู้ประกอบด้วย กัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ ได้แก่ ความน่ารัก ความน่าเคารพ ความน่าเจริญใจ ความรู้จักพูดให้ได้ผล ความอดทนต่อถ้อยคำผู้อื่น ความกล้าศึกในการอธิบายเรื่องลึกซึ้ง และความไม่ชักนำไปในทางที่เสื่อม กัลยาณมิตรนี้ถ้าให้ดีควรได้ พระพุทธเจ้า พระอรหันต์ พระอริยบุคคล ท่านผู้ได้ฉาน ผู้ทรงพระไตรปิฎก จนถึงท่านที่เป็นพหูสูตลดหลั่นกันลงมา เมื่อหากัลยาณมิตรได้แล้วพึงเข้าไปหาท่าน ทำวัตรปฏิบัติต่อท่านแล้ว ขอโอกาสเรียนเรียนกรรมฐานจากท่าน

ค. รับหรือเรียนกรรมฐานที่เหมาะสมกับจริตของตน

กรรมฐาน แปลว่า ที่ตั้งแห่งการทำงานของจิต หรือที่ให้จิตทำงาน มีความหมายเป็นทางการว่า สิ่งที่ใช้เป็นอารมณ์ในการเจริญภาวนา หรืออุปกรณ์ในการฝึกอบรมจิต หรือกลวิธีเหนี่ยวนำสมาธิ เป็นสิ่งที่เอามาให้จิตกำหนด จิตจะได้มีงานทำเป็นเรื่องเป็นราวสงบอยู่ที่ใด ไม่เลื่อนลอยฟุ้งซ่านไปอย่างไร้จุดหมาย เฉพาะกรณีนี้ก็คือ สิ่งที่เอามาให้จิตกำหนดเพื่อชักนำให้เกิดสมาธิ กรรมฐานเท่าที่พระอรชกถาจารย์รวบรวมแสดงไว้มี 40 อย่าง ได้แก่ กสิณ 10 อสุภะ 10 อนุสติ 10 อัปมัญญา 1 อาหารเรปฏิกูลสติ 1 จตุธาควัวฐาน 4 และอรูปร 4

จริตา แปลว่า ความประพฤติปรกติ หมายถึง พื้นเพของจิตพื้นนิสัย ลักษณะความประพฤติที่หนักไปทางใดทางหนึ่ง ตามสภาพจิตที่เป็นปรกติของบุคคลนั้น ตัวความประพฤติหรือนิสัยนี้เรียกว่า “จริตา” บุคคลผู้มึลักษณะนิสัยและความประพฤติอย่างนั้น ๆ เรียกว่า “จริต” มี 6 ประเภท คือ (1) รากะจริต ผู้มีรากะเป็นความประพฤติปรกติ มีลักษณะนิสัยหนักไปในทางรากะ ประพฤติหนักไปในทางรักสวยรักงาม ควรใช้กรรมฐานคู่ปรับ คือ อสุภะ (และกายคตาสติ) (2) โทสจริต ผู้มีโทสะเป็นความประพฤติปรกติ มีลักษณะนิสัยหนักไปในทางโทสะ ประพฤติไปในทางใจร้อนหงุดหงิด รุนแรง กรรมฐานที่เหมาะสม คือ เมตตา (รวมถึงพรหมวิหารข้ออื่น ๆ และกสิณโดยเฉพาะ วรรณกสิณ) (3) โมหะจริต ผู้มีโมหะเป็นความประพฤติปรกติ มีลักษณะนิสัยหนักไปในทางโมหะ ประพฤติหนักไปในทางเขลาหลงซึ่ม เื่องงง งมงาย ใครว่าอย่างไรก็คล้อยตามไป พึงแก้ด้วยการเรียนรู้ การถาม การฟังธรรม สนทนาธรรมตามกาลหรืออยู่กับครู กรรมฐานที่เหมาะสม คือ อานาปานสติ (4) สัทธาจริต ผู้มีศรัทธาเป็นความประพฤติปรกติ มีลักษณะนิสัยมากด้วยศรัทธา ประพฤติหนักไปในทางมีจิตซาบซึ่ม ชื่นบาน น้อมใจเลื่อมใสโดยง่าย

ชักนำไปในทางที่ควรแก่ความเลื่อมใส และความเชื่อที่มีเหตุผล เช่น การระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย และศีลของตน กรรณฐานที่เหมาะสม คือ อนุสติ (6 ข้อแรกใช้ได้ทั้งหมด) (5) พุทธจริต หรือญาณจริต ผู้มีความรู้ เป็นความประพุดติปรกติ มีลักษณะนิสัยความประพุดตหนักไปในทางใช้ความคิดพิจารณาและมองไปตามความจริง ส่งเสริมแนะนำให้ใช้ความคิดพิจารณาสภาวะธรรม และสิ่งดีให้เจริญปัญญา เช่น พิจารณาไตรลักษณ์ กรรณฐานที่เหมาะสม คือ (มรณสติ อุปสมานุสติ จตุรคาวัญฐาน อาหารเรปฏิกูลสัญญา) (6) วิตกจริต ผู้มีวิตกเป็นความประพุดติปรกติ มีลักษณะนิสัยความประพุดตหนักไปในทางชอบครุ่นคิดวทวน นึกคิดจับจดฟุ้งซ่าน พึงแก้ด้วยสิ่งที่สะกดอารมณ์ เช่น เจริญอานาปานสติ (หรือเพ่งกสิณ เป็นต้น)

ง. การเลือกสถานที่ปฏิบัติที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติธรรม คือ ควรอยู่ใกล้กับครูอาจารย์ หรือกัลยาณมิตร เสนาสนะที่ประกอบด้วยองค์ 5 ได้แก่ การไปมาสะดวก เป็นที่สงบ ปราศจากสิ่งรบกวน ไม่ขัดสนปัจจัยสี่ มีพระเถระผู้เป็นพหูสูต ซึ่งสามารถเข้าไปสอบถามข้อธรรมให้ท่านช่วยแก้ความสงสัยได้สะดวก สาระคือการหาสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติ เมื่อเลือกสถานที่ได้แล้ว ก็ตัดความกังวลในเรื่องร่างกาย เครื่องใช้ประจำตัวให้เรียบร้อย ให้สะดวกต่อการปฏิบัติ

จ. ปฏิบัติเจริญสมาธิตามแบบที่ตนเองถนัด หรือถูกกับจริตของตน กรรณฐานแต่ละประเภท มีรายละเอียดวิธีเจริญสมาธิแตกต่างกันไป แต่พอสรุปเป็นหลักการอย่างกว้าง ๆ โดยจัดเป็น การเจริญภาวนา 3 ชั้น คือ บริกรรมภาวนา อุปจารภาวนา และอัปนาภาวนา แต่ก่อนที่จะกล่าวถึงภาวนา 3 ชั้นนั้น มีคำที่ควรทำความเข้าใจ คือ “นิมิต”

นิมิต คือ เครื่องหมายสำหรับให้จิตกำหนด หรือภาพที่เห็นในใจ ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งที่ใช้เป็นอารมณ์กรรณฐานแบ่งเป็น 3 อย่าง ดังนี้ คือ

บริกรรมนิมิต แปลว่า นิมิตขั้นเตรียมการหรือขั้นต้น ได้แก่ สิ่งที่กำหนดเป็นอารมณ์ในการเจริญกรรณฐาน เช่น ดวงกสิณที่เพ่ง ลมหายใจที่กำหนด หรือพุทธคุณที่กำหนด นึกเป็นอารมณ์ว่าอยู่ในใจ

อุคคหนิมิต คือ นิมิตที่ใจเรี่ยนหรือนิมิตที่ติดตา ได้แก่ บริกรรมนิมิตนั่นเอง ที่เพ่ง หรือกำหนดจนเห็นแม่นยำกลายเป็นภาพติดตาติดใจ เช่น ดวงกสิณที่เพ่งจนติดตาติดใจ

ปฏิภาคนิมิต แปลว่า นิมิตเสมือนหรือนิมิตคู่เปรียบ ได้แก่ นิมิตที่เป็นภาพเหมือนของอุคคหนิมิตแต่ลึกเข้าไป เป็นภาพที่เกิดจากสัญญาของผู้ที่ได้สมาธิ บริสุทธิปราศจากสี ไม่มีมลทินใด ๆ ทั้งสามารถนึกขยายและย่อส่วนได้ตามปรารถนา

บริกรรมภาวนา คือ การเจริญสมาธิขั้นเริ่มต้น ได้แก่ การกำหนด หรือถือเอานิมิตในสิ่งที่ใช้เป็นอารมณ์กรรณฐาน เช่น เพ่งดวงกสิณ กำหนดลมหายใจเข้าออกที่ปลายจมูก หรือนึกถึงพุทธคุณเป็นอารมณ์ เรียกว่า การกำหนดบริกรรมนิมิตนั่นเอง เมื่อกำหนดอารมณ์กรรณฐาน

(คือบริกรรมนิมิต) นั้นไปจนมองเห็นภาพสิ่งนั้นติดตาติดใจแม่นยำ ก็เกิดเป็นอุคคหนิมิต จิตก็จะ เป็นสมาธิขั้นต้นที่เรียกว่า บริกรรมสมาธิ (คือขณิกสมาธินั่นเอง)

อุปจารภาวนา คือ การเจริญสมาธิขั้นอุปจาร ได้แก่ อาศัยบริกรรมสมาธิ เอาจิตกำหนด อุคคหนิมิตต่อไป จนกระทั่งแนวแน่แนบสนิทในใจเกิดเป็นปฏิภาคนิมิตขึ้น นีรวรณะก็สงบระงับใน ธรรมชาติที่ไม่มีวัตถุเพ่ง เพียงแต่นึกถึงอารมณ์อยู่ในใจ ไม่มีปฏิภาคนิมิต กำหนดด้วยจิตแนวแน่ จนนิรวรณะระงับไปอย่างเดียว จิตตั้งมั่นเป็นอุปจารสมาธิ เป็นขั้นสูงสุดของ กามาวจรสมาธิ

อัปปนาสมาธิ คือ การเจริญสมาธิขั้นอัปปนา ได้แก่ เสพปฏิภาคนิมิตที่เกิดขึ้นแล้วนั้น สม่่าเสมอด้วยอุปจารสมาธิ พยายามรักษาไม่ให้เสื่อมหายไป โดยหลีกเลี่ยงสถานที่ บุคคล อาหาร เป็นต้นที่ไม่เป็นสัปปายะ เสพแต่สิ่งที่เป็นสัปปายะ และรู้จักปฏิบัติตามวิธีที่จะช่วยให้เกิดอัปปนา เช่น ประคับประคองจิตให้พอดี เป็นต้น จนในที่สุดก็เกิด อัปปนาสมาธิ บรรลุปฐมฌานเป็นขั้น แรกของ รูปาวจรสมาธิ

5) ตัวอย่างวิธีการเจริญสมาธิ

การวิจัยครั้งนี้ ขอนำเสนอวิธีการเจริญสมาธิอย่างเป็นแบบแผน ตามแนวปฏิบัติของ พระพุทธศาสนา ที่มีมาในคัมภีร์วิสุทธิมรรค 40 วิธี ซึ่งเป็นความหลากหลายในหลักการ เพื่อให้ เหมาะกับจริตของแต่ละคน เพื่อเป็นแนวปฏิบัติการเจริญสมาธิ สำหรับการปฏิบัติงานและการ ดำรงชีวิตประจำวัน ขอนำเสนอแนวปฏิบัติเพียง 2 วิธี ตามลำดับ ดังนี้

1) การเจริญสมาธิแบบอานาปานสติ

การเจริญสมาธิแบบอานาปานสติ เป็นวิธีการเจริญสมาธิที่สามารถปฏิบัติได้ง่าย สะดวก เพราะใช้ลมหายใจซึ่งเนื่องอยู่กับตัวของทุกคน ใช้ได้ทุกสถานที่ทุกเวลาทันทีตามที่ต้องการ โดยไม่ ต้องเตรียมวัตถุอุปกรณ์ (พระธรรมปิฎก : 2540) มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นเตรียมการ

ก. สถานที่จัดให้เหมาะสม คือ สงบสงัดไม่ให้มีเสียง หรืออารมณ์อื่นรบกวน เพื่อให้ บรรยากาศเกื้อกูลแก่การปฏิบัติ โดยเฉพาะคนที่เริ่มต้นใหม่

ข. ท่านั่ง หลักการอยู่ที่ว่าอิริยาบถใดก็ตาม ที่ทำให้ร่างกายอยู่ในภาวะที่ผ่อนคลายที่สุด เบาสบายที่สุด แม้ปฏิบัตินาน ๆ ก็ไม่เมื่อยล้า และทั้งช่วยให้การหายใจคล่องสะดวก ให้ใช้ อิริยาบถนั้น และท่าที่นั่งที่ได้พิสูจน์กันมานานแล้วว่าได้ผลดีที่สุด คือ ท่านั่งขัดสมาธิหรือนั่งคู่ บัลลังก์ คือ นั่งเท้าขวาทับเท้าซ้าย มือขวาทับมือซ้าย นิ้วชี้มือขวาจรดนิ้วหัวแม่มือซ้าย วางไว้บน หน้าตักพอสบาย ๆ ตั้งกายตรงคือ ให้ร่างกายท่อนบนตั้งตรง กระดูกสันหลัง 18 ข้อ มีปลาย จรดกัน การนั่งอย่างนี้ เนื้อหนังและเอ็นไม่ขด ลมหายใจก็เดินสะดวก เป็นท่าที่นั่งที่มีความมั่นคง และมีคุณภาพยิ่ง ภายจะเบาไม่รู้สึกเป็นภาระนั่งอยู่ได้นาน โดยไม่มีทุกขเวทนารบกวน ช่วยให้

จิตเป็นสมาธิง่ายขึ้น เมื่อนั่งเข้าที่พร้อมแล้ว ควรหายใจยาวลึก ๆ และช้า ๆ ให้เต็มปอดสักสองสามครั้งพร้อมกับตั้งความรู้สึกให้ตัวโล่ง และสมองโปร่งสบายเสียก่อน แล้วจึงหายใจโดยกำหนดนับตามวิธี

ขั้นปฏิบัติการ

ก. การนับ (คณนา) ในการกำหนดลมหายใจ เข้า – ออก ยาว – สั้น นั้นให้นับไปด้วย เพราะการนับจะช่วยตรึงจิตได้ดี การนับแบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 ให้นับอย่างช้า การนับมีเคล็ดลับ หรือกลวิธีว่าอย่านับต่ำกว่า 5 แต่อย่าให้เกิน 10 และให้เรียงเลขตามลำดับ (นับต่ำกว่า 5 จิตจะคืนรรคนับแคบ นับเกินกว่า 10 จิตใจจะพะวงที่การนับ) ให้นับที่ลมหายใจเข้าออกอย่างสบาย นับเป็นคู่ คือ ลมออกนับ 1 ลมเข้านับ 1 ลมออกนับ 2 ลมเข้านับ 2 อย่างนี้เรื่อยไปจนถึง 5 , 5 แล้วตั้งต้นใหม่ 1 , 1 จนถึง 6 , 6 แล้วตั้งต้นใหม่เพิ่มทีละคู่ไปจนครบ 10 คู่ แล้วกลับย้อนที่ 5 คู่ใหม่จนถึง 10 คู่ นับอย่างนี้เรื่อยไปจนใจหยุดเป็นสมาธิ ดังแผนผังการนับที่ 1

แผนผังการนับที่ 1

1, 1 2, 2 3, 3 4, 4 5, 5
 1, 1 2, 2 3, 3 4, 4 5, 5 6, 6
 1, 1 2, 2 3, 3 4, 4 5, 5 6, 6 7, 7
 1, 1 2, 2 3, 3 4, 4 5, 5 6, 6 7, 7 8, 8
 1, 1 2, 2 3, 3 4, 4 5, 5 6, 6 7, 7 8, 8 9, 9
 1, 1 2, 2 3, 3 4, 4 5, 5 6, 6 7, 7 8, 8 9, 9 10, 10
 1, 1 2, 2 3, 3 4, 4 5, 5

ฯลฯ

ตอนที่ 2 ให้นับเร็วขึ้น คือ เมื่อลมหายใจเข้าออกปรากฏชัดดีแล้ว (จิตอยู่กับลมหายใจ โดยลมหายใจช่วยตรึงไว้ไม่ให้สายฟุ้งไปภายนอก) ให้เลิกนับช้าอย่างข้างต้นนั้นเสีย เปลี่ยนเป็นนับเร็ว คราวนี้ไม่ต้องคำนึงถึงลมหายใจเข้าใน หรือออกนอก กำหนดแต่ลมที่มาถึงช่องจมูกนับเร็ว จาก 1 ถึง 5 แล้วขึ้นใหม่ 1 ถึง 6 เพิ่มขึ้นทีละหนึ่งเรื่อยไปจาก 1 ถึง 10 แล้วเริ่ม 1 ถึง 5 ใหม่อีก จิตจะแน่นด้วยกำลังการนับ เหมือนเรือตั้งลำแน่นในกระแสน้ำเชี่ยว ได้ด้วยอาศัยการถ่อ เมื่อนับเร็วอย่างนั้น กรรมฐานก็จะปรากฏต่อเนื่อง เหมือนไม่มีช่องว่าง ฟังนับเร็วอย่างนั้นเรื่อยไป ไม่ต้องกำหนดว่าลมเข้าในออกนอก เอาสติกำหนด ณ จุดที่ลมกระทบ คือ ที่ปลายจมูกเท่านั้น ดังแผนผังการนับที่ 2

แผนผังการนับที่ 2

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5 6

1 2 3 4 5 6 7

1 2 3 4 5 6 7 8

1 2 3 4 5 6 7 8 9

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10,10

1 2 3 4 5

ฯลฯ

การนับอย่างนี้เรื่อยไปจนกว่า เมื่อใดแม่ไม่นับแล้ว สถิตก็ยังคงแน่วอยู่ได้ในอารมณ์ คือลมหายใจเข้าออกนั้น (วัตถุประสงค์ของการนับ เพื่อให้สถิติตั้งแน่วอยู่ได้ในอารมณ์ ตัดความคิดฟุ้งซ่านไปภายนอก)

ข. การติดตาม (อนุพันธนา) เมื่อสถิตอยู่ที่แล้วคือ จิตอยู่กับลมหายใจโดยไม่ต้องนับแล้ว ก็หยุดนับเสีย แล้วใช้สติติดตามลมหายใจไม่ให้ขาดระยะ ที่ว่าติดตามนี้ มิใช่หมายความว่าตามไปกับลม ที่ผ่านจมูกเข้าไปจุดกลางตรงหัวใจลงไปสุดแถวสะดือ แล้วตามลมจากท้องขึ้นมากแล้วออกมาที่จมูก เป็นต้นลม กลางลม ปลายลม ถ้าทำอย่างนั้นกายใจจะปั่นป่วนวุ่นวาย เสียผล วิธีติดตามที่ถูกต้อง คือ ใช้สติตามลมอยู่ตรงจุดที่ลมกระทบ (ปลายจมูก) เปรียบเหมือนคนเลื่อยไม้ ตั้งสติไว้ตรงที่ฟันเลื่อยกระทบไม้เท่านั้น จะได้ใส่ใจฟันเลื่อยที่กระทบไม้แห่งเดียว ฟันเลื่อยที่มาหรือไปที่ตระหนักรู้ และโดยวิธีนี้งานเขาก็สำเร็จด้วยดี ผู้ปฏิบัติก็เหมือนกัน เมื่อตั้งสติไว้ที่จุดลมกระทบ ไม่ส่ายไปตามลมที่มาหรือไปที่ตระหนักรู้ถึงลมที่มาหรือไปนั้น และโดยวิธีนี้ การปฏิบัติจึงจะสำเร็จ

สำหรับผู้ปฏิบัติบางคน นิमितจะเกิดขึ้น และสำเร็จอุปนาสมาธิโดยเร็ว แต่บางคนจะค่อยเป็นค่อยไป คือ ตั้งแต่ใช้วิธีนับลมหายใจจะละเอียดยิ่งขึ้น ร่างกายผ่อนคลายสงบเต็มที่ทั้งกายและใจรู้สึกเบา เหมือนดังตัวลอยอยู่ในอากาศ เมื่อลมหายใจที่หยาบหายไปหมดแล้ว จิตของผู้ปฏิบัติจะยังมีนิमितแห่งลมหายใจที่ละเอียดเป็นอารมณ์อยู่ แม้นิमितนั้นหมดไปแล้ว ก็ยังมีนิमितแห่งลมหายใจ ที่ละเอียดกว่านั้นอยู่ในใจต่อไปอีกสำหรับกรรมฐานลมหายใจนี้ยิ่งเจริญไป ลมหายใจยิ่งละเอียดขึ้น จนทำให้ไม่รู้รู้สึกเลย ทำให้ไม่มีอารมณ์สำหรับกำหนด เมื่อปรากฏอย่างนี้เกิดขึ้น ท่านได้แนะนำว่าอย่าเสียใจ ฟังเอาลมกลับมาใหม่ วิธีเอาลมคืนมาก็ไม่ยากเพียงแต่ตั้งจิตไว้ ณ จุดที่ลมมากระทบตามปรกตินั้นแหละ มนสิการ คือ กำหนดนึกถึงว่าลมหายใจมากระทบตรงนี้ ไม่ช้าลมก็จะปรากฏ แล้วกำหนดอารมณ์กรรมฐานนั้นต่อไปเรื่อย ไม่นานนิमितก็จะปรากฏ และการ

เกิดขึ้นของนิมิตแต่ละคนก็จะไม่เหมือนกัน (ให้ไปถาม ครู-อาจารย์ หรือกัลยาณมิตร เป็นการตรวจสอบไปในตัวและกันความเข้าใจผิด) เมื่อได้นิมิตแล้ว ต่อจากนั้นก็คอยตั้งจิตไว้ในนิมิตนั้นเรื่อย ๆ เมื่อนิมิตนี้ (ปฏิภาคนิมิต) เกิดขึ้นนิมิตก็จะระงับ สติมั่นคง จิตตั้งแน่วเป็นอุچارสมาธิ ผู้ปฏิบัติต้องพยายามรักษานิมิตไว้ (คือรักษาสมาธิด้วย) โดยการเว้นอุปายะ มนสิการบ่อย ๆ ให้นิมิตเจริญงอกงาม โดยปฏิบัติตามวิธีการที่จะช่วยให้เกิด อัปนาสมาธิ (อัปนาโกศล 10) เช่น ประกอบความเพียรสม่ำเสมอ เป็นต้น ในที่สุดอัปนาสมาธิก็เกิดขึ้น บรรลุปฐมฌาน

2) การเจริญสมาธิแบบอาโลกสถิต

การเจริญสมาธิแบบอาโลกสถิต เป็น 1 ในกสถิต 10 คือ เพ่งกสถิตความสว่าง เช่น ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว หรือดวงไฟที่ให้ความสว่าง เป็นบริกรรมนิมิต คือ กำหนดความสว่างเป็นอารมณ์ ดังที่ พระภิกษุอาวริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว : 2540) ได้แนะนำให้ใช้ดวงแก้วกลมใสสว่าง เป็นบริกรรมนิมิตเพื่อเป็นกุศโลบายให้ใจเป็นสมาธิ คือ ความสงบ สบาย และความรู้สึกเป็นสุขอย่างยิ่ง ที่มนุษย์สามารถสร้างขึ้นได้ด้วยตนเอง เป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนากำหนดเอาไว้เป็นข้อควรปฏิบัติ เพื่อการดำรงชีวิตทุกวันอย่างมีความสุข เป็นชีวิตที่ไม่ประมาทเต็มไปด้วยสติสัมปชัญญะและปัญญา อันเป็นเรื่องไม่เหลือวิสัยซึ่งทุกคนสามารถปฏิบัติได้ง่าย³¹ ดังที่พระเดชพระคุณพระมงคลเทพมุนี (สด จนทสโร) หลวงพ่อวัดปากน้ำภาษีเจริญ ได้เมตตาสั่งสอนไว้ดังนี้

ก. กราบบูชาพระรัตนตรัย เป็นการเตรียมตัวเตรียมใจให้นุ่มนวล ไว้เป็นเบื้องต้นแล้ว สมาทานศีลห้า หรือศีลแปด เพื่อย้ำความมั่นคงในคุณธรรมของตนเอง

ข. ลูกเข่าหรือนั่งพับเพียบสบาย ๆ ระลึกรถึงความดี ที่ได้กระทำแล้วในวันนี้ ในอดีตและที่ ตั้งใจจะทำต่อไปในอนาคต จนราวกับว่าร่างกายทั้งหมดประกอบด้วยธาตุแห่งคุณงามความดีล้วน ๆ

ค. นั่งขัดสมาธิ เท้าขวาทับเท้าซ้าย มือขวาทับมือซ้าย นิ้วชี้มือขวาจรดนิ้วหัวแม่มือซ้าย นั่งให้อยู่ในจังหวะพอดี ไม่ฝืนร่างกายมากเกินไป ไม่ถึงกับเกร็ง แต่อย่าให้หลังโค้งงอ หลับตา พอสบายคล้ายกำลังพักผ่อน ไม่บีบบักล้ามนื้อตาหรือว่าขมวดคิ้ว แล้วตั้งใจมั่น วางอารมณ์สบาย สร้างความรู้สึกให้พร้อมทั้งกายใจ ว่ากำลังจะไปสู่ภาวะแห่งความสงบสบายอย่างยิ่ง

ง. นึกกำหนดนิมิต เป็น “ดวงแก้วกลมใส” ขนาดเท่าแก้วตาดำสนิทปราศจากรากิ หรือรอยตำหนิ ขาวใส เย็นตาเย็นใจ ดังประกายของดวงดาว ดวงแก้วกลมใสนี้เรียกว่า “บริกรรมนิมิต” นึกอย่างสบาย นึกเหมือนดวงแก้วนั้นมานิ่งสนิมอยู่ ณ ศูนย์กลางกายฐานที่เจ็ด จากนั้นให้นึกบริกรรมนิมิต และภาวนาอย่างนุ่มนวลเป็นพุทธานุสติว่า “สัมมาอะระหัง” หรือค้อย่น้อมดวงแก้วกลมใส ให้ค้อยเคลื่อนเข้าสู่ศูนย์กลางกายตามแนวฐาน โดยเริ่มต้นตั้งแต่วินาทีหนึ่ง เป็นต้น

³¹พระภิกษุอาวริยคุณ, หลักการบริหารตามพุทธวิธี, อ่างแล้ว, หน้า 28.

ไป น้อมด้วยการนึกอย่างเบาสบาย ใจเย็น ๆ พร้อมภาวนา สัมมาอะระหัง สัมมาอะระหัง สัมมาอะระหัง ฯ

อนึ่ง เมื่อนิมิตดวงใสและกลมสนิทปรากฏแล้ว ณ ศูนย์กลางกายฐานที่เจ็ด ให้อ่างอารมณ์สบายกับนิมิตนั้น จนเหมือนกับว่าดวงนิมิตนั้นเป็นส่วนหนึ่งของอารมณ์ หากดวงนิมิตนั้นเกิดอันตรายหายไปที่ไม่ต้องนึกเสียดาย ให้อ่างอารมณ์สบาย แล้วก็นิมิตนั้นขึ้นมาใหม่แทนดวงเก่า หรือเมื่อนิมิตนั้นปรากฏที่อื่น ที่มีไซ้ศูนย์กลางกาย ให้อ่างน้อมนิมิตเข้ามาอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่มีการบังคับ และเมื่อนิมิตมาหยุดสนิท ณ ศูนย์กลางกายฐานที่เจ็ด ให้อ่างสติไปยังจุดศูนย์กลางของดวงนิมิตนั้น ด้วยความรู้สึกคล้ายมีดวงดาวเล็ก ๆ อีกดวงหนึ่งซ่อนอยู่ตรงกลางดวงนิมิตดวงเดิม แล้วสนใจเอาใจใส่แต่ดวงเล็ก ๆ ตรงกลางนั้นเรื่อยไปใจจะปรับจนหยุดได้ถูกต้องแล้ว จากนั้นทุกอย่างจะค่อย ๆ ปรากฏให้เห็นได้ด้วยตนเอง เป็นภาวะของดวงกลมที่ทั้งใสทั้ง สว่างผุด ซ้อนขึ้นมาจากกึ่งกลางดวงนิมิต ตรงที่เราเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ ดวงนี้เรียกว่า “ดวงธรรม” หรือ “ดวงปฐมมรรค” อันเป็นประตูเบื้องต้นที่จะเปิดไปสู่หนทางแห่งมรรคผลนิพพาน การระลึกนึกถึงนิมิตหรือดวงปฐมมรรค สามารถทำได้ในทุกแห่งทุกที่ทุกอิริยาบถเพราะดวงธรรมนี้คือ ที่พึ่งอันเป็นที่สุดแล้วของมนุษย์

ข้อแนะนำคือ ต้องทำให้สม่ำเสมอเป็นประจำทำเรื่อยไปอย่างสบาย ๆ ไม่เร่ง ไม่บังคับ ทำได้แค่ไหนให้พอใจแค่นั้น อันเป็นเครื่องสกัดกั้นมิให้เกิดความอยากจนเกินไป จนถึงทำให้ใจต้องสูญเสียความเป็นกลางและเมื่อการปฏิบัติบังเกิดผลแล้ว ให้หมั่นตรึงระลึกนึกถึงอยู่เสมอจนกระทั่งดวงปฐมมรรคกลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับลมหายใจ หรือนึกเมื่อใดเป็นได้ทุกที่ เมื่อเป็นอย่างนี้แล้วผลแห่งสมาธิ จะทำให้ชีวิตดำรงอยู่บนเส้นทางแห่งความสำเร็จ และความไม่ประมาทได้ตลอดไป ทั้งยังทำให้สมาธิละเอียดอ่อนก้าวหน้าเรื่อยไปได้อีกด้วย

สำหรับที่ตั้งของจิต : ทางเดินของใจทั้งเจ็ดฐาน ตามลำดับ ดังนี้

- ฐานที่ 1 ปากช่องจมูก (หญิงข้างซ้าย ชายข้างขวา)
- ฐานที่ 2 เพลาตา ตรงจุดที่น้ำตาไหล (หญิงข้างซ้าย ชายข้างขวา)
- ฐานที่ 3 จอมประสาท ตรงกลางกึ่งศีรษะ
- ฐานที่ 4 ช่องเพดาน ตรงช่องที่อาหารสำลัก
- ฐานที่ 5 ปากช่องคอ ตรงบริเวณเหนือลูกกระเดือก
- ฐานที่ 6 ศูนย์กลางกายระดับสะดือ
- ฐานที่ 7 ศูนย์กลางกายที่ตั้งจิตถาวร

ศูนย์กลางกายฐานที่เจ็ด คือ จุดที่ทำปฏิกิริยากับแรงดึงดูดของโลก จะอยู่ตรงเหนือระดับสะดือขึ้นมาสองนิ้วมือ เป็นที่ตั้งของจิตถาวร เป็นจตุรรวมของความเห็น จำ กิด ฐู เป็นที่ไปเกิดมาเกิดของสัตว์โลก และที่สำคัญคือ เป็นทางสายกลาง ที่ถูกต้องร่องรอยของพระพุทธศาสนา

ข้อควรระวังในการเจริญสมาธิแบบอาโลกสถิต

ก. อย่าใช้กำลัง คือ ไม่ใช่กำลังใด ๆ ทั้งสิ้น เช่น ไม่บีบกล้ามเนื้อตาเพื่อจะให้เนิ่นนิมิตเร็วไม่เกร็งแขน ไม่เกร็งกล้ามเนื้อหน้าท้อง ไม่เกร็งตัวเพราะการใช้กำลังตรงส่วนไหนของร่างกายก็ตาม จะทำให้จิตเคลื่อนจากศูนย์กลางกายไปสู่จุดนั้น

ข. อย่าอยากเห็น คือ ทำใจให้เป็นกลาง ประคองสติมิให้ผลอกจากบริกรรมภาวนาและบริกรรมนิมิต ส่วนจะเห็นนิมิตเมื่อใดนั้นอย่ากังวล เมื่อถึงเวลาแล้วขอมเห็นเอง การบังเกิดขึ้นของดวงนิมิต อุปมาเสมือนการขึ้นและการตกของดวงอาทิตย์เราไม่อาจจะเร่งเวลาได้

ค. อย่ากังวลถึงการกำหนดลมหายใจเข้าออก เพราะการฝึกเจริญภาวนา ตามแนววิชาธรรมกายอาศัย การเพ่งอาโลกสถิต คือ กสถิตความสว่างเป็นบาทเบื้องต้น เมื่อเกิดนิมิตเป็นดวงสว่างแล้ว ค่อยเจริญวิปัสสนาในภายหลัง จึงไม่มีความจำเป็นต้องกำหนดลมหายใจเข้าออกแต่ประการใด

ง. เมื่อเลิกจากการนั่งสมาธิแล้ว ให้ตั้งใจไว้ที่ศูนย์กลางกายที่เดียว ไม่ว่าจะอยู่ในอภิสภาวะใดก็ตาม เช่น ยืน เดิน นั่ง นอน ไม่เคลื่อนย้ายที่ตั้งของจิตไปไว้ที่อื่นเป็นอันขาด ให้ตั้งใจบริกรรมภาวนาพร้อมกับนึกถึงบริกรรมนิมิตเป็นดวงแก้วกลมใสควบคู่กันตลอดไป

จ. นิมิตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จะต้องน้อมนำไปตั้งไว้ที่ศูนย์กลางกายทั้งหมด ถ้านิมิตที่เกิดขึ้นแล้วหายไป ไม่ต้องกังวลตามหา ให้ภาวนาประคองใจต่อไปตามปกติ เมื่อใจของเราสงบดีแล้ว นิมิตย่อมปรากฏเกิดขึ้นใหม่อีก

สำหรับผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นอารมณ์ระดับกาย หรือเพื่อเป็นพิธีการชนิดหนึ่ง หรือผู้ที่ต้องการฝึกสมาธิเพื่อให้เกิดความสบายใจ จะได้เป็นการพักผ่อนหลังจากการปฏิบัติหน้าที่ภารกิจประจำวัน โดยไม่ปรารถนาจะทำให้ถึงที่สุดแห่งกองทุกข์ ยังคิดอยู่ว่าการอยู่กับบุตรและภรรยา การมีหน้ามีตาทางโลก การท่องเที่ยวอยู่ในวิภวสังสาร เป็นความสุขมากกว่า การเข้านิพพาน เสมือนทหารเกณฑ์ที่ไม่คิดจะเอาดีในราชการอีกต่อไปแล้ว การฝึกสมาธิเบื้องต้นเท่าที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ก็พอจะเป็นปัจจัยให้เกิดความสุขได้พอสมควร เมื่อปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและไม่ทอดทิ้ง จนได้ดวงปฐมมรรคนั้นแล้ว ให้หมั่นประคองรักษาดวงปฐมมรรคนั้นไว้ ตลอดชีวิตและอย่ากระทำความชั่วอีก เป็นอันมั่นใจได้ว่าถึงอย่างไรชาตินี้ ก็พอมิที่พึ่งที่เกาะพอสมควร คือเป็นหลักประกันได้ว่าไม่ต้องตกนรกแล้ว ทั้งชาตินี้และชาติต่อ ๆ ไปจนกว่าจะมีสภาพจิตที่สมบูรณ์ปราศจากกิเลสเข้าสู่นิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต

สรุปได้ว่า จากการศึกษาที่กล่าวมานี้จะเห็นว่า ลักษณะเด่นของจิตที่เป็นสมาธิ ซึ่งสัมพันธ์กับความมุ่งหมายของสมาธิด้วย คือ ความควรแก่การงาน หรือความเหมาะสมแก่การใช้งาน และงานที่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา คือ การงานทางปัญญา อันได้แก่ การใช้จิตที่พร้อมดีเช่นนั้นเป็นสนามปฏิบัติการของปัญญา ในการพิจารณาสภาวะธรรมให้เกิดความรู้แจ้งตามความเป็นจริง และโดยนัยนี้ จึงควรย้ำเน้นเพิ่มไว้อีกว่า สมาธิที่ถูกต้องไม่ใช่อาการที่จิตหมดความรู้สึกลอยตัวตนเข้าร่วมหายไปไหน แต่เป็นภาวะที่ใจสว่าง โด่ง โปร่ง หลุดออกจากสิ่งบดบังบีบคั้นกั้นขวางเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเองตื่นอยู่ เบิกบาน พร้อมทั้งจะใช้ปัญญา

2.2.3 ปัญญา

ปัญญา เป็นเรื่องของการฝึกอบรม หรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุและผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ตรวจสอบ การคิดอย่างสร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือการรู้เห็นตามที่มันเป็นจริง ตลอดจนการรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมชาติของโลกและชีวิต ทำให้มีจิตใจที่เป็นอิสระภาพ ปลอดปัญหา ไร้ทุกข์ ไร้พันธนาการ เข้าถึงอิสระภาพโดยสมบูรณ์

ความหมายของปัญญา

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้กล่าวถึง “ปัญญา” ว่าหมายถึง ความรู้ ความรู้ทั่ว ความฉลาดเกิดแก่การเรียน และการคิด³²

พระราชวรมุนี ได้กล่าวถึง “ปัญญา” ว่าหมายถึง ความรู้ทั่ว ปรีชาหยั่งรู้เหตุผล ความรู้ความเข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ในเหตุ ผล ดี ชั่ว คุณ โทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์รู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการ ความรอบรู้ในสังขารมองเห็นความเป็นจริง³³

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) ได้กล่าวว่าปัญญา คือ ความรู้ทั่วถึงความจริงของสิ่งที่ควรรู้ทั้งหลาย คำว่า ปัญญา ซึ่งเป็นภาษามคธ กับคำว่า ปรีชญา ซึ่งเป็นภาษาสันสกฤต เป็นคำเดียวกัน พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี” เพราะไม่มีแสงอะไรที่จะส่องให้เห็นความจริงทั้งหลายได้เหมือนอย่างแสงปัญญา เพียงแต่จะคิดเลขสักข้อหนึ่ง จะใช้แสงอะไรส่อง

³²ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2539), หน้า 125.

³³พระราชวรมุนี, พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 70.

ให้เห็นได้ นอกจากใช้ปัญญาคิด ศึกษาปัญญาอันหมายถึงศึกษาเพื่อให้เจริญปัญญานั้นคือ ศึกษาด้วยการเรียน 1 การคิด 1 การทำ 1³⁴

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวว่า ปัญญา เป็นเรื่องของการฝึกฝนหรือพัฒนาในด้าน การรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ตรวจสอบ คิดการต่าง ๆ สร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรู้เห็นตามที่มันเป็น ตลอดจนรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมคาของ โลกและชีวิตที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระ ปลอดภัย ไร้ทุกข์ เข้าถึงอิสรภาพโดยสมบูรณ์³⁵

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวว่า สิกขาขั้นที่ นั้นเรียกว่า “ปัญญา” หมายถึง การฝึกอบรม ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันถูกต้องและสมบูรณ์ถึงที่สุด ในสิ่งทั้งปวงตามที่มันเป็นจริงแท้ คนเราปกติไม่สามารถรู้อะไรให้ถูกต้องตามที่มันเป็นจริงได้ คือ มันถูกแต่เพียงตามที่เราเข้าใจเอาเอง หรือตามโลกสมมุติจึงไม่ใช่ตามความเป็นจริงแท้ ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนา จึงมีระเบียบปฏิบัติ เรียกว่า ปัญญาสิกขา และปัญญาสิกขานี้เป็นส่วนสุดท้าย สำหรับฝึกฝนอบรมให้เกิดความรู้ความ เข้าใจ ให้เห็นแจ้งในสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็นจริงโดยสมบูรณ์³⁶

ปัญญา ขยปญฺญโณและคณะ ได้กล่าวว่า “ปัญญา” หรือการใช้ปัญญา ภาษาบาลี คือ โยนิโสมนสิการ แปลว่า การทำไว้ในใจโดยแยบคาย เป็นการใช้ปัญญาที่อยู่เหนือจากศรัทธา (ความเชื่อ) คือ มิใช่เพียงเชื่อตามที่เห็นเท่านั้น แต่รู้จักคิด ใช้ความคิด คิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมี ระเบียบ คิดวิเคราะห์ ไม่มองสิ่งทั้งหลายอย่างตื้น ๆ ผิวเผิน เป็นวิธีใช้ปัญญาที่บริสุทธิ์เป็นอิสระ ทำให้ทุกคนสามารถช่วยตัวเองได้ และนำไปสู่จุดหมายของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

วิชัย สุธีรขานนท์ ได้กล่าวว่า ปัญญา แปลว่าความรอบรู้ ความไตร่ตรองพิจารณาหาเหตุผล ที่ถูกต้อง ซึ่งได้รวมเอามรรคข้อสัมมาทิฏฐิ และสัมมาสังกัปปะเข้าไว้ด้วยกันนั้น เป็นการตรikirกนึกคิด ตรวจสอบจนเกิดความรู้แจ้งด้วยตนเอง ความรู้ที่ลึกซึ้งซึ่งจะเกิดขึ้นได้ โดยอาศัยจิตที่สงบเป็นพื้นฐาน มาก่อน อาจแบ่งเป็นความรู้ได้ 3 ขั้นตอน คือ³⁷

1. สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟัง การอ่าน การเล่าเรียน หรือความรู้ที่ได้รับถ่ายทอด จากผู้อื่น

³⁴สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), ความเข้าใจเรื่องพระพุทธศาสนา, อ่างแล้ว, หน้า130.

³⁵พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร, อ่างแล้ว, หน้า 39.

³⁶พุทธทาสภิกขุ, คู่มือมนุษย์, อ่างแล้ว, หน้า 56.

³⁷วิชัย สุธีรขานนท์, เอกสารคำสอนวิชาพุทธศาสนา, อ่างแล้ว, หน้า 50.

2. จิตตามยปัญญา ความรู้ที่เกิดจากการไตร่ตรองพิจารณาเหตุผลด้วยตนเอง ปัญญาในข้อนี้เกิดจากการคิดค้นของตนเอง เมื่ออยากทราบเรื่องใดก็พยายามคิดหาเหตุผลเฉพาะเรื่องนั้น การสำรวจจิตติดเฉพาะเรื่องเดียวนั้น ย่อมเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ข้อนี้นับว่าเป็นปัญญาเกิดจากภายใน

3. ภาวนามยปัญญา ความรู้ที่เกิดจากปฏิบัติหรือทดลองด้วยตนเอง เช่น ค้นพบสังขารมของพระพุทธเจ้า นั่น พระองค์ได้ทดลองปฏิบัติเพื่อค้นหาทางตรัสรู้เมื่อทำอย่างนี้ไม่เกิดผลก็ทำอย่างโน้นต่อไป เปลี่ยนวิธีการไปเรื่อย ๆ จนสามารถค้นพบสังขารม ข้อนี้นับว่าเป็นปัญญาเกิดจากภายในเช่นเดียวกัน

เสถียรพงษ์ วรรณปก ได้กล่าวว่า ปัญญา (อริปัญญา) คือ การฝึกอบรมที่ความรู้และความคิด ปัญญาระดับนี้ถือว่า เป็นปัญญาในระดับพื้นฐาน หรือปัญญาธรรมดา หรืออีกนัยหนึ่ง อริปัญญศึกษา คือ สัมมทิฎฐิ (ความรู้ชอบ) และสัมมาสังกัปปะ (ความคิดชอบ) ในมรรค 8 นั้นเอง³⁸

ประเภทของปัญญา

กระบวนการความรู้ หรือปัญญาในทางพระพุทธศาสนา จำแนกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) ความรู้อย่างต่ำ เรียกว่า โลกียปัญญา เป็นความรู้ที่อยู่ในวิสัยปุถุชน ซึ่งเป็นปัญญาที่เกิดจากการฟัง (สุตมยปัญญา) และปัญญาที่เกิดจากการคิด (จินตมยปัญญา)

2) ความรู้อย่างสูง เรียกว่า โลกุตตรปัญญา คือ ความรู้ที่เหนือวิสัยปุถุชน เป็นความรู้ของพระอริยบุคคลขึ้นไป ตั้งแต่ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี จนถึงพระอรหันต์ เป็นปัญญาที่เกิดจากการเจริญภาวนา (ภาวนามปัญญา) เป็นปัญญาที่พ้นจากอำนาจของกิเลส

คุณสมบัติของปัญญา

คุณสมบัติของปัญญาที่หมายเอาในพระพุทธศาสนา แสดงไว้ 6 ลักษณะ คือ

1) ปัญญาที่หมายเอาในพระพุทธศาสนา คือ วิปัสสนา อันประกอบด้วยกุศลจิตที่เป็นวิปัสสนาญาณ อันเป็นอุทยัพพญาณ คือ การเห็นนามรูปมีลักษณะเกิดขึ้น และเสื่อมไปเสมอเหมือนฟองน้ำและพยับแดด ที่เกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยแล้วแตกดับไป เป็นต้น และมีสังขุโลกมิกญาณ คือ การเห็นอริธรรม 4 ประการ แจ่มแจ้งชัดเจน ตามกำลังของ ญาณทัสสน แล้วกำจัดกิเลสให้ขาดไป ด้วยกำลังของอริยมรรคที่เกิดขึ้น 4 ชั้น ตามลำดับเป็นที่สุด ซึ่งนำมาสู่การบรรลุมรรคขั้นสุดยอดที่เรียกว่า อาสวัคชญาณ

³⁸เสถียรพงษ์ วรรณปก, หัวใจของการศึกษาศาสนาต้องเป็นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ พิมพ์เกษตร พริ้นติ้งแอนด์คัลเลอร์, 2538), หน้า 25.

2) คุณธรรมที่ได้ชื่อว่าปัญญานั้น เพราะความหมายว่ารู้ทั่ว คือ การรู้ที่พิเศษกว่า อาการที่ รู้จัก และอาการที่รู้แจ้ง นั่นเอง แม้เมื่อสัญญาความรู้จัก วิญญาณความรู้แจ้ง และปัญญา ความรู้ ทั่วไป เป็นความรู้ด้วยกันก็จริง แต่สัญญาก็เป็นแต่ความรู้จักอารมณ์ว่า รูปนั้นมีสีเขียวเท่านั้น ไม่อาจให้เข้าถึงความเข้าใจตลอดซึ่งไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา วิญญาณรู้อารมณ์ว่า รูป นั้นมีสีเขียว สีเหลืองด้วย ทำให้เข้าใจตลอดซึ่งไตรลักษณ์ด้วย แต่ไม่อาจส่งให้ถึงความปรากฏขึ้น แห่งมรรคได้ ส่วนปัญญา รู้อารมณ์ และทำให้ถึงความเข้าใจตลอดซึ่งไตรลักษณ์ ตามนัยที่กล่าว มาแล้ว ส่งผลให้ถึงความปรากฏขึ้นแห่งมรรคได้ด้วย

3) ลักษณะ รส ความปรากฏและปทัฏฐานแห่งปัญญาเมื่อปัญญาตรัสรู้ธรรม คือ การ ขจัดเสียซึ่งความมืด คือ โมหะ อันปิดบังสภาวะแห่งธรรมทั้งหลายเป็นรส มีความหายหลงเป็น เครื่องปรากฏหรือผล ส่วนสมาธิจัดว่าเป็นปทัฏฐานคือเหตุใกล้ของปัญญานั้น ดังพุทธพจน์ตรัสว่า ผู้มีจิตเป็นสมาธิ ย่อมรู้เห็นตามความเป็นจริง

4) ปัญญาจำแนกเป็น 4 พวก ดังนี้

ก. ปัญญาที่เป็นหนึ่ง คือเป็นโดยลักษณะ ได้แก่ การตรัสรู้สภาวะแห่งธรรม

ข. ปัญญาที่เป็นสอง คือที่เป็นโลกียะ และโลกุตตระ

ค. ปัญญาที่เป็นสาม คือ

- จินตมยปัญญา คือ ปัญญาที่ได้มาด้วยตนเอง สำเร็จได้ด้วยการพิจารณา ไตร่ตรอง ตามลำพังความคิดของตน

- สุตมยปัญญา คือ ปัญญาที่ได้มาจากผู้อื่น สำเร็จได้ด้วยการฟังจากผู้อื่น

- จินตมยปัญญา คือ ปัญญาที่ได้มาจากการเจริญภาวนา สำเร็จได้ด้วยการเจริญ ภาวนาอัปปนาสมาธิ

ง. ปัญญาที่เป็นสี่ คือ ปัญญาที่รู้แจ้งในอริยสัจสี่ ได้แก่ สมุทัย นิโรธ มรรค

5) การพัฒนาปัญญาให้เจริญงอกงาม หรือการพัฒนาตนให้เป็นพหูสูต 5 ประการ

ก. พหูสูตา คือ การเป็นผู้เรียนมาก ฟังมาก

ข. ธตา คือ การเป็นผู้จำได้

ค. วจสา ปริจิตา คือ การท่องบ่นจนคล่องปาก

ง. มนसानุเปกขิตา คือ การสร้างให้เป็นภาพพจน์ขึ้นในใจ

จ. ทิฏฐิยา สุปฏิวิธธา คือ การขบให้แตกด้วยทฤษฎี

6) อาณิสงส์แห่งการพัฒนาปัญญานั้น มีหลากหลาย เริ่มตั้งแต่ การมีสัมมาทิฏฐิ จนถึง สัมมาสมาธิ และเมื่อปฏิบัติตามอริยมรรคมากขึ้นไป จนกระทั่งบรรลุพระอรหัตผล สามารถกำจัด อาสวกิเลสได้ในที่สุด

การจำแนกระดับของปัญญา

กระบวนการของความรู้ในพระพุทธศาสนา อาจจำแนกออกได้เป็นสองประเภท คือ ความรู้ อย่างต่ำเรียกว่า โลกีย์ปัญญา และความรู้ที่สูง เรียกว่า โลกุตตรปัญญา อย่างแรกเป็นความรู้ที่อยู่ในวิสัยปุถุชน อย่างหลังเป็นความรู้ของพระอรหันต์ ตั้งแต่พระโสดาบัน จนถึงพระอรหันต์ ซึ่งพ้นจากอำนาจของกิเลส การจัดเรียงความรู้ตั้งแต่อย่างต่ำไปหาอย่างสูงแบ่งออกได้เป็น 6 ระดับ คือ

1) ความรู้ระดับวิญาณหรือการรับรู้ (Consciousness) คือ ความรู้แจ้งในอารมณ์ เป็นความรู้แรกเริ่มเมื่อได้เห็น ได้ฟัง ได้กลิ่น ได้รส ได้กระทบ เป็นต้น ซึ่งต่อไป จะกลายเป็น รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญาณ ตามลำดับ ความรู้ระดับวิญาณนี้เกิดการสัมผัสกันระหว่างอายตนะทั้ง 6 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ กับ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และ ธรรม

2) ความรู้ระดับสัญญา (Perception) คือ ความกำหนดได้หมายรู้ เป็นความรู้ระดับรู้อาการ เครื่องหมาย ลักษณะต่าง ๆ อันเป็นเหตุให้จำอารมณ์นั้นได้ เช่น รู้ลักษณะ รู้สี รู้สัณฐาน รู้ ทรวดทรง ตลอดจนชื่อเรียกและสมมติบัญญัติต่าง ๆ ว่าเป็น เขี้ยว ขาว หน้า เบา อ้วน ผอม นาฬิกา ปากกา เป็นต้น ความรู้ขั้นสัญญานี้เกิดขึ้นเพราะอาศัย การเทียบเคียงประสบการณ์หรือ ความรู้เดิมกับความรู้หรือประสบการณ์ใหม่ ความรู้ขั้นวิญาณ กับความรู้ขั้นสัญญานี้ เกิดขึ้นด้วยกันอย่างใกล้ชิด มีความสัมพันธ์กันอยู่เสมอ ดังนั้นองค์ธรรม คือ สติ จึงเป็นองค์ประกอบที่ จำเป็น และเป็นคุณประโยชน์แก่จิต ในการกำกับการรับรู้อารมณ์อยู่ตลอดเวลา เมื่อปราศจากสติ ความรู้ขั้นสัญญาก็ไม่เป็นไปตามระบบ คือ อาการหลงลืม เลอะเลือน สติพ้นเพื่อนได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า ความรู้ขั้นสัญญานี้ คือ กระบวนการเก็บรวบรวมสะสมข้อมูลของการเรียนรู้ และเป็นวัตถุ สำหรับความคิดนั่นเอง

3) ความรู้ระดับทฤษฎีหรือมโนภาพ (Conception) คือ ความเห็น ความเชื่อถือ ความเข้าใจตามนัยเหตุผล ทศนคติในการมองโลกและชีวิต ตลอดจนค่านิยมต่าง ๆ ซึ่งสามารถแบ่ง ออกเป็น 2 ประเภท คือ ความเห็นความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่า กับ ความเห็นความเข้าใจเกี่ยวกับ ความจริง ความรู้ระดับทฤษฎีนี้เป็น ทฤษฎี เพราะเป็นความรู้ที่เกิดจากการพิจารณาไตร่ตรองหา ความจริงที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ เช่น การพิจารณาเห็นความเป็นมา ที่อยู่เบื้องหลังคนทุกคน เห็นความเป็นอนิจจัง คือ ความเปลี่ยนแปลงที่อยู่เบื้องหลังชีวิตทั้งหลาย เป็นต้น ความรู้ระดับทฤษฎี เกิดขึ้นจากการฟัง (สุตมยปัญญา) และเกิดจากคิด (จินตามยปัญญา) ความรู้ระดับทฤษฎีนี้จำแนก ออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก. มิจาทฤษฎี คือ ความเห็นผิด เนื่องมาจากปัจจัยสภาพแวดล้อมไม่ดี และอโยนิโสมนสิการ คือ การกระทำในใจไม่แยบคาย ไม่ถูกต้อง ไม่ถูกวิธี

ข. สัมมาทิฏฐิ คือ ความเห็นชอบตามหลักอริยสัจสี่ ความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม เป็นต้น ทิฏฐิเมื่อกลายเป็นทิฏฐิกิจักเป็นปัญญา แม้ว่าขั้นเริ่มต้นของสัมมาทิฏฐิจะเป็นความเห็นและความเชื่ออยู่ก็ตาม เพราะความเห็นและความเชื่อนั้น มีความสอดคล้องกับความเป็นจริง ดังนั้นสัมมาทิฏฐิ จำแนกออกเป็น 2 ระดับ คือ

- ระดับโลกียสัมมาทิฏฐิ หรือ ความเห็นชอบระดับโลกีย์ คือ ความเห็น ความเชื่อ ความเข้าใจโลกและชีวิตที่ถูกต้อง ตามหลักความดีสัมพันธ์กับคลองธรรม ซึ่งมีองค์ประกอบภายนอก คือ สิ่งแวดล้อมที่ดี สังคมมนุษย์ที่เป็นธรรม และมีกัลยาณมิตร เป็นเพื่อนร่วมงานร่วมชีวิต และองค์ประกอบภายใน คือ โยนิโสมนสิการ มีกุศลธรรมโลกียสัมมาทิฏฐิ เป็นความรู้ที่สัมพันธ์กับคุณค่าทางจริยธรรม เช่น กุศล อกุศล บุญ บาป เป็นต้น ซึ่งมีลักษณะเป็นหลักการ กฎเกณฑ์ มาตรฐาน ความเชื่อถือที่ปรุงแต่ง สร้างสรรค์ ทั้งยังขึ้นอยู่กับโอกาส และสถานที่เปลี่ยนแปลงไปอิทธิพลของสภาพแวดล้อม สภาพสังคม

- ระดับโลกุตตรสัมมาทิฏฐิ หรือความเห็นชอบระดับเหนือโลก คือ หนือโลกีย์วิสัย ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับโลกและชีวิตที่ถูกต้องตามความเป็นจริง หรือรู้เข้าใจตามสภาวะของธรรมชาติ ความรู้ขั้นนี้เกิดขึ้นด้วยปัจจัยภายใน คือ โยนิโสมนสิการ เป็นสำคัญส่วนปัจจัยภายนอกคือ ปรโตโฆษะ นั้นเป็นเพียงเครื่องกระตุ้นให้ใช้โยนิโสมนสิการเท่านั้น กล่าวคือ มัมมาทิฏฐิ ระดับโลกุตตระนี้จะไม่เกิดขึ้นเพียงจากการฟัง การคิด การเชื่อตามคนอื่นด้วยศรัทธาเท่านั้น แต่จะต้องเกิดจากความเพียรพยายาม ที่จะรู้ความจริงตามสภาวะ และต้องเอาชนะธรรมชาติ เป็นข้อพิจารณาโดยตรง ความรู้ระดับนี้ไม่เป็นหลักการ มาตรฐานหรือข้อบังคับบัญญัติที่มนุษย์ปรุงแต่งขึ้น แต่เกิดจากอิทธิพลของการปฏิบัติตามอริยมรรคเท่านั้น เป็นอิสระจากสิ่งหล่อหลอมแวดล้อมไม่ว่าทางสังคมหรือวัฒนธรรม ความรู้ระดับนี้ไม่ขึ้น หรือติดอยู่กับกาลเทศะ และพ้นจากอิทธิพลของสังสารวัฏอย่างเด็ดขาด

4) ความรู้ระดับอภิปัญญา (Extrasensory perception) ความรู้ชนิดนี้ เป็นความสามารถพิเศษของจิต คือ การรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ ของจิต โดยอาศัยพลังจิตโดยตรงไม่ต้องอาศัย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ขึ้นกับกาลเทศะ (Time and space) ความรู้ชนิดนี้เกิดจากการพัฒนาจิตตามหลักสมาธิ จนถึงขั้น ฌาน หรือเรียกว่า วิชา 8 ประการ คือ

ก. วิปัสสนาญาณ คือ ญาณในวิปัสสนา ที่จะช่วยพุงจิตของผู้บรรลुकายธรรมโคตรภูขึ้นไปสู่ กายธรรมพระโสดาบัน กายธรรมพระสกทาคามี กายธรรมพระอนาคามี และกายธรรมพระอรหันต์ ไปตามลำดับ

ข. มโยมยิทธิ คือ อภินิหารแห่งจิตที่เป็นสมาธิแน่วแน่มริสุทธิ์ คือ ฤทธิ์ทางใจ ทำให้สามารถนิรมิตกายอื่นจากร่างกายของตนได้ซึ่งก็คือ การเข้าถึงภายในกาย สำเร็จได้ด้วยใจนั่นเอง

ค. อิทธิวิธี คือ อภินิหารแห่งจิตที่เป็นสมาธิแน่วแน่มริสุทธิ์ สามารถแสดงฤทธิ์ได้ เช่น นิรมิตกายคนเดียวให้เป็นหลายคนได้

ง. ทิพโสศ คือ หูทิพย์ สามารถฟังเสียงไกล ไกล เสียงเทวดา หรือวิญญานได้

จ. เจโตปริยญาณ คือการกำหนดรู้ความคิดจิตใจของคนอื่น สามารถทายใจคนอื่นได้

ฉ. ทิพจักขุ หรือจตุปาตญาณ คือ ญาณที่ทำให้รู้เรื่องการเกิดและการตายของสัตว์ทั้งหลาย หรือญาณพิเศษที่ทำให้ดูอะไรเห็นได้หมดตามความปรารถนา

ช. ปุพเพนิวาสานุสติญาณ คือ ความรู้ที่สามารถทำให้ระลึกชาติได้

ฌ. อาสวกขยญาณ คือ ปัญญา รู้จักทำอาสวะกิเลสให้สิ้นไป อาสวะ หมายถึง เครื่องหมักดองจิตใจให้เศร้าหมอง เกิดความทุกข์เดือดร้อนนานาประการ และย่อมรับรู้ธรรมตามหลักอริยสัจสี่ พ้นจากกาม ความขุ่นข้อง และอวิชชา เมื่อจิตหลุดพ้นก็เกิดปัญญาหยั่งรู้ว่า พ้นจากอาสวะกิเลสทั้งปวง มีภาวะเป็นความสะอาด สว่าง สงบ

5) ความรู้ระดับญาณ (Intuitive insight) ความรู้ชนิดนี้ เป็นความหยั่งรู้สภาวะแห่งความจริงรวบยอด ที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ทั้งหลายตามความเป็นจริง สัมพันธ์กับภาคปฏิบัติโดยตรง กล่าวคือ ความรู้ระดับนี้เป็นผลของการปฏิบัติตามมรรคมืองค์แปด หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นผลจากการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ตามลำดับขั้นตอนแห่งการเจริญก้าวหน้าของความรู้นี้เรียกว่า วิปัสสนาญาณ มี 9 ขั้นตอน ดังนี้

ก. อุทัพพญาณ คือ ญาณแลเห็นรูปนามมีลักษณะเกิดขึ้นและเสื่อมไปเสมอ

ข. ภังคญาณ คือ ญาณแลเห็นรูปนามมีลักษณะเคลื่อนสลายไป

ค. ภยตูปัญฐานญาณ คือ ญาณเห็นรูปนามเป็นสิ่งที่น่าสะพรึงกลัว

ง. อาทีนวญาณ คือ ญาณเห็นรูปนามเต็มไปด้วยทุกข์โทษ น่าเบื่อหน่าย

จ. นิพพิทานญาณ คือ ญาณเห็นรูปนามน่าเบื่อหน่าย จนถอนกามราคะ

ฉ. มุญจิกัมมตาญาณ คือ ญาณเห็นเหตุผลว่า เมื่อไม่มีรูปนามทุกข์ย่อมไม่มี

ช. ปฏิสังขยาญาณ คือ ญาณเห็นเครื่องปลดปล่อยตนจากรูปนาม

ฌ. สังขารุปেকชาญาณ คือ ญาณเห็นว่ารูปนามเป็นไปตามเหตุปัจจัย

ญ. สัจจานุโลมิกญาณ คือ ญาณเห็นอริยสัจ แล้วกำจัดกิเลสให้สิ้นไปตามกำลังของอริยมรรคที่เกิดขึ้น 4 ครั้งตามลำดับ และในขั้นสุดท้ายสามารถทำลายอาสวะให้เด็ดขาดไปโดยสิ้นเชิง ผู้บรรลุถึงขั้นนี้ เรียกว่า พระอรหันต์ เป็นผู้สำเร็จการศึกษาอย่างสมบูรณ์

ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานผ่านญาณชั้น 9 แล้ว 1 รอบ จะบรรลุญาณพระโสดาบันผ่านไปได้ 2 รอบ จะบรรลุญาณพระสกทาคามี ผ่านไปได้ 3 รอบ จะอโศกานามิ และผ่านไปได้ 4 รอบ จะบรรลุมรรคญาณของพระอรหันต์ เมื่อมรรคญาณเกิดขึ้นแล้วกิเลสที่เป็นเหตุให้บุคคลติดข้องไม่บริสุทธิ์ ไม่หลุดพ้น ถูกทำลายไปด้วยกำลังแห่งมรรคญาณนั้น ซึ่งรวมเรียกว่า อาสวักขยญาณ ผู้บรรลุพระอรหันต์ โดยพากเพียร และปัญญาของตนเอง แต่ไม่สามารถสอนคนอื่นให้รู้ตาม ไม่อาจตั้งศาสนาของตนได้เรียกว่า พระปัจเจกพุทธเจ้า ส่วนผู้บรรลุพระอรหันต์โดยความพากเพียร และปัญญาของตนเอง และตั้งสอนให้ผู้อื่นรู้ตามได้เรียกว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า อากาการบรรลุอาสวักขยญาณ เรียกว่าเป็น การตรัสรู้

6) ความรู้ระดับการตรัสรู้ (Enlightenment) เป็นความรู้ระดับญาณชั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา อันเป็นเหตุให้หลุดพ้นจากอสังขกิเลสทั้งปวง รู้ว่าตนหลุดพ้นจากสภาวะกรรมฝ่ายสังขตะแล้ว เรียกว่า วิมุตติญาณทัสสนะ และเมื่อบรรลุโลกุตระธรรมแล้ว ก็รู้ว่าตนได้อยู่พรหมจรรย์จบรอบแล้ว กิจที่พึงกระทำได้กระทำเสร็จแล้ว ได้บรรลุเป็นอิสรภาพจากโลกิยธรรมโดยสมบูรณ์แล้วกิจอื่นที่พึงกระทำไม่มีอีกต่อไปแล้ว

การทำหน้าที่ของความรู้ในอริยสัจสี่ หรือการรู้จักในอริยสัจเรียกว่า กิจญาณ คือ ความรู้ซึ่งสามารถทำหน้าที่กำจัดกิเลสชั้นต่าง ๆ และนำไปสู่การบรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ หรือความรู้ชั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ

ก. ทุกข์ หมายถึง รู้สภาวะที่เป็นทุกข์ ซึ่งต้องกำหนดรู้ตามสภาพที่แท้จริง เรียกว่า กิจญาณในทุกข์

ข. สมุทัย หมายถึง รู้สาเหตุแห่งทุกข์ ซึ่งต้องกำจัดเสีย เรียกว่า กิจญาณในสมุทัย

ค. นิโรธ หมายถึง รู้ภาวะดับทุกข์ ซึ่งต้องทำให้แจ้ง เรียกว่า กิจญาณในนิโรธ

ง. มรรค หมายถึง รู้ข้อปฏิบัติถึงความดับทุกข์ ซึ่งต้องทำการฝึกอบรมปฏิบัติ เรียกว่า กิจญาณในมรรค

กิจญาณ เป็นหนึ่งในบรรดาญาณสามที่เกี่ยวข้องกับอริยสัจสี่ ใช้เป็นเกณฑ์สำหรับวัดการตรัสรู้ กล่าวคือ เมื่อใดรู้อริยสัจสี่แต่ละอย่างด้วยญาณครบทั้งสามแล้ว เมื่อนั้นจึงจะชื่อว่ารู้อริยสัจสี่ หรือเป็นผู้ตรัสรู้แล้ว ญาณสาม นั้นเรียกชื่อเต็มว่า ญาณทัสสนะ อันมีปริวัฏสามรอบ หมายถึง การหยั่งรู้หยั่งเห็นครบสามรอบ ดังนี้

ก. สัจญาณ หยั่งรู้สัจจะ คือ หยั่งรู้อริยสัจสี่ แต่ละอย่างตามทีเห็นว่า นี้ทุกข์ นี้ทุกข์ สมุทัย นี้ทุกข์นิโรธคามินิปฏิบัติ หรือโดยนัยนี้คือ ทุกข์คืออย่างนี้ เหตุแห่งทุกข์คืออย่างนี้ ภาวะดับทุกข์คืออย่างนี้ ทางแก้ไขดับทุกข์คืออย่างนี้

ข. กิจญาณ หยั่งรู้กิจ คือ หยั่งรู้หน้าที่ที่ต้องทำต่ออริยสังขี แต่ละอย่างว่าทุกข์ควรกำหนดรู้ สมุทัยควรละเสีย เป็นต้น

ค. กตญาณ หยั่งรู้การอันทำแล้ว คือ การหยั่งรู้ว่ากิจอันใดต้องทำในอริยสังขี แต่ละอย่างนั้นได้ทำสำเร็จแล้ว คือ รู้ว่าทุกข์ควรกำหนดรู้ก็รู้แล้ว สมุทัยควรละก็ละได้แล้ว นิโรธควรทำให้แจ้งก็ได้ประจักษ์แจ้งแล้ว มรรคควรปฏิบัติก็ปฏิบัติได้แล้ว ดังแผนภูมิต่อไปนี้

อาการสิบสอง

ปรีวัฏสาม หรือการวนสามรอบนี้ เป็นไปในอริยสังขีครบทุกข้อ รวมเป็นอาการสิบสองญาณทัสสนะ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อาการสิบสอง พระพุทธองค์ทรงมีญาณทัสสนะตามความเป็นจริงในอริยสังขี ครบสามรอบมีอาการสิบสอง คือ ได้รู้แจ้งครบสิบสองรายการแล้วจึงได้ปฏิบัติญาณ พระองค์ว่า ทรงบรรลุอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ หลักของญาณทัสสนะ คือ อาการสิบสอง หรือความรู้ครบสิบสองรายการนี้ใช้เป็นเกณฑ์ตรวจสอบความสำเร็จ ในการปฏิบัติเพื่อการบรรลุ ตั้งแต่ชั้นโศคาปัตติมรรค โศคาปัตติผล สกทาคามีมรรค สกทาคามีผล อนาคามีมรรค อนาคามีผล อรหัตมรรค กระจกทั่งถึง อรหัตผล

หลักปริยญา 3

ปัญญาหรือความรู้ในพระพุทธศาสนา สามารถหลอมรวมอยู่ในปริยญาสาม คือ

1) ญาณปริยญา คือ ความรู้ที่เป็นปรากฏการณ์ เรื่องราวหรือลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นแบบเฉพาะอย่างเฉพาะสิ่ง แม้จะรู้จักสิ่งนั้นอย่างครบกระบวนการ เช่น รู้ว่าสิ่งนั้นคืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร มีอะไรเป็นเหตุปัจจัย ตั้งอยู่ได้อย่างไร สัมพันธ์กับสิ่งอื่นอย่างไร เสื่อมสลายไปเพราะเหตุใด และเวลาใด เป็นต้น การรู้อย่างนี้เรียกว่าเป็นความรู้พื้นฐาน ได้แก่ ความรู้ชั้น วิญญาณ และชั้นสัญญา

2) ตีรณปริยญา คือ ความรู้ที่เป็นการตรองเห็น ซึ่งเกิดจากการตรึกตรองตามอาการของโลกและชีวิตที่ปรากฏอยู่ โดยการใช้หลักเหตุผล หรือตรรกศาสตร์เป็นเครื่องมือในการตรึกตรองแล้วได้ความรู้เห็นออกมาเป็นกฎเกณฑ์ ทฤษฎี หรือมติเกี่ยวกับปรากฏการณ์นั้นอย่างรวบยอด เช่น เห็นอนิจจัง คือ ความเปลี่ยนแปลง ความเป็นสภาพสัตว์อันทนได้ยาก เห็นทุกขัง คือ ความไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา เห็นอนัตตา คือ ความเป็นสภาพหาตัวตนมิได้ เห็นลักษณะทั่วไปและเสมอภาคของสรรพสิ่ง เป็นต้น ความรู้ชั้นนี้ได้แก่ ชั้นทัญญู และชั้นอภิญญาบางระดับ

3) ปหานปริยญา คือ ความรู้ที่เป็นการหยั่งรู้และกำจัดกิเลส เป็นความรู้ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งวิปัสสนา สามารถนำไปแก้ปัญหาคชีวิต คือ ความทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง ความรู้ชั้นนี้เป็นเครื่องมือปฏิบัติทำลายกิเลสตัณหาโดยตรง อาจเทียบได้กับความรู้ชั้น ญาณและอภิญญา ใน

ฐานะเป็นอุปกรณ์แห่งความเป็น “พระอรหันต์” และเป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติตาม พุทธจริยธรรมระดับสูงเท่านั้น

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า ปัญญา หรือความรู้ในทางพระพุทธศาสนา จำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ โลกีย์ปัญญา อันเป็นความรู้ในวิสัยแห่งสังสารวัฏ ต้องเวียนว่ายตายเกิด และโลกุตตรปัญญา เป็นปัญญาที่อยู่เหนือวิสัยโลกีย์ เป็นความรู้ที่ทำให้ผู้รู้กับสิ่งที่ถูกรู้เป็นสิ่งเดียวกัน ทำให้ปุถุชน กับ นิพพานเป็นสิ่งเดียวกัน แล้วในที่สุดกลายเป็นพระอรหันต์ หรือ พระอรหันต์

แนวทางแห่งไตรสิกขา โดยยึดหลักมรรคมีองค์แปด

ไตรสิกขาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ 3 ชั้น โดยเริ่มจากการประพฤติทางกายและวาจาซึ่งเป็นการศึกษาในเรื่องศีลหรือเรียกว่าศีลสิกขา แล้วประณีตขึ้นมาถึงการฝึกปฏิบัติจิตซึ่งเป็นการศึกษาในเรื่องสมาธิหรือเรียกว่าจิตตสิกขา จนขึ้นมามีระดับสูงสุดเป็นการศึกษาในเรื่อง ปัญญา หรือที่เรียกว่าปัญญาสิกขา พระศรีวิสุทธิกวี ได้กล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติไตรสิกขาว่า หากศึกษาปฏิบัติให้สูงขึ้น หรือทำให้ดียิ่งขึ้นจนถึงขั้นมรรคมีองค์แปด จัดเป็นการศึกษาปฏิบัติในระดับโลกุตระอันเป็นการศึกษาปฏิบัติขั้นสูงในพระพุทธศาสนา โดยเรียกจำแนกเป็น อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขาและอธิปัญญาสิกขาตามลำดับ ซึ่งสรุปรวมเป็นดังนี้

1) สัมมาวาจา คือ พุคเจระจากถูกต้อง สัมมกัมมันตะ คือ การกระทำถูกต้อง และสัมมาอาชีวะ คือ การหาเลี้ยงชีพถูกต้อง เป็นการศึกษาปฏิบัติในทางกาย วาจาจึงรวมเป็นอธิศีลสิกขา

2) สัมมาวายามะ คือ ความเพียรถูกต้อง สัมมาสติ คือ การมีสติระลึกรู้ได้ถูกต้องและสัมมาสมาธิ คือ การมีความตั้งใจมั่นถูกต้องเป็นการศึกษาปฏิบัติในทางจิต จึงรวมเรียกว่า อธิจิตตสิกขา

3) สัมมาทิฏฐิ คือ ความเห็นถูกต้อง สัมมาสังกัปปะ คือ ความนึกคิดถูกต้อง เป็นการศึกษาปฏิบัติในเรื่องปัญญา จึงรวมเป็น อธิปัญญาสิกขา³⁹

ไตรสิกขาหรือศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติให้ถึงพร้อมเพื่อการดับเหตุแห่งทุกข์นั้น เมื่อนำไปผสานกับมรรคมีองค์แปด จะสรุปความหมายและแนวทางปฏิบัติได้ดังนี้

1) สัมมาทิฏฐิ คือ ความเห็นถูกต้อง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการปฏิบัติ เพราะถ้าปราศจากสัมมาทิฏฐิแล้วย่อมไม่สามารถรู้หรือแยกข้อปฏิบัติต่างๆ ได้ว่าถูกหรือผิด ดังนั้นการเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิให้เกิดขึ้น จึงเป็นสิ่งสำคัญและปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฏฐินั้นมี 2 ประการ คือ

³⁹ พระศรีวิสุทธิกวี, การพัฒนาจิต, อ่างแล้ว, หน้า 35.

(1) ศรัทธา หมายถึง การไว้ใจในปัญญาของผู้อื่น เชื่อในความรู้ของผู้อื่น เช่น การปฏิบัติ ตามคำแนะนำสั่งสอน การศึกษาจากเอกสารหรือตำราที่มีผู้ได้เขียนไว้ เป็นต้น การศึกษาหรือปฏิบัติ เช่นนี้ ปัญญาที่เกิดเป็นปัญญาที่เริ่มต้นจากปัจจัยจากภายนอก

(2) โยนิโสมนสิกา หมายถึง การใช้ความรู้ตึกนึกรัดแห่งตน คิดให้เป็น คิดให้ถูกวิธี ซึ่งเป็นปัญญาที่เกิดจากปัจจัยภายใน⁴⁰

สัมมาทิฐิ แบ่งออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

- ระดับ โลกียะ เป็นระดับที่มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง แยกได้ว่าอะไรเป็นความดีอะไรเป็น ความชั่ว อะไรเป็นบาปอะไรเป็นบุญ อะไรเป็นประโยชน์อะไรเป็นโทษ อะไรควรประพฤติอะไร ควรละเว้น สัมมาทิฐิในระดับนี้นั้นนอกจากจะมีความคิดเห็นถูกต้องแล้วจะต้องถือปฏิบัติ เพื่อเว้น เหตุแห่งทุกข์และสร้างสุขแก่ตนและสังคมได้ด้วย

- ระดับ โลกุตตระ เป็นระดับการมีญาณรู้อย่างชัดแจ้ง หมายถึง มีความรู้และการปฏิบัติที่ถึงพร้อมเพื่อดับกองกิเลส อันเป็นเหตุแห่งทุกข์ โดยมุ่งหวังในสุขนิพพาน⁴¹

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าสัมมาทิฐิ เป็นจุดเริ่มต้นในการปฏิบัติธรรมตามหลัก ไตรสิกขาและเป็นสิ่งที่มีบทบาทอยู่ตลอดเวลาในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติธรรม สัมมาทิฐิจึงเป็น กำลังหนุนให้เกิดองค์มรรคข้ออื่นๆ และเมื่อการปฏิบัติดำเนินไปตามมรรคมากขึ้นเท่าใด สัมมาทิฐิ ยิ่งปรากฏชัดเจนและมีกำลังบริสุทธิ์มากยิ่งขึ้นเพียงนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าสัมมาทิฐินั้น เป็นทั้ง จุดเริ่มต้นและจุดสุดท้ายของการปฏิบัติมรรคมืองค์แปด

2) สัมมาสังกัปปะ คือ ความนึกคิดถูกต้อง ได้แก่ ความคิดที่มีเหตุผล ความคิดที่เมื่อทำหรือ พลาดตามที่คิดแล้วไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ตนและผู้อื่น สัมมาสังกัปปะ จำแนกเป็น 2 ระดับดังนี้

- ระดับ โลกียะ เป็นความคิดในทางที่ถูกต้องสามประการ คือความคิดที่ปลอดโปร่งจาก กามารมณ์ โลก หมกมุ่นในกิเลสเห็นแก่ตัว ความคิดที่ปราศจากความเคียดแค้นพยาบาท มีแต่ความ เมตตาปรารถนาดีต่อผู้อื่น และความคิดที่ปราศจากการเบียดเบียนมุ่งร้ายผู้อื่น มีแต่ความคิดกรุณา ช่วยเหลือผู้อื่น

- ระดับ โลกุตตระ เป็นความตรึกตรองนึกคิดที่แน่วแน่เอาใจจดจ่อและมีการกระทำทาง วาจาของบุคคลผู้มีจิตเป็นอริยะ ไร้กิเลสขณะปฏิบัติตนอยู่ในมรรคแปด

⁴⁰ พระราชวรมณี, พุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2529), หน้า 19.

⁴¹ วุฒิรินทร์ เพิ่มกว่าเก่า, “การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมอริยมรรคมืองค์แปด ด้านปัญญา (สัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะ) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1”, วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), 2530, หน้า 22.

จะเป็นได้ว่า สัมมาสังกัปปะและสัมมาทิฏฐินั้น มีความต่อเนื่องและประสานกัน โดยตลอด เพราะสัมมาสังกัปปะเป็นตัวกำจัดโทสะและโทสะ ซึ่งเป็นกิเลสที่รองลงมาจากกิเลสต้นตอคือ โมหะ ที่ต้องใช้สัมมาทิฏฐิกำจัด แต่การทำให้เกิดสัมมาทิฏฐิและสัมมาสังกัปปะอย่างแท้จริงต้องอาศัยสมาธิเป็นรากฐานในการปฏิบัติและเจริญจนถึงขั้นอุเบกขาเสียก่อน จึงจะเกิดความรู้แจ้งที่บริสุทธิ์ และเป็นอิสระอย่างเต็มที่

3) สัมมาวาจา คือ การเจรจาถูกต้อง จำแนกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

- ระดับ โลกียะ เป็นการเจรจาถูกต้องสี่ประการ ได้แก่ การเจรจาที่เว้นจากการพูดเท็จ การเจรจาที่เว้นจากการพูดต่อเสียด การเจรจาที่เว้นจากการพูดคำหยาบและการเจรจาที่เว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ

- ระดับ โลกุตตระ เป็นความงดความเว้น ความเว้นขาดจากเจตนาวจีทุจริตทั้งสี่ประการ โดยพร้อมและเจริญอริยมรรคอยู่เสมอ

4) สัมมากัมมันตะ คือ การกระทำถูกต้อง จำแนกเป็น 2 ระดับ คือ

- ระดับ โลกียะ เป็นการกระทำที่งดเว้นจากการตัดรอนชีวิตสัตว์ การงดจากการเอาของที่เจ้าของเขามีให้ งดเว้นจากการประพฤติดินในกาม

- ระดับ โลกุตตระ เป็นความงด ความเว้น ความเว้นขาดจากกายทุจริตทั้งสามประการของท่านผู้มีจิตเป็นอริยะ

5) สัมมาอาชีวะ คือ การหาเลี้ยงชีพถูกต้อง เป็นการละอาชีวะที่ไม่สุจริต คดโกงหลอกลวง เบียดเบียนผู้อื่น และหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต จำแนกเป็น 2 ระดับดังนี้

- ระดับ โลกียะ เป็นการงดเว้นจากมิจฉาอาชีวะ 5 ประการ ได้แก่ การค้าขายเครื่องประหารหรือค้าอาวุธ การค้าขายมนุษย์ การค้าขายสัตว์มีชีวิตสำหรับฆ่าเป็นอาหาร การค้าขายสุรา สิ่งเสพติด และการค้าขายยาพิษ

- ระดับ โลกุตตระ เป็นความงด ความเว้น ความเว้นขาดจากมิจฉาอาชีวะของท่านผู้มีจิตเป็นอริยะ

ในส่วนขององค์มรรคสามข้อ คือ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะจัดเป็นการปฏิบัติในขั้นศีล อันเป็นพื้นฐานของการศึกษาปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา แม้ว่าศีลจะมีข้อปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปถึงจุดมุ่งหมายสูงสุด แต่ก็ป็นวิธีการที่ทำให้เกิดเจตนาที่จะงดเว้นความชั่วทั้งหลาย ซึ่งจะทำให้จิตใจปลอดโปร่ง และทำให้เกิดสมาธิได้ง่ายขึ้น เมื่อจิตสงบเป็นสมาธิแล้วก็จะเกิดความคิดถ่องตัวในการใช้ปัญญาเพื่อนำไปสู่ความหลุดพ้นจากกองกิเลส แต่สำหรับผู้ศึกษาปฏิบัติในระดับโลกียะนั้น จะให้เกิดประโยชน์ปัจจุบัน กล่าวคือผู้ปฏิบัติโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นย่อมได้รับความเจริญในตน ความเจริญในงานและความเจริญในโภคทรัพย์ทั้งปวง

6) สัมมาวายามะ คือ ความเพียรถูกต้อง เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สัมมัปปธานหรือปธานสี่ ได้แก่

- (1) สังวรปทาน ความเพียรระวังไม่ให้อกุศลเกิดขึ้น
- (2) ปธานปธาน ความเพียรกำจัดอกุศลที่เกิดขึ้น
- (3) ภาวนापทาน ความเพียรสร้างกุศลให้มีขึ้น
- (4) อนูรักษนาปธาน ความเพียรส่งเสริมกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว

ความเพียรนั้นเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติธรรม เพราะบุคคลจะสามารถเข้าถึงสังขารธรรมได้ด้วยตนเองตามเหตุปัจจัยของธรรมชาติ พระพุทธองค์เป็นผู้ชี้บอกทางให้ นอกนั้นเป็นหน้าที่ของผู้ปฏิบัติเองที่จะใช้ปัญญา ดำเนินความเพียรให้เหมาะสมเพียงพอไม่ตึงไม่หย่อนเกินไปและทำความเพียรให้สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมข้ออื่นๆ โดยเฉพาะการดำเนินความเพียรร่วมกับสติสัมปชัญญะ

7) สัมมาสติ คือ การตั้งสติหรือการหวนระลึกถูกต้อง เป็นสภาวะที่ระลึกได้ มีความทรงจำไม่ลืม ไม่เผลอ ไม่เลินเล่อ ไม่พินเพื่อนเลือนลอย เป็นความระมัดระวังตื่นตัวต่อหน้าที่พร้อมอยู่เสมอในอาการคอยรับรู้ต่อสิ่งต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับและตระหนักว่า ควรปฏิบัติต่อสิ่งนั้นๆอย่างไร สัมมาสติเป็นหลักธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเรียกว่า มหาสติปิฎกฐานสูตร ได้แก่

- (1) กายานุปัสสนา สติปิฎกฐาน คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณาภายในกาย
- (2) เวทนानุปัสสนา สติปิฎกฐาน คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนาในเวทนา
- (3) จิตตานุปัสสนา สติปิฎกฐาน คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิตในจิต
- (4) ธัมมานุปัสสนา สติปิฎกฐาน คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรมในธรรม⁴²

จะเห็นได้ว่าสัมมาสติเป็นการใช้สติคอยกำกับดูแลชีวิตของเราใน 4 จุด ได้แก่ กาย คือ การใช้สติกำกับพฤติกรรมต่างๆ เวทนา คือ การใช้สติกำกับความรู้สึกนึกคิด จิต คือ การใช้สติกำกับความเป็นไปของจิต และธรรม คือ การใช้สติกำกับไตร่ตรองพิจารณาสรรพสิ่งตามความเป็นจริงแห่งเหตุปัจจัย สติปิฎกฐานเป็นเรื่องที่สามารถปฏิบัติได้ทุกวันในชีวิตประจำวัน โดยไม่จำเป็นต้องปลีกตัวไปปฏิบัติในที่สงบสงัดนอกสังคมในเวลาเฉพาะ และหากดำเนินชีวิตโดยมีสติคุ้มครอง ณ จุดทั้งสิ้นแล้ว ก็จะปลอดภัยไร้ทุกข์และยังเป็นปฏิบัติที่นำไปสู่ความรู้อัจฉริยะอีกด้วย (สุจิตรา ธรรม์, 2530)

⁴² สุชีพ ปุญญาณาภ, พระไตรปิฎก ฉบับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ 13, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2535), หน้า 86.

8) สัมมาสมาธิ คือ ความตั้งใจถูกต้อง ได้แก่สภาวะที่จิตใจแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนดจิตมีอารมณ์เป็นหนึ่ง ไม่ฟุ้งซ่านหรือส่ายไป สมาธิมี 3 ระดับ ดังนี้

(1) ขณิกสมาธิ เป็นสมาธิเบื้องต้น ซึ่งคนทั่วไปนำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ในชีวิตประจำวัน

(2) อุปจารสมาธิ เป็นสมาธิขั้นกลาง ใช้ระงับนิวรณ์ได้

(3) อัปปนาสมาธิ เป็นสมาธิขั้นสูงหรือสมาธิแน่วแน่ เป็นสมาธิที่เข้าสู่สภาวะแห่งฌาน ซึ่งถือว่าเป็นความสำเร็จสูงสุดของการเจริญสมาธิ

ประโยชน์ของไตรสิกขา

พระพุทธองค์ในฐานะที่เป็นพระบรมศาสดา ได้ทรงหยั่งรู้ถึงความทุกข์ยากทั้งหลายทั้งปวงเกิดจากกิเลส 3 ชั้น ซึ่งแต่ละชั้นมีความร้ายแรงต่างกัน ดังต่อไปนี้ (พระศรีวิสุทธิกวี, 2527)

1) วิตีกมกิเลส เป็นกิเลสอย่างหยาบ คือ กิเลสที่ปรากฏทางกายและทางวาจาอันได้แก่ การกระทำทุจริตทางกายสามประการ คือ การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์และการประพฤตินอกใจ และประพฤตินอกใจสามประการอันมี การพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบและการพูดเพื่อเจ้อ

2) ปริชชานกิเลส เป็นกิเลสอย่างกลาง คือ กิเลสที่ทำให้จิตใจเดือดร้อน โดยมีต้นเหตุจากนิวรณ์ 5 ประการ ได้แก่ กามฉันทะความใคร่ในกาม พยาบาทคิดปองร้าย ถินมิทธะความท้อแท้เกียจคร้าน อุทธัจจกุกกุกจะความฟุ้งซ่านรำคาญใจ และวิจิกิจฉาความลังเลสงสัย ซึ่งกิเลสกลุ่มนี้ เป็นตัวที่ครอบงำจิตไม่ให้บรรลुकุศลหรือมีความสงบสุขได้

3) อนุสัยกิเลส เป็นกิเลสอย่างละเอียด คือ โลภะ โทสะ โมหะที่สงบอยู่ในจิตซึ่งเป็นต้นเค้าของกิเลสทั้งหมด โดยมีลักษณะการก่อตัวดังนี้

3.1 กิเลสสายโลภะ มีจุดเริ่มต้นมาจากความยึดติดหรือความพอใจ เมื่อมีพลังมากขึ้นก็ก่อตัวกลายเป็นกิเลสอย่างกลาง และแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายในหรือความพอใจในรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส หรือความอยากได้ของผู้อื่น เมื่อมีกำลังมากระงับไม่อยู่ก็จะกลายเป็นกิเลสอย่างหยาบที่แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอก เช่น การลักทรัพย์ การประพฤตินอกใจทางวาจา เช่น การพูดหยาบคาย หลอกลวงหรือล้อ โกงผู้อื่น

3.2 กิเลสสายโทสะ มีจุดเริ่มต้นมาจากความกระทบกระทั่งแห่งจิตหรือความไม่พอใจ เมื่อมีพลังมากขึ้นจะก่อตัวกลายเป็นกิเลสอย่างกลางและแสดงออกมาเป็นกิเลสอย่างหยาบแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอกทางกาย เช่น การฆ่า การเบียดเบียนผู้อื่นหรือทำลายสิ่งของทางวาจา เช่นการพูดหยาบคาย คำว่าผู้อื่นให้เจ็บใจ

3.3 กิเลสสายโมหะ มีจุดเริ่มต้นมาจากความไม่รู้ตามความเป็นจริงเมื่อมีพลังเพิ่มขึ้นก็จะก่อตัวเป็นกิเลสอย่างกลาง และแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายใน คือ ความท้อแท้วังงซึมหรือความ

ถึงแสดงสัจจนกลายเป็นมิจฉาทิฎฐิ เช่น ไม่เชื่อเรื่องบาปบุญหรือเรื่องกรรม เป็นต้น และถ้าระงับไม่อยู่กลายเป็นกิเลสอย่างหยาบ แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอกทางกาย เช่น การเสพติดของมีนเมาหรือสิ่งเสพติดให้โทษต่างๆ ทางวาจา เช่น การพูดเพื่อเจือเหลวไหลไร้ประโยชน์

เมื่อพระพุทธองค์ทรงค้นพบ กิเลสทั้ง 3 ชั้นนี้แล้ว พระองค์ทรงแสดงธรรมอันเป็นแนวทางกำจัดหรือปราบกิเลสทั้ง 3 ชนิด ได้แก่

- 1) ทรงแสดงศีลเพื่อเป็นเครื่องปราบกิเลสอย่างหยาบ
- 2) ทรงแสดงสมาธิเพื่อเป็นเครื่องปราบกิเลสอย่างกลาง
- 3) ทรงแสดงปัญญาเพื่อเป็นเครื่องปราบกิเลสอย่างละเอียด

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวว่า ในกระบวนการพัฒนาของไตรสิกขานั้น องค์ทั้ง 3 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จะทำงานประสาน โยงส่งผลต่อกัน หรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่เมื่อมองไตรสิกขานี้โดยภาพรวมที่เป็นระบบใหญ่ของการฝึก ก็จะเห็นองค์ 3 นั้น เติบโตขึ้นมาทีละอย่างตามลำดับ คือช่วงแรกเด่นที่ศีล ก็เป็นขั้นศีล ขั้นที่สองเด่นที่สมาธิก็เป็นขั้นสมาธิ ช่วงที่สามเด่นที่ปัญญา ก็เป็นขั้นปัญญา แต่ในทุกขั้นนั้นเอง องค์อีก 2 อย่างก็ทำงานร่วมอยู่ด้วยโดยตลอด การมองเป็นภาพรวมของระบบใหญ่อย่างนี้ขอเรียกว่า รอบใหญ่

เมื่อเราไม่มองภาพรวมของรอบใหญ่อย่างนั้น แต่มาดูการทำงานของกระบวนการศึกษาหรือฝึกฝนพัฒนานั้นในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ตาม เราก็จะเห็นองค์ทั้งสาม คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นั้นทำงานอยู่ด้วยกันและสัมพันธ์กันตลอดเวลา ขอเรียกการมองการทำงานในช่วงสั้น ๆ นี้ว่า รอบเล็ก

ในการฝึกไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา แบบรอบเล็กนั้น สามารถเริ่มจากจุดไหนก่อนก็ได้ เช่น ถ้าเรามีความพอใจจิตแนบสนิทหรือสนิทใจกับพฤติกรรมอย่างใด (สมาธิ) เราก็จะมีความโน้มเอียงไปสู่การทำพฤติกรรมอย่างนั้น (ศีล) หรือถ้าเราพิจารณาเห็น โดยเหตุผลว่า พฤติกรรมอีกอย่างหนึ่งดีกว่า เราเห็นว่าทำอย่างนั้นจะดีกว่า จะเป็นประโยชน์กว่า (ปัญญา) เราก็จะทำพฤติกรรมตามที่เราคิดว่าดีกว่านั้น (ศีล) แต่บางที่อาจจะมีพฤติกรรมเกิดขึ้นก่อน เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ โรงเรียน หรือสถาบันทางสังคม เขาจัดระเบียบความเป็นอยู่คือวางระเบียบวินัยเป็นกฎเกณฑ์กติกาขึ้นมาแล้ว เราเข้าไปอยู่ในหมู่ในพวกก็ทำตามเขาไป (ศีล) ต่อมา จากความเคยชินในการทำพฤติกรรมอย่างนั้น ไปเรื่อย โดยไม่ขัดขึ้นฝืนใจ เราก็เกิดความพอใจสนิทใจกับพฤติกรรมนั้น (สมาธิ) แล้วบางทีก็เลยมองเห็นคุณค่าของสิ่งที่เป็นระเบียบหรือกฎเกณฑ์กติกาของพฤติกรรมนั้นว่า ดีมีประโยชน์ (ปัญญา) พอปัญญาเห็นคุณค่าของพฤติกรรมอย่างนั้นแล้ว ก็ยังทำพฤติกรรมอย่างนั้นหนักแน่นขึ้นอีก (ศีล) แล้วก็ยังมีความสุขความพอใจสนิทใจกับพฤติกรรมนั้นมากขึ้น (สมาธิ) ฯลฯ เพราะเหตุที่มีการโยงส่งผลต่อกันไปมาอย่างนี้ ก็ทำให้เรามีการปรับพฤติกรรมให้เหมาะสมมีผลดียิ่งขึ้นได้อีก

ในการฝึกนี้จะเห็นว่า ทั้งศีล สมาธิ และปัญญา 3 อย่างนี้ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้าอย่างใดอย่างหนึ่งไม่พร้อมหรือไม่ร่วมประสานก็จะทำให้กระบวนการฝึกไม่ได้ผลดี เช่น ในการฝึกกระเบียบวินัย ถ้าจิตใจของผู้ถูกฝึกไม่มีความสุข ทำให้เกิดการฝืนใจขึ้น ก็เสียองค์ประกอบ การฝึกนั้นก็มีความโน้มเอียงที่จะได้ผลยาก แต่ถ้าในการฝึกพฤติกรรมนั้นจิตใจของผู้ถูกฝึกมีความสุขพึงพอใจ มีความสุขในการกระทำพฤติกรรมนั้น พฤติกรรมนั้นก็จะมีมั่นคง ยิ่งถ้าเขาได้มีปัญญามองเห็นคุณค่าของการฝึกพฤติกรรมนั้นว่าเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่า เกื้อกูล เป็นประโยชน์ด้วยก็จะยิ่งมีความมั่นคงและมั่นใจ พร้อมทั้งมีความสุขในการทำพฤติกรรมนั้นมากยิ่งขึ้นไปอีก ดังนั้นองค์ทั้ง 3 อย่างจึงต้องสัมพันธ์กัน⁴³

สรุปได้ว่า ไตรสิกขาเป็นหลักปฏิบัติที่ให้ประโยชน์ทั้งต่อตัวผู้ปฏิบัติและยังแผ่อานิสงส์ต่อผู้อยู่ร่วมสังคมให้ได้รับความสุขความเจริญ ปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกันอีกทั้งหากมีการปฏิบัติกันทั่วไปย่อมจะก่อให้เกิดสันติภาพในสังคมโลกอย่างแน่นอน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล ซึ่งได้แถลงต่อรัฐสภาในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนของประชาชนในการลงทุนสร้างอาชีพเสริม สร้างงาน สร้างรายได้ ให้แก่ประชาชนในชุมชน และวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือนจะต้องทำให้บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยให้หมู่บ้านและชุมชนเป็นผู้บริหาร และประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่การเสริมสร้างให้คนในชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้

ความหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ให้ความหมาย กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือ กองทุนที่เกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล ได้จัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมืองตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้าน โดยแบ่งเป็น 2 ระดับกองทุน คือ⁴⁴

⁴³ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร, อ่างแก้ว, หน้า 45.

⁴⁴ สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2545), หน้า 1-3.

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นกองทุนรวมในระดับชาติ เพื่อจัดสรรให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือ กองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเมื่อเริ่มก่อตั้งจะได้รับเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติแห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้บริหารจัดการกันเอง

ปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้กำหนดปรัชญา ดังนี้

1. เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
2. ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่า และภูมิปัญญาของตนเอง
3. เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
4. เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
5. กระจายอำนาจให้ท้องถิ่น และพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะประสบความสำเร็จได้ควรประกอบด้วยหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ

1. ความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทั้งความพร้อมของคนและครัวเรือน การควบคุม ดูแลกันเองในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประสบการณ์ในการบริหารกองทุน สังคมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน กองทุนอาชีพ กองทุนสวัสดิการ
2. การบริหารเงินกองทุนหมุนเวียนของหมู่บ้าน ทั้งในส่วนเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กับกองทุนทางสังคมของชุมชน และกองทุนที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้น เพื่อให้กองทุนดังกล่าวมีการบริหารให้สอดคล้องและเกื้อกูลกัน
3. การปฏิรูประบบราชการแผ่นดิน ตามแนวทางให้หมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเป็นของหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยส่วนราชการเป็นผู้สนับสนุนในด้านวิชาการและจัดการกองทุน
4. การติดตามและประเมินผล โดยมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพกองทุน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพึ่งพาตนเอง เพื่อความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

วัตถุประสงค์หมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางหรือเงื่อนไขที่หมู่บ้านและชุมชนเมืองจะต้องยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

1. เป็นแหล่งเงินทุน เพื่อจัดสรรให้กองทุนหมู่บ้านสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ เพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย หรือสำหรับการส่งเสริม และพัฒนาไปสู่การสร้าง สวัสดิภาพ สวัสดิการ หรือประโยชน์ส่วนรวมอื่นใดให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง
2. เป็นผู้จัดหาแหล่งเงินทุน และประสานงานในการกู้ยืมเงินระหว่างกองทุนหมู่บ้าน
3. ส่งเสริม และพัฒนาหมู่บ้าน หรือชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและ บริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของตนเอง
4. สนับสนุนการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองทั้งใน ด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพ และ ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน หรือชุมชนเมือง
5. สนับสนุนการเสริมสร้างศักยภาพ และความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ ประชาชนในหมู่บ้าน หรือชุมชนเมือง

การบริหารจัดการและขั้นตอนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีการบริหารจัดการและมีขั้นตอนในการ ดำเนินงาน ดังนี้⁴⁵

- 1) ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ในขั้นตอนการเตรียมความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คณะอนุกรรมการ สนับสนุนระดับจังหวัดและอำเภอจะต้องมีหน้าที่เตรียมความพร้อมของกองทุนหมู่บ้าน กองทุนชุมชน เมืองตามองค์ประกอบตัวชี้วัดการประเมินความพร้อม ซึ่งมีกระบวนการเตรียมความพร้อมในการ ดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- 2) ขั้นตอนการจัดเวทีประชาคมคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชน เมือง มีดังนี้

- ให้ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านครัวเรือนละ 1 คน เพื่อเปิด เวทีชาวบ้าน องค์ประชุมของเวทีชาวบ้าน คือ หัวหน้าครัวเรือน จำนวน 3 ใน 4 ของครัวเรือน ทั้งหมด

- ชี้แจง ทำความเข้าใจ เตรียมความพร้อม

⁴⁵สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, คู่มือสำหรับประชาชน เพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์กา ลาดพร้าว, 2544), หน้า 2.

- ร่วมกันกำหนดวิธีการ และดำเนินการเลือกคณะกรรมการเลือกคนดี มีความรู้
- ประสพการณ์ มีความเสียสละ ที่มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามระเบียบที่คณะกรรมการ
กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กำหนดไว้

- คณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามระดับอำเภอเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ และ
สนับสนุนให้การเลือกสรรดำเนินไปด้วยความโปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรม

3) การจัดทำระเบียบข้อบังคับกองทุน เมื่อดำเนินการเลือกคณะกรรมการกองทุนแล้ว
หน้าที่อันดับแรกของคณะกรรมการกองทุนจะต้องดำเนินการคือ การจัดทำร่างระเบียบข้อบังคับ
กองทุนหมู่บ้าน เพื่อนำเสนอให้สมาชิกกองทุนได้พิจารณา และให้ความเห็นชอบก่อนที่จะประกาศ
ให้เป็นระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน การจัดทำระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านที่ดีต้องคำนึงถึง
หลักการ⁴⁶ ดังต่อไปนี้

- ต้องไม่ขัดแย้งกับระเบียบและควรมีประเด็นหลัก คือ เกี่ยวกับสมาชิกภาพ การรับเงิน
จ่ายเงิน การกู้ยืมเงิน การชำระคืนเงินกู้ และการจัดทำบัญชีของกองทุน

- กำหนดสาระสำคัญที่สมาชิกจะต้องปฏิบัติตามอย่างครบถ้วนชัดเจน เช่น อัตรา
ดอกเบี้ย ระยะเวลาการให้กู้ยืม การค้ำประกันวงเงินสูงสุด หลักเกณฑ์ ข้อยกเว้นต่าง ๆ

- คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก และต้องโปร่งใส

- มีความยืดหยุ่นและคล่องตัวสูง ไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาในอนาคต สามารถ
แก้ไขได้เมื่อมีเหตุอันจำเป็น

- เป็นประชาธิปไตย และเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม

- เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน

- เกื้อกูลประโยชน์ต่อกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน

- สอดคล้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน

4) ขั้นตอนการจัดทำระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จัดทำร่างระเบียบข้อบังคับตามหลักการ

- นำเสนอต่อที่ประชุม เพื่อให้สมาชิกในที่ประชุมพิจารณา

- ปรับปรุงแก้ไขหรือ เพิ่มเติมสาระสำคัญตามที่ต้องการ แล้วพิจารณาให้ความเห็นชอบ
ประกาศใช้เป็นข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- ปรับปรุงแก้ไขตามสถานการณ์ในอนาคต

⁴⁶กรมการพัฒนาชุมชน, คู่มือการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์
สภาลาดพร้าว, 2545), หน้า 2.

5) ขั้นตอนการรับสมัครสมาชิกและคุณสมบัติของสมาชิก เมื่อคณะกรรมการกองทุน ได้จัดทำร่างระเบียบข้อบังคับกองทุนเสร็จแล้วให้คณะกรรมการเปิดรับสมัครสมาชิกโดยกำหนดคุณสมบัติของสมาชิก คือ บุคคลที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้นรับสมัครจากบุคคลธรรมดา กลุ่มองค์กรชุมชน และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนชุมชนเมือง กำหนดขึ้นจากเวทีชาวบ้าน

6) ขั้นตอนการรับรองสถานภาพของกองทุนหมู่บ้าน ในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง กำหนดขั้นตอนในการรับรองสถานภาพ ดังนี้

- การจัดเวทีชาวบ้านเพื่อเลือกคณะกรรมการกองทุน
- อนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอเข้าร่วมสังเกตการณ์ ให้คำปรึกษาแนะนำและบันทึกแบบติดตามสังเกตการณ์ คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.1)
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองยื่นคำร้องขอขึ้นทะเบียนฯ ตามแบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.2) ต่อธนาคารออมสิน หรือ ธกส.
- ธนาคารสาขาอำเภอส่งแบบทะเบียนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.3) ให้ธนาคารสาขาจังหวัด
- ธนาคารสาขาจังหวัดส่งแบบทะเบียนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.4) ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด
- ธนาคารสาขาจังหวัดส่งแบบทะเบียนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.5) ให้ธนาคารสำนักงานใหญ่
- ธนาคารสำนักงานใหญ่ ส่งแบบทะเบียนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.6) ให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ประกาศรับรองสถานภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามแบบ กทบ.4 (ประกาศคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เรื่องรับรองสถานภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) และ กทบ.4/1 (บัญชีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแนบท้ายประกาศคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ)

ขั้นตอนการประเมินความพร้อมและจัดสรรเงินกองทุน

1) ขั้นตอนการประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยให้คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ ทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินความพร้อมกองทุน ตามประเด็น 7 ข้อ ดังนี้

- กระบวนการคัดเลือกคณะกรรมการให้เป็นไปตามระเบียบฯ ที่กำหนดไว้ คุณสมบัติ กรรมการฯ ต้องมีคุณสมบัติครบตามระเบียบกองทุนกำหนดไว้

- ความรู้ประสบการณ์และความมั่นใจในการบริหารกองทุนของคณะกรรมการ ซึ่ง คณะกรรมการต้องมีประสบการณ์ในการบริหารกองทุน

- มีระเบียบข้อบังคับในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน

- การมีส่วนร่วมในการจัดการกองทุน จะต้องมีส่วนร่วมไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของครัวเรือนในหมู่บ้านหรือชุมชน

- สมาชิกมีการปฏิบัติตามระเบียบครบถ้วน

- มีการเปิดบัญชีเงินฝากของกองทุนกับธนาคารที่เกี่ยวข้อง

2) ขั้นตอนการขึ้นทะเบียนและการจัดสรรเงิน

- คณะกรรมการกองทุนฯ ยื่นแบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (ตามแบบ กทบ.2) ต่อธนาคารที่รับผิดชอบ

- ธนาคารสาขาตรวจสอบข้อมูลในแบบ กทบ.2 ตามหัวข้อการประเมินความพร้อมกองทุน ข้อ 4, ข้อ 6 และข้อ 7 แล้วส่งข้อมูลให้คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ

- คณะอนุกรรมการสนับสนุนฯ ระดับอำเภอแจ้งผลการประเมินความพร้อมตามแบบแจ้งผลการประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.5) ให้คณะกรรมการกองทุนฯ ทราบ

- คณะอนุกรรมการสนับสนุนฯ ระดับอำเภอนำแบบสรุปผลการประเมินความพร้อมการจำแนกประเภทกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.6) พร้อมลงนามรับรอง และส่งมอบให้ธนาคารสาขาอำเภอ

- ธนาคารสาขาอำเภอ บันทึกข้อมูลลงใน Internet แจ้งธนาคารสาขาจังหวัด

- ธนาคารสาขาจังหวัด สรุปผลการประเมินความพร้อม (กทบ.6) ทาง Internet ทุกสิ้นวันทำการเพื่อมอบให้คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด

- คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดให้ความเห็นผลประเมินความพร้อมกองทุน (กทบ.6) ส่งผลให้กับธนาคารสาขาจังหวัด

- ธนาคารสาขาจังหวัด บันทึกข้อมูลลงใน Internet ส่งธนาคารสำนักงานใหญ่ของธนาคารที่รับผิดชอบ

- ธนาคารสำนักงานใหญ่ ส่งข้อมูล กทบ.6 ให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พิจารณาให้ความเห็นชอบและอนุมัติการอุดหนุนเงินแก่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติแจ้งผลการอนุมัติการอุดหนุนเงินแก่กองทุนหมู่บ้านให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ แจ้งธนาคารสำนักงานใหญ่เพื่อโอนเงินให้กับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง
- ธนาคารสำนักงานใหญ่ โอนเงินตามระบบผ่านธนาคารสาขาอำเภอให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง
- คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด แจ้งผลการอนุมัติตามลำดับให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1) ขั้นตอนการอนุมัติเงินกู้ให้สมาชิกกองทุน มีดังนี้

- สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ยื่นคำขอกู้ให้คณะกรรมการกองทุน
- คณะกรรมการกองทุนพิจารณาอนุมัติ หรือไม่อนุมัติ ตามคำขอกู้ของสมาชิกกองทุน
- ในกรณีที่ไม่อนุมัติจะแจ้งให้สมาชิกกองทุนทบทวนจุดบกพร่องของคำขอกู้
- ในกรณีอนุมัติ จะแจ้งให้สมาชิกกองทุนทราบ
- สมาชิกกองทุนหมู่บ้านทำสัญญากับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ส่งสำเนาแบบคำขอกู้ยืมเงิน พร้อมบันทึกความเห็นในแบบคำขอกู้ยืมเงินให้ธนาคารอำเภอทราบ
- สมาชิกกองทุน เปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคาร และแจ้งเลขที่บัญชีออมทรัพย์ให้คณะกรรมการกองทุนทราบ
- ธนาคารสาขาอำเภอ โอนเงินเข้าบัญชีสมาชิกกองทุน
- สมาชิกกองทุน นำเงินไปลงทุนประกอบอาชีพ

2) ขั้นตอนการชำระเงินกู้ให้กับสมาชิกกองทุน มีดังนี้

- สมาชิกมีความประสงค์จะชำระคืนเงินกู้ จะต้องไปติดต่อขอชำระคืนเงินกู้กับคณะกรรมการกองทุนฯ
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านตรวจสอบจำนวนเงินที่ค้างชำระพร้อมดอกเบี้ย หรือค่าปรับกรณีที่เกิดกำหนดเวลาในสัญญา แล้วจัดทำหนังสือแจ้งความประสงค์ในการชำระคืนเงินกู้ของสมาชิกให้กับสมาชิก 3 ฉบับ เพื่อสมาชิกจะนำไปแจ้งธนาคารผู้รับผิดชอบเพื่อโอนเงินเข้าบัญชีกองทุน
- ธนาคารผู้รับผิดชอบได้รับหนังสือแจ้งความประสงค์ในการชำระคืนเงินกู้ให้รับฝากเงินจากสมาชิกเพื่อโอนเงินเข้าบัญชีฝากของกองทุนหมู่บ้าน

- เมื่อธนาคารรับชำระเงินกู้จากสมาชิกกองทุนแล้ว ให้มอบหนังสือแจ้งความประสงค์ในการชำระคืนเงินกู้ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 มอบให้กับสมาชิก เพื่อให้สมาชิกนำไปเก็บไว้เป็นหลักฐาน 1 ฉบับ และนำไปมอบให้คณะกรรมการกองทุนหนึ่งฉบับ สำหรับฉบับที่ 3 ให้ธนาคารจัดเก็บไว้เป็นหลักฐาน

3) ระบบการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล การดำเนินงานกองทุน

การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

- ระบบติดตามตรวจสอบภายใน กลไกของการติดตาม โดยมีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผู้แทนองค์กร ผู้นำท้องถิ่น การติดตามตรวจสอบภายใน ซึ่งมีประเด็นในการติดตามประกอบด้วย การบริหารจัดการกองทุน การจัดทำบัญชี สมาชิกผู้กู้ยืม และจัดประชุมสมาชิกเพื่อรายงานผลการติดตาม ตรวจสอบ เป็นประจำทุกเดือน

- ระบบติดตามตรวจสอบภายนอก มีการดำเนินการ โดยคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดและอำเภอ ซึ่งประเด็นในการติดตามตรวจสอบภายนอก ประกอบด้วย การจัดองค์กรแผนการดำเนินการ ความโปร่งใสในการบริหารจัดการ ปัญหาด้านวิชาการ การจัดการ มีการติดตาม ตรวจสอบ และรายงานเป็นไตรมาส

- การประเมินผลโดยมีองค์กรอิสระ ได้แก่ สถาบันการศึกษาภาคเอกชน องค์กรพัฒนาชุมชน ซึ่งมีประเด็นการประเมินผล ประกอบด้วย การใช้เงินตามวัตถุประสงค์ การบริหารจัดการ การจัดองค์กรหมู่บ้าน การจัดทำบัญชี การกระจายของผู้ใช้ประโยชน์จากกองทุน ผลการดำเนินการ และการรายงานผล จะดำเนินการรอบ 6 เดือน 12 เดือน

ขั้นตอนการตรวจสอบการดำเนินงานและการจัดทำบัญชีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประกอบด้วย ดังนี้

1) การตรวจสอบการดำเนินงานและจัดทำบัญชี

- คณะกรรมการกองทุน จัดทำบัญชีของกองทุนอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง
- แจ้งบัญชีของกองทุนให้สมาชิกทราบ

- คณะกรรมการกองทุนจัดทำสรุปผลการดำเนินงานประจำปี รายงานตามที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

- คณะกรรมการกองทุน สมาชิกกองทุนจัดให้มีระบบตรวจสอบภายในเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเงิน การบัญชีและพัสดุ

- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ อาจแต่งตั้งบุคคล หรือคณะบุคคลเป็นผู้ตรวจสอบกองทุน

- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จัดทำรายงานการเงิน ส่งให้ผู้ตรวจสอบกองทุนภายใน 30 วัน นับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี

- คณะกรรมการกองทุนแต่งตั้งผู้ตรวจสอบบัญชี เพื่อทำหน้าที่ประเมินผล

- ผู้ตรวจสอบบัญชี จัดทำบัญชีรายงานผลการตรวจสอบบัญชีต่อคณะกรรมการกองทุน เผยแพร่ต่อสมาชิกกองทุนและสาธารณชน

2) ระบบการบัญชีกองทุนหมู่บ้านระบบการบัญชีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีบัญชีเกี่ยวข้อง ดังนี้

- ทะเบียนต่าง ๆ ประกอบด้วย ทะเบียนสมาชิก ทะเบียนคุมค่าของกู้ ทะเบียนคุมลูกหนี้รายตัว ทะเบียนคุมเงินฝากสะสมของสมาชิก ทะเบียนคุมทรัพย์สินที่รับเป็นค่าหุ้น หรือเงินบริจาค

- บัญชีรายวัน ประกอบด้วย บัญชีเงินสด เงินฝากธนาคาร บัญชีรายรับ บัญชีรายจ่าย

- งบกำไรขาดทุน หรือรายงานรายได้ค่าใช้จ่ายและงบดุล

- การจัดทำงบดุล ทั้งงบรายเดือนและงบดุลรายปี

3) การส่งเสริมอาชีพ ในการดำเนินงานกองทุน การส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิกกองทุน คณะกรรมการกองทุนจะต้องมีการวิเคราะห์อาชีพ การเสนออาชีพ และการวิเคราะห์ตลาด ต้องวิเคราะห์ได้ว่าอาชีพอะไรที่เป็นที่ต้องการของตลาด ไม่ใช่ความถนัดหรือความต้องการของสมาชิกเพียงอย่างเดียว

สรุปได้ว่า การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบันเพื่อมุ่งเน้นที่จะแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน โดยให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนคิดเป็น ทำเป็น และบริหารจัดการกันเองได้ โดยรัฐจัดสรรเป็นเงินทุนหมุนเวียน เพื่อใช้เป็นเงินทุนในการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ สร้างสวัสดิการแก่ผู้ด้อยโอกาส โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชาชน ให้รู้จักแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ตลอดจนเป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งตนเองของชุมชน ให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน และผลจากการที่ชุมชนพึ่งตนเอง ชุมชนมีความเข้มแข็ง ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในภาพรวม ทำให้เศรษฐกิจชุมชนระดับฐานล่างเข้มแข็ง ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจของประเทศไม่ให้อ่อนตามมาด้วย โดยรัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุน ส่งเสริมในด้านวิชาการ และการจัดการกองทุนเท่านั้น จะเห็นได้ว่าแนวคิดในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กลไกสำคัญอยู่ที่หมู่บ้านหรือชุมชน คัดเลือกคณะกรรมการกองทุน โดยผ่านเวทีประชาคม

จำนวน 9-10 คน ขึ้นมาดูแลเงิน 1 ล้านบาท โดยพิจารณาจากบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาเรื่อง “ไตรสิกขา” พบว่า มีผู้ให้ความสนใจและทำการศึกษาวิจัย ซึ่งจะได้นำเสนอ ดังนี้ คือ

พระบุญชู กัลณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า เป้าหมายของชีวิตตามหลักพุทธศาสนาคือความดับทุกข์ได้เพราะฉะนั้นเป้าหมายของการศึกษาคือการมีชีวิตอยู่โดยไม่ทุกข์ พร้อมทั้งมีชีวิตเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลแก่สรรพสัตว์และสรรพสิ่ง อีกทั้งเป้าหมายการศึกษาในพระพุทธศาสนายังเป็นสิ่งเดียวกันกับเป้าหมายของชีวิต ดังนั้นการศึกษาตามความหมายของพระพุทธศาสนาจึงหมายถึงรวมถึงการทำความดีทุกอย่างครอบคลุมวิถีชีวิตทั้งหมด⁴⁷

กรรณิการ์ณ ธีรสุจิ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หนังสือนิทานประกอบภาพ เรื่อง ไตรสิกขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4” ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หนังสือนิทานประกอบภาพเรื่อง ไตรสิกขาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ประสิทธิภาพ 89.33/82.56 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ 80/80 และดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หนังสือนิทานประกอบภาพ เรื่อง ไตรสิกขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเท่ากับ 0.6650 ซึ่งหมายความว่า ผู้เรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนสูงขึ้นร้อยละ 66.50⁴⁸

เอกชัย คชะวางค์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานกับการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม” ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับดี เมื่อจำแนกตามภารกิจการปฏิบัติงาน พบว่า ทุกงานมีการปฏิบัติอยู่ในระดับดี คืองานบุคลากร งานธุรการการเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ งานวิชาการ งานความสัมพันธ์กับชุมชน

⁴⁷พระบุญชู กัลณ, “การวิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), 2551, 100 หน้า.

⁴⁸กรรณิการ์ณ ธีรสุจิ, “การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หนังสือนิทานประกอบภาพเรื่อง ไตรสิกขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4”, วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), 2548, 96 หน้า.

การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมปฏิบัติตนอยู่ในระดับดี จำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านปฏิบัติในระดับดี คือ ชั้นปัญญา ชั้นสมาธิ ชั้นศีล ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานกับการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาพบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และในรายข้อการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาพบว่า วิธีการทำสมาธิกับเวลาในการทำสมาธิมีความสัมพันธ์กันสูงสุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รายข้อที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับข้ออื่นมากที่สุด คือ เวลาในการทำสมาธิ โดยมีความสัมพันธ์กับข้ออื่น 16 ข้อ⁴⁹

กชปณณ สุทรปัญญากุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่าง การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา (ศีล,สมาธิ และปัญญา) กับพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ” ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก จัดลำดับจากมากไปหาน้อยคือ การปฏิบัติตนด้านปัญญา การปฏิบัติตนด้านสมาธิ และการปฏิบัติตนด้านศีล พฤติกรรมการปฏิบัติงาน 7 ด้านของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก จัดลำดับจากมากไปหาน้อยคือ การปฏิบัติด้านการบริการงานธุรการ การปฏิบัติการบริหารงานทั่วไป การปฏิบัติด้านการบริหารงานปกครองนักเรียน การปฏิบัติด้านการบริหารงานวิชาการ การปฏิบัติด้านการบริหารงานบริการ การปฏิบัติด้านการบริหารงานอาคารสถานที่ และการปฏิบัติด้านการบริหารงานโรงเรียนกับชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา กับพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01⁵⁰

พกามาศย์ รักษ์นาค ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้ไตรสิกขาในการพัฒนาศีลธรรมของเยาวชนไทยศึกษากรณีโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า เนื้อหาและกิจกรรมการฝึกอบรมตามหลักสูตรในโครงการโรงเรียนวิถิพุทธเพื่อพัฒนาศีลธรรมของเยาวชนไทย แบ่งเป็น 5 ส่วน คือ

⁴⁹เอกชัย คชะวรงค์, “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานกับการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดนครพนม”, วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, อ่างแล้ว, 98 หน้า.

⁵⁰กชปณณ สุทรปัญญากุล, “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา (ศีล,สมาธิ และปัญญา) กับพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติงานของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ”, วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), 2541, 156 หน้า.

ภาคพิธีกรรม ธรรมบรรยาย การฝึกปฏิบัติ การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และการประเมินผล ผู้เข้ารับการอบรมตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ได้แก่ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาโสเภณี ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาครอบครัว ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย ทำให้คุณภาพชีวิตของเยาวชนไทยเสื่อมลงผู้อบรมจึงมีความเห็นตรงกันว่าควรมีการพัฒนาทางด้านศีลธรรมแก่เยาวชนไทย และผู้เข้ารับการอบรมมีความเห็นตรงกันในเรื่องของการนำประโยชน์ที่ได้รับได้จากการนำหลักไตรสิกขาและ โยนิโสมนสิการไปใช้ในชีวิตประจำวันไปถ่ายทอดแก่นักเรียนในสถานศึกษาของตน⁵¹

สุวลัยพร พันธุ์โยธี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลการสอนโดยใช้บทเรียนบนเครือข่ายกับการสอนปกติด้วยวิธีไตรสิกข์เรื่องความหมาย ความจริง คุณค่า และความมุ่งหมายของชีวิตที่มีผลการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตอุตรธานี พบว่า บทเรียนบนเครือข่าย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 90.30/83.50 และมีดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.75 นักศึกษาที่เรียนด้วยบทเรียนบนเครือข่ายมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่าแต่มีความคงทนในการเรียนรู้หลังเรียนไปแล้ว 6 วัน น้อยกว่านักศึกษาที่เรียนปกติด้วยวิธีไตรสิกข์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักศึกษาที่เรียนด้วยบทเรียนบนเครือข่ายมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบหลังเรียนอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนที่อยู่ในระดับน้อยถึงปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01⁵²

วิรัตน์ มั่นทานนท์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง อิทธิพลของหลักไตรสิกข์ที่มีต่อการสอนและการเรียนรู้ของเด็ก : กรณีศึกษาศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตกรุงเทพมหานคร พบว่า ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิต จัดการศึกษาโดยใช้หลักไตรสิกข์มาบูรณาการเข้ากับการสอนให้เด็กได้เรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านจริยธรรม นอกจากนี้มีการจัดสถานที่ศึกษาให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีสภาพเป็นธรรมชาติด้วยต้นไม้เป็นการสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็ก เพื่ออำนวยความสะดวกให้เด็กได้ฝึกฝนพัฒนาด้านศีล สมาธิ ปัญญา ในส่วนของครูผู้สอนต้องมีพื้นฐานทางจริยธรรมสูง มีจิตใจรักเด็ก มี

⁵¹ ผกาภาสย์ รักรักษ์นาค, “การใช้ไตรสิกข์ในการพัฒนาศีลธรรมของเยาวชนไทย: ศึกษากรณีโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง), 2547, 127 หน้า .

⁵² สุวลัยพร พันธุ์โยธี, “ผลการสอนโดยใช้บทเรียนบนเครือข่ายกับการสอนปกติด้วยวิธีไตรสิกข์เรื่องความหมาย ความจริง คุณค่า และความมุ่งหมายของชีวิตที่มีต่อผลการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตอุตรธานี”, วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), 2549, 145 หน้า.

ความเสียสละ เป็นต้น ผลจากการสอนโดยใช้หลักไตรสิกขาทำให้เด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงทางกาย วาจา จิตใจ และสติปัญญาไปในทางที่ดี คือ มีจริยธรรมสูงขึ้น มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ สรรพสัตว์ และเพื่อนมนุษย์ เช่น มีความเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียน มีจิตใจอ่อนโยน รู้จักเสียสละ มีความเอื้อเฟื้อแบ่งปัน มีสติ รู้จักช่วยเหลือตัวเอง มีความร่าเริงแจ่มใส เป็นต้น และ ใน ส่วนของปัญญาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยพบว่าจากการใช้หลักไตรสิกขาในการสอนและการ เรียนรู้ของเด็กเพื่อพัฒนาด้านจริยธรรมมากกว่าทางวิชาการถึงแม้จะเหมาะสมกับยุคสมัยแห่งสังคม บริโภคนิยม แต่ควรเพิ่มความรู้ทางวิชาการควบคู่กันไป และครูผู้สอนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ยังมีจำนวนน้อย ตลอดจนผู้ปกครองเด็กบางครอบครัวยังไม่ให้ความร่วมมือที่ขอให้เด็กมาเรียน หรือลงโทษเด็กด้วยวิธีการรุนแรง สุดท้ายพบว่าเด็กที่ได้รับการปลูกฝังอบรมจนมีจิตใจสูงด้าน จริยธรรมจะทำให้เด็กมองโลกในแง่ดีงามเกินไปจนถูกเอาเปรียบจากสังคมรอบด้านได้⁵³

2.5 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของกองทุนหมู่บ้านตำบล ช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำหลักไตรสิกขามาจากแนวคิดของ พระธรรม ปิฎก⁵⁴ พุทธทาสภิกขุ⁵⁵ และ กชปณฺณ สุทฺธปัญญากุล⁵⁶ สรุปความได้ว่า ไตรสิกขา ประกอบด้วย 3 ด้านคือ ด้านศีล ด้านสมาธิ ด้านปัญญา โดยมีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ เป็น ตัวแปรที่เกี่ยวข้องการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของกองทุนหมู่บ้านตำบลช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถแสดงเป็นแผนภูมิ ดังนี้

⁵³ วรรตน์ มัณฑานนท์, “อิทธิพลของหลักไตรสิกขาที่มีต่อการสอนและการเรียนรู้ของเด็ก : กรณีศึกษาศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง), 2545, หน้า 195.

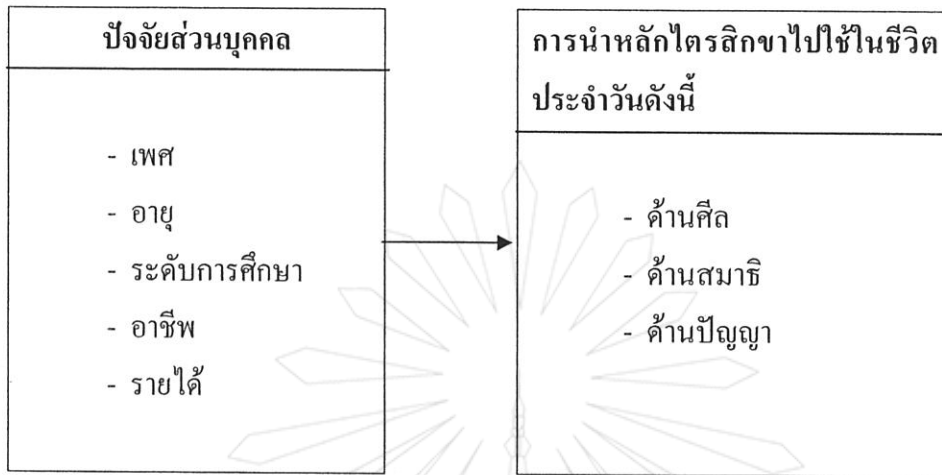
⁵⁴ พระธรรมปิฎก (ประยูร ฑุฑฺฒโต), การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน, อ่างแล้ว หน้า 53.

⁵⁵ พุทธทาสภิกขุ, ธรรมโฆษของพุทธทาส ฉบับโมกขธรรมประยุกต์, อ่างแล้ว หน้า 34.

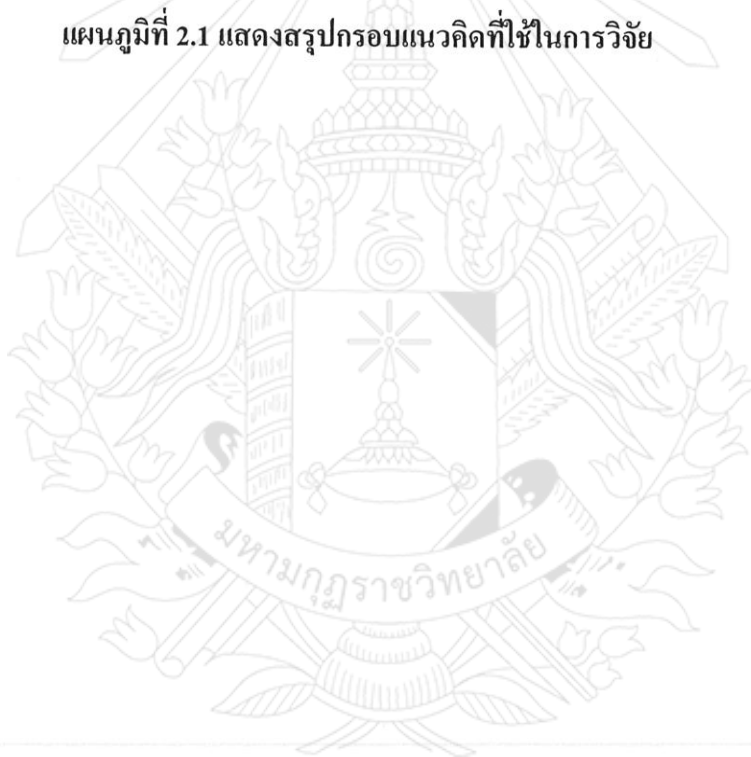
⁵⁶ กชปณฺณ สุทฺธปัญญากุล, “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา (ศีล, สมาธิ และปัญญา) กับพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติงานของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, อ่างแล้ว, หน้า 156.

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

แผนภูมิที่ 2.1 แสดงสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช และศึกษาปัญหาในการนำหลักไตรสิกขาไปใช้เพื่อการวิจัยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเป็นลำดับตามหัวข้อต่อไปนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร

ได้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 1,426 คน

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช กำหนดขนาดโดยตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 302 คน

3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เลือกมาจากกลุ่มประชากรที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 302 คน โดยแบ่งสัดส่วนของจำนวนสมาชิกกองทุนหมู่บ้านได้ดังนี้

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรแต่ละหมู่บ้านและกลุ่มตัวอย่าง

หมู่ที่	จำนวนประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1	65	14
2	145	31
3	75	16
4	70	15
5	63	13
6	90	19
7	220	47
8	75	16
9	55	12
10	74	16
11	63	13
12	73	15
13	68	14
14	74	16
15	73	15
16	82	17
17	61	13
รวม	1426	302

(ข้อมูล ณ วันที่ 3 กันยายน 2553)

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด (Close-ended) และเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended) โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลช้างกลาง อำเภอลำปาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้หลักเกณฑ์การกำหนดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert) ซึ่งมีระดับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้อยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้อยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้อยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลช้างกลาง อำเภอลำปาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างแบบสอบถามเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

3.4.1 ทำการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ ได้แก่ วิทยุ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลช้างกลาง อำเภอลำปาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

3.4.2 กำหนดขอบเขตของข้อคำถามและสร้างแบบสอบถาม

3.4.3 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาของแบบสอบถาม แล้วนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม ได้ค่า IOC เท่ากับ 1 ทุกข้อ

3.4.4 นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่า

ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient)ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.92

3.4.5 นำเครื่องมือที่ได้ปรับปรุงแก้ไขเป็นฉบับที่สมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. นำหนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถามในการเก็บและรวบรวมข้อมูล จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเสนอนายอำเภอข้างกลาง เพื่อผ่านไปถึงประธานกองทุนหมู่บ้านเพื่อขออนุญาตแจกแบบสอบถาม
2. ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยนำแบบสอบถามไปให้ประธานกองทุนแจกแบบสอบถามให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านในการประชุมประจำเดือนทั้ง 17 หมู่บ้าน และเก็บรวบรวมข้อมูลกลับ หลังจากเสร็จสิ้นการประชุม
3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนจากสมาชิกกองทุนหมู่บ้านมาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของการตอบคำถามเพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์วิจัยต่อไป

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้มาดำเนินการตามขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลและการประมวลผลดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำมาแปลความหมายคะแนนของเบสท์ (Best) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายความว่า การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายความว่า การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายความว่า การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายความว่า การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 -1.50 หมายความว่า การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ต่างกันโดยวิธีหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำมาแปลความหมายคะแนนของเบสท์ (Best) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายความว่า การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายความว่า การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายความว่า การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายความว่า การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 -1.50 หมายความว่า การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันในระดับน้อยที่สุด¹

ตอนที่ 4 วิเคราะห์เปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชตามด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ เพื่อนำไปสู่การทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติ Z- test และ F- test

ตอนที่ 5 เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Form) สอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวบรวมข้อมูลที่ได้แล้วหาความถี่

¹สุรพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธิ, “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนกับขวัญของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ), 2541, หน้า 44.

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติในการวิจัยวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

3.7.1 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ก. หาค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา โดยหาค่าความสอดคล้องของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน คำนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์
 $\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
 N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ²

ข. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right\}$$

α แทน สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
 n แทน จำนวนข้อคำถาม
 S_i^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
 S^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนทั้งหมด³

3.7.2 สถิติพื้นฐาน

ก. หาค่าร้อยละ (Percentage) โดยใช้สูตร

$$\text{ร้อยละ} = \frac{N}{NA} \times 100$$

N แทน จำนวนสมาชิกที่สุ่มตัวอย่าง
 NA แทน จำนวนสมาชิกทั้งหมด⁴

²สังศรี ชมภูวงศ์ ดร., ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, (นครศรีธรรมราช : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช), 2552, หน้า 218.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 81.

⁴เรื่องเดียวกัน.

ข. ค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

\bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนประชากร⁵

ค. ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สูตร

$$S.D. = \sqrt{\frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ $S.D.$ แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum X^2$ แทน ผลรวมคะแนนแต่ละตัวกำลังสอง

$(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดกำลังสอง

N แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง⁶

ง. ค่าที (Z-test)⁷ เปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ด้วย การทดสอบค่าที โดยใช้สูตร

$$Z = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ \bar{x}_1 แทน คะแนนเฉลี่ยกลุ่มที่ 1

\bar{x}_2 แทน คะแนนเฉลี่ยกลุ่มที่ 2

s_1^2 แทนคะแนนแปรปรวนของกลุ่มที่ 1

s_2^2 แทนคะแนนแปรปรวนของกลุ่มที่ 2

n_1 แทนขนาดกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1

n_2 แทนขนาดกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 2

⁵ เรืองเดียวกัน.

⁶ เรืองเดียวกัน.

⁷ เรืองเดียวกัน.

จ. การทดสอบความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม โดยใช้วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA)⁸ โดยใช้สูตร

$$F = \frac{MS_b}{MS_w}$$

เมื่อ	F	แทนค่าแจกแจงของ F- Distribution
	MS_b	แทนผลรวมกำลัง 2 เฉลี่ยระหว่างในกลุ่ม
	MS_w	แทนผลรวมกำลัง 2 เฉลี่ยภายในกลุ่ม

ฉ. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยวิธีการทดสอบ Scheffe ที่ขนาดกลุ่มตัวอย่างไม่เท่ากัน⁹

⁸ ธานีรินทร์ สุทธิจารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS ครอบคลุมทุกเวอร์ชัน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วี อินเทอร์เน็ต, 2550), หน้า 296.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 81.

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช” การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยเสนอข้อมูลตามลำดับขั้นดังนี้

4.2 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2.1 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์ทางสถิติดังต่อไปนี้คือ

n แทน จำนวนประชากร

\bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

Z แทน ค่าสถิติที (Z-test) ทดสอบกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม

F แทน ค่าสถิติเอฟ (F-test ทดสอบกลุ่มตัวอย่างมากกว่าสองกลุ่ม)

P แทน ค่าระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ

SS แทน ผลรวมกำลังสองของคะแนน

MS แทน ค่าเฉลี่ยของผลรวมกำลังสองของคะแนน

df แทน ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of freedom)

* แทน ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** แทน ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

*** แทน ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผล โดยแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลางจังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน

ตอนที่ 4 ผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ของสมาชิกกองทุนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน

ตอนที่ 5 ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาคำนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	173	57.28
หญิง	129	42.72
รวม	302	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 57.28 และเป็นเพศหญิง จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 42.72

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
20-30 ปี	38	12.58
31-40 ปี	82	27.15
41 -50 ปี	80	26.49
51 ปี ขึ้นไป	102	33.78
รวม	302	100.00

จากตารางที่ 4.2 พบว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มีอายุ 51 ปี ขึ้นไป จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 33.78 อายุ 31-40 ปี จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 27.15 อายุ 41 -50 ปี จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 26.49 และอายุ 20-30 ปี น้อยที่สุด จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 12.58

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	41	13.58
มัธยมศึกษาปีที่ 3	64	21.19
มัธยมศึกษาปีที่ 6	83	27.48
ปวช. ปวส. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	90	29.80
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	24	7.95
รวม	302	100.00

จากตารางที่ 4.3 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปวช. ปวส. อนุปริญญาหรือเทียบเท่าจำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 29.80 มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 27.48 มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 21.19 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 13.58 และระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่า จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 7.95

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนและร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
รับราชการ	48	15.89
ทำสวนยาง	142	47.02
รับจ้าง	76	25.17
แม่บ้าน	36	11.92
รวม	302	100.00

จากตารางที่ 4.4 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนยางจำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 47.02 อาชีพรับจ้างจำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 25.17 อาชีพรับราชการจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 15.89 และอาชีพอื่นๆน้อยที่สุดจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 11.92

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนและร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 6,000 บาท	13	4.30
6,000 – 13,000 บาท	179	59.27
13,001 – 20,000 บาท	69	22.85
20,001 บาท ขึ้นไป	41	13.58
รวม	302	100.00

จากตารางที่ 4.5 พบว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 6,000 – 13,000 บาทจำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 59.27 13,001 – 20,000 บาท จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 22.85 20,001 บาท ขึ้นไปจำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 13.58 และ น้อยที่สุดรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 6,000 บาทจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 4.30

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน
ชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด
นครศรีธรรมราช

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน
ชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด
นครศรีธรรมราช

การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน	ระดับการนำไปใช้		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านศีล	3.60	0.53	มาก
2. ด้านสมาธิ	3.66	0.47	มาก
3. ด้านปัญญา	3.34	0.60	ปานกลาง
รวม	3.54	0.54	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด
นครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสมาธิ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านศีล ส่วน
ด้านปัญญา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราช ด้านศีล

ด้านศีล	ระดับการนำไปใช้		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ท่านได้เข้าร่วมประชุมทุกครั้ง	3.55	0.63	มาก
2. ท่านได้เข้าประชุมพูดคุยด้วยกิจกรรมรยาทสุภาพ	3.75	0.56	มาก
3. ท่านได้ปฏิบัติตนตามข้อบังคับของกองทุนเพื่อเป็นตัวอย่าง ให้แก่สมาชิกคนอื่นได้ปฏิบัติตามได้ดี	3.73	0.67	มาก
4. ท่านได้รู้จักยกย่องชมเชยผู้อื่น	3.94	0.57	มาก
5. ท่านได้มีความอดทนในการฟังเรื่องต่าง ๆ ที่เรื่องไม่เป็นเรื่อง	3.44	1.06	ปานกลาง
6. ท่านได้กล่าวโทษผู้อื่นเมื่อมีข้อเสนอนะ	3.66	0.77	มาก
7. ท่านได้ยึดถือตามกฎ ระเบียบของกองทุนเพื่อเป็นตัวอย่าง แก่สมาชิกได้ดี	3.50	0.75	ปานกลาง
8. ท่านได้ประกอบอาชีพที่มีรายได้เป็นที่ยอมรับของสังคม	3.45	0.93	ปานกลาง
9. ท่านได้มีการประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ ครอบครัว	3.47	0.75	ปานกลาง
10. ท่านได้ประกอบอาชีพที่มีความสมดุลกับรายรับและ รายจ่าย	3.51	0.86	มาก
รวม	3.60	0.53	มาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราชมีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวมทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านได้รู้จักยกย่องชมเชยผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ท่านได้เข้าประชุมพูดคุยด้วยกิจกรรมรยาทสุภาพ และท่านได้มีความอดทนในการฟังเรื่องต่าง ๆ ที่เรื่องไม่เป็นเรื่อง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง- อำเภอลำปาง จังหวัด นครศรีธรรมราช ด้านสมาธิ

ด้านสมาธิ	ระดับการนำไปใช้		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ท่านได้เป็นสมาชิกที่ดีของกองทุนหมู่บ้านซึ่งได้ปฏิบัติตามกฎเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่สมาชิกกองทุนคนอื่น ๆ	3.52	0.86	มาก
2. ท่านได้มีความตั้งใจจะพัฒนากองทุนให้มีความก้าวหน้าต่อไปเรื่อย	3.53	0.93	มาก
3. ท่านได้ทำงานอย่างยุติธรรมโปร่งใส	3.30	0.81	ปานกลาง
4. ท่านได้มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย	3.89	0.54	มาก
5. ท่านได้มีสติและรอบคอบในการทำงานแต่ละครั้ง	3.79	0.61	มาก
6. ท่านได้มีความเป็นผู้นำในองค์กรได้ดี	3.98	0.56	มาก
7. ท่านได้เป็นผู้ตามในองค์กรได้ดี	3.51	0.69	มาก
8. ท่านได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านของท่านเองดี	3.86	0.80	มาก
9. ท่านได้มีความพยายามที่จะพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้ดีขึ้น	3.90	0.68	มาก
10. ท่านได้ดูแลและให้ความช่วยเหลือกองทุนหมู่บ้าน	3.36	0.88	ปานกลาง
รวม	3.66	0.47	มาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอลำปาง จังหวัด นครศรีธรรมราชมีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวมทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ท่านได้มีความเป็นผู้นำในองค์กรได้ดีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ท่านได้มีความพยายามที่จะพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้ดีขึ้น และท่านได้ทำงานอย่าง ยุติธรรมโปร่งใส มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราช ด้านปัญญา

ด้านปัญญา	ระดับการนำไปใช้		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1.ท่านได้มีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับการปล่อยสินเชื่อของกองทุนหมู่บ้าน	3.53	0.60	ปานกลาง
2.ท่านได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน	3.68	0.59	มาก
3.ท่านได้มีความรู้เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านของตนเอง	3.76	0.56	มาก
4.ท่านสามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านให้สมาชิกได้รับทราบ	3.82	0.52	มาก
5.ท่านได้มีความรู้เกี่ยวกับระเบียบของกองทุนหมู่บ้าน	3.20	1.03	ปานกลาง
6.ท่านได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกที่ดีของกองทุนหมู่บ้าน	2.92	1.37	ปานกลาง
7.ท่านได้มีความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านได้	3.30	0.78	ปานกลาง
8.ท่านได้ตัดสินใจแก้ปัญหาได้	2.84	1.36	ปานกลาง
9.ท่านได้พูดคุยกับสมาชิกเกี่ยวกับสิ่งที่ดีของกองทุน	3.23	0.82	ปานกลาง
10.ท่านได้พยายามอธิบายและสร้างความเข้าใจในเรื่องที่ตนเองเสนอให้คนอื่นรู้	3.13	1.32	ปานกลาง
รวม	3.54	0.47	มาก

จากตารางที่ 4.9 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราชมีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวมทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ท่านสามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านให้สมาชิกได้รับทราบค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือท่านได้มีความรู้เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านของตนเอง และท่านได้ตัดสินใจแก้ปัญหาได้ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน

ตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามเพศ

การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน	ระดับการนำไปใช้					
	ชาย			หญิง		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านศีล	3.63	0.53	มาก	3.55	0.52	มาก
2. ด้านสมาธิ	3.70	0.46	มาก	3.62	0.49	มาก
3. ด้านปัญญา	3.35	0.58	ปานกลาง	3.32	0.62	ปานกลาง
รวม	3.57	0.46	มาก	3.50	0.48	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.10 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชมีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวมเพศชายอยู่ในระดับมาก และเพศหญิงอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เพศชาย พบว่า ด้านสมาธิมีค่าสูงสุด รองลงมาคือ ด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าต่ำสุดและเพศหญิง พบว่า ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ตารางที่ 4.11 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามอายุ

การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน	ระดับการนำไปใช้											
	20-30 ปี			31-40 ปี			41-50 ปี			51 ปี ขึ้นไป		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านศีล	3.57	0.34	มาก	3.83	0.49	มาก	3.52	0.43	มาก	3.49	0.62	ปานกลาง
2. ด้านสมาธิ	3.45	0.27	ปานกลาง	3.86	0.48	มาก	3.54	0.45	มาก	3.69	0.49	มาก
3. ด้านปัญญา	3.35	0.41	ปานกลาง	3.45	0.60	ปานกลาง	3.30	0.56	ปานกลาง	3.25	0.67	ปานกลาง
รวม	3.46	0.05	ปานกลาง	3.73	0.45	มาก	3.45	0.39	ปานกลาง	3.48	0.54	ปานกลาง

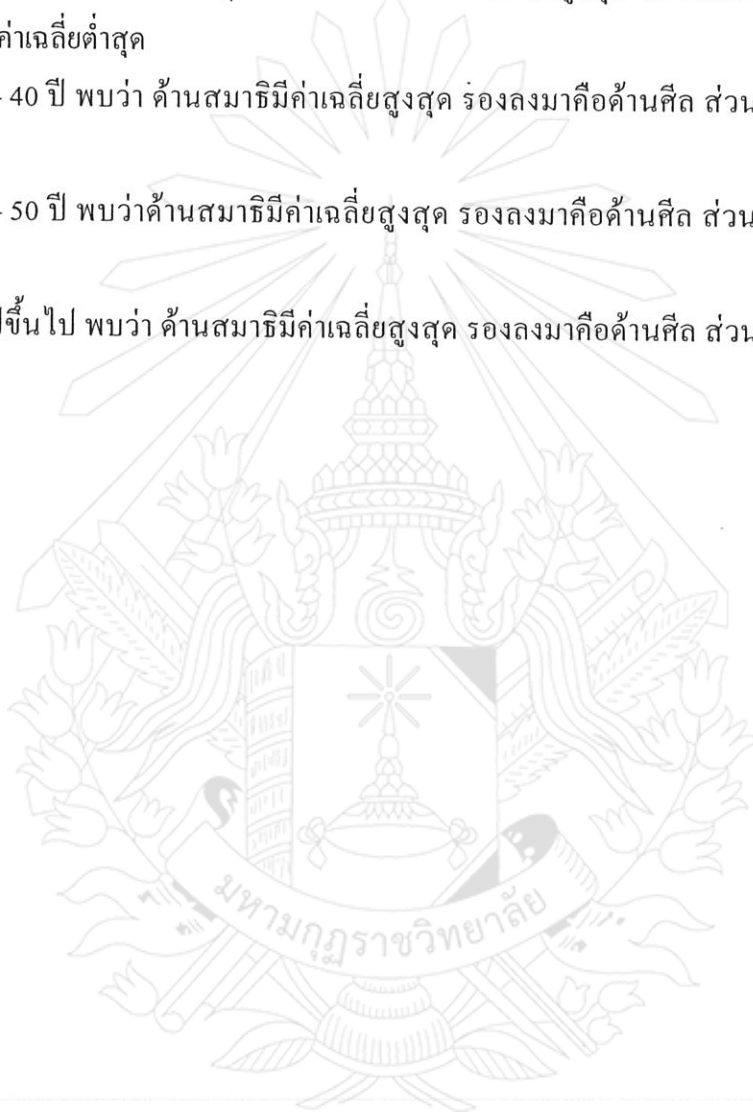
จากตารางที่ 4.11 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวม อายุ 20-30 ปี 41-50 ปี และ 50 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนอายุ 31-40 ปี อยู่ใน ระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อายุ 20-30 ปี ด้านศีลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านสมาธิ ส่วนด้านปัญญา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

อายุ 31 – 40 ปี พบว่า ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านศีล ส่วนด้านปัญญา มี ค่าเฉลี่ยต่ำสุด

อายุ 41 – 50 ปี พบว่าด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านศีล ส่วนด้านปัญญา มี ค่าเฉลี่ยต่ำสุด

อายุ 51 ปีขึ้นไป พบว่า ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านศีล ส่วนด้านปัญญา มี ค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ตารางที่ 4.12 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการนำหลักไตรลักษณ์ไปใช้ในชีวิตประจำวันของชุมชนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามระดับการศึกษา

การนำหลักไตรลักษณ์ไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน	ระดับการนำไปใช้														
	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4			มัธยมศึกษาปีที่ 3			มัธยมศึกษาปีที่ 6			ปวช. ปวส. อนุปริญญา หรือเทียบเท่า			ปริญญาตรีหรือสูงกว่า		
	\bar{X}	S.D.	แปล ผล	\bar{X}	S.D.	แปล ผล	\bar{X}	S.D.	แปล ผล	\bar{X}	S.D.	แปล ผล	\bar{X}	S.D.	แปล ผล
1. ด้านศีล	3.42	0.45	ปาน กลาง	3.76	0.53	มาก	3.82	0.55	มาก	3.45	0.44	ปาน กลาง	3.27	0.09	ปาน กลาง
2. ด้านสมาธิ	3.41	0.38	ปาน กลาง	3.82	0.46	มาก	3.92	0.49	มาก	3.47	0.39	ปาน กลาง	3.47	0.39	ปาน กลาง
3. ด้านปัญญา	3.09	0.52	ปาน กลาง	3.61	0.65	มาก	3.17	0.48	ปานกลาง	2.96	0.41	ปาน กลาง	3.34	0.60	ปาน กลาง
รวม	3.31	0.35	ปาน กลาง	3.70	0.46	มาก	3.79	0.50	มาก	3.36	0.36	ปาน กลาง	3.26	0.27	ปาน กลาง

จากตารางที่ 4.12 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันโดยรวม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปวช.ปวส.อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ปริญญาตรีหรือสูงกว่า อยู่ในระดับปานกลาง มัธยมศึกษาปีที่3 และมัธยมศึกษาปีที่6 อยู่ในระดับมาก

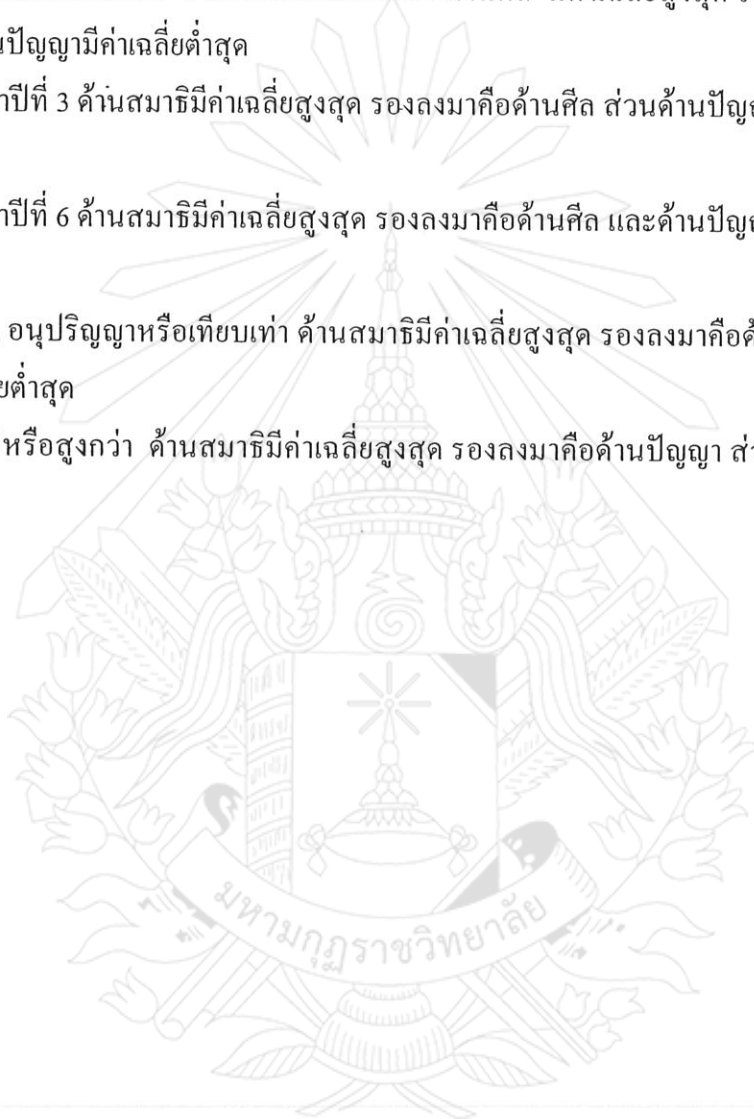
เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้านศีล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านสมาธิ ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

มัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

มัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านศีล และด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ปวช.ปวส. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ปริญญาตรีหรือสูงกว่า ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านปัญญา ส่วนด้านศีลมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ตารางที่ 4.13 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในวิถีประจำวันของสมาชิกของชุมชนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามอาชีพ

การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในวิถีประจำวัน	ระดับการนำไปใช้											
	รับราชการ			ทำสวนยางพารา			รับจ้าง			แม่บ้าน		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านศีล	3.50	0.58	ปานกลาง	3.55	0.47	มาก	3.74	0.56	มาก	3.44	0.51	มาก
2. ด้านสมาธิ	3.60	0.48	มาก	3.62	0.39	มาก	3.82	0.54	มาก	3.59	0.53	มาก
3. ด้านปัญญา	3.46	0.55	ปานกลาง	3.19	0.55	ปานกลาง	3.63	0.60	มาก	3.15	0.59	ปานกลาง
รวม	3.57	0.47	มาก	3.45	0.39	ปานกลาง	3.73	0.52	มาก	3.39	0.47	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.13 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวม อาชีพทำสวนยางและ อาชีพแม่บ้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนอาชีพรับราชการและอาชีพรับจ้าง อยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อาชีพรับราชการ ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้าน ศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

อาชีพทำสวนยางพารา ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านศีล ส่วนด้านปัญญามี ค่าเฉลี่ยต่ำสุด

อาชีพรับจ้าง ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ย ต่ำสุด

อาชีพแม่บ้าน ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ย ต่ำสุด

ตารางที่ 4.14 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกของหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน	ระดับการนำไปใช้											
	ต่ำกว่า 6,000 บาท			6,000 – 13,000 บาท			13,001 – 20,000 บาท			20,001 บาทขึ้นไป		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านศีล	3.45	0.29	ปานกลาง	3.66	0.53	มาก	3.63	0.58	มาก	3.32	0.38	ปานกลาง
2. ด้านสมาธิ	3.24	0.24	ปานกลาง	3.70	0.50	มาก	3.74	0.49	มาก	3.51	0.24	มาก
3. ด้านปัญญา	3.09	0.24	ปานกลาง	3.41	0.60	ปานกลาง	3.42	0.62	ปานกลาง	2.95	0.45	มาก
รวม	3.26	0.16	ปานกลาง	3.59	0.47	มาก	3.60	0.51	มาก	3.26	0.29	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.14 พบว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันโดยรวม รายได้ต่ำกว่า 6,000 บาท และรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนรายได้ 6,000 บาทและรายได้ 13,001-20,000 บาท อยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า รายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 6,000 บาท ด้านศีลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านสมาธิ ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

รายได้ 6,000 – 13,000 บาท ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

รายได้ 13,001 – 20,000 บาท ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

รายได้ 20,001 บาท ขึ้นไป ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ตอนที่ 4 ผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือนต่างกัน

ตารางที่ 4.15 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	173	3.57	0.46	มาก
หญิง	129	3.50	0.48	ปานกลาง
รวม	302	3.50	0.48	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.15 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามเพศ เพศชาย อยู่ในระดับมาก ส่วนเพศหญิงอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.16 แสดงการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีเพศต่างกัน

เพศ	n	\bar{X}	S.D	Z	P - value
ชาย	173	3.63	0.53	1.175	0.241
หญิง	129	3.55	0.52		

จากตารางที่ 4.16 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีเพศต่างกัน มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.17 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีล จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	173	3.63	0.53	มาก
หญิง	129	3.55	0.52	มาก
รวม	302	3.60	0.53	มาก

จากตารางที่ 4.17 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านศีล เพศชาย และเพศหญิง อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.18 แสดงผลการเปรียบเทียบเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชด้านศีล ที่มีเพศต่างกัน

เพศ	n	\bar{X}	S.D	Z	P - value
ชาย	173	3.63	0.53	1.39	0.164
หญิง	129	3.55	0.52		

จากตารางที่ 4.18 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีเพศต่างกัน มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านศีล ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.19 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสมาธิ จำนวนตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	173	3.70	0.46	มาก
หญิง	129	3.62	0.49	มาก
รวม	302	3.66	0.47	มาก

จากตารางที่ 4.19 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านสมาธิ เพศชาย และเพศหญิง อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.20 การเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชด้านสมาธิ ที่มีเพศต่างกัน

เพศ	n	\bar{X}	S.D	Z	P - value
ชาย	173	3.70	0.46	1.35	0.178
หญิง	129	3.62	0.49		

จากตารางที่ 4.20 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีเพศต่างกัน มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านสมาธิ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.21 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญญา จำนวนตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	173	3.35	0.58	ปานกลาง
หญิง	129	3.32	0.62	ปานกลาง
รวม	302	3.34	0.60	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.21 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันโดยรวมทั้ง 5 ด้าน เพศชาย และเพศหญิง อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.22 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญญา ที่มีเพศต่างกัน

เพศ	n	\bar{X}	S.D	Z	P - value
ชาย	173	3.35	0.58	0.457	0.645
หญิง	129	3.32	0.62		

จากตารางที่ 4.22 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีเพศต่างกัน มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวมทั้ง 3 ด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.23 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวนตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
20-30 ปี	38	3.46	0.05	ปานกลาง
31-40 ปี	82	3.73	0.45	มาก
41-50 ปี	80	3.45	0.39	ปานกลาง
51 ปีขึ้นไป	102	3.48	0.54	ปานกลาง
รวม	302	3.53	0.47	มาก

จากตารางที่ 4.23 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันโดยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับอายุ อายุ 20-30 ปี อายุ 41-50 ปี และอายุ 51 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนอายุ 31-40 ปี อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.24 แสดงผลการเปรียบเทียบเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีอายุต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P - value
ระหว่างกลุ่ม	4.064	3	1.355	6.55***	0.000
ภายในกลุ่ม	61.635	298	0.207		
รวม	65.699	301			

*** แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.24 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอายุต่างกัน มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวมทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตารางที่ 4.25 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีระดับอายุต่างกัน

อายุ	\bar{X}	41-50 ปี	20-30 ปี	51 ปี ขึ้นไป	31-40 ปี
		3.45	3.46	3.48	3.73
41-50 ปี	3.45	-	-0.01	-0.02*	-0.27*
20-30 ปี	3.46	-	-	-0.02	-0.27*
51 ปี ขึ้นไป	3.48	-	-	-	-0.25*
31-40 ปี	3.73	-	-	-	-

จากตารางที่ 4.25 พบว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างของการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่มีอายุต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า แตกต่าง จำนวน 4 คู่ คือ

- คู่ 1 อายุ 31-40 ปี มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากกลุ่ม อายุ 20-30 ปี
 - คู่ 2 อายุ 31-40 ปี มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากกลุ่ม 41-50 ปี
 - คู่ 3 อายุ 31-40 ปี มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากกลุ่ม 51 ปี ขึ้นไป
 - คู่ 4 อายุ 51 ปี ขึ้นไป มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากกลุ่ม 20-30 ปี
- ส่วนคู่อื่น ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4.26 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีล จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
20-30 ปี	38	3.57	0.34	มาก
31-40 ปี	82	3.83	0.49	มาก
41 -50 ปี	80	3.52	0.43	มาก
51 ปี ขึ้นไป	102	3.49	0.62	ปานกลาง
รวม	302	3.60	0.53	มาก

จากตารางที่ 4.26 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านศีล โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในระดับอายุ อายุ 51 ปีขึ้นไปอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนอายุ 20-30ปี อายุ 31-40ปี และอายุ 41-50ปี อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.27 แสดงผลการเปรียบเทียบเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีล ที่มีอายุต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p - value
ระหว่างกลุ่ม	6.02	3	2.01	7.73* * *	0.000
ภายในกลุ่ม	77.38	298	0.26		
รวม	83.40	301			

* * * แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.27 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอายุต่างกัน มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านศีล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4.28 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีล ที่มีระดับอายุต่างกัน

อายุ	\bar{X}	51 ปี ขึ้นไป	41-50 ปี	20-30 ปี	31-40 ปี
		3.49	3.52	3.57	3.83
51 ปี ขึ้นไป	3.49	-	-0.02	-0.08*	-0.33*
41-50 ปี	3.52	-	-	-0.5	-0.31*
20-30 ปี	3.57	-	-	-	0.26
31-40 ปี	3.83	-	-	-	-

จากตารางที่ 4.28 พบว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างของการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีล ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่มีอายุต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า แตกต่างกัน 3 คู่ คือ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านกลุ่มที่มีอายุ 31-40 ปี มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน แตกต่างจากกลุ่มที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป และ 41-50 ปี

สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มที่มีอายุ 20-30 ปี มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างจากกลุ่มที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป ส่วนคู่อื่น ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4.29 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสมาธิ จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
20-30 ปี	38	3.45	0.27	ปานกลาง
31-40 ปี	82	3.86	0.48	มาก
41 -50 ปี	80	3.54	0.45	มาก
51 ปี ขึ้นไป	102	3.69	0.49	มาก
รวม	302	3.66	0.47	มาก

จากตารางที่ 4.29 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านสมาธิโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับอายุ อายุ 20-30 ปี อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนอายุ 31-40 ปี อายุ 41-50 ปีและอายุ 51 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.30 แสดงผลการเปรียบเทียบเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชด้านสมาธิ ที่มีอายุต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P - value
ระหว่างกลุ่ม	6.18	3	2.06	100.08 ***	0.000
ภายในกลุ่ม	60.89	298	0.20		
รวม	67.07	301			

*** แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.30 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอายุต่างกัน มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านสมาธิ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4.31 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสมาธิ ที่มีระดับอายุต่างกัน

อายุ	\bar{X}	51 ปี ขึ้นไป	41 -50 ปี	20-30 ปี	31-40 ปี
		3.49	3.52	3.57	3.83
20-30 ปี	3.57	-	-0.02	-0.08*	-0.33*
31-40 ปี	3.83	-	-	-0.5	-0.31*
41 -50 ปี	3.52	-	-	-	0.26
51 ปี ขึ้นไป	3.49	-	-	-	-

จากตารางที่ 4.31 พบว่า อายุ เมื่อทดสอบความแตกต่างของการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสมาธิ ของสมาชิก กองทุนหมู่บ้าน ที่มีอายุต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า แตกต่าง จำนวน 3 คู่ คือ

คู่ 1 อายุ 31-40 ปี มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากกลุ่ม อายุ 20-30 ปี

คู่ 2 อายุ 31-40 ปี มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากกลุ่ม 41-50 ปี

คู่ 3 อายุ 20-30 ปี มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากกลุ่ม 41-50 ปี

ส่วนคู่อื่น ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4.32 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญญา จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
20-30 ปี	38	3.35	0.41	ปานกลาง
31-40 ปี	82	3.48	0.60	ปานกลาง
41 -50 ปี	80	3.30	0.56	ปานกลาง
51 ปี ขึ้นไป	102	3.25	0.67	ปานกลาง
รวม	302	3.34	0.59	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.32 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านปัญญา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.33 แสดงผลการเปรียบเทียบเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชด้านปัญญา ที่มีอายุต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p - value
ระหว่างกลุ่ม	2.674	3	0.89	2.54	0.057
ภายในกลุ่ม	104.614	298	0.35		
รวม	107.288	301			

จากตารางที่ 4.33 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอายุต่างกัน มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านปัญญา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.34 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	41	3.31	0.35	ปานกลาง
มัธยมศึกษาปีที่ 3	64	3.70	0.46	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 6	83	3.79	0.50	มาก
ปวช. ปวส. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	90	3.36	0.36	ปานกลาง
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	24	3.26	0.27	ปานกลาง
รวม	302	3.54	0.48	มาก

จากตารางที่ 4.34 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันโดยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับการศึกษา ระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระดับการศึกษา ปวช. ปวส.อนุปริญญาหรือเทียบเท่า และระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่า อยู่ในระดับปานกลาง ระดับการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 3 ระดับการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.35 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p - value
ระหว่างกลุ่ม	13.73	4	3.43	19.62 * * *	0.000
ภายในกลุ่ม	51.97	297	0.18		
รวม	65.70	301			

* * * แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.35 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวมทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4.36 แสดงผลการเปรียบเทียบเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

ระดับการศึกษา	\bar{X}	ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	ชั้นประถม ศึกษาปีที่ 4	ปวช. / ปวส. อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	มัธยม ศึกษา ปีที่ 3	มัธยม ศึกษา ปีที่ 6
		3.26	3.31	3.36	3.70	3.79
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	3.26	-	-0.05	-0.10	-0.44*	-0.53*
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	3.31	-	-	-0.56	-0.40*	-0.48*
ปวช. ปวส. อนุปริญญาหรือ เทียบเท่า	3.36	-	-	-	-0.34*	-0.42*
มัธยมศึกษาปีที่ 3	3.70	-	-	-	-	-0.08
มัธยมศึกษาปีที่ 6	3.79	-	-	-	-	-

จากตารางที่ 4.36 พบว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างของการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน
ชีวิตประจำวันตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม ของสมาชิกกองทุน
หมู่บ้าน ที่มีการศึกษาต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า แตกต่างกันจำนวน 6 คู่ คือ คู่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการ
นำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากระดับการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3 คู่ 2
มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากระดับการศึกษา ปวช.
ปวส. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า คู่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน
แตกต่างจากระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คู่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการนำหลักไตรสิกขาไป
ใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากระดับการศึกษา ปริญญาตรีหรือสูงกว่า คู่ 5 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มีการ
นำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากระดับการศึกษา ปวช. ปวส. อนุปริญญาหรือ
เทียบเท่า คู่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากระดับ
การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ส่วนคู่อื่น ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4.37 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีล จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	41	3.42	0.45	ปานกลาง
มัธยมศึกษาปีที่ 3	64	3.76	0.53	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 6	83	3.82	0.55	มาก
ปวช. ปวส. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	90	3.45	0.44	ปานกลาง
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	24	3.27	0.09	ปานกลาง
รวม	302	3.60	0.53	มาก

จากตารางที่ 4.37 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านศีล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับการศึกษา ระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระดับการศึกษาปวช. ปวส. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า และระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่า อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนระดับศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 3 และระดับศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.38 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราชด้านศีล ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P - value
ระหว่างกลุ่ม	11.53	4	2.88	11.90 ***	0.000
ภายในกลุ่ม	71.87	297	0.24		
รวม	83.40	301			

*** แสดงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.38 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านศีล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตารางที่ 4.39 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีล ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

ระดับการศึกษา	\bar{X}	ปริญญาตรี หรือสูง กว่า	ชั้นประถม ศึกษาปีที่ 4	ปวช. ปวส. อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	มัธยม ศึกษา ปีที่ 3	มัธยม ศึกษาปีที่ 6
		3.27	3.42	3.45	3.76	3.82
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	3.27	-	-0.15	-0.18	-0.49*	-0.55*
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	3.42	-	-	0.03	0.34*	0.40*
ปวช. ปวส. อนุปริญญาหรือ เทียบเท่า	3.45	-	-	-	0.31*	0.37*
มัธยมศึกษาปีที่ 3	3.76	-	-	-	-	0.06
มัธยมศึกษาปีที่ 6	3.82	-	-	-	-	-

จากตารางที่ 4.39 พบว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างของการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีล ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่มีการศึกษาต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านกลุ่มที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน แตกต่างจากกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระดับการศึกษาปวช. ปวส. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า

สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 3 มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน แตกต่างจากกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระดับการศึกษาปวช. ปวส. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า

ส่วนคู่อื่น ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4.40 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสมาธิ จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	41	3.41	0.38	ปานกลาง
มัธยมศึกษาปีที่ 3	64	3.82	0.46	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 6	83	3.92	0.49	มาก
ปวช. ปวส. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	90	3.47	0.39	ปานกลาง
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	24	3.54	0.23	ปานกลาง
รวม	302	3.66	0.47	มาก

จากตารางที่ 4.40 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านสมาธิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับการศึกษา ระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปวช. ปวส. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า และปริญญาตรีหรือสูงกว่า อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนระดับการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 3 และ มัธยมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.41 แสดงการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสมาธิ ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P - value
ระหว่างกลุ่ม	13.70	4	3.41	19.07***	0.000
ภายในกลุ่ม	53.36	297	0.18		
รวม	67.06	301			

*** แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.41 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลางจังหวัดนครศรีธรรมราช มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านสมาธิ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4.42 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราช ด้านสมาธิ ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

ระดับการศึกษา	\bar{X}	ชั้น ประถมศึกษา ปีที่ 4	ปวช. ปวส. อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	มัธยม ศึกษาปีที่ 3	มัธยม ศึกษาปีที่ 6
		3.41	3.47	3.54	3.82	3.92
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	3.41	-	-0.06	-0.14	-0.41*	-0.52*
ปวช. ปวส. อนุปริญญาหรือ เทียบเท่า	3.82	-	-	-0.08	-0.35*	-0.46*
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	3.92	-	-	-	-0.27*	-0.38*
มัธยมศึกษาปีที่ 3	3.47	-	-	-	-	-0.10
มัธยมศึกษาปีที่ 6	3.54	-	-	-	-	-

จากตารางที่ 4.42 พบว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างของการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสมาธิ ของสมาชิก กองทุนหมู่บ้าน ที่มีการศึกษาต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า แตกต่างกันจำนวน 6 คู่ คือ คู่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากระดับการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3 คู่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากระดับปริญญาตรีหรือ สูงกว่า คู่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากระดับ การศึกษา ปวช. ปวส. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า คู่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คู่ 5 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มีการนำ หลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากระดับการศึกษา ปริญญาตรีหรือสูงกว่า คู่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากระดับการศึกษา ชั้น ปวช. ปวส. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ส่วนคู่อื่น ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4.43 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญหา จำนวนตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	41	3.09	0.52	ปานกลาง
มัธยมศึกษาปีที่ 3	64	3.52	0.59	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 6	83	3.61	0.65	มาก
ปวช. ปวส. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	90	3.17	0.8	ปานกลาง
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	24	2.95	0.41	ปานกลาง
รวม	302	3.34	0.60	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.43 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านปัญหา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาระดับการศึกษา ระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระดับการศึกษา ปวช. ปวส. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า และระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่า อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนระดับศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 3 และระดับศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.44 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญหา ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P - value
ระหว่างกลุ่ม	17.34	4	4.31	14.31 * * *	0.000
ภายในกลุ่ม	89.94	297	0.30		
รวม	107.28	301			

* * * แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.44 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีระดับการศึกษาต่างกัน การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านปัญหา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4.45 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญญา ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

ระดับการศึกษา	\bar{X}	ปัญญา ตรีหรือ สูงกว่า	ชั้น ประถม ศึกษาปีที่ 4	ปวช. ปวส. อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	มัธยม ศึกษา ปีที่ 3	มัธยม ศึกษา ปีที่ 6
		2.95	3.09	3.17	3.52	3.61
ปัญญาตรีหรือสูงกว่า	2.95	-	-0.13	-0.21	-0.57*	-0.66*
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	3.09	-	-	-0.08	-0.44*	-0.53*
ปวช.ปวส. อนุปริญญาหรือ เทียบเท่า	3.17	-	-	-	-0.36*	-0.45*
มัธยมศึกษาปีที่ 3	3.52	-	-	-	-	-0.09
มัธยมศึกษาปีที่ 6	2.61	-	-	-	-	-

จากตารางที่ 4.45 พบว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างของการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน
ชีวิตประจำวันตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญญา ของสมาชิก
กองทุนหมู่บ้าน ที่มีการศึกษาต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า แตกต่างกันจำนวน 6 คู่ คือ คู่ 1 มัธยมศึกษาปีที่
6 มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากระดับการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3 คู่ 2
มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากระดับปวช. ปวส.
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า คู่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน
แตกต่างจากระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คู่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการนำหลักไตรสิกขาไป
ใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากระดับการศึกษา ปัญญาตรีหรือสูงกว่า คู่ 5 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มีการ
นำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คู่ 6
มัธยมศึกษาปีที่ 3 มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากระดับการศึกษา ชั้น
ปวช. ปวส. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ส่วนคู่อื่น ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4.46 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
รับราชการ	48	3.57	0.47	มาก
ทำสวนยาง	142	3.45	0.39	ปานกลาง
รับจ้าง	76	3.73	0.52	มาก
แม่บ้าน	36	3.39	0.47	ปานกลาง
รวม	302	3.53	0.47	มาก

จากตารางที่ 4.46 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นอาชีพ อาชีพทำสวนยาง และ อาชีพแม่บ้าน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนอาชีพรับราชการและอาชีพรับจ้าง อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.47 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีอาชีพต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p - value
ระหว่างกลุ่ม	4.72	3	1.57	7.68 ***	0.000
ภายในกลุ่ม	60.98	298	0.21		
รวม	65.70	301			

*** แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.47 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอาชีพต่างกัน การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวมทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4.48 | แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่การนำหลักไตรสิกขาไป
ใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง
จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีอาชีพต่างกัน

อาชีพ	\bar{X}	แม่บ้าน	ทำสวนยาง	รับราชการ	รับจ้าง
		3.39	3.45	3.57	3.73
แม่บ้าน	3.39	-	-0.06	-0.18	-0.34*
ทำสวนยาง	3.45	-	-	-0.11	-0.28*
รับราชการ	3.57	-	-	-	-0.16
รับจ้าง	3.73	-	-	-	-

จากตารางที่ 4.48 พบว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างของการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน
ชีวิตประจำวันตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน
ที่มีอาชีพต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า แตกต่างกันจำนวน 2 คู่ คือ คู่ 1 อาชีพรับจ้าง มีการนำหลัก
ไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากกลุ่มอาชีพรับราชการ คู่ 2 อาชีพรับจ้าง มีการนำหลัก
ไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากกลุ่มอาชีพทำสวนยาง

ส่วนคู่อื่น ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4.49 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีล จําแนกตามอาชีพ

อาชีพ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
รับราชการ	48	3.65	0.58	มาก
ทำสวนยาง	142	3.55	0.47	มาก
รับจ้าง	76	3.74	0.57	มาก
แม่บ้าน	36	3.44	0.51	ปานกลาง
รวม	302	3.60	0.53	มาก

จากตารางที่ 4.49 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านศีลโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นอาชีพ อาชีพรับราชการ อาชีพทำสวนยางและอาชีพรับจ้าง อยู่ในระดับมาก ส่วนอาชีพแม่บ้านอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.50 แสดงผลการเปรียบเทียบเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีล ที่มีอาชีพต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p - value
ระหว่างกลุ่ม	2.95	3	0.98	3.65*	0.01
ภายในกลุ่ม	80.45	298	0.27		
รวม	83.40	301			

* แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.50 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอาชีพต่างกัน การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านศีล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.51 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีล ที่มีอาชีพต่างกัน

อาชีพ	\bar{X}	แม่บ้าน	ทำสวนยาง	รับราชการ	รับจ้าง
		3.44	3.55	3.65	3.74
แม่บ้าน	3.44	-	-0.11	-0.21	-0.30*
ทำสวนยาง	3.55	-	-	-0.10	-0.19
รับราชการ	3.65	-	-	-	-0.09
รับจ้าง	3.74	-	-	-	-

จากตารางที่ 4.51 พบว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างของการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีล ของสมาชิกกองทุน หมู่บ้าน ที่มีอาชีพต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า แตกต่างกัน 1 คู่ คือ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านกลุ่มที่มีอาชีพ รับจ้างมีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน แตกต่างจากกลุ่มที่มีอาชีพแม่บ้าน

ส่วนคู่อื่น ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4.52 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิก
- กองทุนหมู่บ้านตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้าน
สมาธิ จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
รับราชการ	48	3.60	0.48	มาก
ทำสวนยาง	142	3.62	0.39	มาก
รับจ้าง	76	3.82	0.54	มาก
แม่บ้าน	36	3.59	0.53	มาก
รวม	302	3.66	0.47	มาก

จากตารางที่ 4.52 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัด
นครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านสมาธิโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.53 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน
ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรม
นครศรีธรรมราช ด้านสมาธิ ที่มีอาชีพต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P - value
ระหว่างกลุ่ม	2.55	3	0.82	3.93* *	0.009
ภายในกลุ่ม	64.51	298	0.22		
รวม	67.06	301			

* * แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.53 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัด
นครศรีธรรมราช มีอาชีพต่างกัน การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านสมาธิ แตกต่างกัน
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4.54 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสมาธิ ที่มีอาชีพต่างกัน

อาชีพ	\bar{X}	แม่บ้าน	รับราชการ	ทำสวนยาง	รับจ้าง
		3.59	3.60	3.62	3.82
แม่บ้าน	3.60	-	-0.02	-0.03	-0.23
รับราชการ	3.62	-	-	-0.01	-0.22
ทำสวนยาง	3.82	-	-	-	-0.20*
รับจ้าง	3.59	-	-	-	-

จากตารางที่ 4.54 พบว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างของการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสมาธิ ของสมาชิก กองทุนหมู่บ้าน ที่มีอาชีพต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า แตกต่างกัน 1 คู่ คือ กลุ่มที่มีอาชีพรับจ้างมีการนำ หลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน แตกต่างจากกลุ่มที่มีอาชีพทำสวนยาง ส่วนคู่อื่น ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4.55 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญหา จำนวนทัศนอาชีพอ

อาชีพ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
รับราชการ	48	3.45	0.55	ปานกลาง
ทำสวนยาง	142	3.19	0.55	ปานกลาง
รับจ้าง	76	3.63	0.60	มาก
แม่บ้าน	36	3.15	0.10	ปานกลาง
รวม	302	3.34	0.60	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.55 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายอาชีพ อาชีพรับจ้าง อยู่ในระดับมาก ส่วนอาชีพราชการ อาชีพทำสวนยาง และอาชีพแม่บ้าน อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.56 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญหา ที่มีอาชีพต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P - value
ระหว่างกลุ่ม	11.63	3	3.88	12.08***	0.000
ภายในกลุ่ม	95.66	298	0.21		
รวม	107.29	301			

*** แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.56 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอาชีพต่างกัน การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านปัญหา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4.57 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญญา ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่มีอาชีพต่างกัน

อาชีพ	\bar{X}	แม่บ้าน	ทำสวนยาง	รับราชการ	รับจ้าง
		3.15	3.19	3.45	3.63
แม่บ้าน	3.15	-	-0.05	-0.31	-0.49*
ทำสวนยาง	3.19	-	-	-0.27*	-0.44*
รับราชการ	3.45	-	-	-	-0.49
รับจ้าง	3.63	-	-	-	-

จากตารางที่ 4.57 พบว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างของการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญญา ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่มีอาชีพต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า แตกต่างกันจำนวน 3 คู่ คือ คู่ 1 อาชีพรับจ้าง มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากกลุ่มอาชีพแม่บ้าน คู่ 2 อาชีพรับจ้าง มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากกลุ่มอาชีพทำสวนยาง คู่ 3 อาชีพรับราชการ มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากกลุ่มอาชีพทำสวนยาง

ส่วนคู่อื่น ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4.58 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า 6,000 บาท	48	3.26	0.16	ปานกลาง
6,000 – 13,000 บาท	142	3.59	0.47	มาก
13,001– 20,000 บาท	76	3.60	0.51	มาก
20,001 บาท ขึ้นไป	36	3.26	0.29	ปานกลาง
รวม	302	3.53	0.47	มาก

จากตารางที่ 4.58 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวม ทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายได้ต่อเดือน รายได้ต่ำกว่า 6,000 บาท และรายได้ 20,001 บาท ขึ้นไป อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนรายได้ 6,000 – 13,000 บาท และรายได้ 13,001-20,000 บาท อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.59 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p - value
ระหว่างกลุ่ม	4.91	3	1.64	8.07* * *	0.000
ภายในกลุ่ม	60.79	298	0.20		
รวม	65.70	301			

* * * แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.59 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวมทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4.60 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญญา ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน

รายได้ต่อเดือน	\bar{X}	ต่ำกว่า	20,001	6,000–	13,001 –
		6,000 บาท	บาท ขึ้นไป	13,000 บาท	20,000 บาท
		3.26	3.26	3.59	3.60
ต่ำกว่า 6,000 บาท	3.26	-	0.00	-0.33	-0.33
20,001 บาท ขึ้นไป	3.26	-	-	-0.33*	-0.34*
6,000– 13,000 บาท	3.59	-	-	-	-0.00
13,001– 20,000 บาท	3.60	-	-	-	-

จากตารางที่ 4.60 พบว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างของการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม ของสมาชิกกองทุน หมู่บ้าน ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า แตกต่างกันจำนวน 2 คู่ คือ คู่ 1 รายได้ 13,000-12,000 บาท มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันแตกต่างจากกลุ่มรายได้ 20,001 บาท ขึ้นไป คู่ 2 รายได้ 6,000-13,000 บาท มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันแตกต่างจากกลุ่ม รายได้ 20,001 บาท ขึ้นไป

ส่วนคู่อื่น ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4.61 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีลจําแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า 6,000 บาท	48	3.45	0.29	ปานกลาง
6,000 – 13,000 บาท	142	3.66	0.53	มาก
13,001– 20,000 บาท	76	3.63	0.58	มาก
20,001 บาท ขึ้นไป	36	3.32	0.38	ปานกลาง
รวม	302	3.60	0.53	มาก

จากตารางที่ 4.61 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านศีลรายได้ต่อเดือนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายได้ต่อเดือน รายได้ต่ำกว่า 6,000 บาท และรายได้ 20,001 บาท ขึ้นไป อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนรายได้ต่อเดือน 6,000 – 13,000 บาท และรายได้ 13,001 – 20,000 บาท อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.62 แสดงผลการเปรียบเทียบเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชด้านศีล ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P - value
ระหว่างกลุ่ม	4.226	3	1.409	5.302* * *	0.001
ภายในกลุ่ม	79.174	298	0.266		
รวม	83.400	301			

* * * แยกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากตารางที่ 4.62 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านศีลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4.63 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายถูการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในวิถีประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีล ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน

รายได้ต่อเดือน	\bar{X}	20,001	ต่ำกว่า	13,001-	6,000 -
		บาท ขึ้นไป	6,000 บาท	20,000 บาท	13,000 บาท
		3.32	3.45	3.63	3.66
20,001 บาท ขึ้นไป	3.32	-	-0.13	-0.31*	-0.34*
ต่ำกว่า 6,000 บาท	3.45	-	-	-0.17	-0.21
13,001 - 20,000 บาท	3.63	-	-	-	-0.04
6,000 - 13,000 บาท	3.66	-	-	-	-

จากตารางที่ 4.63 พบว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างของการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในวิถีประจำวันตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีล ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันเป็นรายถู พบว่า แตกต่างกันจำนวน 2 ถู คือ ถู 1 รายได้ 6,000-13,000 บาท มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในวิถีประจำวันแตกต่างจากกลุ่มรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป ถู 2 รายได้ 13,001-20,000 บาท มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในวิถีประจำวันแตกต่างจากกลุ่มรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป

ส่วนถูอื่น ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4.64 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสมาธิ จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า 6,000 บาท	48	3.24	0.24	ปานกลาง
6,000 – 13,000 บาท	142	3.70	0.50	มาก
13,001– 20,000 บาท	76	3.74	0.49	มาก
20,001 บาท ขึ้นไป	36	3.51	0.24	มาก
รวม	302	3.66	0.47	มาก

จากตารางที่ 4.64 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันด้านสมาธิรายได้ต่อเดือนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายได้ต่อเดือน รายได้ต่ำกว่า 6,000บาท อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนรายได้ต่อเดือน 6,000 - 13,000 บาท รายได้ 13,001 – 20,000 บาท และรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.65 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสมาธิ ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P - value
ระหว่างกลุ่ม	3.90	3	1.30	6.13* * *	0.000
ภายในกลุ่ม	63.17	298	0.21		
รวม	67.07	301			

* * * แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.65 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านสมาธิแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4.66 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสมาธิ ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน

รายได้ต่อเดือน	\bar{X}	ต่ำกว่า 6,000 บาท	20,001 บาท ขึ้นไป	6,000- 13,000 บาท	13,001 - 20,000 บาท
		3.24	3.51	3.70	3.74
ต่ำกว่า 6,000 บาท	3.24	-	0.26	-0.23	-0.19
20,001 บาท ขึ้นไป	3.51	-	-	-0.49*	-0.46*
6,000- 13,000 บาท	3.70	-	-	-	0.04
13,001 - 20,000 บาท	3.74	-	-	-	-

จากตารางที่ 4.66 พบว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างของการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสมาธิ ของสมาชิก กองทุนหมู่บ้าน ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า แตกต่างกันจำนวน 2 คู่ คือ คู่ 1 รายได้ 13,000-20,000 บาท มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากกลุ่มรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป คู่ 2 รายได้ 6,000-13,000 บาท มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่าง จากกลุ่มรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป

ส่วนคู่อื่น ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4.67 แสดงผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญญา จำนวนตามรายได้ต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า 6,000 บาท	48	3.09	0.24	ปานกลาง
6,000 – 13,000 บาท	142	3.41	0.60	ปานกลาง
13,001 – 20,000 บาท	76	3.42	0.62	ปานกลาง
20,001 บาท ขึ้นไป	36	2.95	0.45	ปานกลาง
รวม	302	3.34	0.59	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.67 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านปัญญา รายได้ต่อเดือนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายได้ต่ำกว่า 6,000 บาท รายได้ 6,000 – 13,000 บาท รายได้ 13,001 – 20,000 บาท และรายได้ 20,001 บาท ขึ้นไป อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.68 แสดงผลการเปรียบเทียบเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญญา ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p - value
ระหว่างกลุ่ม	8.45	3	2.82	8.50***	0.000
ภายในกลุ่ม	98.84	298	0.33		
รวม	107.29	301			

*** แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.68 พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านปัญญา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4.69 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญญา ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน

รายได้ต่อเดือน	\bar{X}	20,001 บาท ขึ้นไป	ต่ำกว่า 6,000 บาท	6,000–13,000 บาท	13,001 – 20,000 บาท
		2.95	3.09	3.41	3.42
20,001 บาท ขึ้นไป	2.95	-	-0.14	-0.46*	-0.47*
ต่ำกว่า 6,000 บาท	3.09	-	-	-0.33	-0.34
6,000– 13,000 บาท	3.41	-	-	-	-0.01
13,001 – 20,000 บาท	3.42	-	-	-	-

จากตารางที่ 4.69 พบว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างของการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัญญา ของสมาชิก กองทุนหมู่บ้าน ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า แตกต่างกันจำนวน 2 คู่ คือ คู่ 1 รายได้ 13,001-20,000 บาท มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่างจากกลุ่มรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป คู่ 2 รายได้ 6,000-13,000 บาท มีการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันแตกต่าง จากกลุ่มรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป

ส่วนคู่อื่น ไม่พบความแตกต่าง

ตอนที่ 5 ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข
ปัญหา

ตารางที่ 4.70 แสดงค่าความถี่ปัญหาการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันตำบลข้าง
กลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ปัญหา	ความถี่
ด้านศีล	
-ไม่มีสัจจะ	42
-ไม่ตรงต่อเวลา	220
-เห็นแก่ตัว	40
รวม	302
ด้านสมาธิ	
-ความรำพึงชอบ	202
-ไม่แสดงความคิดเห็น	100
รวม	302
ด้านปัญญา	
-ความร่วมมือ	26
-การตัดสินใจ	60
-การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของกองทุน	216
รวม	302

จากตารางที่ 4.70 พบว่า ปัญหาการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันตำบลข้างกลาง
อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มากที่สุดคือ ด้านศีล เรื่องไม่ตรงต่อเวลา รองลงมาคือด้าน
ปัญญาเรื่องการรับรู้ข่าวสารข้อมูลและปัญหาต่ำสุดคือ ด้านสมาธิคือเรื่องความรำพึงชอบ

ตารางที่ 4.71 แสดงค่าความถี่แนวทางแก้ไขปัญหการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน
ตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

แนวทางแก้ไขปัญหา	ความถี่
ด้านศีล -ให้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ของ กองทุน -ให้มีคุณธรรมและความสำนึก	203 99
ด้านสมาธิ -ให้มีความซื่อสัตย์ สุจริต	202
ด้านปัญญา -ติดตามความเคลื่อนไหวของ กองทุน	199

จากตารางที่ 4.71 พบว่าแนวทางแก้ไขปัญหามากที่สุดคือด้านศีล เรื่องการให้มีคุณธรรม
และความสำนึก รองลงมาคือ ด้านสมาธิคือเรื่องการให้มีความซื่อสัตย์สุจริตและน้อยที่สุดคือเรื่อง
ด้านปัญญา การติดตามความเคลื่อนไหวของกองทุนหมู่บ้าน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช” นั้น ผู้วิจัยขอเสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ตามลำดับดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุน หมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีเพศ อายุ ระดับ การศึกษา อาชีพ รายได้ ต่างกัน เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราช

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง หมู่บ้าน จำนวน 1,426 คน กลุ่มตัวอย่างใช้ทฤษฎี/ตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 302 คนโดย ใช้วิธีสุ่มแบบกำหนดโควต้า (Quota sampling) แล้วจึงเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยบังเอิญจนครบตามจำนวนของหมู่บ้านทั้ง 17 หมู่บ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ “แบบสอบถาม” ที่ผู้วิจัยจะสร้างขึ้นตามกรอบแนวความคิดที่ตั้งไว้ ซึ่งจะเป็นลักษณะคำถามแบบเลือกตอบตามมาตราส่วนและแบบปลายเปิด มีทั้งหมด 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านศีล ด้านสมาธิและด้านปัญญา ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชการปฏิบัติ/และการนำไปใช้ ผู้วิจัยใช้ลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended) ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนวคิดได้อย่างอิสระ จำนวนแบบสอบถามที่ใช้เก็บข้อมูลทั้งหมด 302 ชุด

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า Z - test และ ค่า F - test

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช” นั้น พอสรุปได้ดังนี้

5.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้

1) จำแนกตามเพศ พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 57.28 และ เป็นเพศหญิงจำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 42.72

2) จำแนกตามอายุ พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มีอายุ 51 ปี ขึ้นไป จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 33.78 อายุ 31-40 ปี จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 27.15 อายุ 41 -50 ปี จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 26.49 และอายุ 20-30 ปี น้อยที่สุด จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 12.58

3) จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปวช. ปวส. อนุปริญญาหรือเทียบเท่าจำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 29.80 มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 27.48 มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 21.19 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 41 คนคิดเป็นร้อยละ 13.58 และระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่าจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 7.95

4) จำแนกตามอาชีพ พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนยางจำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 47.02 อาชีพรับจ้างจำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 25.17 อาชีพรับราชการจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 15.89 และอาชีพอื่น ๆ น้อยที่สุดจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 11.92

5) จำแนกตามรายได้ต่อเดือน พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 6,000 – 13,000 บาทจำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 59.27 13,001 – 20,000 บาท จำนวน

69 คน คิดเป็นร้อยละ 22.85 20,001 บาทขึ้นไปจำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 13.58 และ น้อยที่สุดรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 6,000 บาทจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 4.30

5.1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชดังนี้

1) การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า โดยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสมาธิ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านศีล ส่วนด้านปัญญา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

5.1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์ระดับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชจำแนกตามเพศ พบว่า โดยรวมเพศชายอยู่ในระดับมากและเพศหญิงอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เพศชาย พบว่า ด้านสมาธิมีค่าสูงสุด รองลงมาคือ ด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าต่ำสุดและเพศหญิง พบว่า ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2) ผลการวิเคราะห์ระดับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามอายุ พบว่า โดยรวม อายุ 20-30 ปี 41-50 ปีและ 50 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนอายุ 31-40 ปี อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อายุ 20-30 ปี ด้านศีลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านสมาธิ ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อายุ 31-40 ปี พบว่า ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อายุ 41-50 ปี พบว่าด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อายุ 51 ปีขึ้นไป พบว่า ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

3) ผลการวิเคราะห์ระดับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่าโดยรวม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปวช.ปวส.อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ปริญญาตรีหรือสูงกว่า อยู่ในระดับปานกลาง มัธยมศึกษาปีที่3และมัธยมศึกษาปีที่6 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้านศีล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านสมาธิ ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด มัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านศีล ส่วนด้านปัญญามี

ค่าเฉลี่ยต่ำสุดมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านศีล และด้านปัญญา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ปวช. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุดปริญญาตรีหรือสูงกว่า ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านปัญญา ส่วนด้านศีลมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

4) ผลการวิเคราะห์ระดับการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามอาชีพ พบว่าโดยรวม อาชีพทำสวนยางและอาชีพแม่บ้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนอาชีพรับราชการและอาชีพรับจ้าง อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อาชีพรับราชการ ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อาชีพทำสวนยางพารา ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อาชีพรับจ้าง ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อาชีพแม่บ้าน ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

5) การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามระดับรายได้ ต่อเดือน พบว่าโดยรวมรายได้ต่ำกว่า 6,000 บาท และรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนรายได้ 6,000 บาท และรายได้ 13,001-20,000 บาท อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า รายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 6,000 บาท ด้านศีลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านสมาธิ ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด รายได้ 6,000 – 13,000 บาท ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด รายได้ 13,001 – 20,000 บาท ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด รายได้ 20,001 บาท ขึ้นไป ด้านสมาธิมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านศีล ส่วนด้านปัญญามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

5.1.4 ผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน ต่างกัน ดังนี้

1) ผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลางอำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีเพศต่างกันพบว่าโดยรวมทั้ง 3 ด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) ผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีอายุต่างกัน พบว่า

โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านศีล
ด้านสมาธิ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

3) ผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิก
กองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีระดับการศึกษา ต่างกัน
พบว่าโดยรวมทั้ง 3 ด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

4) ผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิก
กองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีอาชีพต่างกัน พบว่า
โดยรวมทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

5) การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบล
ข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน พบว่าโดยรวมทั้ง 3
ด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

**5.1.5 ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขการนำหลักไตรสิกขา
ไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัด
นครศรีธรรมราช ดังนี้**

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิก
กองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

1. ด้านศีล ได้แก่ ขาดการรักษาศีล 5 ในชีวิตประจำวัน ไม่มีสติจะไม่ตรงต่อเวลา เห็นแก่ตัว
2. ด้านสมาธิ ได้แก่ ความรับผิดชอบ
3. ด้านปัญญา ได้แก่ ความร่วมมือ การตัดสินใจ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของกองทุน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน
ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

1. ด้านศีล ยึดหลักศีล 5 ในการปฏิบัติตนและปฏิบัติงาน ให้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ของ
กองทุนให้มีคุณธรรมและความสำนึก
2. ด้านสมาธิให้มีความซื่อสัตย์ สุจริต
3. ด้านปัญญาติดตามความเคลื่อนไหวของกองทุน

5.2 อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยได้นำผลที่พบจากการวิจัยมาอภิปรายเชื่อมโยงทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังต่อไปนี้

5.2.1 ผลการวิเคราะห์ การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า โดยรวมมีค่าแปลผลมากอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า เพราะ สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ยึดหลัก สิด สมานิ และปัญญา คือหลักการปฏิบัติ อบรม ชัดเกล้า ให้มนุษย์มีปัญญา มีจิตใจที่ทำให้เกิดสมาธิ มีความประพฤติที่ดีงามและอยู่ร่วมกันภายในสังคมอย่างมีความสุข ไม่อิจฉาริษยาซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมน่าอยู่และมีสิ่งแวดล้อมมนุษย์และชุมชนที่ดีงาม มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระบุญชู กัลณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า เป้าหมายของชีวิตตามหลักพุทธศาสนาคือความดับทุกข์ได้เพราะฉะนั้นเป้าหมายของการศึกษาคือการมีชีวิตอยู่โดยไม่ทุกข์ พร้อมทั้งมีชีวิตเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลแก่สรรพสัตว์และสรรพสิ่ง อีกทั้งเป้าหมายการศึกษาในพระพุทธศาสนายังเป็นสิ่งเดียวกันกับเป้าหมายของชีวิต ดังนั้นการศึกษิตตามความหมายของพระพุทธศาสนาจึงหมายถึงรวมถึงการทำความดีทุกอย่างอย่างครอบคลุมวิถีชีวิตทั้งหมด

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านสมาธิ โดยรวมมีค่าแปลผล อยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า เพราะ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีการพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิตทาง ด้านคุณธรรม เช่น เมตตา กรุณาความมีไมตรี ความเห็นอกเห็นใจความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสุภาพอ่อนโยน ความเคารพ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู..” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพันเอกดำรง สุ่มสังข์ ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาจริยธรรมตามหลักไตรสิกขา : ศึกษาเฉพาะกรณีค่ายสรรพสิทธิประสงค์ จังหวัดอุบลราชธานี โดยกล่าวถึงไตรสิกขา คือสิด สมานิ ปัญญา และศึกษาจริยธรรมที่เหมาะสมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตเพื่อการประยุกต์ในการพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์ เพื่อให้มีการไตร่ตรองจนเกิดปรัชญาอันคือความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบาป บุญ คุณ โทษ และความเห็นถูกต้องในทำนองคลองธรรม ที่มีการพัฒนา ให้ครบ 3 ด้านอยู่ในระดับมาก

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านปัญญา โดยรวมมีค่าแปลผล อยู่ในระดับปานกลางทั้งนี้ อภิปรายได้ว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านบางคนยังไม่สามารถมีความรู้จริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อที่มีเหตุผล ความเห็นที่เข้าสู่แนวทางของความเป็นจริง ขาดการรู้จักหาความรู้ การรู้จักคิดพิจารณา การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ทดลอง ตรวจสอบ ความรู้ ความเข้าใจความหยั่งรู้เหตุผล การเข้าถึงความจริง และคิดการณ์ต่าง ๆ ในทางเกื้อกูลสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอินแปลง ศรีทะวงษ์ ได้

ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนชุมชนเมือง กรณีศึกษาเขตพื้นที่เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการกองทุนชุมชนเมือง ในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด สืบหากองทุนพบว่าสามารถบริหารจัดการได้บรรลุเป้าหมายตามนโยบายรัฐบาล เพียงเจ็ดกองทุน ส่วนที่ไม่สามารถบริหารจัดการแบบครบถ้วนให้กองทุนอยู่ได้มีจำนวนห้ากองทุน และที่ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่นมีจำนวน สี่กองทุน ความพึงพอใจของสมาชิกกองทุนชุมชนเมืองในพื้นที่เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ต่อการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุน พบว่า โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

ด้านศีล โดยรวมมีค่าแปลผล อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีการฝึกฝนควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา และการดำรงชีวิต คือ จะต้องเป็นผู้มีสัมมาวาจา(วาจาชอบ) สัมมากรรมันตะ (เป็นผู้กระทำชอบ) และสัมมาอาชีพะ(เป็นผู้มีอาชีพในทางที่ชอบ)ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นันทนา อังสุรังษิ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่านิยมและการปฏิบัติเกี่ยวกับเบญจศีลของชาวพุทธในสังคมเมืองและชนบทที่อยู่ในและนอกโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง โดยศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านในอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่ยังคงมีค่านิยมและปฏิบัติต่อเบญจศีลสอดคล้องตามหลักทฤษฎี คือ มีความเห็นว่าเบญจศีลมีความสำคัญมากและบัญญัติไว้ให้ทุกคนปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของสังคม และเห็นว่าการถือศีลนำไปสู่สุคติ พรั่งพร้อมด้วยทรัพย์และถึงความดับทุกข์ได้ อีกทั้งเห็นว่าเบญจศีลไม่ขัดกับสภาพสังคมปัจจุบันในการประกอบอาชีพหรือการพัฒนาความเจริญของชาติ แต่ยังมีประชาชนบางส่วนยังคงมีค่านิยมและการปฏิบัติต่อเบญจศีลเบี่ยงเบน สืบเนื่องมาจากปัจจัย 3 ประการ คือ อาชีพ ความเจริญทางด้านวัตถุและความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเขตเมือง ดังนั้นหมู่บ้านชนบทจะยังคงรักษาค่านิยมและการปฏิบัติต่อเบญจศีลได้ถูกต้องมากกว่าหมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ซึ่งมีความใกล้ชิดกับเขตเมือง

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านได้รู้จักยกย่องชมเชยผู้อื่น มีค่าแปลผล อยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่าเพราะ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีการรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อยอยู่ในกรอบของวินัย การรู้จักควบคุมตนเองหรือมีวินัยในตนเองซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ประมวล อักษร** ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร พบว่า “โดยภาพรวมส่วนมากมีการดำเนินกิจกรรมอยู่ในระดับดี ยกเว้นด้านการบริหารจัดการกองทุนในด้านการตรวจสอบกำกับดูแลการดำเนินงานโครงการตามที่เสนอของสมาชิก อยู่ในระดับไม่ดี ด้านการจัดทำบัญชีรับ - จ่ายเงินกองทุนให้เป็นปัจจุบัน อยู่ในระดับพอใช้

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านได้มีความอดทนในการฟังเรื่องต่าง ๆ ที่เรื่องไม่เป็นเรื่อง มีค่าแปลผลอยู่ในระดับ ปานกลาง อภิปรายได้ว่าเพราะ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีการกำหนดทางปฏิบัติทางกายและวาจา ทางพระพุทธศาสนาซึ่งหมายถึง การประพตติติ ประพตติถูกต้องตามหลักทั่วไปไม่ทำให้ผู้อื่นและคนเดือดร้อน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัชชัย อิมพูน ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสัมฤทธิ์ผลของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านเขวาสี หมู่ที่ 2 ตำบลแสนชาติ อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า สัมฤทธิ์ผลของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านเขวาสี หมู่ที่ 2 ตำบลแสนชาติ อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด 3 ด้าน มีดังนี้ งานด้านบริหาร งานด้านเทคนิค และงานด้านบริการ สมาชิกมีความเห็นด้วยระดับมากทุกด้าน

ด้านสมาธิ โดยรวมมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมากทั้งนี้ อภิปรายได้ว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีการบังคับจิตใจของตนเองไว้ ให้อยู่ในสภาวะที่จะทำประโยชน์กองทุนหมู่บ้านให้มากที่สุดได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญตัน หล้ากอง ได้ทำการศึกษาแนวคิดเรื่องการพัฒนาชุมชนในพุทธศาสนา เนื้อหาของวิทยานิพนธ์เล่มนี้กล่าวถึงพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชน และการพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธ โดยผลจากการวิจัยสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนามีแนวคิด หลักการ และวิธีการพัฒนาชุมชนปรากฏอยู่ในหลักคำสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และสามารถรวบรวมเข้าเป็นแนวคิด หลักการและวิธีการพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธได้ แนวคิดการพัฒนาชุมชนเป็นไปตามโครงสร้างหลักของคำสอนในพุทธศาสนาหรือหลักอริยสัจสี่ หลักการพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธและวิธีการพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธเป็นไปตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นประมวลหลักจริยธรรมทั้งหมดของพระพุทธศาสนา พุทธศาสนามีคำสอนที่ส่งเสริมการดำเนินงานพัฒนาชุมชนปัจจุบันทั้งในด้านการพัฒนาตัวบุคคล สังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และด้านจิตใจ แนวคิด หลักการและวิธีการพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธมีความสอดคล้องกับแนวคิดหลักการและวิธีการพัฒนาชุมชนปัจจุบันทั้งในแง่อภิปรัชญาและจริยศาสตร์

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านได้มีความเป็นผู้นำในองค์กรได้มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมากทั้งนี้ อภิปรายได้ว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้านเป็นสมาชิกที่ดีของกองทุนหมู่บ้านซึ่งได้ปฏิบัติตามกฎเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่สมาชิกกองทุนคนอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิเชียร ชิวพิมาย และคณะ ได้ศึกษา การเพิ่มรายได้ในครัวเรือน:เทคนิคการดำเนินการแบบครบวงจร ผลการวิจัยพบว่า “องค์ประกอบของรูปแบบที่จะก่อให้เกิดกิจกรรมการพัฒนาแบบครบวงจรในหมู่บ้านประกอบด้วยองค์ประกอบที่เกี่ยวกับคน ซึ่งถือว่าคนเป็นผู้นำและคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์และมีภาวะผู้นำในการดำเนินงานพัฒนาองค์ประกอบที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรทั้งทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรธรรมชาติ จะต้องใช้อย่างชาญฉลาดและมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบที่เกี่ยวกับสังคม องค์กรทางสังคมในหมู่บ้าน

จะต้องจัดตั้งและดำเนินการเพื่อสร้างพลังในการพัฒนา หมายถึง ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมแก้ไขปัญหา จะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ องค์กรประกอบเกี่ยวกับเทคโนโลยี จะต้องรู้และเข้าใจและสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เพื่อก่อให้เกิดกิจกรรมการพัฒนาในหมู่บ้านอย่างเหมาะสมและองค์ประกอบเกี่ยวกับการผลิต การจัดการและการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างมีคุณภาพ ผลจากการทดลองที่จะนำไปสู่กิจกรรมการพัฒนาแบบครบวงจรโดยการให้การศึกษ การฝึกอบรม การศึกษาคูงาน การฝึกการวิเคราะห์ การวางแผน การดำเนินงานตามแผน การจัดตั้งองค์การทางสังคม การพัฒนาเทคโนโลยีและกิจกรรมทางเศรษฐกิจอันเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะก่อให้เกิดกิจกรรมเพื่อการเพิ่มรายได้ในครัวเรือน ตามรูปแบบการดำเนินงานอย่างครบวงจร

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านได้ทำงานอย่างยุติธรรมโปร่งใส มีค่าแปลผล อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อภิปรายได้ว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ยึดหลักของความซื่อสัตย์สุจริต มีสติและรอบคอบในการทำงานแต่ละครั้ง มีความตั้งใจจะพัฒนากองทุนให้มีความก้าวหน้าต่อไปเรื่อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมาน วงศ์อภัย ได้ศึกษา ปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชนสามารถพึ่งตนเอง จากการศึกษาพบว่า “ลักษณะที่แสดงถึงการพึ่งตนเองของประชาชนมี 6 ประการ คือ กิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของสมาชิก มีผลกำไรจากการดำเนินงาน มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ มีการตัดสินใจและการดำเนินงานที่เป็นอิสระ มีการปรับตัวเพื่อความมั่นคง และมีการกระจายผลประโยชน์อย่างยุติธรรม และเสมอภาคในด้านปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชนสามารถพึ่งตนเอง พบว่า มีปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ ผู้นำหรือกรรมการมีลักษณะตั้งใจ มีความซื่อสัตย์ การยอมรับความคิดเห็นจากสมาชิก มีบทบาทในการทำงานการให้ข้อมูลข่าวสาร เป็นที่ปรึกษาแก่สมาชิก มีความสามารถในการชักนำผู้อื่น ทำงานเป็นทีม การบริหารงาน การจัดโครงสร้างการทำงาน การสร้างเครือข่ายสาขาระบบการสรรหากรรมการ การวางข้อกำหนดระเบียบต่าง ๆ การเรียนรู้ระหว่างปฏิบัติจริง การหาทางแก้ไขร่วมกันระหว่างกรรมการและสมาชิก มีทัศนคติและเข้าใจในวัตถุประสงค์ การได้รับรู้ข่าวสาร การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน กระบวนการกลุ่ม สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เป็นนักพัฒนามีแนวคิดและความจริงใจในการทำงานพัฒนาของเจ้าหน้าที่ ประกอบกับวิเคราะห์การทำงานที่เหมาะสม มีองค์กรที่สนับสนุนและพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มีจิตใจรักงานพัฒนามากกว่าการได้รับค่าตอบแทน”

ด้านปัญญา โดยรวมมีค่าแปลผล อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อภิปรายได้ว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ มีขาดการปฏิบัติต่อหลักไตรสิกขา ฝึกฝนหรือพัฒนาในด้านการศึกษาวิเคราะห์ความจริง ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง

ตรวจสอบ ทิศการต่าง ๆ สืบเนื่องมาจากปัจจัย ๓ ประการ คือ อาชีพ ความเจริญทางด้านวัตถุและความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเขตเมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนนทนา อังสุวรัชนี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่านิยมและการปฏิบัติเกี่ยวกับเบญจศีลของชาวพุทธในสังคมเมืองและชนบทที่อยู่ในและนอกโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง โดยศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านในอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่ยังคงมีค่านิยมและปฏิบัติต่อบุญศีลสอดคล้องตามหลักทฤษฎี คือ มีความเห็นว่าเบญจศีลมีความสำคัญมากและบัญญัติไว้ให้ทุกคนปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของสังคม และเห็นว่าการถือศีลนำไปสู่สุคติ พรั่งพร้อมด้วยทรัพย์และถึงความดับทุกข์ได้ อีกทั้งเห็นว่าเบญจศีลไม่ขัดกับสภาพสังคมปัจจุบันในการประกอบอาชีพหรือการพัฒนาความเจริญของชาติ แต่ยังมีประชาชนบางส่วนยังคงมีค่านิยมและการปฏิบัติต่อบุญศีลเบี่ยงเบน สืบเนื่องมาจากปัจจัย 3 ประการ คือ อาชีพ ความเจริญทางด้านวัตถุและความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเขตเมือง ดังนั้นหมู่บ้านชนบทจะยังคงรักษาค่านิยมและการปฏิบัติต่อบุญศีลได้ถูกต้องมากกว่าหมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ซึ่งมีความใกล้ชิดกับเขตเมือง

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านสามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านให้สมาชิกได้รับทราบมีค่าแปลผล อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อภิปรายได้ว่า กองทุนหมู่บ้านมีการบริหารงานที่เป็นระบบ สร้างความรู้เกี่ยวกับระเบียบของกองทุนหมู่บ้าน อธิบายและสร้างความเข้าใจในเรื่องที่ตนเองเสนอให้คนอื่นรู้อยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญจันทร์ ภูทองกรม ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาเขตพื้นที่ตำบลโพหนอง อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า สมาชิกโดยรวมมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยความพึงพอใจจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการบริหารงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ด้านการควบคุมรายรับ - จ่ายเงินกองทุน ด้านการให้กู้ยืมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และด้านการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ของคณะกรรมการกองทุน

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านได้ตัดสินใจแก้ปัญหาได้ค่าแปลผล อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อภิปรายได้ว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านไม่มีความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลิตา บุษราคม ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณี กิ่งอำเภอสว่างวีรวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกัน มีอายุระหว่าง 35-44 ปี จบการศึกษาต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม มีรายได้เฉลี่ยต่อปีไม่เกิน 30,000 บาท โดยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านไม่เกิน 2 ครั้ง โดยเป็นกรรมการกองทุนอาชีพอื่น ๆ ใน

หมู่บ้าน กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานกองทุนหมู่บ้านในระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างมีผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านอยู่ในระดับสูง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ อายุ จำนวนครั้งในการเข้าอบรมเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ประสบการณ์ในการเป็นกรรมการกองทุนอื่น ๆ ในหมู่บ้าน และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ของครอบครัวต่อปี

5.2.2 ผลการเปรียบเทียบการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน ต่างกัน ดังนี้

1) การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ประชาชนที่มีเพศต่างกัน ไม่แตกต่างกันไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อภิปรายได้ว่าเพราะ ทั้งเพศชาย เพศหญิง ต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน เท่าเทียมกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชลิตา บุษราคัม** ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณี ถึงอำเภอสว่างวีรวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกัน มีอายุระหว่าง 35-44 ปี จบการศึกษาต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้เฉลี่ยต่อปีไม่เกิน 30,000 บาท โดยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านไม่เกิน 2 ครั้ง โดยเป็นกรรมการกองทุนอาชีพอื่น ๆ ในหมู่บ้าน กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานกองทุนหมู่บ้านในระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างมีผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านอยู่ในระดับสูง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ อายุ จำนวนครั้งในการเข้าอบรมเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ประสบการณ์ในการเป็นกรรมการกองทุนอื่น ๆ ในหมู่บ้านและความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ของครอบครัวต่อปี

2) การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน ต่างกัน แตกต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อภิปรายได้ว่าเพราะสมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับภาระผูกพันต่าง ๆ กับกองทุนหมู่บ้าน ไม่เหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **จรูญ เจือจันทร์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการค้าเงินงานของคณะกรรมการ

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน โดยรวม มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากอยู่ 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ คณะกรรมการมอบหมาย ด้านการรับสมัครและการจัดทำทะเบียนสมาชิก ด้านการจัดทำบัญชีผู้กู้ยืม และการประชาสัมพันธ์ ด้านการทำนิติกรรมหรือกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับภาระผูกพัน ด้านการออก ระเบียบข้อบังคับกองทุน ด้านการสำรวจการประกอบอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน ด้านการพิจารณาให้กู้ เงินตามระเบียบหลักเกณฑ์ และด้านมาตรการการดำเนินงาน อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการ ประชุมและการเรียกประชุมสมาชิกตามที่กำหนด และด้านการบริหารจัดการกองทุน สมาชิกที่มีความ แตกต่างกันในเรื่องอายุและอาชีพ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานการดำเนินงานของ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแตกต่างกันทั้ง 9 ด้าน ส่วนสมาชิกที่มีความแตกต่าง ในเรื่องระดับการศึกษา และรายได้ มีความคิดเห็นแตกต่างกัน 7 และ 5 ด้านตามลำดับ สมาชิกที่มี เพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่างกัน 2 ด้านเท่านั้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ควรมีการรักษามาตรฐานเอาไว้และส่งเสริมการพัฒนาฝึกรวมตนเองทั้ง ด้านร่างกายและจิตใจ เพื่อกำจัดกิเลสอันเป็นต้นเหตุแห่งทุกข์ทั้งปวง นำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดีงาม

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านสมาธิ โดยรวมมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยมี ข้อเสนอแนะ ดังนี้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ควรมีการรักษามาตรฐานเอาไว้และส่งเสริมการฝึกอบรม จิตใจให้มีความสงบมีลักษณะที่เป็นความบริสุทธิ์ ความสะอาด ความมั่นคง ไม่หวั่นไหว วอกแวก และพร้อมที่จะทำหน้าที่การทำงาน

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านปัญญา โดยรวมมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลางผู้วิจัยมี ข้อเสนอแนะ ดังนี้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ควรมีการปรับปรุงพัฒนาให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้นและ ส่งเสริมการฝึกตนให้มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นแจ้งในความจริงของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง

ด้านศีล โดยรวมมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ควรมีการรักษามาตรฐานเอาไว้และส่งเสริมคุณรักษา กาย วาจา ให้ตั้งอยู่ในความเรียบร้อย ปราศจากโทษทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือท่านได้รู้จักยกย่องชมเชยผู้อื่น มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ควรมีการรักษามาตรฐานเอาไว้และส่งเสริมการดำรงตนอยู่ได้ด้วยดีในสังคม รักษาระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างถูกต้อง

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือท่านได้มีความอดทนในการฟังเรื่องต่าง ๆ ที่เรื่องไม่เป็นเรื่อง มีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลางผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ควรมีการปรับปรุงพัฒนาให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้นและส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นอย่างดี รักษาส่งเสริมสภาพแวดล้อมให้เอื้อประโยชน์ต่อทุกชีวิตที่รวมกันอยู่ในสังคม

ด้านสมาธิ โดยรวมมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ควรมีการรักษามาตรฐานเอาไว้และส่งเสริมควบคุมจิตใจให้อยู่ในอำนาจ ฝึกจิตใจให้มั่นคง แน่วแน่ ควรแก่การทำงานในคราวที่ต้องการใช้งาน

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือท่านได้มีความเป็นผู้นำในองค์กรได้ดี มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ควรมีการรักษามาตรฐานเอาไว้และส่งเสริมเป็นสมาชิกที่ดีของกองทุนหมู่บ้านซึ่งได้ปฏิบัติตามกฎเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่สมาชิกกองทุนคนอื่น ๆ มีความตั้งใจจะพัฒนากองทุนให้มีความก้าวหน้าต่อไปเรื่อย

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือท่านได้ทำงานอย่างยุติธรรม โปร่งใส มีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลางผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ควรมีการปรับปรุงพัฒนาให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้นและส่งเสริมมีความพยายามที่จะพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้ดีขึ้น

ด้านปัญญา โดยรวมมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลางผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ควรมีการปรับปรุงพัฒนาให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้นและส่งเสริมการฝึกหัดให้เกิดปัญญา รอบรู้สภาวะธรรมตามความเป็นจริง อันเป็นไปตามเหตุผล หรือตามปัจจัยของสภาวะธรรมนั้นๆ

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ท่านสามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านให้สมาชิกได้รับทราบมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ควรมีการรักษามาตรฐานเอาไว้และส่งเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านของตนเอง

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือท่านได้ตัดสินใจแก้ปัญหาได้มีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลางผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ควรมีการปรับปรุงพัฒนาให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้นและส่งเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านให้สมาชิกได้รับทราบ

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลางอำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการแก้ไขปัญหาการปล่อยเงินสินเชื่อของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. ควรศึกษาการนำหลักธรรมมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช

บรรณานุกรม

1.หนังสือทั่วไป

- การพัฒนาชุมชน,กรม. คู่มือการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สภาลาดพร้าว, 2545.
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ,สำนักงาน. คู่มือสำหรับประชาชนเพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สภาลาดพร้าว, 2544.
- _____. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2545.
- ดร. ส่งศรี ชมพวงศ์. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. นครศรีธรรมราช : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช, 2552.
- ถวิล (ตรงกุล) บุญทรง และอุบาสิกา. เราคือใคร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรุงเทพฯ, 2530.
- ชานินทร์ สุดปีจาร์. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS ครอบคลุมทุกเวอร์ชัน. กรุงเทพมหานคร : บริษัท วี อินเตอร์ พรินท์, 2550.
- พระคุณี เมธงกโร. พระพุทธศาสนากับการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2531.
- พระเทพเวที. พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, 2532.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, 2539.
- _____. การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, 2539.
- _____. พจนานุกรมศาสตร์ ฉบับประชาชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- พระภวานาวิริยคุณ. หลักการบริหารตามพุทธวิธี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กราฟิการ์ด, 2518.
- พระราชวรมนี. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- _____. พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2529.
- พระราชมนี. มิติใหม่ของการพัฒนาจิตใจ. กรุงเทพมหานคร : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, 2530.
- พระศรีวิสุทธิกวี. การพัฒนาจิต. กรุงเทพมหานคร : สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย, 2527.

- พุทธทาสภิกขุ. **ธรรมโฆษของพุทธทาส ฉบับโมกขธรรมประยุกต์**. สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, 2518.
- _____. **คู่มือมนุษย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2552.
- _____. **ธรรมโฆษของพุทธทาส ฉบับมาฆบูชา**. สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ, 2518
- ระวี ภาวิไล. **หัวใจศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2528.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2525.
- _____. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2539.
- วิชัย สุธีรขานนท์. **เอกสารคำสอนวิชาพุทธศาสน**. กรุงเทพมหานคร : หจก.การพิมพ์พระนคร, 2528.
- ส.ศิริรักษ์. **พุทธทัศนะเพื่อการสร้างสรรค์สังคมใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : เทียนวรรณ, 2537.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). **ความเข้าใจเรื่องพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2531.
- สุจิตรา วรรณีน. **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยครูชนบุรี สหวิทยาลัยรัตน โกสินทร์, 2532.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2524.
- _____. **พระไตรปิฎก ฉบับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2535.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. **หัวใจของการศึกษาศาสนาต้องเป็นพื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนศพรินติ้งเซ็นเตอร์, 2538.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. **หัวใจของการศึกษาศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนศพรินติ้งเซ็นเตอร์, 2538.

2. วิทยานิพนธ์ / สารนิพนธ์ / รายงานการวิจัย

กชปณณ สุทรปัญญากุล. “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา (ศีล,สมาธิ และปัญญา) กับพฤติกรรมการปฏิบัติงานของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2541.

กรรณิการ์ณ ธีรสุจิ. “การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หนังสือนิทานประกอบภาพเรื่อง ไตรสิกขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4”. วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2548.

ชลพัฒน์ ยศธร. “การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์, 2542.

นภคณ เจนอักษร. “การศึกษาวิธีสอนของพระพุทธเจ้า”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2543.

ผกามาศย์ รักษ์นาค. “การใช้ไตรสิกขาในการพัฒนาศีลธรรมของเยาวชนไทย: ศึกษากรณีโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2547.

พระบุญชู กัลณา. “การวิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551.

วิรัตน์ มั่นทานนที. “อิทธิพลของหลักไตรสิกขาที่มีต่อการสอนและการเรียนรู้ของเด็ก : กรณีศึกษาศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545.

วุฒิรินทร์ เพิ่มกว่าเก่า. “การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมอริยมรรคมีองค์แปด ด้านปัญญา (สัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะ) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2530.

สุรัตน์ เพ็ชรนิล. “ปรัชญาการศึกษาของพุทธทาสภิกขุ”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543.

สุวลัยพร พันธุ์โยธี. “ผลการสอนโดยใช้บทเรียนบนเครือข่ายกับการสอนปกติด้วยวิธีไตรสิกขาเรื่อง ความหมาย ความจริง คุณค่า และความมุ่งหมายของชีวิตที่มีต่อผลการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตอุดรธานี”. วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.

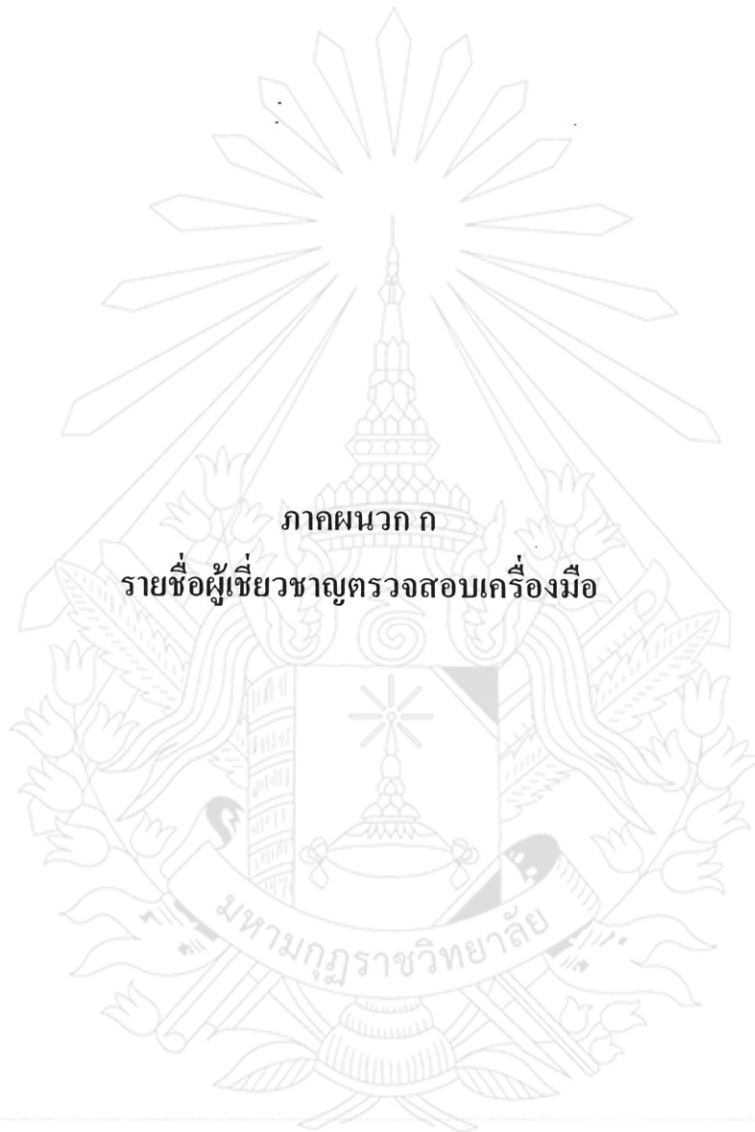
เอกชัย คະยาวงศ์. “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานกับการปฏิบัติตนตามหลัก
ไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดนครพนม”. วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2538.

ภาคผนวก

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

มหาจุฬาราชวิทยาลัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

1. อาจารย์ ประเสริฐ ศรีราชพัฒน์

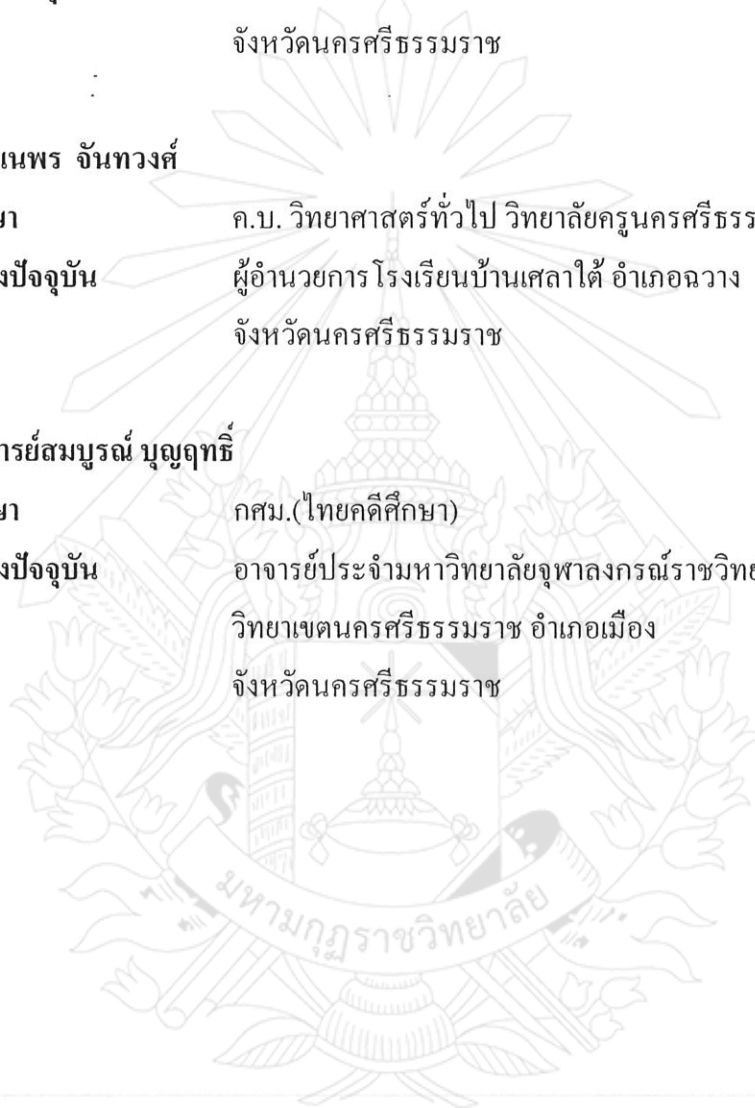
การศึกษา อ.ม. (บาลี – สันตกฤต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ตำแหน่งปัจจุบัน ค.ศ.3 โรงเรียนนวมราชคฤชคัย อำเภอนวม
จังหวัดนครศรีธรรมราช

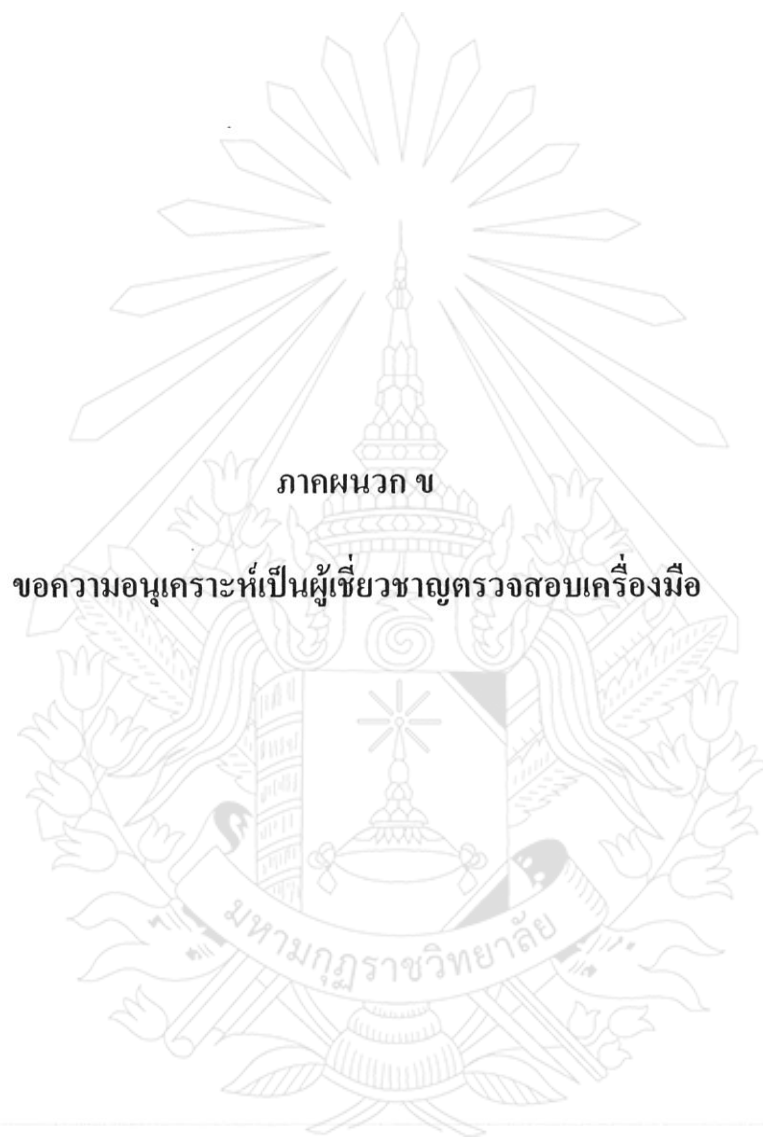
2. ผู้อำนวยการคณพร จันทวงศ์

การศึกษา ค.บ. วิทยาศาสตร์ทั่วไป วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช
ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านเสลาใต้ อำเภอนวม
จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. รองศาสตราจารย์สมบูรณ์ บุญฤทธิ์

การศึกษา กศม.(ไทยคดีศึกษา)
ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาคผนวก ข

ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

ที่ ศธ ๖๐๑๔ (๒.๕)/ว ๑๐๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโกราช
ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช
๘๐๐๐๐

๔ ตุลาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร จากโรงเรียนพระปริยัติธรรม

สิ่งที่ส่งมาด้วย - เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

จำนวน ๑ ชุด

- โครงร่างวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายเสนาณรงค์ นุญปาน... นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กำลังดำเนินการวิจัยเพื่อเสนอเป็น
วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ เรื่อง การวัดจิตวิญญูญาณของพระภิกษุสงฆ์ (วัดบางพลีใหญ่
ท่าทราย) โดยใช้เครื่องมือวัดจิตวิญญูญาณ (วัดจิตวิญญูญาณ) ...

โดยมี ดร.เสนาณรงค์ นุญปาน... เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งโครงร่างวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ได้ผ่านการ
พิจารณาและอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

ในการนี้จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของ
เครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบเรียนมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อ โปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาดังกล่าวและขออนุ โมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

(พระครูธรรมวิมลคุณสุนทร (ดร.))

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกราช

งานบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๓๕๓๔-๐๔๕๕ ต่อ ๑๐๒

รับทราบ
(ดร.สมบุญ มงคลวิทย์)

ที่ ศธ ๖๐๑๔(๒.๕)ว ๑๐๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโคราช
ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช
๘๐๐๐๐

๔ ตุลาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร อาจารย์ประเสริฐ ศรีราชพัฒน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย - เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

จำนวน ๑ ชุด

- โครงร่างวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายสำราญ บุญปราบ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กำลังดำเนินการวิจัยเพื่อเสนอเป็น วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ เรื่อง การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมี ดร. ผศ.(พิเศษ) สงศรี ชมพวงศ์ เป็นประธานอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งโครงร่างวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติให้ ทำวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

ในการนี้จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของ เครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบเรียนมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อ โปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาดังกล่าวและขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความยินดี
กมล

(พระครูธรรมวิจิตรเชษฐโกบาล (คร.))

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโคราช

งานบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๓๕๓๔-๐๔๕๕

ที่ ศธ ๖๐๑๔(๒.๕)ว ๑๐๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสีทราษ
ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช
๘๐๐๐๐

๔ ตุลาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผอ. กเนพร จันทวงศ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย - เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ชุด
- โครงร่างวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายสำราญ บุญปราบ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กำลังดำเนินการวิจัยเพื่อเสนอเป็น วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ เรื่อง การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมี ดร. ผศ.(พิเศษ) ส่องศรี ชมพวงศ์ เป็นประธานอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งโครงร่างวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติให้ ทำวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

ในการนี้จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของ เครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบเรียนมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาดังกล่าวและขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ส.เด.ไพ.๒๐๒๑๒๑๒๑

(สมเด็จพระเทพฯ ส.เด.๒๐๒๑)

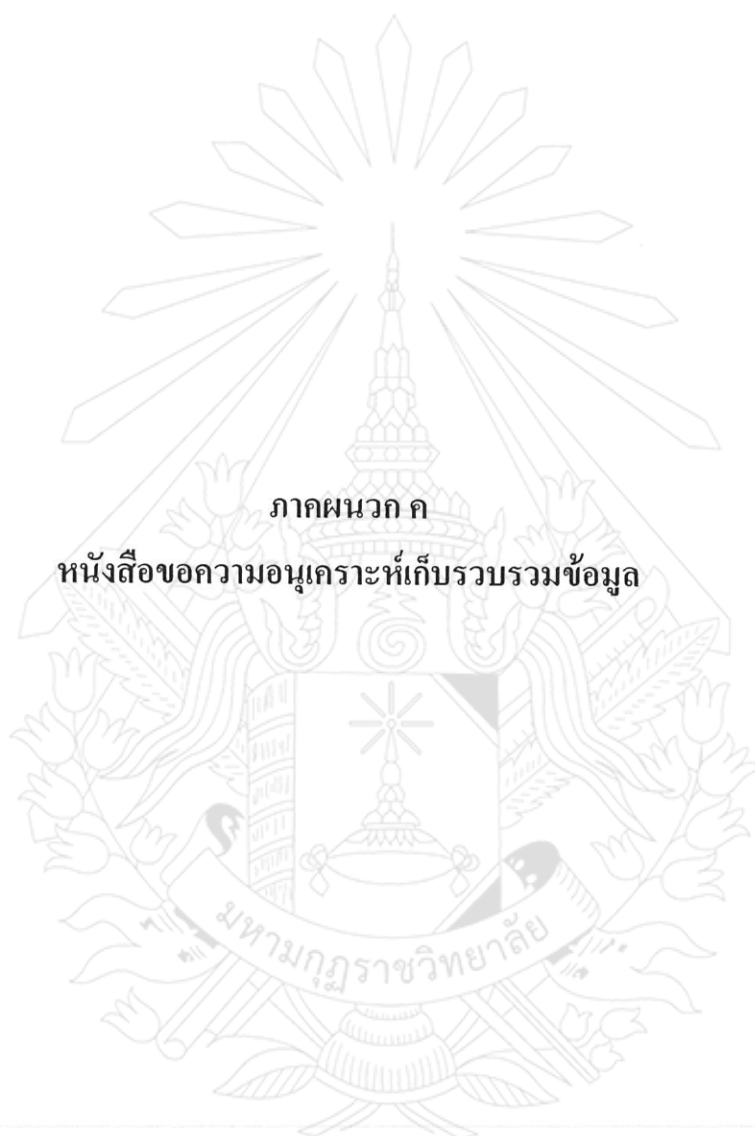
(พระครูธรรมวิเทศเขตต์ทิบาล (คร.))

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสีทราษ

งานบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๓๔-๐๔๕๕

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

ที่ ศธ ๖๐๑๔(๒.๕)/๑๔๗

มหาวิทยาลัยสุโขทัยวิทยา	๑๗๘A
วิทยาเขตศรีธรรมราช	๐๕ / ๕.๕ / ๕๗
ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	สิททท.ใน
๘๐๐๐๐	

๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๓

เรื่อง : ขอบความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร : นายอำเภอข้างกลาง

สิ่งที่ส่งมาด้วย - แบบสอบถาม จำนวน ๓๐๒ ชุด

ด้วย นายตำรวจ บุญปราบ นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชา
 สังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กำลังดำเนินการวิจัยเพื่อเสนอเป็นสาร
 นิพนธ์ เรื่อง การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอ
 ข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช (An application of Trisikha in daily life of village fund members, Chang
 Klang sub-district, Chang Klang district, Nakhon Si Thammarat province.) โดยมี คร.สงศรี ชมภูวงศ์ เป็น
 อาจารย์ที่ปรึกษา มีความประสงค์ขอข้อมูลจากบุคลากรในพื้นที่ของท่านเพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัย

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาดังกล่าวและขออนุโมทนา มา ณ โอกาสนี้

เรียน นายอำเภอ

ขอเจริญพร

-ทราบ

คำสั่งนายอำเภอ มณฑล
 ที่ กิตติเกษม กษ.มณฑล
 ข.มณฑลนครศรีธรรมราช
 - ให้ส่งแบบสอบถาม
 มาเป็นต้นที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช

(พระเทพวินยาภรณ์)

รองอธิการบดี

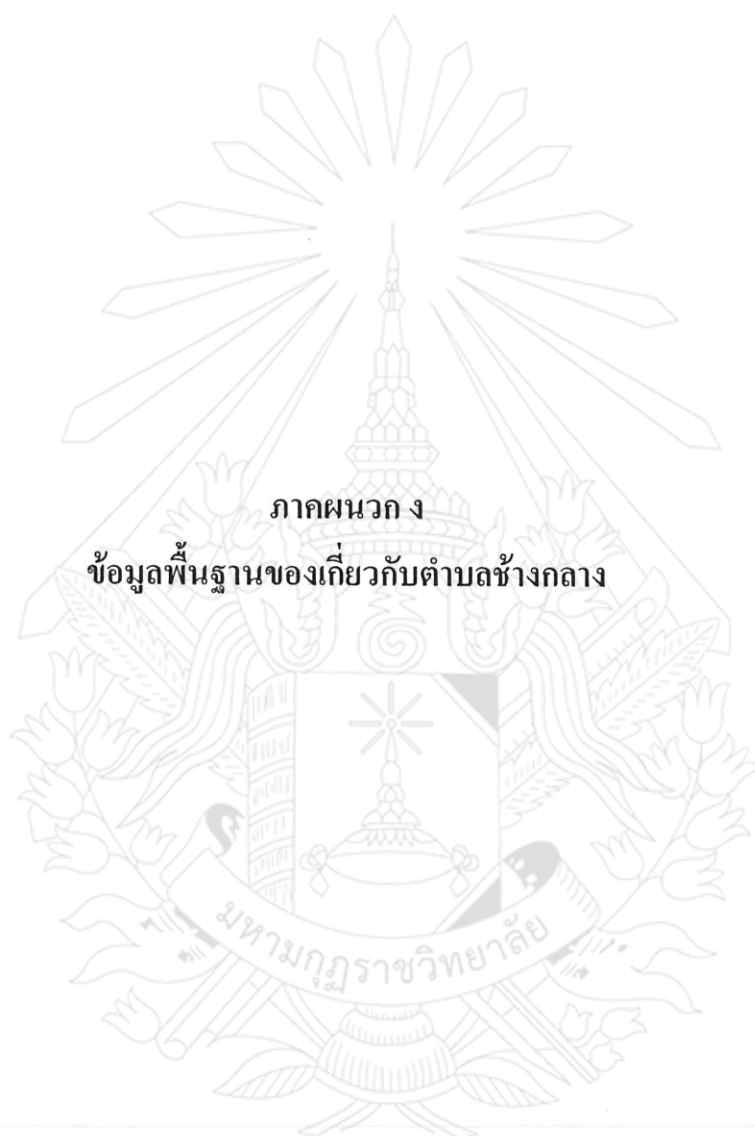
แจ้งให้ประจักษ์ภักดิ์
 วัฒนศิริภักดิ์ ใจดี
 อดิศักดิ์ อดิศักดิ์

๙๖
 (นายประจักษ์ภักดิ์) (นายวัฒนศิริภักดิ์)
 คณะศึกษาศาสตร์

๒๕๕๓

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๗๕๓๔-๐๔๕๕ ต่อ ๑๐๒

ภาคผนวก ง

ข้อมูลพื้นฐานของเกี่ยวกับตำบลข้างกลาง

ข้อมูลพื้นฐานของตำบลข้างกลาง

ตำบลข้างกลางเป็นตำบลหนึ่งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เพราะเป็นเมืองคล้องช้าง คังคำขวัญของอำเภอข้างกลางดังนี้ “ตำนานเมืองคล้องช้าง น້ายางพันธุคี มากมีผลไม้ พ่อท่านคล้าย วาจาสิทธิ์” พื้นที่ของตำบลข้างกลาง มีลักษณะเป็นที่ราบสูงเชิงเขาที่ลาดจากทิศตะวันออกลงไปทางทิศตะวันตก ทำให้ประชากรที่อยู่อาศัยในพื้นที่ตำบลข้างกลางเหมาะแก่ทำการเกษตร เช่นการปลูกยางพาราและผลไม้ พื้นที่ปลูกยางพาราซึ่งมีมากกว่าร้อยละ 70 ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด มีแม่น้ำและน้ำตกที่สำคัญคือน้ำตกท่าแพ (บางครั้งก็เรียกขาน้ำตกบ้านนา) เป็นแหล่งให้พลังงานไฟฟ้าแห่งแรกในตำบลข้างกลาง ซึ่งเกิดจากเทือกเขานครศรีธรรมราช ที่ไหลจากหมู่ที่ 14 บ้านนาไปรวมกับแม่น้ำตาปีที่ตำบลวาง อำเภอลำปางซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของตำบลข้างกลาง ความยาวประมาณ 11 กิโลเมตรกว่า ๆ

ในสมัยก่อนตำบลข้างกลางนั้นได้เป็นส่วนหนึ่งของอำเภอลำปางเป็นตำบลที่ทุรกันดารในเรื่องการคมนาคม หนทางสัญจรมีทางเดียวคือรถไฟ จะไปถิ่นฐานใดก็จะต้องไปตั้งหลักที่อำเภอทุ่งสง ถนนที่จะสัญจรได้ก็สายนาบอนทุ่งสงที่มีความเจริญสักหน่อย ก็ต้องเดินเท้าไปที่ตลาดนาบอน ซึ่งเป็นถนนลูกรังเล็ก ๆ พอที่จะสัญจรไปมาได้ เพราะว่าเส้นทางสายนี้มีความสำคัญกับหน่วยงานของรัฐคือองค์การสวนยางนาบอนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ปัจจุบันตั้งอยู่หมู่ที่ 16 และบางส่วนของหมู่ที่ 8 ตำบลข้างกลาง ซึ่งมีประชากรอาศัยอยู่น้อยมากเพราะทางทิศตะวันตกติดกับภูเขาหลวงคือเทือกเขานครศรีธรรมราช ซึ่งแทบจะไม่มีคนอาศัยเลย อาชีพคนสมัยก่อนที่อาศัยอยู่ในแถบนั้นก็คือการจับผึ้ง และการหาของป่าเข้าไปขายที่ตลาดจันดี ปัจจุบันตำบลข้างกลางมีถนนหนทางหลายสาย มีที่พักผ่อนหย่อนใจ เช่น เขาเขมนริสอร์ท ท่าแพรสอร์ท มีถนนเชื่อมต่อกับหมู่บ้านต่าง ๆ และตำบลบ้านใกล้เคียงทุกตำบล ทำให้เศรษฐกิจภายในตำบลข้างกลาง และการคมนาคมขนส่งก็สะดวก รวดเร็ว ไปมาหาสู่ การสื่อสาร สะดวกอย่างนี้ก็เพราะชาวตำบลข้างกลางมีพระอ้นศักดิ์ที่เป็นที่นับถือของชาวตำบลข้างกลาง คือพ่อท่านคล้าย วาจาสิทธิ์ (พระครูพิศิษฐ์ ธรรมธาดา) เป็นผู้บุกเบิกถนนสายจันดี – ลานสกา ซึ่งถนนสายนี้ต้องผ่านบนสันเขาหลวงซึ่งเป็นเขตแดนระหว่างอำเภอลานสกากับอำเภอลำปาง ซึ่งมีคลองสองแห่งทั้งฝั้งลานสกาและฝั้งข้างกลางซึ่งคลองทั้งสองนี้เกิดจากเทือกเขานครศรีธรรมราชจึงมีความลึกมาก ซึ่งแม่น้ำสองสายนี้ไหลไปคนละทิศและตรงกันข้ามซึ่งกันและกัน สายหนึ่งไหลไปทางทิศตะวันออกไปลงทะเลที่อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช อีกสายหนึ่งไหลไปทางทิศตะวันตกรวมกับแม่น้ำตาปีไปลงสู่ทะเลที่อำเภอขุนพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี แต่ท่านก็สามารถสร้างถนนสัญจรให้ผ่านไปได้ ดังจะเห็นในปัจจุบันเป็นถนนลาดยาง เป็นสายสำคัญของการคมนาคมทางบกของประชาชนหลาย ๆ พื้นที่ เป็นเหตุทำให้เศรษฐกิจของชาวตำบลข้างกลางจึงสามารถออกสู่ตลาดได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งในปัจจุบันมี

ประชากรอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่น สังเกตได้เมื่อสัญจรไปตามถนนเส้นทางสายนี้ จะเห็นว่ามีครัวเรือน มีบ้านเรียงรายตามแนวถนนติดกันเป็นพีคแถบจะไม่มีที่ว่างและจะไม่มีพื้นที่ว่างเลยจะเป็นพื้นที่ที่มีป่าไม้มาก แต่เป็นป่าไม้ที่เป็นสวนยางพาราและผลไม้อื่น ๆ เพียงเล็กน้อยเท่านั้นเมื่อก่อนตำบลข้างกลางเป็นเพียงหมู่บ้านหนึ่งในตำบลข้างกลางและอำเภอฉวางคือ หมู่ที่ 7 ปัจจุบันหมู่ที่ 7 เป็นส่วนหนึ่งของอำเภอข้างกลางและมีอาณาเขตและเขตการปกครอง ดังนี้

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลสวนขันอำเภอข้างกลางและตำบลจันดี อำเภอฉวาง

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลหลักช้าง อำเภอข้างกลาง และตำบลนาบอน อำเภอนาบอน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลหลักช้าง อำเภอข้างกลาง

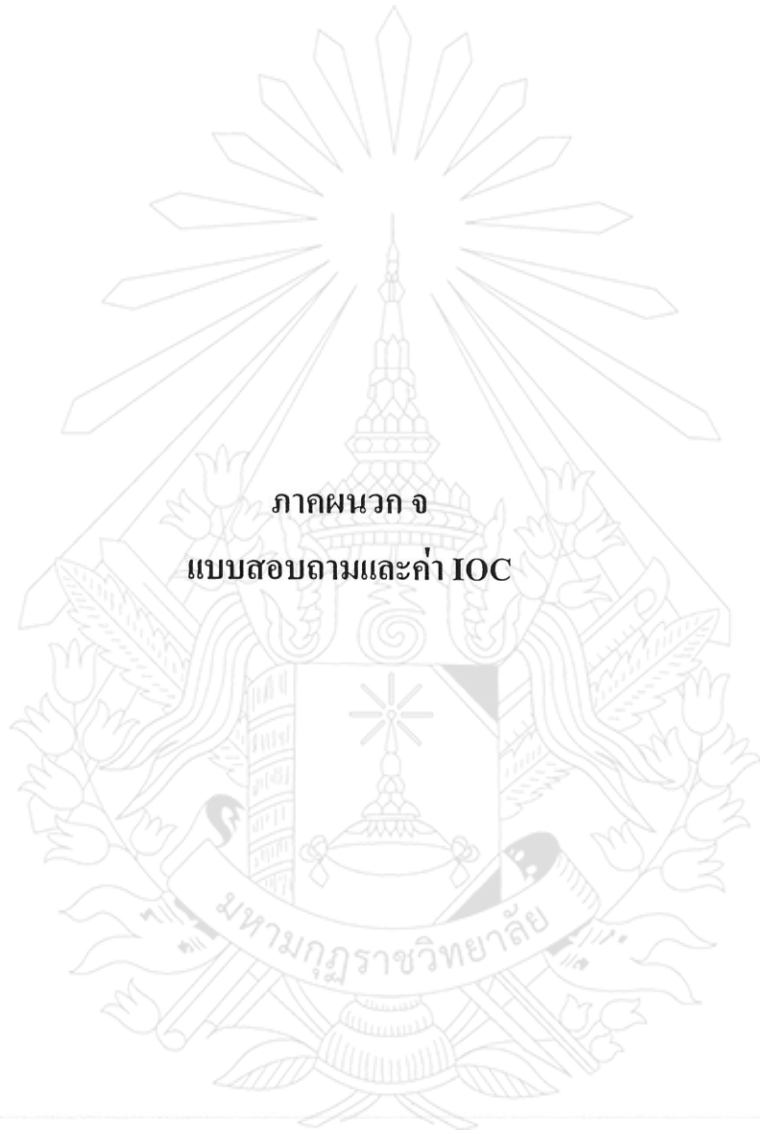
พื้นที่การปกครองแบ่งออกเป็น 17 หมู่บ้าน ดังนี้

- หมู่ที่ 1 บ้านนา
- หมู่ที่ 2 บ้านคลองงา
- หมู่ที่ 3 บ้านจันดีบ้าน
- หมู่ที่ 4 บ้านมะนาวหวาน
- หมู่ที่ 5 บ้านด่านไผ่गा
- หมู่ที่ 6 บ้านวังทอง
- หมู่ที่ 7 บ้านนาวา
- หมู่ที่ 8 บ้านคลองกุย
- หมู่ที่ 9 บ้านคลองกุยเหนือ
- หมู่ที่ 10 บ้านหน้าเหมน
- หมู่ที่ 11 บ้านควนसान
- หมู่ที่ 12 บ้านหน้าเขาเหมน
- หมู่ที่ 13 บ้านท้ายเหมือง
- หมู่ที่ 14 บ้านท่าแพ
- หมู่ที่ 15 บ้านน้ำน้อย
- หมู่ที่ 16 บ้านองค์การสวนยาง
- หมู่ที่ 17 บ้านท้ายเกาะ

อาชีพของชาวตำบลข้างกลางส่วนใหญ่จะทำสวนยางพาราเป็นหลักแม่จะเป็นอาชีพรับจ้างก็เกี่ยวกับสวนยางพารา ศาสนาที่ชาวตำบลข้างกลางนับถือส่วนใหญ่ก็นับถือศาสนาพุทธถึงร้อยละ

99 มีการนับถือศาสนาอื่น ๆ เพียงร้อยละ 1 เท่านั้น พื้นเพคนถิ่นเดิมมีน้อยส่วนใหญ่อพยพมาจากต่างถิ่นคือกลุ่มคนลุ่มน้ำ ปากพนังประกอบด้วยอำเภอหัวไทร อำเภอปากพนัง อำเภอเชียรใหญ่ และส่วนหนึ่งมาจากจังหวัดพัทลุง แต่ก็สามารถรวมกลุ่มกับคนถิ่นเดิมได้โดยการถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน และมีความสนิทสนมกลมเกลียวกันมากขึ้นเมื่ออยู่กันนาน ๆ รักกันฉันท์พี่น้อง มีความปรองดองใกล้ชิดซึ่งกันและกัน ไปมาหาสู่กัน ทำให้เกิดเป็นชุมชนเล็กชุมชนน้อย ทำให้มีการจัดระเบียบทางสังคมมากขึ้น มีการเลือกผู้นำภายในชุมชน จึงทำให้เกิดเป็นหมู่บ้านขึ้นมาและแบ่งเขตการปกครอง กลายเป็นหมู่บ้านต่าง ๆ เกิดขึ้น

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามและค่า IOC

แบบสอบถาม**- เรื่อง**

**การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง
อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช**

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อทราบการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม กรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง และตอบให้ครบทุกข้อ คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัย และเป็นแนวทางส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง

2. แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้หลักเกณฑ์การกำหนดมาตราวัดเป็น 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางแก้ไขการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

นายสำราญ บุญปราบ

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงช่อง หน้าข้อที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

เฉพาะเจ้าหน้าที่

1. เพศ

1. หญิง 2. ชาย

V 1 =

2. อายุ

1. 20 - 30 ปี 2. 31 - 40 ปี
3. 41 - 50 ปี 4. 51 ปีขึ้นไป

V 2 =

3. ระดับการศึกษา

1. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
 2. มัธยมศึกษาปีที่ 3
 3. มัธยมศึกษาปีที่ 6
 4. ปวช. ปวศ.อนุปริญญาหรือเทียบเท่า
 5. ปริญญาตรีหรือสูงกว่า

V 3 =

4. อาชีพ

1. รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ
 2. ทำสวนยางพารา
 3. รับจ้าง
 4. แม่บ้าน

V 4 =

5. รายได้ต่อเดือน

1. ต่ำกว่า 6,000 บาท
 2. 6,001 - 13,000 บาท
 3. 13,001 - 20,000 บาท
 4. 20,001 บาทขึ้นไป

V 5 =

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตามการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน
ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

คำชี้แจง ให้ท่านใส่เครื่องหมาย / ลงช่องที่ตรงกับระดับการปฏิบัติของท่าน

ที่	ข้อคำถาม	ระดับการปฏิบัติ					เฉพาะเจ้า หน้าที่
		มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
1.	1. ด้านศีล ท่านได้เข้าร่วมประชุมทุกครั้งเพียง ใด						V5 =
2.	ท่านได้เข้าประชุมพูดจาคำด้วยกิริยา มารยาทสุภาพ เพียงใด						V6 =
3.	ท่านได้ปฏิบัติตามข้อบังคับของ กองทุนเพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่สมาชิก คนอื่นได้ปฏิบัติตามได้ดีเพียงใด						V7=
4.	ท่านได้รู้จักยกย่องชมเชยผู้อื่น เพียงใด						V8=
5.	ท่านได้มีความอดทนในการฟังเรื่อง ต่างๆที่เรื่องไม่เป็นเรื่อง เพียงใด						V9=
6.	ท่านได้กล่าวโทษผู้อื่นเมื่อมีข้อ เสนอแนะ เพียงใด						V10= ☐
7.	ท่านได้ยึดถือตามกฎ ระเบียบของ กองทุนเพื่อเป็นตัวอย่างแก่สมาชิกได้ ดีเพียงใด						V11= ☐
8.	ท่านได้ประกอบอาชีพที่มีรายได้เป็น ที่ยอมรับของสังคม เพียงใด						V12= ☐

ที่	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ					เฉพาะเจ้า หน้าที่
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
9.	ท่านได้มีการประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวเพียงใด						V13= ☐
10.	ท่านได้ประกอบอาชีพที่มีความสมดุลกับรายรับและรายจ่ายเพียงใด						V14= ☐
11.	2. ด้านสมาธิ ท่านได้เป็นสมาชิกที่ดีของกองทุนหมู่บ้านซึ่งได้ปฏิบัติตามกฎเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่สมาชิกกองทุนคนอื่นๆ						V15= ☐
12.	ท่านได้มีความตั้งใจจะพัฒนากองทุนให้มีความก้าวหน้าต่อไปเรื่อย						V16= ☐
13.	ท่านได้ทำงานอย่างยุติธรรมโปร่งใสเพียงใด						V17= ☐
14.	ท่านได้มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายเพียงใด						V18= ☐
15.	ท่านได้มีสติและรอบคอบในการทำงานแต่ละครั้งเพียงใด						V19= ☐
16.	ท่านได้มีความเป็นผู้นำในองค์กรได้ดีเพียงใด						V20= ☐
17.	ท่านได้เป็นผู้ตามในองค์กรได้ดีเพียงใด						V21= ☐
18.	ท่านได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านของท่านเองดีเพียงใด						V22= ☐

ที่	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ					เฉพาะเจ้าหน้าที่
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
19.	ท่านได้มีความพยายามที่จะพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้ดีขึ้น เพียงใด						V23= ☐
20.	ท่านได้ดูแลและให้ความช่วยเหลือกองทุนหมู่บ้านเพียงใด						V24= ☐
3. ด้านปัญหา							
21.	ท่านได้มีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับการปล่อยสินเชื่อของกองทุนหมู่บ้านเพียงใด						V25= ☐
22.	ท่านได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน เพียงใด						V26= ☐
23.	ท่านได้มีความรู้เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านของตนเอง เพียงใด						V27= ☐
24.	ท่านสามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านให้สมาชิกได้รับทราบเพียงใด						V28= ☐
25.	ท่านได้มีความรู้เกี่ยวกับระเบียบของกองทุนหมู่บ้านเพียงใด						V29 = ☐
26.	ท่านได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกที่ดีของกองทุนหมู่บ้านเพียงใด						V30= ☐
27.	ท่านได้มีความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านได้เพียงใด						V31= ☐

ที่	ข้อคำถาม	ระดับการปฏิบัติ					เฉพาะเจ้า หน้าที่
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
28.	ท่านได้ตัดสินใจแก้ปัญหาได้เพียงใด						V32= ☐
29.	ท่านได้พูดคุยกับสมาชิกเกี่ยวกับสิ่งที่ดีของกองทุนเพียงใด						V33= ☐
30.	ท่านได้พยายามอธิบายและสร้างความเข้าใจในเรื่องที่ตนเองเสนอให้คนอื่นรู้เพียงใด						V34= ☐

3. ด้านปัญญา.....	3. ด้านปัญญา.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แบบตรวจสอบความสอดคล้อง
คุณภาพเครื่องมือการวิจัย โดยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง
(IOC : Index of item objective congruence)

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตามการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวัน
 ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

คำชี้แจง ให้ผู้ประเมินทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็น

ระดับความสอดคล้อง

+ 1 หมายถึง สอดคล้อง

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าสอดคล้อง

- 1 หมายถึง ไม่สอดคล้อง

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือด้วยดี

สำราญ บุญปราบ

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโศกราช

มหาวิทยาลัย

แบบตรวจสอบความสอดคล้องคุณภาพเครื่องมือการวิจัย โดยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง
(IOC:Index of item objective congruence) จากการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิ

ที่	ข้อความ	คะแนนการตรวจสอบ			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
	1. ด้านสติ				
1.	ท่านได้เข้าร่วมประชุมทุกครั้งเพียงใด	✓			
2.	ท่านได้เข้าประชุมพุดจาด้วยกิจกรรมบาทสุภาพเพียงใด	✓			
3.	ท่านได้ปฏิบัติตามข้อบังคับของกองทุนเพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่สมาชิกคนอื่นได้ปฏิบัติตามได้ดีเพียงใด	✓			
4.	ท่านได้รู้จักยกย่องชมเชยผู้อื่น เพียงใด	✓			
5.	ท่านได้มีความอดทนในการฟังเรื่องต่าง ๆ ที่เรื่องไม่เป็นเรื่อง เพียงใด	✓			
6.	ท่านได้กล่าวโทษผู้อื่นเมื่อมีข้อเสนอแนะ เพียงใด	✓			
7.	ท่านได้ยึดถือตามกฎ ระเบียบของกองทุนเพื่อเป็นตัวอย่างแก่สมาชิกได้ดีเพียงใด	✓			
8.	ท่านได้ประกอบอาชีพที่มีรายได้เป็นที่ยอมรับของสังคม เพียงใด	✓			
9.	ท่านได้มีการประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวเพียงใด	✓			
10.	ท่านได้ประกอบอาชีพที่มีความสมดุลกับรายรับและรายจ่าย เพียงใด	✓			
	2. ด้านสมาธิ				
11.	ท่านได้เป็นสมาชิกที่ดีของกองทุนหมู่บ้านซึ่งได้ปฏิบัติตามกฎเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่สมาชิกกองทุนคนอื่น ๆ	✓			

ที่	ข้อความ	คะแนนการ ตรวจสอบ			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
12.	ท่านได้มีความตั้งใจจะพัฒนากองทุนให้มีความก้าวหน้าต่อไปเรื่อย	✓			
13.	ท่านได้ทำงานอย่างยุติธรรมโปร่งใส เพียงใด	✓			
14.	ท่านได้มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายเพียงใด	✓			
15.	ท่านได้มีสติและรอบคอบในการทำงานแต่ละครั้งเพียงใด	✓			
16.	ท่านได้มีความเป็นผู้นำในองค์กรได้ดีเพียงใด	✓			
17.	ท่านได้เป็นผู้ตามในองค์กรได้ดีเพียงใด	✓			
18.	ท่านได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านของตนเองดีเพียงใด	✓			
19.	ท่านได้มีความพยายามที่จะพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้ดีขึ้นเพียงใด	✓			
20.	ท่านได้ดูแลและให้ความช่วยเหลือกองทุนหมู่บ้านเพียงใด	✓			
3. ด้านปัญญา					
21.	ท่านได้มีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับการปล่อยสินเชื่อของกองทุนหมู่บ้านเพียงใด	✓			
22.	ท่านได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านเพียงใด	✓			
23.	ท่านได้มีความรู้เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านของตนเองเพียงใด	✓			
24.	ท่านสามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านให้สมาชิกได้รับทราบเพียงใด	✓			
25.	ท่านได้มีความรู้เกี่ยวกับระเบียบของกองทุนหมู่บ้านเพียงใด	✓			

ที่	ข้อความ	คะแนนการ ตรวจสอบ			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
26.	ท่านได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกที่ดีของกองทุนหมู่บ้านเพียงใด	✓			
27.	ท่านได้มีความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านได้เพียงใด	✓			
28.	ท่านได้ตัดสินใจแก้ปัญหาได้เพียงใด	✓			
29.	ท่านได้พูดคุยกับสมาชิกเกี่ยวกับสิ่งที่ดีของกองทุนเพียงใด	✓			
30.	ท่านได้พยายามอธิบายและสร้างความเข้าใจในเรื่องที่ตนเองเสนอให้คนอื่นรู้เพียงใด	✓			

แบบตรวจสอบความสอดคล้อง
คุณภาพเครื่องมือการวิจัย โดยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง
(IOC : Index of item objective congruence)

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตามการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิก
 กองทุนหมู่บ้านตำบลข้างกลาง อำเภอข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

คำชี้แจง ให้ผู้ประเมินทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็น

ระดับความสอดคล้อง

- + 1 หมายถึง สอดคล้อง
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าสอดคล้อง
- 1 หมายถึง ไม่สอดคล้อง

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือด้วยดี
 สำราญ บุญปราบ

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมา โศกราช

มหาวิทยาลัย

แบบตรวจสอบความสอดคล้องคุณภาพเครื่องมือการวิจัย โดยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง
(IOC: Index of item objective congruence) จากการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิ

ที่	ข้อความ	คะแนนการตรวจสอบ			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
	1. ด้านศีล				
1.	ท่านได้เข้าร่วมประชุมทุกครั้งเพียงใด	✓			
2.	ท่านได้เข้าประชุมพูดจาด้วยกิริยามารยาทสุภาพเพียงใด	✓			
3.	ท่านได้ปฏิบัติตามข้อบังคับของกองทุนเพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่สมาชิกคนอื่นได้ปฏิบัติตามได้ดีเพียงใด	✓			
4.	ท่านได้รู้จักยกย่องชมเชยผู้อื่นเพียงใด	✓			
5.	ท่านได้มีความอดทนในการฟังเรื่องต่าง ๆ ที่เรื่องไม่เป็นเรื่องเพียงใด	✓			
6.	ท่านได้กล่าวโทษผู้อื่นเมื่อมีข้อเสนอแนะเพียงใด	✓			
7.	ท่านได้ยึดถือตามกฎระเบียบของกองทุนเพื่อเป็นตัวอย่างแก่สมาชิกได้ดีเพียงใด	✓			
8.	ท่านได้ประกอบอาชีพที่มีรายได้เป็นที่ยอมรับของสังคมเพียงใด	✓			
9.	ท่านได้มีการประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวเพียงใด	✓			
10.	ท่านได้ประกอบอาชีพที่มีความสมดุลกับรายรับและรายจ่ายเพียงใด	✓			
	2. ด้านสมาธิ				
11.	ท่านได้เป็นสมาชิกที่ดีของกองทุนหมู่บ้านซึ่งได้ปฏิบัติตามกฎเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่สมาชิกกองทุนคนอื่น ๆ	✓			

ที่	ข้อความ	คะแนนการตรวจสอบ			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
12.	ท่านได้มีความตั้งใจจะพัฒนากองทุนให้มีความก้าวหน้าต่อไปเรื่อย	✓			
13.	ท่านได้ทำงานอย่างยุติธรรมโปร่งใส เพียงใด	✓			
14.	ท่านได้มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย เพียงใด	✓			
15.	ท่านได้มีสติและรอบคอบในการทำงานแต่ละครั้ง เพียงใด	✓			
16.	ท่านได้มีความเป็นผู้นำในองค์กรได้ดีเพียงใด	✓			
17.	ท่านได้เป็นผู้ตามในองค์กรได้ดีเพียงใด	✓			
18.	ท่านได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านของท่านเองดีเพียงใด	✓			
19.	ท่านได้มีความพยายามที่จะพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้ดีขึ้น เพียงใด	✓			
20.	ท่านได้ดูแลและให้ความช่วยเหลือกองทุนหมู่บ้านเพียงใด	✓			
3. ด้านปัญญา					
21.	ท่านได้มีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับการปล่อยสินเชื่อของกองทุนหมู่บ้านเพียงใด	✓			
22.	ท่านได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านเพียงใด	✓			
23.	ท่านได้มีความรู้เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านของตนเองเพียงใด	✓			
24.	ท่านสามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านให้สมาชิกได้รับทราบเพียงใด	✓			
25.	ท่านได้มีความรู้เกี่ยวกับระเบียบของกองทุนหมู่บ้านเพียงใด	✓			

ที่	ข้อความ	คะแนนการ ตรวจสอบ			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
26.	ท่านได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกที่ดีของ กองทุนหมู่บ้านเพียงใด	✓			
27.	ท่านได้มีความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับ กองทุนหมู่บ้านได้เพียงใด	✓			
28.	ท่านได้ตัดสินใจแก้ปัญหาได้เพียงใด	✓			
29.	ท่านได้พูดคุยกับสมาชิกเกี่ยวกับสิ่งที่ดีของกองทุน เพียงใด	✓			
30.	ท่านได้พยายามอธิบายและสร้างความเข้าใจในเรื่องที่ ตนเองเสนอให้คนอื่นรู้เพียงใด	✓			

แบบตรวจสอบความสอดคล้อง
คุณภาพเครื่องมือการวิจัย โดยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง
(IOC : Index of item objective congruence)

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตามการนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิก
 กองทุนหมู่บ้านตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

คำชี้แจง ให้ผู้ประเมินทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็น

ระดับความสอดคล้อง

- + 1 หมายถึง สอดคล้อง
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าสอดคล้อง
- 1 หมายถึง ไม่สอดคล้อง

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือด้วยดี

ลำราญ บุญปราบ

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช

มหาวิทยาลัย

แบบตรวจสอบความสอดคล้องคุณภาพเครื่องมือการวิจัย โดยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง
(IOC : Index of item objective congruence) จากการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิ

ที่	ข้อความ	คะแนนการตรวจสอบ			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
	1. ด้านศีล				
1.	ท่านได้เข้าร่วมประชุมทุกครั้งเพียงใด	✓			
2.	ท่านได้เข้าประชุมพูดจาด้วยกิริยามารยาทสุภาพเพียงใด	✓			
3.	ท่านได้ปฏิบัติตามข้อบังคับของกองทุนเพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่สมาชิกคนอื่นได้ปฏิบัติตามได้ดีเพียงใด	✓			
4.	ท่านได้รู้จักยกย่องชมเชยผู้อื่น เพียงใด	✓			
5.	ท่านได้มีความอดทนในการฟังเรื่องต่าง ๆ ที่เรื่องไม่เป็นเรื่อง เพียงใด	✓			
6.	ท่านได้กล่าวโทษผู้อื่นเมื่อมีข้อเสนอแนะ เพียงใด	✓			
7.	ท่านได้ยึดถือตามกฎ ระเบียบของกองทุนเพื่อเป็นตัวอย่างแก่สมาชิกได้ดีเพียงใด	✓			
8.	ท่านได้ประกอบอาชีพที่มีรายได้เป็นที่ยอมรับของสังคม เพียงใด		✓		
9.	ท่านได้มีการประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวเพียงใด		✓		
10.	ท่านได้ประกอบอาชีพที่มีความสมดุลกับรายรับและรายจ่าย เพียงใด		✓		
	2. ด้านสมาธิ				
11.	ท่านได้เป็นสมาชิกที่ดีของกองทุนหมู่บ้านซึ่งได้ปฏิบัติตามกฎเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่สมาชิกกองทุนคนอื่น ๆ		✓		

ที่	ข้อความ	คะแนนการ ตรวจสอบ			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
12.	ท่านได้มีความตั้งใจจะพัฒนากองทุนให้มีความก้าวหน้าต่อไปเรื่อย	✓			
13.	ท่านได้ทำงานอย่างยุติธรรมโปร่งใส เพียงใด	✓			
14.	ท่านได้มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายเพียงใด	✓			
15.	ท่านได้มีสติและรอบคอบในการทำงานแต่ละครั้งเพียงใด	✓			
16.	ท่านได้มีความเป็นผู้นำในองค์กรได้ดีเพียงใด	✓			
17.	ท่านได้เป็นผู้ตามในองค์กรได้ดีเพียงใด	✓			
18.	ท่านได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านของตนเองดีเพียงใด		✓		
19.	ท่านได้มีความพยายามที่จะพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้ดีขึ้น เพียงใด	✓			
20.	ท่านได้ดูแลและให้ความช่วยเหลือกองทุนหมู่บ้านเพียงใด	✓			
3. ด้านปัญญา					
21.	ท่านได้มีส่วนร่วมพิจารณาเกี่ยวกับการปล่อยสินเชื่อของกองทุนหมู่บ้านเพียงใด	✓			
22.	ท่านได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านเพียงใด	✓			
23.	ท่านได้มีความรู้เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านของตนเองเพียงใด	✓			
24.	ท่านสามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านให้สมาชิกได้รับทราบเพียงใด	✓			
25.	ท่านได้มีความรู้เกี่ยวกับระเบียบของกองทุนหมู่บ้านเพียงใด	✓			

ที่	ข้อความ	คะแนนการ ตรวจสอบ			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
26.	ท่านได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกที่ดีของ กองทุนหมู่บ้านเพียงใด	✓			
27.	ท่านได้มีความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดเกี่ยวกับ กองทุนหมู่บ้านได้ เพียงใด	✓			
28.	ท่านได้ตัดสินใจแก้ปัญหาได้เพียงใด	✓			
29.	ท่านได้พูดคุยกับสมาชิกเกี่ยวกับสิ่งที่ดีของกองทุน เพียงใด	✓			
30.	ท่านได้พยายามอธิบายและสร้างความเข้าใจในเรื่องที่ ตนเองเสนอให้คนอื่นรู้เพียงใด	✓			

ภาคผนวก จ
ค่าแอลฟาของ บรอนนาค

ค่าแอลฟาของ บรอนนาค

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
A1	101.2333	139.7023	.8107	.9143
A2	101.0333	145.5506	.5328	.9181
A3	100.8333	146.0057	.5271	.9182
A4	100.7000	151.5276	.0587	.9218
A5	101.5000	138.5345	.4533	.9202
A6	101.2667	141.0299	.6619	.9159
A7	101.1333	137.7747	.6722	.9152
A8	101.6667	134.5747	.7907	.9130
A9	101.4000	139.9724	.5839	.9167
A10	101.5000	136.9483	.6698	.9152
B1	101.2333	141.5644	.4337	.9194
B2	101.3333	137.2644	.5940	.9166
B3	101.3333	137.2644	.6190	.9161
B4	100.7333	152.8230	-.1268	.9225
B5	100.8000	147.1310	.3821	.9195
B6	100.6000	147.7655	.3772	.9196
B7	101.0667	144.1333	.5650	.9175
B8	100.7000	146.2862	.4086	.9192
B9	100.7667	148.0471	.2487	.9210
B10	101.3667	140.8609	.7688	.9150
C1	101.1667	142.7644	.5435	.9174
C2	101.1000	146.2310	.4600	.9187
C3	100.7000	147.3897	.4509	.9191
C4	100.6667	148.6437	.2922	.9203
C5	101.5333	134.6713	.6757	.9151
C6	101.5667	137.7023	.5521	.9175
C7	101.4000	145.1448	.6224	.9175
C8	101.8000	133.2690	.5818	.9181
C9	101.5667	141.4954	.5551	.9172
C10	101.6333	143.2747	.4216	.9192

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 30

Alpha = .9204

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล : นายสำราญ บุญปราบ
 วัน เดือน ปี เกิด : 25 เมษายน 2498
 ที่อยู่ปัจจุบัน : 246 หมู่ที่ 7 ตำบลช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

การศึกษา

พ.ศ. 2524 : สำเร็จประกาศนียบัตรชั้นสูง วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช
 พ.ศ. 2529 : ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ตำแหน่ง/สถานที่ทำงาน

พ.ศ. 2526 : รับราชการตำแหน่งครู 2
 พ.ศ. 2529 : รับราชการตำแหน่งอาจารย์ 1 โรงเรียนวัดเกาะสระ
 พ.ศ. 2535 : รับราชการตำแหน่งอาจารย์ 2 โรงเรียนวัดเกาะสระ
 พ.ศ. 2544 - ปัจจุบัน : รับราชการตำแหน่งครูค.ศ. 2 โรงเรียนวัดเกาะสระ
 : รับราชการตำแหน่ง ครู คศ. 2 โรงเรียนบ้านเสลาใต้

